

Robert Bauval / Adrian Gilbert

TANRILARIN EVİ ORION'DA

Robert Bauval/Adrian Gilbert

Tanrıların Evi Orion'da

Çeviren: Belkıs Çorakçı

Piramitler,

Tanrıların Evi Orion'da

Orijinal Adı:

The Orion Mystery

© Robert Bauval and Adrian Gilbert 1994

© 1996 Türkiye Yayın Hakları:

AD Yayıncılık A.Ş.

Kesim Ajans aracılığıyla alınmıştır

1. Basım

Eylül 1996

ISBN 975-325-207-2

Yazan:

Robert BAUVAL & Adrian GILBERT

Çeviren:

Belkis ÇORAKÇI

Genel Yayın Yönetmeni:

Yalvaç URAL

Yayın Koordinatörü:

Gülgün A. ÇARKOĞLU

Sorumlu Müdür:

Necati GÜNGÖR

Görsel Tasarım ve İllüstrasyon:

Ali Sina ÖZÜSTÜN

Sayfa Düzeni:

Zuhal DÜLGER

Düzeltili:

Bilge Ayşegül ŞAHİN

Basıldığı Yer: Boyut Matbaacılık A.Ş.

AD Yayıncılık A.Ş. Doğan Medya Center, Bağcılar 34554-İSTANBUL

Tel.: 0.212.505 61 11, Fax.: 0.212.505 61 31

Robert Bauval/Adrian Gilbert

Tanrıların Evi Orion'da

ÖNSÖZ: İlkçağ Dünyasının Son Harikası

*Haşmetmeap Kral Keops tüm zamanını,
Thoth'un istirahatgâhındaki gizli odaların
sayısını öğrenmeye çalışmakla geçirir,
kendi "ufkuna" (piramit) da aynı sayıda
oda yaptırmak isterdi ...*

- Westcar Papirüsü, Berlin Müzesi

*Keops Piramidi'ne gelince, onunla ilgili
her şeyi biliyor muyuz, hatta onu hiç biliyor muyuz?
Arkeologlar seksen yıl önce onu
adamakıllı araştırdıklarına inanıyorlardı,
ama 1945'te ne görelim! Bir rastlantı sonucu,
dev cenaze gemileri sapaşğlam bulundu ...*

Büyük Piramitler

Milattan önceki yüzyıllarda, İskenderiye kenti Yunan kentleri arasında saygın bir yerken ve bu kentin halkı büyük gezginler olarak bilinirken, ü-nü tüm diğer eserleri aşan ve herkesin görmek istediği yedi harika vardı. Bunlardan altısı, yani Babil'deki Semiramis bahçeleri, Olimpiya'daki Zeus

heykeli, Efes'teki Artemis tapınağı, Bodrum'daki Mozole, Rodos heykeli ve İskenderiye feneri bugün ortadan kalkmış durumdadır. Biz ancak bir tekini ziyaret edebiliriz, o da Mısır'daki piramitlerdir.

Koskoca Stonehenge'i bir anda çırpıştırılmış gibi gösteren bu olağanüstü anıtlar, yüzyıllar boyunca insanoglunda bir huşu duygusu uyandırmıştır. Zaten sırf boyları bile onlara apayrı bir yer sağlamaya yeter, nerede kaldı geometrilerinin kusursuzluğu! Bunların nasıl olup da inşa edildiği, bugün bile hâlâ bir sırdır. Günümüzün modern teknolojisiyle bile, onların bir eşini yapmakta çok zorluk çekeriz. Eski Mısırlıların gününde ne damperli kamyonlar vardı, ne dev vinçler, ne çelik halatlar, ne palangalar, hatta ne de demir araç gereçler. Bir çekçek arabasından bile yararlanamayacak durumda oldukları halde, çölün üzerine taşlardan dağlar kurmuş, bunu afallatıcı bir dakiklikle yapmışlardı. Ama asıl şaşırtıcı soru, bunları neden ve nasıl inşa ettikleriydi. Mısırlıların daha önce piramit yaptıklarını hiç bilmediğimize göre, birdenbire neden piramitler kurmayı seçmişlerdi? Bunları neden bu kadar kocaman ve bu kadar dakik ölçülerle kurmuşlardı? Hepsini bir tek yere kuracakları yerde, neden çölün üzerine saçmışlardı?

Günümüzdeki Ejiptoloji (Egyptology = Eski Mısırbilimi) bu sorulara inandırıcı bir cevap bulamamaktadır. Bu konuyla ilgili hangi ders kitabını elinize alsanız, karşınıza hep aynı ifade çıkar; piramitlerin kral mezarları olarak işlev gördüğü söylenir. Ama yere açılmış basit bir delik de bu işe yetecekken, Mısırlılar neden kalkıp 147 metre yüksekliğinde mezarlar kurmuşlardı? Bir cesedi içine koymak için neden bunca çabayı gösterme gereğini duymuşlardır? Firavunların mutlak hükümdarlar olduğu, yaşayan tanrılar olarak saygı gördüğü biliniyor olsa bile, bu iş yine de çok büyük bir zaman ve enerji kaybı gibi gözükmektedir.

Bu büyük işin ordular dolusu esirlere zorla yaptırıldığı inancı da boş bir efsaneden ibarettir. İnsanların kendi istekleri dışında bu büyük girişime katılmaya zorlandıkları yolunda hiçbir işaret yoktur, hatta bunun tersine dair belirtiler vardır. Bir kere piramitlerin yapısındaki ustalık kalitesi bile, yapılan işten gurur duyulduğunun bir göstergesidir. Tasarımdaki bazı ince ayrıntılar da birtakım ideallerin varlığına işaret etmekte, bunlar İncil'e dayalı epik filmlerde gördüğümüz Eski Mısır imajıyla çelişki oluşturmaktadır.

Aslında Avrupalıların adamakıllı ilkel olduğu dönemlerde, Mısırlılar yüksek düzeyde uygardılar ve derin dinsel inançlara sahiptiler. Bu insanların piramitleri, ölü firavunları yüceltmekten çok, kendi dinsel inançlarını yüceltmek için yaptıkları yolunda pekçok göstergeler bulunmaktadır.

Firavunlar ne kadar güçlü olmuş olursa olsun, göstergeler gerçekten bu doğrultudadır. Ama Mısırlılar aynı zamanda çok da içlerine kapanık insanlardı. Dinlerinin sırlarını, az sayıdaki seçme kişi bilirdi; başka kimsele-re bu sırlar açıklanmazdı. Piramitlerin yapımını da bu az sayıdaki insan yönetmiş ve yönlendirmiş olduğu için, amaçlarının ne olduğunu bilme-yişimize de şaşmamak gerekir.

Bir de bazı piramitlerle ilgili esrarengizlikler vardır. Bunun ilk akla gelen örneği de Gize'deki Büyük Piramit'tir. Birkaç bin yıldan beri sapa-sağlam ayakta duran bu piramide ilk defa M.S. 820 yılında girilmiştir. İlk girenler, Abbasilerin efsanevi Harun'u Reşit'inin oğlu olan Halife Me'mun tarafından yollanmış bir grup Arap işçidir. Sert kireçtaşının içinden haftalar boyunca tünel açtıktan sonra, karanlık, kasvetli bir koridora çıkmışlardır. Tünellerde ve galerilerde yaptıkları araştırmalar, üç odadan oluşan bir sistemin varlığını göstermiş, ama bu odaların bom-boş olduğunu görmek onları büyük hayal kırıklığına uğratmıştır. Yalnızca bugün Kral Odası diye bildiğimiz yerde, kapaksız, granit bir lahit bulmuşlardır.

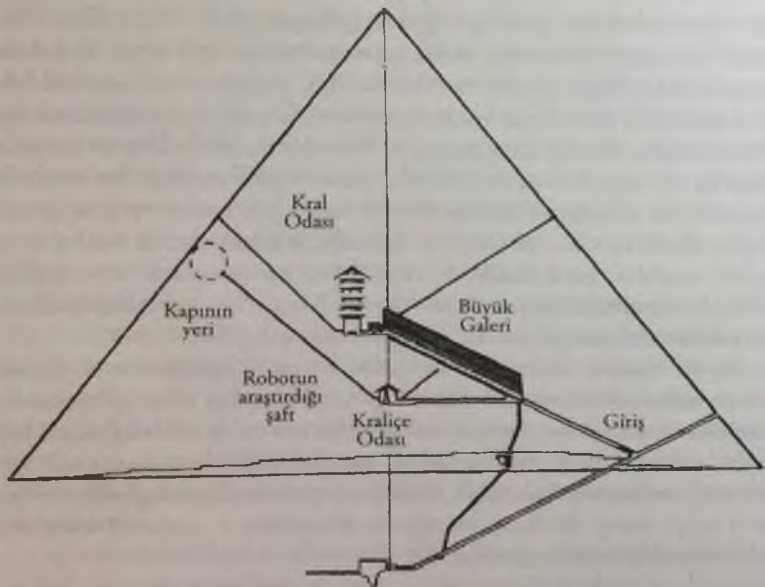
Eski Mısırlıların kendileri de piramitler konusunda son derece sessiz-dir. Tutankamon'un günü geldiğinde (yaklaşık M.Ö.1300), Gize Pira-mitleri'nin yaşı bini aşmıştı; onları yapmış olanlarla ilgili anılar da çoktan unutulmuştu. M.Ö. dördüncü yüzyılla M.S. yedinci yüzyıl arasında Mı-sır'ı işgal etmiş olan Yunanlılarla Romalılar, bu anıtlara pek de büyük ilgi göstermediler. Bir tek Yunanlı tarihçi Herodotus, M.Ö. beşinci yüzyılda Mısır'da bir süre kalmış biri olarak, Tarihler adlı eserinde bu anıtların köklerini ve amaçlarını açıklayabilmek için biraz zaman ve çaba harca-mıştır. Onun satırları, piramitlerle ilgili olarak bildiğimiz ilk yazılardır ve kişisel taraflılık, yerel dedikodu ve mitoloji karışımından öteye gitme-mektedir. Arapların M.S. yedinci yüzyılda Mısır'ı işgaline kadar, piramit-leri incelemek üzere gerçek bir çaba gösterilmiş değildir.

Büyük Piramit, serüvencilerin içinde hayranlık uyandırma ve dikkati çekme bakımından, tarihte bilinen pekçok binadan önce gelmektedir. Yüzyıllar boyunca bu yapının daha başka sırları da sakladığından hep kuşkulandırılmış, içinde gizli bir oda olduğu, bu odanın günün birinde keş-fedileceği söylenmiş durmuştu. Kuşaklar boyunca, Ejiptologlarla amatör-ler o odayı arayıp durdular, bu uğurda dinamitten x ışınlarına kadar her şeyi kullandılar, ama başaramadılar.

22 Mart 1993 tarihinde uluslararası medya büyük bir heyecanla, Ru-dolf Gantenbrink adlı tanınmamış bir Alman robot mühendisinin, son

on yılın en önemli arkeolojik keşfini yaptığını duyurdu. Kahire'deki Alman Arkeoloji Enstitüsü adına çalışan bu kişiye, Büyük Piramit içindeki havalandırmanın biraz iyileştirilmesi görevi verilmişti. Gantenbrink içeriye ufacık, uzaktan kumandalı bir robot gönderdi. Robotun adı UPU-AUT 2'ydi (Eski Mısır'da "Yolları Açan" anlamında). Robotu Kraliçe Odası'nın güney duvarındaki şafttan içeriye soktu. Robot altmış beş metre gittikten sonra durdu, karşısındaki küçük kapıya benzeyen, altında da şaşırtıcı bir boşluk bulunan şeyin video görüntülerini yolladı.

Şimdi, kapı denince insanın aklına arkasında bir şey bulunacağı gelir. Belki bir oda. Eğer gerçekten öyle bir oda varsa, piramidin yapımından bu yana yağmalanmış olamazdı, çünkü şaftın iki ucu da kapalıydı. Demek ki Eski Mısırlılar oraya ne koydularsa, 4400 yıldan beri el sürülmemiş durumda hâlâ orada olmak zorundaydı. Piramidi yapanlar onu saklamak için bu kadar çabaya girdiklerine göre de, herhalde çok önemli bir şey olmalıydı. Belki ölü firavunun mumyasından bile daha önemli. Herhalde bu insanların dininde önem taşıyan, belki piramitleri yapmak isteyenlerinin nedeniyle ilişkili bir şey.

*Büyük Piramit'in kesiti:
Odalar, geçitler ve şaftlar*

*Robert Bauval
ve Adrian
Gilbert Kraliçe
Odası'nın
güney şaftı
önünde*

Ama o şaftlarla ilgilenen tek kişi Rudolf Gantenbrink değildi, çünkü ben de o şaftları yıllardan beri, astronomik ilişkileri açısından inceleyip durmaktaydım. Olağanüstü bir rastlantı sonucu, Adrian Gilbert'le ikimiz Kraliçe Odası'nın ve güney şaftının açılış yerinin fotoğraflarını, UPUA-UT 2'nin epik yolculuğundan birkaç gün önce çekmiştik. Ben Rudolf'la ve ekibiyle buluştuğumda da onlar kraliçe şaftının araştırılması hazırlıklarının son aşamalarındaydılar.

Adrian'la benim ilgimiz çok daha soyuttu. Biz bu şaftların neyi simgelediğini anlamak istiyorduk. Bunların havalandırma amacıyla açılmadığı bugün artık çok iyi anlaşılmış bulunmaktadır. Asıl önemli olan, bu şaftların işaret ettiği yöndür. Bunlar Eski Mısırlılar için önem taşıyan yıldız kümelerini işaret eder doğrultuydılar. Ben piramit yapımcılarının kaybolmuş olan yıldız dinini incelemekteydim ve bu konuda birkaç makale yayımlamıştım. Ama bana sanki şaftların açılarıyla ilgili veriler yanlışmış gibi geliyordu. Gantenbrink'in lazerle yapacağı yeni ölçümlerin bize daha doğru bir yön vereceğini, böylelikle şaftın astronomik hedefinin kanıtlanabileceğini umuyordum.

Gantenbrink'in şaşırtıcı keşfi Londra'da, *Independent*'in başsayfasında

yayımlandı. Gazetenin arkeoloji muhabiri, kâşifin İngiltere'deki sözcüsü olduğum için bana geldi, bu şaftların dinsel önemi konusunda yorumlarda bulunmamı istedi. Kral Odası'nın güney şaftının, tanrı Osiris'le ilişkili olan Orion Kuşağı'nı işaret ettiğini, Kraliçe Odası'nın aynı tarafındaki şaftın (yani kapıyla tıkanan şaftın) da Sirius'a (tanrıça İsis'in yıldızına) doğru işaret ettiğini söyledim. Bu yönelmeler rastlantı değildi, piramidin amacıyla açıkça bağlantılıydı.

Dünya piramitlerle ilgili bir yıldız dini konusundaki akademik tartışmaları ilk o zaman duymuş oldu. Çünkü standart ders kitapları her zaman "güneş hipotezini" desteklemişlerdi. Aynı akşam Kanal 4 televizyonunda konuşan Dr. Edwards (piramitler konusunda dünya çapında otorite) benim teorime destek vererek, o kapının gerisinde belki firavunun bir heykelinin bulunabileceğini, dönüp Orion'a doğru bakıyor olabileceğini söyledi. Ertesi günkü *Daily Mail* gazetesinde, kendisinin şaftlar konusundaki demeci yayımlandı: "Bunlara havalandırma şaftı denilmesi, hiç kimse işin aslını bilemediği içindi ... Şaftlar Orion yıldız kümesini işaret ediyor ve o yıldızlar tanrı Osiris'in yıldızlarıydı."

Acaba Gize Piramitleri, Orion'la ilişkili daha başka ne gibi sırlar saklıyor? Gantenbrink'in ölçümleri ve UPUAUT 2'nin saptamaları, şaftın gerçek yönünü tam benim tahmin ettiğim gibi gösterecekti. Piramidin yapımını öneren bir master plan bulunduğu konusunda son kanıt da artık elimdeydi. Piramit Çağı'nı anlamamız açısından, bu konu çok şaşırtıcı ve yepyeni bir ufuk açmış oluyordu.

Benim Orion Gizemi'nin çözümüyle ilgili araştırmalarım on iki yıl önce başlamıştı.

ORİON GİZEMİ'NİN DOĞUŞU

*Gökler binlerce yıldan beri insanoglunu
harekete geçiren güç olmuş, onun umutlarını
oluşturmuş, ona yarınla ilgili rüyalarını getirmiştir.
İlk insanların düşüncelerini taşa kazıyıp
Eski Mısır'daki mezarlar gibi gözler önüne serdiği
başka bir olay görülmemiştir*

-Jane B. Sellers, *Mısır Tanrılarının Ölümü*

I Sirius İçin Bir Dans

1979 yılında Londra'nın Heathrow Havaalanı'nda, Robert Temple'in yazdığı *Sirius Gizemi* adlı bir kitap satın almıştım. Sudan'a giderken o kitabı yanımda götürdüm. Orada Mavi Nil'i Rahad Nehri'yle birleştirecek kanalı açma konusunda bazı mühendislik görevlerim vardı.

Kitabın tarihsel bir dedektif hikâyesi olduğunu anladım. İlginçti, çünkü başlıca odak noktası, Dogonlar diye bilinen bir Afrika kabilesiyle ilgiliydi. Bu insanlar her altmış yılda bir Sigui adını verdikleri bir tören yapıyorlardı. Bu törende din adamları yüzlerine maskeler takıp pek karmaşık bir dans yapmaktaydılar. Bu aslında bir yenileme töreniydi. Sirius'un gözle görünen hareketine dayalıydı. Sirius'u pekçok kimse "Köpekyağı" diye tanır. Sirius gökteki en parlak yıldızdır ve Orion'un hemen altındaki

Canis Major yıldız kümesindedir. *Sirius Gizemi* aynı zamanda Eski Mısır astronomisinin çeşitli yönlerini de inceliyordu. Ben de hem amatör Ejiptolog, hem de Eski Mısır astronomisine meraklı olduğum için, kitap gözüme tam Sudan'a götürülmeye uygun gibi görünmüştü. Orada geceleri gökler yıldız izlemeye son derece uygundu.

Temple'in gizeminin, 1950 yılında iki Fransız antropoloğu tarafından yazılmış bir makaleye dayandığını gördüm. Griaule ve Dieterlen adlı bu antropologlar Dogon kabilesini incelemiş, bu insanların Sirius'la ve onun gözle görünmez arkadaşı (beyaz cüce diye bilinen) Sirius B yıldızıyla ilgili beklenmeyecek kadar geniş bilgilere sahip olduklarını görmüşlerdi. Robert Temple İngiltere'de oturmakta olan bir Amerikalıydı. Kraliyet Astronomi Derneği'ne üyeydi; Doğu Araştırmaları ve Sanskrit dilinden mezundu. İki Fransızın yazısını 1960 yılında okumuştı. Dogonların Sirius B'den haberi olmasına gerçekten çok şaşırdığını yazıyordu. Bu yıldız en güçlü teleskoplarla bile zar zor görülebilmekteydi (Sirius B'nin ilk fotoğrafı ancak 1970'te Irving Lindenblad tarafından çekilebilmişti). Bugün pekçok insan Sirius B'nin varlığını bilmemektedir. Hatta çoğu Sirius A'dan bile habersizdir. Bu durumda Dogonlar daha 1950'de Sirius B ile ilgili bu kadar çok ve doğru bilgileri nereden edinmiş olabilirlerdi?

Bir başka şaşırtıcı nokta da, Dogonların bu yıldızla ilgili fiziksel kayıtlar tutmaları, bunları kült maskları biçiminde kaydetmeleriydi. Masklardan bazıları yüzyıllar öncesinden kalmaydı ve mağaralarda saklı tutuluyordu. Bu ufacık yıldızla karşı bu tutkuları garipti. Bilgileri nereden geliyordu?

Temple sonunda bu bilginin modern astronomlardan gelmiş olamaya-çağına karar vermişti. Besbelli bu insanlar bilgileri atalarından almışlardı. Belki Dogonlar, Afrika güney Sahra'da, Mali'de, şimdi oturdukları bu yere göçmeden önce biliyorlardı bunları. Mısır'da eski çağlarda Sirius gökteki en önemli yıldız sayılıyordu ve Mısırlıların en sevdiği tanrıça İsis'le özdeşleştirilmişti. Böylelikle Temple'in okuduğu o makale, onu bilinmedik bir Afrika kabilesi kanalıyla yine Eski Mısır'a getirmişti. Kitabında şöyle yazıyordu:

1967'de bu kitabı yazmaya başladığımda, konu Dogon adlı bir Afrika kabilesiyle ilgili gibiydi. Dogonlar Sirius yıldız sistemiyle ilgili bilgilere sahipti. Bu öyle inanılmaz bir şeydi ki, incelemeye karar vermiştim. Sonuçta 1974'te, yani yedi yıl sonra, Dogonlardaki bilgilerin aslında beş bin yıl öncesinden kalma olduğunu, Eski Mısırlıların sülaleler öncesi

döneminde, yani M.Ö. 3200'den önce bu bilgilere sahip olduğunu ortaya koyabildim.

Kitabın Yakındoğu mitolojisiyle ilgili diğer bölümleri hep düşünce yoluyla varılmış sonuçlarla ilgili olsa bile, Temple üzerinde daha derin araştırmalar yapmaya layık bir gizemi ortaya çıkarmıştı. Eğer Dogonlar Sirius B ile ilgili bilgilerini Eski Mısırlılardan almışlarsa, o zaman acaba o eski insanlar yıldızlar hakkında daha başka neler biliyorlardı? Aslında tüm dönemlerde yaşamış Mısırlıların, yıldızlardan çok, güneş tanrısı Ra ile ilgilendiği kanısındaydım. Firavun Akenaton döneminde (yaklaşık M.Ö. 1350) kısa bir süre için, güneşin simgelediği tanrı Aten konusunda birtakım inkâr seslerinin yükselmiş olduğunu da biliyordum.

Ne olursa olsun, *Sirius Gizemi*'ni okuduğum sıralarda ben Mısırlıların eski yıldız dini hakkında pek az şey biliyordum. Bu konunun çok ilginç, ama ihmale uğramış bir konu olduğunu daha sonra fark ettim. Eski Mısırlıların gök dinini anlayabilme açısından da büyük önem taşıyordu. Bu konuda eski dönemlerde yazılmış pek az şey bulunduğu da belli oldu. Çünkü konu ancak en üst düzeydekilere özgü, gizli bir konuydu. Mısırlılar herhalde eski dünyanın en bilgili astronomlarıydı, ama Yunanlılardan ve Romalılardan farklı olarak, bilgiler çok küçük bir grup insan arasında gizli tutulmaktaydı. Bu sırlardan bir kısmı da kesinlikle yıldızlarla ilgiliydi.

Bu kayıp bilgilerle ilgili kanıt aramak için en uygun yerin, Mali kabileleri değil, Mısır'ın kendisi olduğuna karar verdim. Eskiler orada, kimi tapınak, kimi mezar, kimi sütun, kimi yazı biçiminde pekçok kanıt bırakmışlardı; bunların arasında en önemlileri de piramitlerdi. İçimden bir ses, kayıp bilgilerin çok önemli olabileceğini fısıldıyordu. Bu izi sürmek için çok güçlü bir istek duymaktaydım.

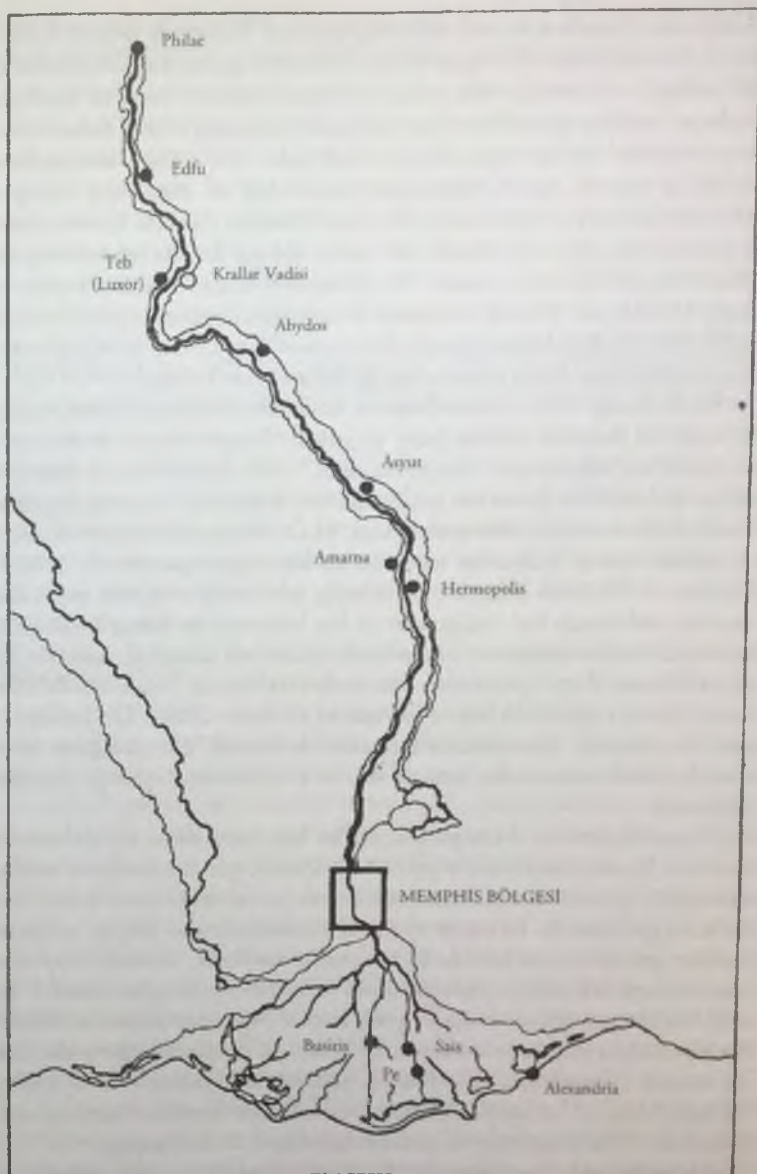
II Tanrı Krallar Diyarı

Eğer dünyanın en uzun nehri olan Nil bulunmasa, Mısır ülkesi Sahra çölünün bir uzantısından başka bir şey olamazdı. Kaynakları Afrika'nın oralarında bulunan bu güçlü damar, Habeşistan'daki Tana Gölü, Uganda'daki Albert ve Victoria Gölleri tarafından beslenmekte, Sudan ve Mısır'ın kurak yörelerine hayat getirmektedir. Uçaktan bakıldığında dev bir yılan benzer, serin Akdeniz'e doğru tembel tembel akar durur. Bir kişiliği, bir güzelliği vardır ve çevresindeki çölle garip bir çelişki oluşturmaktadır.

Mısırlıların Nil'e tapmak için haklı nedenleri vardı. Onu tanrıların bir mucizesi saymışlardı. Ülkelerine pek az yağış düştüğü için, tek tatlı su kaynağı olarak o nehre sahiptiler. Hayatları büyük ölçüde Nil'in ritmine ve temposuna uygun olarak biçimlenmişti. Habeşistan'ın yüksek dağlarındaki karların eridiği mevsimde gelen yıllık seller, bölgeye aşağı yukarı 21 Haziran'a yakın dönemlerde ulaşmaktaydı ve yılın en önemli olayını oluşturmaktaydı. Nil aktığı yatağın iki yanında çok geniş arazileri sulamakta, oralara getirdiği koyu, kara alüvyonları yayarak toprağı bereketli kılmaktaydı. Bu doğal gübreleme öyle zengindi ki, yıl içinde birkaç kere ürün almak mümkün olmaktaydı. Neresinden bakarsak bakalım, Mısır aslında "Nil'in bir armağanı"ydı ve bugün de hâlâ öyledir.

Coğrafi açıdan Nil'in yaşanabilir alanı (çöldeki birkaç vahayı saymazsak) iki ana bölgede toplanabilir: Biri Nil'in boğazlardan ve çöllerden geçerken suladığı upuzun şerit, ikincisi de Akdeniz'e dökülürken oluşturduğu deltadır. Bu iki yöreye her zaman için, Yukarı Mısır ve Aşağı Mısır denmektedir ve ikisinin karakteri birbirinden çok farklıdır. Yukarı Mısır'ın bereketli vadisi, 600 mil uzunluğunda ve ancak 3 mil genişliğinde ince bir şeritten ibarettir. Geçmişte bu kadcırcık verimli toprak, yerel halkı beslemeye yetmiştir. Ama tarım zaten onların yaşam biçimlerinin yalnızca bir parçasını oluşturmaktaydı. Nil aynı zamanda, Afrika'yı Aşağı Mısır'a bağlayan koskoca bir otoyol gibi görev yapıyordu. Yukarı Mısır kentleri, bu otoyol üzerindeki önemli ticaret merkezleriydi. Fildişi, değerli taşlar, kereste, güzel kokular ve esirler alınıp satılıyordu. Yukarı Mısır'ın servetini, tarım kadar bunlar da oluşturmaktaydı. Aşağı Mısır bunun tersine, dümdüz bir alüvyon ovasıydı, çevresindeki topraklar dünyanın en verimli topraklarındandı ve sürekli bir su kaynağı tarafından da sulanmaktaydı. Bir zamanlar buraları bataklıkken, Mısırlılar bölgeyi bir çiftlikler bölgesi haline getirmişti. Bugün o yörede çok büyük hurmalıklar vardır, palmyelerin gölgesinde diğer bitkiler de zengindir, bunlar hem insanları, hem hayvanları beslemektedir. Buğdayı ve mısırı bol olan yöre, eski dünyanın en büyük meyveliklerinden de biridir.

Toprağın böyle doğal nedenlerle bölünmüş olması, Yukarı Mısır'la Aşağı Mısır'da iki ayrı krallığın gelişmesine yol açmıştır. Yukarı Mısır'ın başkenti Nekheb'di, Hierakonpolis'e yakındı ve atmaca tanrıça Nekhebet'in koruması altındaydı. Aşağı Mısır'ın başkenti de deltadaki Pe kentiydi. Yunanlılar daha sonra buraya Buto adını vermişlerdi. Bu kenti koruyan da, kobra tanrıça Edjo'ydu. İki krallığın sülaleler öncesi dönemde aralarında ne tür ilişkiler geliştirdikleri bilinmemektedir, ama Ejiptologlar bunların güçlü Yukarı Mısır Kralı Menes tarafından birleştirildiği kanı-

Mısır haritasında Nil Vadisi'nin güney kesimi

→ Yukarı Mısır'ın tanrısı Menes (Akrep Kral) Birleşik
Beyaz → Yukarı Mısır
Kırmızı → Aşağı Mısır

sındadırlar. Menes aynı zamanda "Akrep Kral" olarak da bilinmektedir. M.Ö. 3100 dolaylarında Aşağı Mısır'ı boyunduruğuna alıp kendini birleşik krallığın hükümdarı ilan ettiği ve Birinci Sülale'yi böylece kurduğu söylenir. Bu tarih genellikle Mısır tarihinin başlangıcı olarak kabul edilir. Ama Mısırlılar kendi uygarlıklarının çok daha eski olduğu kanısındadır ve her iki ülkenin tanrılar tarafından yönetildiği bir altın çağın varlığından emindir. Ayrıca antropomorfik tanrı Osiris'in ilk ilahi firavun olduğuna inanırlar. Mısır'ın aslında iki krallık olduğu da asla unutulmuş değildir. Firavunlara her zaman, "İki Diyarın Efendisi" ya da "Yukarı ve Aşağı Mısır Kralı" denmiştir. Ayrıca iki koruyucu tanrıçayı, yani Edjo ile Nekhebet'i birlikte benimsemişlerdir ve genellikle iki katlı bir taç giyerler. Kırmızı taç Aşağı Mısır'ı, beyaz taç da Yukarı Mısır'ı simgeler.

- Menes Aşağı Mısır'ı fethettikten ve krallıklar birleştikten sonra, yaklaşık otuz iki hanedan sülalesi gelip geçmiştir. Bunlara Yunan Ptoleme'leri de dahildir. Ptoleme'ler Mısır yönetimini, M.Ö. 332'de Büyük İskender ülkeyi fethettikten sonra ele geçirmişlerdir. Kleopatra, Mısır'ın son firavun hükümdarıydı. Daha sonra Mısır, M.Ö. 30 yılında Roma'nın gücüne teslim olmuş, firavunlar soyunun da sonu gelmiştir. M.Ö. 3100'de başlayıp M.Ö. 30'da biten bu uzun tarih, arkeolojik amaçlarla çeşitli dönemlere bölünmüş bulunmaktadır ve her bölümde de birkaç sülale gelip geçmiştir. Bizim amacımız açısından bunların en önemlisi, Eski Krallık ya da Piramit Çağı diye bilinen dönemdir. Bu dönem Üçüncü Sülale'den başlar, Altıncı Sülale'yle biter (yaklaşık M.Ö. 2686-2181). Dr. Edwards'a göre bu dönem, "Piramitlerin kusursuzluk dönemi"dir, doruğuna Dördüncü Sülale zamanında, yani en büyük piramitlerin yapıldığı sıralarda ulaşmıştır.

Menes başkentini Memphis'te, Nil'in batı kıyısındaki sık palmiyeler arasında kurmuştur. Kentin yeri gerek siyasal, gerekse simgesel açıdan önemlidir. Çünkü tam deltanın üst başına rastlamakta, yani Yukarı Mısır'la Aşağı Mısır'ın birleştiği noktada bulunmaktadır. Bugün o büyük kentten geriye hemen hemen hiçbir şey kalmamıştır. Eskiden sarayların, tapınakların bulunduğu yerlerde şimdi eşeklerle sığırlar otlamaktadır. Yeterli fon bulunduğu bölgede geniş kazılar yapılması düşünülmektedir, ama şu anda o eski kent hakkında bilinenler de şaşılacak kadar azdır. Daha sonraki dönemlerde, Yeni Krallık başladığında (yaklaşık M.Ö. 1450), birleşik Mısır'ın başkenti, Yukarı Mısır'daki Teb kentine taşınmış, ama Memphis M.S. ikinci yüzyıla kadar zenginliğini sürdürmüştür.

Memphis'in birkaç kilometre batısında Saqqara adlı eski nekropolis (mezarlık) bulunmaktadır. Burası bir kraliyet mezarlığıdır ve Mısır tarihi

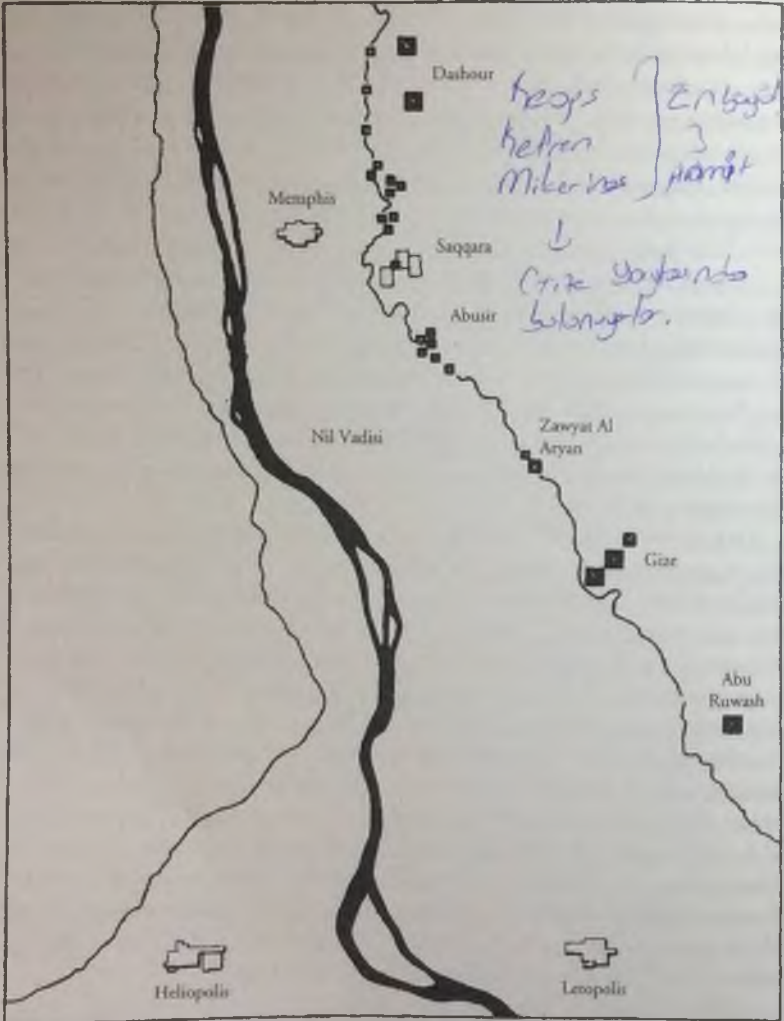
boyunca hep önemli olmayı sürdürmüştür. Bu yer ünlü bir piramidin, basamaklı Zoser Piramidi'nin yeridir. Ayrıca yanında daha başka birkaç küçük piramit de bulunmaktadır. Bunlardan Unas Piramidi'ni Beşinci Sülale'nin son firavunu diktirmiştir. Saqqara herhalde adını Sokar'dan almaktadır. Sokar şahin başlı bir tanrıdır ve tüm nekropolisin koruyucusu olarak bilinmektedir. Burada daha pekçok mezar vardır. Bazıları günlük yaşam resimleriyle çok güzel süslenmiştir. Temsil edilen yaşam herhalde piramitlerin yapıldığı dönemin yaşamıdır. Nekropoliste her gün ilginç şeyler ortaya çıkarılmaktadır. Bunların en sonuncusu, General Ra-Moses II'nin türbesi, Saqqara'nın kuzeyinde bulunmuştur. Ne yazık ki tıpkı piramitlerin kendisi gibi, bu türbeler de turistlerin ziyaretinden zarar görmektedir, daha fazla bozulmadan hemen korumaya alınmaları yerinde olur.

Nehrin Memphis'e göre karşı kıyısında, yirmi kilometre kadar kuzeyde, efsanevi kutsal kent Annu (ya da Yunanlıların sonradan taktığı isimle Heliopolis) bulunmaktadır. Burası çok güçlü bir papazlar grubunun yeri olmuştur ve bu kişiler bir bilgelik ekolünü temsil etmişlerdir. Güneş Tanrısı Ra'nın tapınağı oradadır. Heliopolis papazları, devletin kültürünün, dininin koruyucuları olarak çok büyük güce sahipti. Onların bilgelik ekolü, Ptoleme dönemine kadar gücünü sürdürmüş, Herodotus tarafından da saygıyla anılmıştır.

Heliopolis bugün Kahire'nin zengin banliyölerinden biri durumundadır ve geçmişinden geriye pek az şey kalmıştır. On İkinci Sülale'nin (M.Ö. 1940) güçlü firavunu Sesostris I'nin bir dikilitaşı, birkaç kırık sütun, eski tapınağın da birkaç kirişi görülebilmektedir. Sesostris dikilitaşı, gökyüzünü işaret eden bir parmak gibi, yapayalnız durmaktadır. Ama aslında Heliopolis'te bir zamanlar bunun gibi pekçok dikilitaşı vardı. İki tanesi, Sekizinci Sülale'nin güçlü firavunu Tutmosis (Thoth-Moses) III tarafından dikilmişti. Bunlar daha sonra Romalılar tarafından M.Ö. 12 yılı dolaylarında İskenderiye'ye taşınmış, İmparator Augustus Sezar'a ithaf edilen Caesarion Tapınağı'nın önüne konmuştur. Birkaç bin yıl sonra, M.S. 1878'de bu iki dikilitaşın Mısır'dan büsbütün uzaklaştırılacağı, ne Tutmosis'in, ne de Romalıların aklına gelmiştir. Biri bugün Londra'da Victoria Meydanı'nda durmakta, pek yanlış olarak "Kleopatra'nın İğnesi" adıyla tanınmaktadır. Diğeri de New York'un Central Park'ında, Metropolitan Güzel Sanatlar Müzesi'nin kapısına dikilmiştir.

Çölün ucunda, Heliopolis'in bulunduğu yere göre karşı kıyıda ve nehrin biraz daha yukarısında, yüksek Gize yaylası bulunmaktadır. Egiptologlar burayı Mokattam Formasyonu olarak bilirler. Bu yer bugün Kahire tarafından hemen hemen yutulmuş durumdadır. Dünya harikalarından

sayılan en büyük ve en ünlü üç piramit de, yapımcılarının onurunu buradan dünyaya ilan etmektedir. Bunlar Dördüncü Sülale'den gelen büyük firavunlardan (Yunanlıların verdiği adlarla) Keops, Kefren ve Mikerinos

Memphis bölgesinin ayrıntılı haritası

Dashour'daki Kırmızı Piramit

nos'nun piramitleridir. Gize'de daha küçük "uydu" piramitler de vardır, ayrıca sıra sıra yassı mezarlar, tapınaklar, dua yerleri ve tabii efsanevi Büyük Sfenks de oradadır.

Kuşaklar boyunca insanların hayal gücünü alevlendiren, "piramit" sözünü duyar duymaz pekçok kişinin aklına gelen, Gize'deki bu üç büyük piramittir. Ama günümüzün ziyaretçileri, Keops'un babasının da, Gize'nin yirmi kilometre kadar güneyindeki Dashour'da iki büyük piramit daha yaptırmış olduğunu bilmektedir. Ne yazık ki Dashour bölgesi bugün askeri kontrol altındadır, dolayısıyla turistlerin burayı gezmesi mümkün değildir. Dashour'la Gize arasındaki yirmi kilometrelik alan, Saqqara'nın, Abusir'in ve Zawyat Al Aryan'ın piramit tarlası gibidir. Gize'nin altı kilometre kuzeybatısında da yıkık durumdaki Abu Ruwash bulunmaktadır. Dördüncü Sülale'nin bir piramidi de bir zamanlar orada bulunmaktaydı. Bugün bu piramidin yalnızca tabanı ve temelleri görünmektedir. Meidum da Saqqara'ya altmış beş kilometre uzaklıkta, biraz güneydedir, ama otuz kilometre boyunda ve dört kilometre enindeki Memphis Nekropolü'nün parçası olarak kabul edilmez.

Gize'nin on yedi kilometre kadar kuzeyinde ve hemen hemen Helio polis'le aynı paralel üzerinde bir başka önemli merkez daha vardır, bu da Khem antik kentidir. Daha sonra Letopolis adıyla tanınmıştır. Bu delta kenti, şahin tanrı Horus'la yakından ilişkilidir. Burada piramitlerden çok daha eski bir de tapınak vardır.

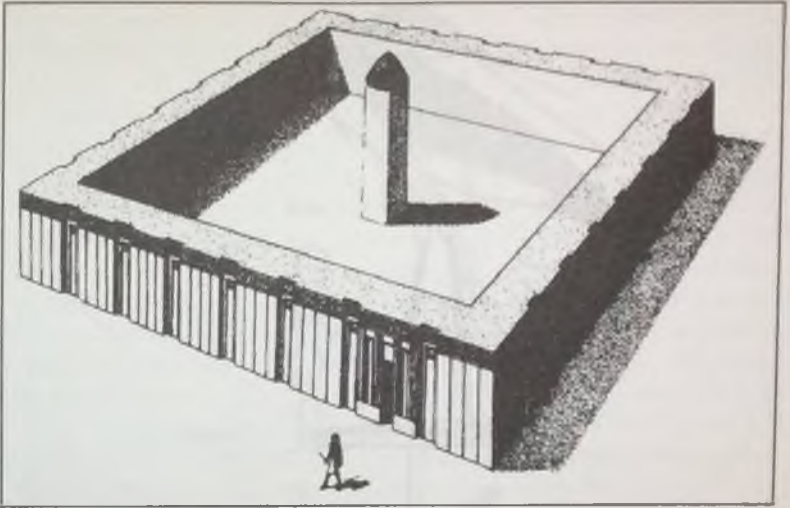
III Heliopolis ve Phoenix Tapınağı

(Anka Kuşu Tapınağı)

Piramitler yapılırken Heliopoliste dikilitaş yoktu. Onun yerine, kaba yontulmuş bir kutsal sütun vardı. Anlaşıldığına göre kentin eski adı olan Annu sözü bu sütundan gelmekteydi. Kahire'nin var olmadığı o dönemlerde, Heliopolis ülkenin dinsel yüreğinin attığı yeri. Annu'da tüm tanrıların babası (komple tanrı) Atum'a adanmış bir tapınak bulunmaktaydı. Piramitler Çağı'nda Atum giderek daha çok, güneş tanrısı Ra ile özdeşleştirilmeye başladı. Ra zaman içinde Atum'un yerini aldı, ona da "eskien güneş" tanrısı olmayı, yani batı ufkuna inen güneşin temsilciliğini uygun gördü. Ama o eski günlerde, yani Piramitler Çağı öncesinde, Atum Tek Tanrı yerindeydi, bizim Baba Tanrı kavramımıza uygun bir yeri vardı. Atum, güneşin ve dünyadaki her şeyin arkasındaki yaratıcı gücün ta kendisiydi.

Heliopoliste önemli bir kutsal tepe ya da höyük bulunmaktaydı. Burası "Güneşin İlk Doğduğu Yer" olarak bilinirdi. Genel inanca göre, kutsal sütun bu tepenin üzerinde, Piramit Çağı'ndan önce de durmaktaydı. Piramit Çağı başladığında, daha kutsal bir başka reliğ getirildi, o kutsal sütunun yerini aldı; daha doğrusu kutsal sütunun tepesine kondu. Bu *Benben*'di. Koni biçiminde esrarengiz bir taşı. Bu esrarengizliğin nedenlerini daha sonra ele alıp tartışacağız. Bu taşın kozmik kökenden geldiği söylenmekteydi. Benben Taşı, Phoenix (Anka Kuşu) Tapınağı'nda durmaktaydı. Sürekli olarak yeniden doğan bu efsanevi kuşun doğuşlarını ve takvim dönemlerini temsil ediyordu. Eski Mısır sanatında Anka genellikle gri bir balıkçıl şeklinde temsil edilirdi. Bunun nedeni belki de balıkçılın göçmen kuşlardan olmasıydı. Phoenix'in Heliopolis'e önemli dönemleri işaretlemek, yeni bir çağın başlangıcını haber vermek için geldiğine inanılırdı. İlk gelişi, görünüşe göre, Benben Taşı kültünün doğmasına yol açmıştı. Herhalde taş bu gezgin kozmik kuşun "tohumunu" temsil ediyordu. Daha sonra yine ele alacağımız bu fikir, *ben* ya da *benben* kelimesinin kökünden belli olmaktadır. Çünkü kelime insan spermi, insan ejakülasyonu, bir rahimin döllenmesi anlamına gelmektedir. Esrarengiz Benben Taşı, Herodotus'un Mısır'ı ziyaretinden çok önce ortadan kaybolmuştu. Ama daha sonraki dönemlerde sütunların, dikilitaşların ve piramitlerin tepesine konulan doruk taşına da adını vermiş bulunuyordu.

Benben neydi ve sonra ona ne olmuştu? Bir kere, çok önemli bir krallık kültürünün merkezini oluşturduğu, bu kültür sonradan piramitleri de kurduğu bellidir. Daha önce de söylediğimiz gibi, Heliopolis kutsal kenti, Piramit Çağı'nda çok büyük güce sahip bir papazlar grubunun elin-

*Heliopolis'teki Phoenix Tapınağı'nın çizimi,
ortada üstüne Benben Taşı oturtulmuş Atum Sütunu*

deydi. Piramit tasarımlarının da bu kişilerin yönlendirmesi altında geliştiği konusunda kuşkuyla pek yer yoktur. Bugünkü anlamında papaz sözünü kullanmamız da biraz yanıltıcı olmaktadır, çünkü Heliopolis bilgeleri büyük olasılıkla çok iyi eğitim görmüş, gizli bilgilere sahip kimselerdir. Yalnız dinsel ideolojileri tartışmakla kalmamakta, aynı zamanda gökci-simlerinin incelenmesinde, hatta büyük olasılıkla simgesel mimari ve kutsal hiyeroglif yazısının gelişmesinde de etken güç olmuşlardır. O halde Heliopolis papazları, Sirius Gizemi'nde sözü edilen o esrarengiz yıldız dinini bilen insanlardır.

Ejiptologlar Heliopolis'in bir devlet kültüne ya da dinine en yakın şey olduğu kanısındadır. Çünkü her yöre kendi yerel tanrısına sahip olmakla birlikte, Heliopolis dini ve dokuz tanrılı 'Büyük Panteon'u her yerde tanınmaktaydı. Bu büyük panteon dokuz tanrıdan oluşuyordu ve bu tanrılar da Atum-Ra tarafından yönetilen aileyi oluşturmaktaydı. Başlangıçta Atum masturbasyon yapıyor, hava tanrısı Shu ile nem tanrıçası Tefnut'u dünyaya getiriyordu. Sonra bu çift, yer tanrısı Geb'le gök tanrıçası Nur'u yaratıyordu. Geb'le Nur birleşirken, babaları Shu gelip bu birleşmeyi yardı kesiyordu. Shu aslında "hava" olduğu için ikisinin arasına giriyor, gökyüzü örtüsünü kaldırıp dünyadan uzaklaştırıyor, ilahi sevgilileri de böylelikle ayırıyordu. Bu yarım kalan birleşmeye rağmen, gök tanrıçası

Mısır Phoenix'i ya da Bennu kuşu

Nut yine de dünyada yaşayan antropomorfik tanrıları doğuruyordu. Bunlar Osiris'le Seth adlı iki erkek tanrıyla, İsis ve Nephthys adlı iki kız kardeşti. Osiris'le İsis birleşiyor, Eski Mısır'ın en büyük efsanesi haline geliyor, Mısır'ı yöneten ilk ilahi çifti oluşturuyorlardı. İsis, Osiris'in tohumundan, tek oğulları olan Horus'u doğuruyordu. Osiris ya da "Osiris'in ruhu" sık sık Phoenix'le özdeşleştirildiği için, Benben Taşı'nın da diğer şeyler arasında onun tohumunu simgelemesi, böylelikle İsis'in rahminde Horus'u yaratan gücü simgelemesi pek mümkündür.

Biz daha çok, antropomorfik ya da insan biçiminde olan bu son beş tanrıyla ilgileneceğiz, özellikle de Osiris üzerinde duracağız. Çünkü o yal-

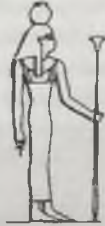
Atum

Tefnut

Shu

Nut

Geb

Nephthys

Seth

Isis

Osiris

Horus

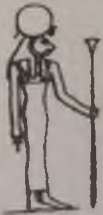
*Dokuz Heliopolis tanrısı ve İsis'le
Osiris'in oğlu Horus*

nız Mısır'ın ilk ilahi kralı olarak kabul edilmekle kalmamıştır, trajik ölümü ve mucizevi yeniden doğuşuyla Eski Mısır'a "yeniden doğuş" kültürünün kaynağını da sağlamıştır.

IV Piramit Çağı

Eski Mısırlılar dindar insanlardı. Göksel bir Mısır'da yaşayacakları öbür dünya hayatına içtenlikle inanırlardı. Ölenlerin gökteki öbür dünyaya varabilmesine yardımcı olmak için, cesedini mümkün olduğu kadar korumak ve kalıcı kılmak, zor yolculuğunda gereksinim duyacağı birtakım şeyleri yanına koymak çok önemli sayılmaktaydı.

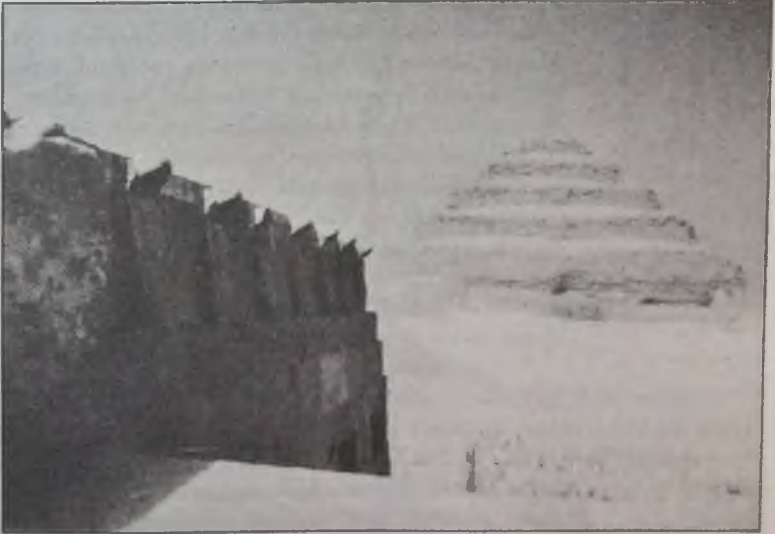
Sülaleler öncesi dönemde ölümler kuma kazılmış basit çukurlara gömülürdü. Ceset oraya fetüs pozisyonunda, yan yatırılırdı. Nedeni herhalde öbür dünyada yeniden doğmayı bekliyor olduğu içindi. Mısır'ın batı çölünün kurak koşullarında, doğal mumyalanma olayı yer alır, bu da herhalde isteyerek değil, kendiliğinden olurdu. Ama cesedin çakallar ve yabanköpekleri tarafından kumdan çıkarılması tehlikesi her zaman vardı. Bu hayvanlar onu parçalayabilir, hırsızların mezarı bulup ölünün yanına konmuş değerli malları çalmasını kolaylaştırabilirdi. Birinci Sülale döneminde Mısırlılar mezarların üzerine kerpiçten ve taştan türbeler kurmaya, cesetleri bununla korumaya çalışmışlardı. Bu türbeler dikdörtgen biçiminde büyük yapılarıydı. Damları yassıydı. Genellikle mastaba olarak anılırlardı. Memphis Nekropolü yöresinde bunlardan pekçoğu saçılmış durumdadır. Eski Krallık boyunca bunlar kullanılmaya devam etti. İkinci Sülale'nin sonlarına kadar bazı krallar da mastabalara gömülürdü, ama daha sonra mastabalar yalnızca soylulara ait oldu, ölen krallar çok daha görkemli "Ebedi İstirahatgâhlar"a sahip oldular. Mastabalar kayalardan, kerpiçten yapılarıydı. Bunların insanların sağken yaşadığı evlerden çok daha özenle yapıldığı kanısı yaygındır. Dr. Edwards'a göre bunun da nedeni dinseldir:

Mükemmel kaliteye sahip taşların bol bol bulunabildiği bir diyarda, hükümdarların ve yönetici sınıfların kendi mezarlarından daha düşük kalitedeki evlerde oturmaya razı olması biraz garip görünebilir. Ama Eski Mısırlılar olaya farklı bir yönden bakmaktaydılar. Bunların evleri ya da sarayları, ancak belli sayıdaki yıllar boyunca kullanacakları yerlerdi. Oysa mezarları, yani "ebediyet şatosu" dedikleri yerler, sonsuza kadar dayanmak üzere tasarlanırdı.

Üçüncü Sülale döneminde, basamaklı piramitler dediğimiz yapılar ortaya çıktı, ama bunlar kelimenin geometrik anlamında piramit sayılamazlardı. Bu nedenle bunları basamaklı kuleler olarak düşünmemizde yarar vardır. Bunların ayakta kalanlarından en büyüğü, Kral Zoser'in Saqqara'da yaptırdığıdır. Yalnız kendi türünün Mısır'daki en büyük örneği olmakla kalmamakta, taştan yapılmış ilk bilinen bina olma özelliğini de taşımaktadır. Taşların kaba biçimleriyle bir araya yığılması yerine, ocaktan çıkarıldıktan sonra özenle kesilmesine dikkat edilmiştir. Bu yenilik, dâhi papaz-mimar İmhotep'e mal edilmektedir. İmhotep aynı zamanda Zoser'in veziridir. Yunanlıların kendi tıp tanrıları Asklepius'la özdeşleştirdikleri İmhotep, daha sonra tanrılaştırılmış, kendisinin bilgelerin en büyüğü olduğu söylenmiştir. Aynı zamanda Annu başpapazı, genel astronom ya da yıldız izleyicisiydi. Ünvanı "Başgözlemci"ydi.

Zoser'deki basamaklı piramit çok etkileyici bir yapıdır. Altmış metre yüksekliğindedir ve dikdörtgen bir tabana oturmuştur. Kral Zoser için bir mezar odasıyla, ailesi için de başka mezar odalarını içerdği görülmektedir. Ziggurat tipi yapısı, aynı zamanda altı basamağıyla yedinci platforma çıkılması, belki dünyanın çevresinde dönen gezegen kürelerini, dolayısıyla

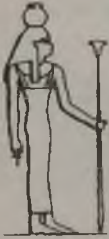
Saqqara'daki basamaklı Zoser Piramidi

da ruhun ölümünden sonra içinden yükselmesi gereken aşamaları simgelemektedir. Bu kavram dünyanın her yerindeki mitolojilerde pek sık rastlanan bir kavramdır ve William Lethaby'nin *Mimari, Mistisizm ve Mit* adlı eserinde çok iyi belgelenmiştir. Lethaby, Borsippa zigguratını restore eden Babil Kralı Nabukadnezar'ın yazıtını şöyle tercüme etmektedir:

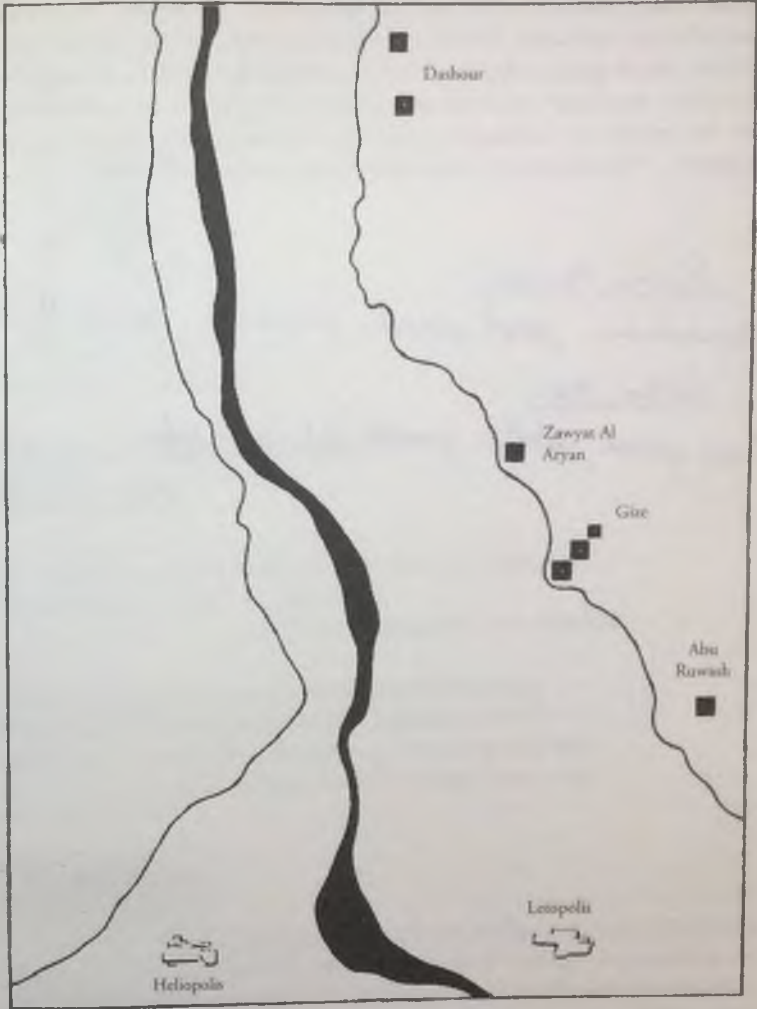
Borsippa harikasını, dünyanın yedi küresinin tapınağını onarıp mükemmelleştirdim. Onu tuğladan kurup üzerini bakırla kapladım. Tanrı'nın evinin üstünü taşlarla örttüm, mermerlerle, daha başka değerli taşlarla kapladım.

Asur, Çin, Meksika gibi yerlerdeki başka benzer yapıları inceleyen birkaç sayfadan sonra Mısır'ın basamaklı anıtlarını da ele alan Lethaby şöyle demektedir:

Maspero ve Perrot, bir Yunan yazarı tarafından ileri sürülen, Büyük Piramit'in yer yer renklerle süslediği, tepe noktasının yaldızla kaplandığı yolundaki anlatıyı kabul etme eğilimindedir. İlk dört sülaleye atfedilen en eski piramitlerin basamaklı olması da, rastlantıdan daha büyük nedenlere dayanmak zorundadır. Sakkarah'nın altı basamaklı oluşu, basamakların dipte otuz sekiz fit yüksekliğindeyken tepede yirmi dokuz fit yüksekliğe inmesi, Babil'deki zigguratla büyük benzerlikler taşımaktadır. Ayrıca Bay Petrie, Meidum Piramidi'nin de yedi aşamalı olarak inşa edildiğini, dıştaki tekdüze kaplamanın sonradan konduğunu bulgulamıştır. Böylelikle bu bina, daha sonraki hükümdarlara model oluşturan bir piramit haline gelmiştir.

Duruma şöyle bakmakta yarar vardır: Zoser'deki basamaklı piramit, güçlü bir kralın mezarı olmaktan çok öte anlamlar taşımaktadır. Bu yapı hem dinsel inançların bir ifadesi, hem de en yüksek düzeydeki sanatın bir ifadesidir. Saqqara'nın tepesinde, kuşakların mezarları arasında, Mısır dininin bir simgesi olarak gururla durmaktadır. Memphis'ten ve çevredeki Nil Vadisi'nden görülebilen bu yapı, dünyadaki hayatın öbür dünyaya hazırlanma amacını taşıdığını sürekli olarak hatırlatır gibidir.

Dördüncü Sülale'nin piramitleri

İmhotep'in Saqqara'daki başarısının ardından, birkaç basamaklı piramit daha yapıldı. Bunlardan biri de Meidum Piramidi'dir ve Saqqara'nın kırk beş kilometre kadar güneyine düşmektedir. Bu anıtın da Zoser'in yerine geçen Huni tarafından yaptırıldığına inanılmaktadır, ama Huni hak-

kında hemen hemen hiçbir şey bilinmemektedir. Basamaklı piramit yapımcılarının ardından, Dördüncü Sülalenin ünlü kralları gelmektedir. Bunlar gerçek geometrik piramitleri yaptırmışlardır. Bunlar arasında Dashour'daki harikulade piramitlerle Gize'nin ünlü üçlüsü de bulunmaktadır. Bu eserleri de İmhotep'in planlamış olması, o kadar da olanak dışı değildir... Yapımlarını görecektik kadar uzun yaşamamış olsa bile!

Zoser Piramidi

Mızotobolardan - gerçek sızadı piramitler geçişin ilk adımları

Denken Tzi

? İnsan spermı, Adikolali yanarda v.b. gibi sefer.

YILDIZ TANRILARIN DAĞLARI

*İşte buradayım, Ey Ra (Güneş Tanrısı), ben senin oğlunum,
Bir ruhum ben ... altın bir yıldızım ...*

Piramit Metinleri, satır 886-889

*Modern arkeoloji araştırmacıları, astronomik düşünceye
karşı bilinçli bir cehalet geliştirmişler, işlerinden bazıları
(yıldızların) presesyonunu bile anlamaz duruma gelmişlerdir.*

G. de Santillana, *Hamlet'in Değirmeni*, s. 66

I Güneş Teorisi

Daha önce işaret ettiğimiz gibi gerçek piramitlerin öncüsü Zoser'deki basamaklı piramit olmuş, bu yapı bugüne kadar bulunan taş yapıların en eskisi olma özelliğini de sürdürmüştür. Zoser Piramidi, Dördüncü Sülale'yle birlikte çarpıcı bir yükselişe doruğuna ulaşan Mısır uygarlığının gelişiminde bir dönüm noktası olmuştur. Zoser'in anıtını gerçekleştirmek için, teknolojinin ve emek organizasyonunun yanı sıra, hayal gücünde de büyük bir sıçrama gerektiği ortadadır. Mısır'ın cenaze mimarisini bir tek dev adımıyla kerpiç mastabalardan görkemli gerçek piramitlere yükselten hareketin ilk adımı Zoser Piramidi'dir.

Ejiptologların görüş birliğine vardığı bir nokta, basamaklı piramidin aslında mastabanın bir gelişimi olduğu, ama daha önceki çukur mezarlardan farklı olarak, uzaktan görülebilecek biçimde yapıldığı ve dış görünümüne de içerideki mezar odaları kadar önem verildiğidir. Basamaklı piramitlerin kozmik semboller olması fikri pek de devrim sayılmaz. Dünyanın her yanında benzer biçim ve anlam taşıyan binalar vardır. Bunlar güneydoğu Asya'nın *stupa*'larından Orta Meksika bölgesinin basamaklı piramitlerine kadar uzanmaktadır. Hepsi kesinlikle aynı temel tipin türevleridir: Merdiven biçiminde bir dağ vardır, ona tırmanılarak gökler dünyasına varılabilmektedir. Bu yapı hükümdarların ve yöneticilerin kutsal görevi için bir platformdur. Bu kavram hemen hemen her ulusun kutsal mitolojisinde karşımıza çıkar. Mısır kültürel mirasında da aynı şey söz konusudur, çünkü Annu tepesi de aynı biçimde yorumlanmıştır. Orası Atum'un kutsal tepesidir. Atum orada, ilkel bir denizden yükselerek doğmuştur. Tepenin üzerinde de onun kutsal sütunu, tepesinde Benben Taşı'yla durmaktadır, o da onun kutsal tohumudur.

Zoser'in basamaklı piramidinin tepesine neyin konduğunu bilmiyoruz. Belki o da Benben Taşı'nın bir kopyasıydı. Böyle olması, Piramit Çağı'nın genel simgeselliğine de pek iyi uyardı. Ama bizim asıl bildiğimiz, daha sonraki gerçek piramitlerin tepelerine Benben kopyalarının konmuş olduğudur. Çünkü en tepe noktaya yerleştirilen taş gibi piramidyonlara verilen ad da budur. Bugün o taşların örnekleri Kahire Müzesi'nde görülebilir. Böyle olması, piramit yapımının yalnızca süslü mezar yapma girişimi olmadığı yolunda ek bir kanıttır.

Benben'in Heliopolis'le (Güneş Kenti) bağlantısı, bazı Ejiptologları da piramitleri birer güneş sembolü olarak düşünmeye itmiş, bulutlar arasındaki bir boşluktan dünyaya dökülen güneş ışınlarının tam bu biçimde döküleceğini ileri sürmelerine yol açmıştır. Böyle olunca piramit, firavunun evini güneşe doğru götüren kaba bir taş rampayı simgelemektedir. Nisbeten yeni olan bu hipotez, basamaklı piramit/gezegener merdiveni teorisinin bir uzantısı gibidir. Dr. Edwards, *Mısır Piramitleri* adlı kitabında, önce Alexandre Moret'den aldığı satırları aktarmaktadır: "Piramidin yanlarını oluşturan bu dev üçgenler, sanki fırtınalı bir gökyüzünde bulut boşluğundan dünyaya dökülen ışık merdivenleri gibidir."

Ardından Dr. Edwards kendi yorumunu da şöyle eklemektedir:

Pelrad = Meteor.

Saqqara yolunda durup piramit yaylasına bakarken, güneş ışıklarının buluttaki bir aralıktan aşağıya tam Büyük Piramit'in açılarıyla döküldüğünü görebilmek mümkündür. Zihinde oluşan izlenim, maddesiz prototip ile maddesel kopyanın burada yan yana durmakta olduğu biçimindedir.

Piramidin güneş ışınlarına eşit olduğu yolundaki bu hipotez artık tarihsel bir "gerçek" gibi yerleşmeye başlamış, ne zaman piramitlerden söz edilse ortaya atılır olmuştur. Ama bu teori (çünkü yalnızca bir teoriden ibaret olduğu ortadadır) araştırmacıların dikkatini bu anıtların gerçek sembolik amacından uzaklara çekmektedir. Biz ne olursa olsun önce gerçek piramit yapımının tarihine eğilmeli, Dördüncü Sülale'nin ilk kralı Sneferu'nun eserlerinden işe başlamalıyız.

II Sneferu Muamması

500 yıllık bir süre içinde, yani M.Ö. 2700'den M.Ö. 2200'e kadar olan dönemde, otuz milyon tondan fazla kaya, günümüz modern Kahire'sinin batısında kalan çöl üzerinde sağdan sola, soldan sağa taşınıp durmuştur. Bu kayalar Windsor Şatosu gibi bir binadan yüz tane yapmaya yetecek ağırlıktadır. Bu taşlarla piramitler yapılmıştır. Piramitlerin bazıları, Gize'deki Büyük Piramit gibi, 140 metreyi aşkın boydadır. Eski Memphis için dev bir kraliyet mezarlığı oluşturmuşlardır. Oraya biz şimdi Memphis Nekropolü demekteyiz. Piramit Çağı dediğimiz bu çağ aynı zamanda Eski Krallık olarak da bilinmektedir. Bu dönem içinde sayısız Mısırlı, tıpkı karıncalar gibi çalışarak bu dev binaları yapmışlardır. Onlara ek olarak da ordular halinde taşçılar, madenciler, sarraflar, ressam, hattatlar durmaksızın kesmiş, yontmuş, eritmiş, fırçalamış, ter dökmüş ve kraliyet cenazelerinin hazırlığını yapmıştır.

Bu işlerin çapı hakkında bir fikir vermek için şöyle bir örneği kullanabiliriz: 1980 yılında Suudi Arabistan'da yayımlanan İngilizce gazetelerden biri, bir Fransız-Amerikan konsorsiyumunun yeni Riyad Üniversitesi'ni inşa etmek üzere müteahhitlik işini üstlenip anlaşma imzaladığını duyurmuştur. Bu projeye "büyük" proje demekle bile hakkını teslim etmek mümkün değildir. İnşaat müteahhitliği tarihi boyunca imzalanmış tek ve sabit fiyatlı en büyük anlaşmaydı ve tutarı bir milyar ABD doları düzeyindeydi. Gerektirdiği lojistik akıl durdurucuydu: Şantiyede 8000 işçinin

çalışması, milyonlarca metreküp kaya ve toprağın taşınması, yüz binlerce metreküp beton dökülmesi söz konusuydu. Şantiye binaları bile dev yapılar olmak zorundaydı. Çalışanlar için olimpik yüzme havuzu ve diğer dinlenme tesisleri de yapılacaktı.

Ama yine de Riyad Üniversitesi projesi, Dashour ve Gize’de 4500 yıl önce olup bitenlerin yanında çok küçük kalıyordu. Günümüzde var olan teknolojiyi ve kaynakları, dev vinç kulelerini, buldozerleri, ekskavatörleri, hidrolik vinçleri ve diğer araç gereci düşününce, Ejiptologların piramitlerle ilgili görüş birliğini oluşturan o fikirlerin ne kadar yetersiz olduğu açık seçik ortaya çıkmaktadır. Gize ve Dashour’daki dev piramit komplekslerine “kraliyet mezarlıkları” ya da “kral mezarları” demek, Versailles Sarayı’na “ev” demekle birdir. Piramitlerin yapımı, Piramit Çağı’nın büyük teknolojik yetenek ve cesaretli yenilikçilik bakımından ne kadar dik-kate değer olduğunu ortaya koymaktadır. Ama ... neydi aslında Piramit Çağı? Ne tür bir altın çağdı?

Dr. Edwards’a göre, gerçekçi tanımıyla Piramit Çağı, Üçüncü Sülale’yle başlayıp Altıncı Sülale’yle biten dönemin adıydı. Bu süre içinde yirmi sekiz kadar piramit kompleksi, kuzeyde Abu Ruwash ile güneyde Me-idum arasındaki çöl parçası üzerine kurulmuştu. Bu alan yaklaşık olarak seksen kilometre uzunluğunda, dört kilometre genişliğinde bir alandı. Ama bu tür istatistikler de yanıltıcı olabilmektedir, çünkü bize dengeli bir tablo sunmamaktadır. İnşaatin büyük bölümünün aslında çok kısa bir dönem içinde, Dördüncü Sülale döneminde yapıldığı görmezden gelin-mektedir. Dördüncü Sülale döneminde, yirmi sekiz piramidin yedisi ya-pılmıştır. Ama bu dev yapıların çapı öyle büyüktür ki, Piramit Çağı bo-yunca kullanılan toplam otuz milyon ton malzemenin %75’i bunlar için kullanılmıştır. Yedi piramidin beş tanesi (üçü Gize’de ve ikisi Dasho-ur’da), günümüze kadar hemen hemen hiç zarar görmeden kalabilmiştir.

Dördüncü Sülale’nin ilk kralı Sneferu’ydu, Keops’un da babasıydı. Ejiptologların henüz saptayamadığı nedenlerle, Sneferu ve mimarları ba-samaklı piramit tipinden vazgeçip, atak bir girişimle yan yüzeyleri düz-gün, gerçek piramit tasarımına yöneldiler. Bilim adamlarının çoğu, bu çarpıcı değişikliğin dinsel nedenlerden kaynaklandığı konusunda görüş birliği içindedir, ama bunun hangi amaçlarla yapıldığı o kadar belli degil-dir. Kesin olan bir şey varsa, o da Sneferu’nun girişimi sonunda, Üçüncü Sülale’nin basamaklı piramitlerini yapanların köylü kalfalar durumuna düşmüş olduğudur. Onun mimarları bir değil, iki dev piramit kurdular. Halen elde var olan kanıtlara göre, ondan önce ya da sonra hiçbir firavun böyle bir şeye kalkışmamıştı. Bu büyük çaplı inşaat programına ek ola-

rak, Ejiptologlar Sneferu'nun mimarlarının onu bir başka inşaat girişiminde de tatmin edebilmiş olduğu kanısındadırlar; o da Meidum'daki basamaklı piramidin onarımı, basamak oyuklarının taşlarla doldurulup üzerine düzgün kaplama blokları örtülerek bunun da gerçek piramit haline getirilmesi işidir. Ama bu teori de henüz büyük tartışma konusudur, esasen Üçüncü Sülale'de yapımına başlanan ve Memphis Nekropolü'nün bu kadar güneyine düşen bir piramidi diğer Dördüncü Sülale piramitle-riyle aynıymış gibi düşünmeye de olanak yoktur.

Sneferu'nun başlattığı mühendislik devrimini kavrayabilmek için, 850.000 ton malzeme kullanılmış olan Zoser Piramidi'ni, Sneferu'nun Dashour'daki iki deviyle karşılaştırmak yeter. Bu iki dev piramidin toplam malzemesi hemen hemen dokuz milyon tondur. Mühendislikteki ve organizasyon becerilerindeki bu ani yükseliş, her türlü açıklamanın ötesindedir. Ama Sneferu'ya önemli bir şeyin ilham vermiş olduğu da ortadadır. Belki büyük inşaatçı-papaz İmhotep'in beyin gücünü de işin içine katan bir şey. Mesele yalnız boyutlardaki büyüme değil, kimi birkaç ton gelen koca taş blokları 200 metre yüksekliğe kaldırabilme teknolojisinin birdenbire var olmasıdır. Bu piramitlerin çekirdeğini oluşturmak için iri bloklar halindeki sert kireçtaşı kitleleri taşocağından çıkarılmış, taşınmış, yontulmuş, yığılmış, sonra kusursuz geometrik biçimler oluşturacak şekilde bugünkü yerlerine konmuştur. Konu yalnız piramitlerin mezar amacıyla yapılmış olup olmadığında değil, Sneferu'nun hükümlerlik süreci başlarken neyin değişip de bu koca piramitlerin yapımını mümkün kıldığında, hatta yapımını mecburi kıldığında düğümlenmektedir.

Ders kitapları bu soruya doyurucu bir cevap verememektedir. Sneferu'nun hükümlerliğinin başındaki bu büyük faaliyet artışının önemini gözden kaçırmaktadırlar. Oxford'daki Griffith Enstitüsü'nden Dr. Jaromir Malek, Mısır piramitleriyle ilgili oldukça yeni bir eserinde bu konuyu çabucak geçiştirmekte, yalnızca, Dördüncü Sülale zamanında ortaya çıkan yeniliklerin pekçok çeşitleri kapsadığını, bu nedenle köklerinin herhalde teknolojiye değil, dinde yattığını söylemektedir. Ünlü mimarlık uzmanı ve Ejiptolog Dr. Alexander Badawy de, Malek'in kitabından daha önce yazdığı kitapta yalnızca şöyle demektedir: "Meidum'da basamaklar doldurularak yüzeyler düzleştirilmiş, gerçek bir piramit elde edilmiştir ... Dashour'da Sneferu, kare tabanlı iki piramit kurdurmuştur, birine Rombodiyal (Çarpık) piramit denmektedir ... Ama bu piramidin üst kısmının aynı ustalığı taşımadığı gözlemlenmektedir, herhalde aceleyle bitirilmiştir."

Dashour'daki inşaat faaliyetleri için "acele" demek bile yetmez. Eger Sneferu'nun mimarlarının elinde, daha eski mimarlarınkine denk kay-

*Dashour'daki
Çarpık Piramit*

naklar varsa (ki yok olduğunu varsaymak için hiçbir neden yoktur), işlerini aceleden öte bir baskı altında gördüklerini söylemek yerinde olur. Üstelik durumu daha da zorlaştıran, inşaat faaliyetlerinin üç şantiyede birden yürütülmekte olmasıydı. İkisi Dashour'da, birbirinden iki kilometre uzakta, üçüncüsü de Meidum'da, yani elli kilometre daha güneyde, başka bir deyimle, nehir boyundan bir günlük yol ilerideydi. Bu üç yerdeki işler kusursuz biçimde planlanmış bile olsa, bugünün büyük müteahhitlerini bile zorlayacak organizasyon işlerinin geri planda yapılmış olması şarttı. Dokuz milyon tonluk kireçtaşı bloklarını, belki yirmi yıllık bir süre içinde kesmek, taşımak ve yerleştirmek, üstelik bunları tekerleğin de, çekçek arabasının da bilinmediği, demir aletlerin kullanılmadığı bir çağda gerçekleştirmek, çok derinlemesine incelenmeyi hak eden bir iştir. Şimdi bu başarının büyüklüğünü Dördüncü Sülale bağlamı içinde inceleyelim.

III Dördüncü Sülale'nin Altın Çağı

O halde M.Ö. 2650 dolaylarında Sneferu iktidara gelip büyük Dördüncü Sülale'yi başlattığında ne olmuş olabilir? Sneferu muammasına ilk

defa 1947 yılında bir dereceye kadar mantıklı açıklama getiren, Dr. Edwards olmuştur. Onun analizinden önce, Ejiptologlar çok şaşırtıcı bir durumla karşı karşıya kalmışlardı: Memphis Nekropolü'nün hayli güneyinde bulunan ve başlangıçta basamaklı piramit olarak yapıldığı halde sonradan düzgün yüzeyli piramit haline dönüştürülen Meidum Piramidi'ne hiçbir açıklama bulamamışlardı.

Meidum Piramidi'nden söz edip sahibinin adını veren yazı bulunmamıştır; o dönemde de, ondan sonra yazılanlar arasında da böyle bir kayda rastlanmamıştır. Ama yakınındaki bir tapınakta, Ejiptologların teknik olarak "grafiti" dediği, oradan geçmiş biri tarafından karalanmış yazılar bulunmuştur. Bu yazıların yazılma tarihi Sekizinci Sülale dönemine rastlamaktadır, yani Sneferu'nun krallığından 1200 yıl sonradır. Yazılar bize o sıra (yani yaklaşık M.Ö. 1400 dolaylarında) Meidum Piramidi'nin Sneferu'nun piramidi sayıldığını göstermektedir. Doktor Edwards bu yazıları tercüme ettiğinde, Tutmosis III döneminde yaşamış, Aa-Kheper-Resenb adlı biri tarafından yazıldığı ortaya çıkmıştır ve: "... Tutmosis III döneminin kırk birinci yılında ... Kral Sneferu'nun güzel tapınağını görmeye geldim ..." denilmektedir. Edwards aynı zamanda bundan çok daha eski duvar yazılarına da değinmekte, bazıları Beşinci Sülale dönemine ait olan, yani Sneferu'nun gününden yalnızca 250 yıl sonra yazılan bu yazıların da Meidum'la ilgili olarak Sneferu'nun adından söz ettiğini söylemektedir. Genelde bunlar Meidum Piramidi'ni Sneferu'ya mal etmek için yeterdi. Ama beri yanda, Dashour'daki iki piramidi de dikkate almak gerekmektedir. Bunlardan güneyde olanı kesinlikle Sneferu tarafından yaptırılmıştır; güçlü göstergeler kuzeydekini de onun yaptırmış olması gerektiğine işaret etmektedir. Dashour yakınlarında bir yerde Altıncı Sülale'den Pepi I'in döneminde yazıldığı anlaşılan yazılar, "Sneferu'nun iki piramidi"nden söz etmektedir. Bu resmi bir yazıdır, Sneferu'nun papazlarının vergi muafiyetinden söz eden bir kraliyet emrinin parçasıdır, dolayısıyla sağlam kanıt olarak düşünülmesi gerekir. Ama beri yandan yine Dashour'da bulunan ve Beşinci Sülale dönemine tarihlenen daha başka yazılar, "Sneferu'nun güney piramidi"nden söz etmektedir. Bu yazılar birlikte okunduğunda, Sneferu'ya ait iki piramit bulunduğu, birinin güney, diğerinin kuzey piramidi olduğu anlamı çıkmaktadır. O zaman da sorun, hangi piramidin güney piramidi sayılacağındadır. Dashourdaki iki piramitten güneye rastlayanı, yani tepeye doğru açı birden değiştiği için çarpık piramit diye bilineni mi, yoksa çok daha güneyde bulunan Meidum Piramidi mi? Sonunda Dashour'daki güney piramidiyle ilişkili bir papazın türbesinde de Sneferu'nun güney piramidinden söz eden bir yazı bu-

lunmuştur. Buradan Dashour Piramidi'ne "Sneferu'nun güney piramidi" dendiği, kuzey piramidinin de yine Dashour'da bulunan, onun kardeşi olan piramit olduğu anlaşılmıştır. O halde Meidum Piramidi bu tablonun neresine oturmaktadır? Ejiptologlar kendilerini bir kere daha bilinmeyenle karşı karşıya bulmuşlardır.

Dr. Edwards bu arkeolojik çıkmaz karşısında bir açıklama önermiştir. İkiz piramitlerin kesinlikle Sneferu'ya ait olduğunu, bunun belki "Yukarı ve Aşağı Mısır hükümdarı" anlamını simgeliyor olabileceğini ileri sürmüş, ama üçüncü piramidin pratik ya da sembolik bir açıklama taşıyamayacağını söylemiştir. Bu söz, arkeolojik kanıtların yanıltıcı olabileceği yolunda açık bir itirafıdır. Edwards bundan sonra, yeni kanıtlar bulununcaya kadar Ejiptologların Sneferu'yu Dashour'daki iki piramidin sahibi olarak düşünebileceklerini söylemiş, Meidum'daki piramidi Sneferu'nun herhalde yalnızca onarmış olduğunu, eskiden basamaklı piramitken onu da düz yüzeyli piramit haline dönüştürmüş olduğunu ileri sürmüştür.

Bu öneri akla yakın gelmiştir. Bu durumda Meidum'daki piramidi ilk yapanın da, hakkında pek az şey bilinen Huni olabileceği düşüncesi doğmuştur. Huni, Sneferu'dan hemen önceki kral olduğuna göre, onun da kendine bir piramit yaptırmış olması doğal bulunmuş, Sneferu muamması böylece bir tür çözüme bağlanınca, Ejiptologlar da diğer piramit sorunlarına yönelebilmişlerdir.

Ne var ki, Edwards'ın Meidum teorisi her ne kadar mantıklı gelse de, hatta şiirsel gelse de, Edwards bize bir de uyarıda bulunmuştur. O çağdan kalan ve daha sonra yazılan yazılarda Meidum Piramidi'ni bu esrarengiz Huni'ye bağlayan hiçbir işaret bulunmadığına göre, onun piramidinin Meidum'daki basamaklı piramit olmasının da şart olmayacağına dikkat çekmiştir.

Buradan, yeni bir sorun daha ortaya çıkmaktadır: Daha önceki kralların hepsi bir tek piramitle yetinirken, Sneferu neden iki piramit dikme gereğini duymuştur? Yoksa niyeti iki yere birden gömülmek midir? Belki de bizi yanıltan, "sahip olmak" ya da "ait olmak" sözüdür. Yoksa piramitler herhangi bir krala ait olmayıp da bir hanedan soyuna ve tüm olarak bir külte ait mi sayılmaktadır? Sneferu belki iki piramit yaptırmış, üçüncüsünü de değiştirtmiş olabilir, ama belki de bunlar bizim anladığımız anlamda "ona ait" olmayabilir. Ne de olsa, ortaçağ katedralleri de belli hükümdarların zamanında yapılmış oldukları halde, bu hükümdarlar o katedralin içinde gömülü bile olsa, yine de binalar o kişiye ait sayılmazlardı.

Eğer Ejiptologların sahiplik konusundaki görüş birliği doğruysa, ne-

den en az iki, hatta belki üç piramit yaptırmış olan Sneferu bunların kendisine ait olduğunu gelecek kuşaklara açık seçik bildirmemiştir? Dashour piramitlerinin içinde ve dışında istediği yazıları koca koca harflerle yazdırmasına yetecek kadar boş yer vardır. Ama Dördüncü Sülale krallarının hiçbiri, sahip oldukları varsayılan piramitlere adlarını yazdırmamıştır. Büyük Piramit'in içinde bile o çağdan kalma hiçbir resmi yazı yoktur.

Şimdi kendinize bir sorun. Eğer siz kendinize tarihteki en büyük mezarı yaptırmış olsaydınız, birkaç on yıl süren bu çabaları ve harcamaları üstlendikten sonra, ileride bu işi yapanın kim olduğu konusunda soru işaretleri doğmasına izin verir miydiniz? Olay piramit yapımcılarının anıtlarına resmi yazılar koymaktan hoşlanmamaları da değildi. Beşinci Sülale'nin son kralı Kral Unas'tan sonra piramitlere yüzlerce ve yüzlerce yazı konmaya başlanmış, her birini hangi kralın yaptırdığı konusunda hiçbir kuşkuyla yer bırakılmamıştır. Yoksa Dördüncü Sülale döneminde Mısırlılar yazı yazmayı mı bilmiyorlardı? Yo, o da doğru değil. Piramitlerin yakın çevresinde Dördüncü Sülale döneminden kalma da, hatta daha eski dönemlerden kalma da pekçok yazı vardır. Kraliçe Meresankh'in tapınağında hiyeroglifler pek boldur. Bu durumda Dördüncü Sülale piramitlerindeki bu eksiklik pek garip gelmekte, daha eski mastabalarla da, daha sonraki sülalelerin yazılı piramitleriyle de tutarsızlık göstermektedir.

Sneferu, Khufu (Keops) ve diğerleri neden piramitlerine yazı koymamışlardır? Gelecek kuşakları bir yana bırakalım, ama bu güzel anıtları kimin yaptırdığı konusunda tanrıları bile kuşkuda bırakmanın nedeni nedir? Acaba Dördüncü Sülale kralları kendilerini bu piramitlerin sahibi olarak görmüyorlar mıydı? Yoksa Dördüncü Sülale piramitlerinin tümü, bir tek büyük planın parçaları mıydı, o yüzden mi belli yerlere yedi ayrı piramit kurulmasını gerektirmişti?

Dördüncü Sülale, Piramit Çağı'nın tümü karşısında bir istisna oluşturmaktadır. Sanki Mısır'a yeni altın çağı getiren Anka kuşu gibi gelmiş, kısa bir süre içinde harikulade bir inşaat mühendisliği programı uygulamış, bizim çağımızda bile ulaşılmamış bir işçilik standardı sergilemiş; ondan sonra da başladığı kadar ani, sona ermiştir. Ders kitapları bize "dinsel ayaklanmalar"dan, "iç savaşlar"dan söz etmektedir, ama bunlara ait de hiç kanıt yoktur. Eğer biz bu sorunun cevabını arayıp bulacaksak, yeniden piramit araştırmalarının köküne dönmek, bize söylenen her şeyi yeni baştan sorgulamak zorundayız demektir. İlk önce piramitlerin tarihlerine bakmakla işe başlayalım.

IV Piramit Çağı'nın Tarihlenmesi

1940'lı yıllarda modern kronologlar Eski Mısır çalışmalarını yeni baştan sıraladılar ve eski sülaleler dönemini bin yıl kadar ileri kaydıldılar. Bu olaydan önce biz Dördüncü Sülale'nin daha erken başladığını sanıyorduk. Bilimsel Ejiptolojinin babası ve hiyerogliflerin ilk okuyucusu sayılan Champollion 1830'larda, Birinci Sülale'nin yaklaşık M.Ö. 5867'de başladığına inanmıştı. Daha sonra Alman Ejiptologu Karl Lepsius bu tarihi M.Ö. 3892 olarak değiştirdi. Ardından eserlerini 1870 dolaylarında yazan Mariette, tarihi M.Ö.5004 olarak düzeltti. En sonunda onun meslektaşı olan Dr. Brugsch, M.Ö. 4400'de karar kıldı. Besbelli Brugsch bu hesaplarını, bir yüzyılda üç kuşak olduğu yolundaki basit ortalamaya dayandırmıştı, ama daha iyi bir yol bulunamadığı için onun sistemi pek çok Ejiptolog tarafından uzun yıllar boyunca kabul edildi.

Derken 1940'larda, Birinci Sülale'nin tarihi yeniden değiştirilip yaklaşık M.Ö. 3100 yılına getirildi. Daha sonra bu tarih bir daha düzeltildi, önce M.Ö. 3150, sonra M.Ö. 3300, ardından M.Ö. 2900 yapıldı. Değişimler sürdü, hangisini kesin kabul edeceğimiz konusunda bizi kararsız bıraktı. Ne olursa olsun, Mısır kronolojisi biliminin kusursuz sayılamayacağı, kanıtların kişisel yorumlara dayalı olduğu ortaya çıktı. Bilimin daha kesin araçları, örneğin karbon tarihlemesi ve sembolik mimari gibi şeyler söz konusu olmadıkça, astronomik hizalandırmalara dayalı hesaplar devreye girmedikçe bu rakamların daha kesin olmasına da olanak yoktu. Böyle araçlar yokken Ejiptologların nasıl kalkıp da "M.Ö. 5400" ya da "M.Ö. 5867" gibi kesin tarihler söyleyebildiklerine şaşmak gerekir. Bugün kronologlar böyle kesinlikten uzak tarihler için sayının başına "circa" (yaklaşık) sözünü koymakta, artı ya da eski bir tolerans olabileceği konusunda bizi uyarmaktadırlar. Ama Sneferu'nun hükümlerlik tarihlerini, c.M.Ö.2686; c.M.Ö.2584, c. M.Ö. 2614 gibi cesaretli tahminlerle verilmiş görebiliyoruz. Bu tür rakamlar, bir kesinlik ima eder halleriyle yanıltıcı olabilecekleri gibi, üstelik nasıl hesaplandıklarına dair bir açıklamadan da genellikle yoksundurlar. Sözü edilen dönem ne kadar eskiyse, bu tür geleneksel tarihleme sistemleri de o kadar hatalı olabilmektedir, Piramitler Çağı için de bu sayılar bir tam yüzyıl hatta daha fazla yanlış içerebilirler.

Bu kitabın hazırlanması sırasında Dr. Edwards'dan aldığımız bir mektupta, Khufu (Keops)'nun hükümlerlik dönemi için c.M.Ö.2600'ün "çok tatmin edici" olduğu belirtilmekteydi. Ama 1993 Mayıs'ında Rudolf Gantenbrink'in Büyük Piramit'teki shaftlarda yaptığı lazer ölçümleri, bu "çok tatmin edici" tarihe bile 150 yıllık bir düzeltme uygulamayı ge-

rekli kılmış, en azından şaftların yapım tarihini c.M.Ö. 2450 olarak belirlemiştir.

Firavun Sneferu tahta geçtiğinde, Memphis'teki başkentinin yakınındaki çölde nekropolün basamaklı birkaç piramidi boy göstermişti bile. Bugün bunlardan yalnızca Zoser ayakta kalmıştır. Çok daha güneyde, Meidum'un tek başına duran basamaklı piramidi de vardı. Ayrıca Memphis Nekropolü'nde çok sayıda mastaba mezarıyla biraz kuzeyde de o güçlü papazların yaşadığı yer olan Heliopolis bulunmaktaydı. Dördüncü Sülale başlarken durum aşağı yukarı böyleydi.

Sneferu'nun geleneksel basamaklı piramit biçimini değiştirme yolundaki atak girişimi, Dashour'da iki gerçek dev piramit yaptırması sonucunu getirmiştir. Bunun alkışı büyük olasılıkla Sneferu'ya değil, ya efsanevi mimar-papaz İmhotep'e ya da onun yerine geçen başmimara gitmelidir. İmhotep genellikle taş işçiliğinin de, tıp biliminin de mucidi sayılmaktadır. Ama Dr. Edwards haklı olarak, İmhotep'in "Başgözlemci" ünvanından, onun yıldızların hareketini gözlemleyen eski bir astronom olduğunun da anlaşıldığına işaret etmektedir. Genellikle Heliopolis'in başpapazına bu ünvan verilirdi. Buradan İmhotep'in de, kendisinden önceki ve sonraki diğer büyük ustalar gibi, kutsal kentin başpapazı görevini üstlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Zoser basamaklı piramidini böylesine başarıyla tamamlayan İmhotep ya da onun yerine geçen kişi, belki daha da büyük bir ihtirasa kapılmış olabilir, Memphis Nekropolü için birleşik bir master plan geliştirmiş, kraliyetin yeniden doğuş kültürünün tam gelişmesine bu yolla izin vermeyi istemiş olabilir.

Sneferu'nun otuz dört yıla yakın bir süre hüküm sürdükten sonra öldüğü söylenmektedir. Oğlu Khufu (Keops)'nun tahta çıkmasıyla, piramit yapımı da doruğuna ulaşmıştır.

V Gize'nin Üç Büyük Piramidi

Sneferu görünüşe göre c.M.Ö. 2480 yılında barış ve huzur içinde ölmüş, miras olarak da Dashour'daki iki büyük piramidi bırakmıştır. Dashour'un yirmi bir kilometre kuzeyinde, daha yüksek olan Gize yaylası (Mokattam Formasyonu) bulunmaktadır. Bu yayla kuzeyden güneye yaklaşık 2.2 kilometre boyunca uzanmaktadır ve eni de ortalama 1.1 kilometre kadardır. Batıdan doğuya doğru hafif bir eğimi vardır. ondan sonra Nil Vadisi kenarında dik bir iniş yapmaktadır. Sneferu'nun en büyük og-

lu Khufu, inşaat tarihinin en iddialı mühendislik projesini bu etkileyici yerde başlatmıştır. Yaptırdığı piramit, yanındaki iki diğer piramitle birlikte, eski dünyanın en büyük harikalarından biri sayılmıştır.

Khufu'nun neden babasının izinden gidip piramidini Dashour'da hatta atalarının basamaklı piramitleriyle mastaba mezarlarının bulunduğu Saqqara'da yaptırmadığı konusunda tatmin edici bir açıklama yoktur. En kolay açıklama, Gize yaylasının yüksekliğinin ona çekici geldiği, mimarının da Sneferu'nun piramitlerini geride bırakacak bir piramit için burayı ideal bir yer olarak gördüğüdür. Ama eğer bu açıklama geçerliyse, o zaman da Sneferu neden Dashour yerine Gize'yi seçmemiştir? Dashour da Memphis'e, Gize'den daha yakın değildir. Üstelik alçakta olduğu için, Memphis'i çevreleyen palmiyeliklerden de pek kolay görülemeyecek bir yerdir. Nitekim günümüzde oralara giden turistler, eğer bu konuları daha önceden incelememiş kişilerse, Gize'den uzakta iki büyük piramidin daha var olduğunu duyunca şaşırmaktadırlar. O halde Khufu neden babasının mezarından bu kadar uzakta olan Gize'yi seçmiştir? Belki de aslında Gize'yi "seçmiş" değildir. Belki bu da daha önceden hazırlanmış bir master planın parçasıdır. Belki plan güneyden kuzeye doğru uzanan bir plandır ve babasının gününde hazırlanmıştır. Kral Faruk'un özel Ejiptologu Georges Goyon'a göre, Gize'deki yeri seçen hemen hemen kesinlikle papaz-astronomlardır, nedeni de bazı dinsel ve bilimsel faktörlerden ötürüdür; ama o faktörlerin ne olduğunu Goyon bize söylememektedir. Bununla birlikte biz yine de bu eski inşaatçıları Gize'ye doğru kaymaya iten şeyin din ve astronomi olduğu görüşüne katılıyoruz.

VI Büyük Piramit

Bugünkü harap olmuş, tüm parlak beyaz kaplama taşları gitmiş halinde bile Büyük Piramit akıl durdurucudur. Çevresindeki çölün içinden, modern Kahire'nin kenar banliyösündeki binaların gerisinden bir dev gibi yükselmekte, sanki insan elinden çıkmamış da, doğal manzaranın garip bir özelliğiymiş gibi görünmektedir. Çünkü bir binadan çok, geometrik bir dağı andırmaktadır. Matematikçi ve gazeteci P.D. Ouspensky 1914 yılında, Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasından hemen önce Gize'yi ilk ziyaret edişinde, yaşadığı tecrübeyi şu sözlerle anlatmıştır:

Yaylaya, kıvrılarak yokuş yukarı tırmanan ve kayalardaki bir boşluktan geçen yoldan gelinmektedir. Bu yolun sonuna yürüdüğünüzde, kendinizi

piramitlerle aynı düzeyde, Keops (Khufu) Piramidi'nin hemen karşısında, kapısının olduğu tarafta bulursunuz. Sağda, biraz uzakta, ikinci piramit, onun arkasında da üçüncü piramit bulunmaktadır.

Piramitlere tırmandığınız zaman kendinizi başka bir dünyada bulursunuz. On dakika önce içinde bulunduğunuz dünyada değilsinizdir artık. Oradayken topraklar, yapraklar, palmiyeler hâlâ çevrenizdeydi. Buradaysa başka bir ülkede, başka bir manzaranın içinde, bir kum ve taş krallığındasınız. *Çöldür burası.* Aradaki geçiş hem çok belirgin, hem de beklenmedik bir şeydir.

... Anlaşılmaz bir geçmiş, artık şimdiki zaman olmuştur, benim çok yakınımdadır. Sanki elimi uzatsam ona dokunabilecek gibiyimdir. Şimdiki zamanımız bizden uzaklaşmış, yabancılaşmıştır.

Büyük Khufu Piramidi de diğer piramitler gibi kare bir tabana oturmuştur, ama tüm ayrıntılarıyla en mükemmel piramit odur. Modern çağda bu anıtın ilk ayrıntılı incelemesi, 1880-1882 tarihleri arasında Sir Flinders Petrie tarafından yapılmıştır. Kendisi çağının en modern araç gerecini kullanarak bu işi büyük bir titizlikle yapmıştır. Bulgularına göre piramidin dört kenarı pusulanın dört ana yönüne son derece dakik bir biçimde ayarlanmıştı; tam kuzeye, güneye, doğuya ve batıya dönüktür (Bu hizalandırmanın bu kadar hassas yapılmış olması inanılmaz bir şeydir, çünkü aradaki ortalama sapma her yön için, bir derecelik yayın üç dakikasından fazla değildir. Bu durumda fark da on binde altı olarak ortaya çıkmaktadır). Petrie taban kenarlarını ölçmüş, kuzey kenarın 230.25 m, güney kenarın 230.44 m, doğu kenarın 230.38 m, batı kenarın da 230.35 m olduğunu bulgulamıştır. Böylece hiçbir kenarın tam diğerine eşit olmadığı, ama en uzunuyla en kısası arasındaki farkın yalnızca on dokuz santimetre olduğu, yani ortalama uzunlukla farkının on binde sekiz düzeyinde kaldığı belirlenmiştir.

Gerek ana yönlere hizalanma, gerekse tabanı kare olarak koruma ve e-ğimli yan yüzeyi kusursuz tutma yolundaki bu hassasiyet derecesi, yapının boyunu dikkate aldığımızda gerçekten bir mucize gibi görünmektedir. Taban çevresi yaklaşık bir kilometredir, kapsadığı alan da 52.000 metrekaare olmakta, yani içine Floransa, Milano ve St. Piyer katedrallerini alabildikten sonra Westminster Abbey ile St. Paul Kilisesi'ni de alabilecek

bir alana ulaşmaktadır. Çok daha sonra yapılmış olan bu saydığımız binarlarda, gerek yön tutturma, gerekse yapısal uygulama açısından Büyük Piramit'in düzeyinde hesap hassasiyeti olması pek kuşkuludur. Piramidin içinde birkaç oda bulunmakla birlikte, aslında içi boşluklu bir yapı değildir. Koskoca bir taş kitledir ve yaklaşık 2.5 milyon tane kireçtaşı bloktan oluşmaktadır. Bu taşların ağırlığı ortalama 2.6 tondur, çarpıldığında toplam kitle 6.3 milyon ton gibi bir rakam vermektedir.

Bu eski inşaatçıların ustalığına ve teknolojik yeteneklerine ancak şaşabiliriz. Çünkü yaptıkları anıtı yalnız dört ana yöne dönük kurmakla ve kare bir tabana oturtmakla kalmamış, aynı zamanda dört eğimli yan yüzü, Nil'in öbür kıyısındaki Tura taşocaklarından taşıyıp getirdikleri ince cilalanmış beyaz kireçtaşı levhalarla kaplamışlardır. Piramidin kuzey duvarının alt taraflarında nasılsa kalmış olan birkaç kaplama taşına bakılırsa, bunlar yapının çekirdeğinde kullanılan taşlardan bile daha iridir ve her biri on beş ton gelmektedir. Birbirine öylesine çakışık yerleştirilmişlerdir ki, aralarına bir bıçak sokmaya olanak yoktur. Kaplama blokları Araplar tarafından M.S. on üçüncü yüzyıldan itibaren sökülmeğe başlanmıştır (bazılarına göre Kahire camilerinin yapımında kullanılmıştır), ama piramidin kaplıyken bugünkü halinden bile daha görkemli bir görünüme sahip olduğu, güneş altında bir mücevher gibi parıldadığı kesindir.

Günümüzde piramitlerin içine giren koridorlarda yukarı çıkarak ya da aşağı inerek dolaşmak oldukça kolaydır, çünkü tutunacak parmaklıklar konmuş, tahta rampalar yerleştirilip üzerine metal basamaklar dizilmiştir. Gize Piramitleri aynı zamanda elektrikle de aydınlatılmış durumdadır. Ama 1940'lı yıllarda böyle lüksler yokken, buraları keşfetmek o kadar da kolay olmamıştır. Ouspensky 1914'te şöyle yakınmaktadır:

Yerler çok kaygan; hiç basamak yok, yalnızca cilalı taşın üzerinde yatay oyuklar var, bunlar aşınıp düzleşmiş, ayağınızı içine yanlamasına basabiliyorsunuz. Ayrıca yerler ince bir kumla örtülü, bu nedenle kayıp ta aşağıya kadar sürüklenmek de mümkün. Önümüzde Bedevi rehber gidiyor. Bir elinde yakılmış bir mum tutuyor, öbür elini de bize doğru uzatıyor. Bu yokuştan aşağıya, eğilmiş durumda iniyorsunuz. Yokuş oldukça uzun görünüyor, ama sonunda bitiyor.

Değişmeyen bir şey varsa, tavanın alçaklığı ve inen yokuşun eğimidir. Tavan 1.19 m yüksekliğindedir, koridorun eni 1.04 m'dir ve yataya olan

eğimi de 26 derece 31 dakika 23 saniyedir. Bu geçit piramidin çekirdeğine doğru inmekte, sonra altta yatan kaya yatağın içinden geçmekte, 105.15 m boyunca devam etmektedir. Daha sonra 8.83 metre de yatay ilerleyip kaba bitirilmifş bir odada son bulmaktadır. Bu odanın amacı bilinemediği için pekçok tartışmaya konu olmaktadır. Oda sanki bitirilmemiş gibi dir ve buradan “terk etme” teorisi doğmuştur. Bu teoriyi savunanlara göre, söz konusu yeraltı odası kralın gömülme odası olarak tasarımlanmış, sonra her nedense, piramidin yapımı henüz erken aşamalarındayken plan değişmiş, piramidin içinde ve yüksekte daha yeni bir oda (Kraliçe Odası) yapımına karar verilmiştir. Sonradan bu plan da terk edilmiş, yeni bir koridorla (Büyük Galer) nc bir oda (Kral Odası) inşa edilmiştir. Kralın sonunda bu son odaya gömüldüğüne inanılmaktadır, çünkü orada kocaman bir lahit bulunmuştur, ama kralın mumyası ya da cenaze eşyaları bulunamamış, piramidin yağmalanmış olduğuna karar verilmiştir.

Terk etme teorisinin bazı çekici yanları vardır, ama inşaat mühendisliğinin pekçok pratik gereklerine de ters düşmektedir. Piramidin planını yarı yolda değiştirmek, hemen hemen üstesinden gelinmez sorunlar çıkarır. Hele planı iki kere değiştirmek asla düşünülemez, çünkü Büyük Galer gibi tek başına bile olağanüstü bir başarı sayılan yeri ve ayrıca Kral Odası’nı da inşa etmek anlamına gelir. İnancımıza göre Kral Odası’yla Kraliçe Odası olsun, bunları birbirine bağlayan Büyük Galer olsun, piramidin ilk planında vardı ve gerekli özellikleri oluşturuyordu. Yeraltı odasının kralın gömülme yeri olarak düşünüldüğüne dair hiçbir sağlam kanıt yoktur. Hatta burası belki de piramidin yapılmasından önce, aynı yerde var olan daha eski bir binanın parçası olarak yapılmış bile olabilir. Bunun böyle ol-

Kral Odası’ndaki boş lahit

duğunu da bilemeyiz. ama buranın teknik nedenlerle terk edilmiş olduğunu düşünmek de işi fazla basitleştirmek olmaktadır. Mısırlılar yer-altı odaları inşa etmekte uzmandı, eğer kralı bir yeraltı odasına gömmek isteseler, bu isteklerinden kolay kolay caymak zorunda kalmazlardı.

Bugünlerde ziyaretçilerin yeraltı odasına girmesine izin verilmemektedir. Piramit girişinden on sekiz metre kadar içeride, bir de yukarı çıkan koridor başlamaktadır. Bu da bir başka zor yolculuktur. Yirmi altı dereceden daha büyük bir eğimle kırk metre kadar tırmanmayı gerektirmektedir. Tıpkı aşağıya inen koridor gibi bu da kuzey güney doğrultusundadır (yani meridyene paraleldir). Koridorun tepesinde piramidin kalbi olan Büyük Galerî bulunmaktadır. Ama buraya tırmanmadan önce, yatay bir koridorda biraz yürümekle Kraliçe Odası'na gelirsiniz.

Büyük Piramit'in pekçok bölümleri gibi, Kraliçe Odası'nın işlevi de bir esrar perdesi ardında kalmıştır. Akademik çevrelerdeki ortak görüşe göre burası da tıpkı yeraltı odası gibi aslında kralın gömülme odası olarak planlanmış, fakat sonra terk edilmiştir. Son zamanlarda Kraliçe Odası'nda kapı girişinin, (şimdi Kral Odası'nda bulunan) granit lahitin geçmesine izin vermeyecek kadar küçük olduğu ileri sürülmüştür. Ama bu görüş aslında pek de geçerli olamaz. Böylesine büyük ve kusursuz bir piramit inşa ettirecek kadar gücü olan bir firavunun, birisi lahtını fazla büyük yaptı diye planlarını değiştirmesi düşünülecek şey değildir. Böyle bir nedenle bunca emeğin terk edilmesi, ihtimaller dikkate alındığında pek uygun gelmemektedir.

Kraliçe Odası fazla büyük değildir. Boyutları doğudan batıya 5.74, kuzeyden güneye 5.23 metredir, yerden tavana kadar olan yüksekliği de 6.22 metre olarak ölçülmüştür. Doğu duvarında bir niş vardır, biçimi camilerdeki mihrapları andırmaktadır. Nişin gerisi hazine avcıları tarafından kesilerek açılmıştır. Herhalde orada gizli bir hazine odası bulmayı ummuşlardır. Ama öyle bir şey yoktur. Niş herhalde kralın heykeli-nin durduğu yer olarak plan-

Kraliçe Odası'nın doğu duvarındaki niş

lanmıştır. Duvarlar çok dikkatle yapılmış ve düzleştirilmiş kireçtaşı bloklarından oluşmaktadır. Gerçi Kraliçe Odası, Kral Odası kadar büyük ve özenli değildir, ama piramidin geri kalan bölümlerinden daha "terk edilmiş" bir görünümü de yoktur. Piramidin tam doğu-batı ekseninde bulunan Kraliçe Odası herhalde önemli bir yerdir. Eski Mısırlıların burayı son anda terk etmek için yapmış olmaları düşünülecek şey değildir.

Gerek bizim, gerekse Rudolf Gantenbrink açısından ilginç olan şey, bu odada bulunan ve "hava shaftları" diye adlandırılmış olan bacalardır. Bunlar da uzun yıllardan beri terk teorisini destekler nitelikte görülmüştür. Bu shaftlardan Kral Odası'nda da vardır. İlk defa olarak odanın duvarının gerisinde, Waynman Dixon adlı İngiliz mühendisi tarafından 1872 yılında keşfedilmiştir. Tıpkı Kral Odası'ndakiler gibi, burada da shaftlardan biri güneye, diğeri kuzeye doğru gitmektedir. Daha sonra yapılan araştırmalar, Kraliçe Odası'ndaki shaftların Kral Odası'ndakiler gibi piramidin dışına kadar uzanmadığını göstermiş, başlangıçta sanıldığı gibi havalandırma amacıyla kullanılamayacakları anlaşılmıştır. 1881 yılında shaftları dikkatle inceleyen Petrie, eğimlerini ve boylarını klinometreyle ölçmüştür. Sonunda shaftların fazla uzun olmadığı ve belirli bir pratik amaca da hizmet edemeyeceği sonucuna varmıştır. Bu durum, terk etme teorisinden yana olanlara iyi cephane sağlamış, shaftların piramit dışına kadar uzanmayış nedenini, Kraliçe Odası terk edilirken bunların da terk edilmiş olduğuna yorumlamışlardır. Eğer Rudolf Gantenbrink shaftların şimdiye kadar sanıldığından çok daha uzun olduğunu ortaya çıkarmamış olsa, konu o noktada kalacaktı.

Kraliçe Odası'nın düzeyinden Kral Odası'nın düzeyine çıkan şaşırtıcı mimari eser, Büyük Galerî diye bilinmektedir. Burası birçok bakımdan, Büyük Piramit'in tüm iç sisteminde en özenli ve en estereyiz bölümdür ve görkemi ne kadar tarif edilse azdır. Son derece etkileyici bir verdir. Aşağıya inen koridorun eğimiyle çıkan bir yokuştur, ama dar, alçak tavanlı bir koridor olacağı yerde, tavanı 8.53 m yüksekliğindedir. Oraya tırmanmaya başladığınızda daha da yüksekmış gibi bir izlenim verir, çünkü üst başındaki Kral Odası'na doğru yükselmektedir. Yapısı gerçekten pek gariptir, çünkü kocaman bir mendirvene benzer; yalnızca basamakları yoktur. Bununla birlikte yine de son derece işlevsel bir verdir ve düzleştirilmiş Tuta kireçtaşlarıyla özenli biçimde kaplanarak bitirilmiştir. Ouspensky bize bu konuda da iyi bir tarif vermektedir:

Bu üst koridor-merdivenin yapısında, anlaması zor olan, ama bir bakışta göze çarpan pek çok şey vardır. Burayı incelerken, bu koridorun tüm piramidin kilidi olduğunu çabucak anladım. Durduğum yerden üst koridorun çok yüksek olduğu, iki yanında, merdiven trabzanı gibi, enli taş parmaklıklar olduğu, eğimin yere, yani benim bulunduğum noktaya kadar böylece indiği görülüyordu. Koridorun tabanı yere kadar varmıyor, biraz yukarda kesiliyordu. Kesildiği nokta yerden bir adam boyu yükseklikte vardı. Benim durduğum yerden koridora çıkmak için önce, trabzan görevi yapan parmaklıklardan birine çıkmaya başlamak, sonra oradan “merdivenin” kendisine atlamak gerekiyordu. Benim bu koridora “merdiven” deyişimin tek nedeni, dik bir biçimde aşağıya indiği içindir. Basamakları yoktur, yalnızca ayak basılacak aşınmış oyukları vardır. Arkanızdaki tabanın alçalmaya başladığını hissederek, yan parmaklıklardan birine tutunarak tırmanırsınız.

Günümüzde Büyük Galeri'ye çıkmak çok daha kolay, çünkü Kraliçe Odası hizasından bu galerinin tabanına varmak için iki yana metal basamaklar yapılmış bulunuyor. Çıkarken ve inerken size yardımcı olacak tutunma rayıyla, metalden yapılmış kaydırmayan basamaklara sahip bir de ahşap rampa var.

Büyük Galeri'yi incelemek her ne kadar bugün daha kolaysa da, bu yer hâlâ son derece esrarengizdir, özellikle de buranın Antuan'la Kleopatra'nın gününde bile antik olduğunu bilmek, bu esrarengizliği daha da artırmaktadır. Duvarları eğimlidir, bu yüzden tavana doğru daralmaktadır. Kesit tasarımı sanki Kraliçe Odası'ndaki o garip nişi hatırlatırcasına, yine eğimlidir. Pekçok Mısır mimarisi gibi, öylesine antik bir görünümü vardır ki, hemen hemen modern bir hava yansıtmaktadır. Büyük Galeri'nin bir de anlatılması çok zor olan “insanlıktan uzak” havası vardır. Sanki insanların yukarıya çıkıp inmesi için değil de daha başka özel bir amaca hizmet etmesi için yapılmış gibidir. Büyük Galeri'de, işlevini anlayamayacağımız bir makinenin bölümüne benzer bir nitelik olduğunu pek çok kişi söylemiştir.

Bu da yeni bir gözlem değildir. Yeniplatoncu Proclus, dördüncü yüzyılda Eflatun'un *Timaeus*'uyla ilgili yorum yaparken de aynı şeyi yazmış-

tır. Onun kanısına göre, Büyük Piramit henüz tamamlanmadan önce astronomik bir gözlemevi olarak görev yapmış, gökleri incelemek için bir tür istasyon olarak kullanılmıştır. Daha sonra Victoria dönemi yazarlarından Richard A. Proctor bu fikri ele almış, 1883'te yayımladığı *Büyük Piramit: Gözlemevi, Mezar ve Tapınak* adlı kitabını yazmıştır. Bu kitabında çeşitli koridorların henüz inşaat sırasında nasıl yıldız gözlemi için kullanıldığına işaret etmiş, özellikle Büyük Galeri'nin, yıldızların yolunu kaydetmek için kullanılmış olması gerektiğini söylemiştir. Proctor'a göre parmaklıklardaki aralıklar, bu çalışma sırasında hareket edebilen bir rampanın pozisyonunu sabitleştirmek için kullanılmıştır. Bunu anlayabilmek için, Galeri'nin güney gökyüzü parçasına göre meridylene hizalanmış olması nedeniyle gerçekten de buranın tavan kapanıncaya kadar bu amaçla kullanılmış olabileceğini hatırlamak gerekmektedir.

Beri yandan, modern Ejiptologların bize söylediği gibi, burası yalnızca granit kaplama levhalarının ambarı olarak da kullanılmış olabilir. Eger durum böyleyse, Mısırlılar bu iş için kaba yapımlı bir oda yetecekken burayı bu kadar süsleyip püslemekle korkunç bir sıkıntıya girmişler demektir. Ama ne olursa olsun, hiç kimse Büyük Galeri'nin bulmacasına cevap bulmuş değildir, belki hiçbir zaman da bulamayacaktır.

Büyük Galeri'den çıkınca Kral Odası'na varılmaktadır. Teknolojik bakımdan burası hepsinin içinde en güzel yapıya sahip yerdir. Boyutları doğudan batıya 10.46, kuzeyden güneye 5.23 metredir, yüksekliği de 5.81'dir. Bu nedenle, tabanını oluşturan dikdörtgen her ne kadar yan yana iki kareden (kenarları 5.23) oluşuyorsa da, yüksekliği birazcık fazla olduğu için odanın bitmiş iki küp olamamaktadır. Kraliçe Odası kireçtaşıyla astarlanmış olduğu halde burası Yukarı Mısır'daki Asuan'dan getirilmiş, dümdüz siyah granitle kaplıdır. Burayı yapan her kimse, gerçekten çok usta bir taşçı olmalıdır. Duvarları ve tavanı oluşturan granit blokların her biri yaklaşık otuz tondur ve yüzleri son derece düzgündür. Eklemlerde harç kullanılmamış, tıpkı piramidin dış kaplamasındaki taşlar gibi, bloklar birbirine son derece sıkı çakıştırılmış, araya bir bıçak sokacak yer bile bırakılmamıştır. Bu kadar kusursuz eklemler, kireçtaşında bile çok zordur, koskoca granit blokları söz konusu olduğunda ise inanılmaz gözükmektedir.

Odanın batı ucunda esrarengiz bir granit lahit vardır. Her ne kadar bunun doğal olarak Khufu'nun son istirahat yeri olduğuna inanılıyorsa da, cesedin bu odaya girmiş olduğuna dair en ufak bir işaret bile yoktur. Ne mumyalama malzemesinden, ne de başka eşyalardan eser vardır. Zaten Büyük Piramit'in bu odasında ya da başka bir yerinde, ufacık bile ol-

sa bir tek ipucu bulunmamıştır. Bu yüzden birçok kimse, Khufu'nun gerçek mezar odasını henüz bulamamış olduğumuzu düşünmektedirler. Durum ne olursa olsun, Kral Odası dediğimiz yerdeki lahit, anı hırsızları tarafından fena halde tahrip edilmiş, kenarlarından ve köşelerinden parçalar koparılmıştır.

Son olarak, bir de Kral Odası'nın iki hava shaftını düşünmek gerekir. Kraliçe Odası'nda olduğu gibi bunlar da kuzey ve güney duvarlarından yükselmekte, ama yollarına devam edip piramidin dışına kadar uzanmaktadır. İki odada bulunmuş olan toplam dört shaft oldukça dardır. Kesitleri 20 x 20 cm kadardır. Bunların hava bacası olduğu görüşü, bir mezar odası için oldukça garip gelmektedir, zaten diğer piramitlerin hiçbirinde de böyle bir şey yoktur. Bu shaftlar bizim tezimizin merkezini oluşturduğu için onları daha sonra da ayrıntılı olarak inceleyeceğiz. Şimdilik üzerinde görüş birliğine varılan düşünce, bunların piramidi havalandırmak için yapılmadığıdır. Ama Rudolf Gantenbrink'le ekibi o odadaki bacalara gerçekten havalandırma takmış, odadaki nem oranını %90'dan, dışarıdaki havanın nem düzeyi olan %60'a indirmeyi başarmışlardır. Bu çok önemli bir hizmet olmuştur, çünkü her gün buralardan geçen binlerce turistin her an buhar soluduğunu da düşünmek gerekir.

Büyük Piramit'in bitirilişi, Piramit Çağı'nın doruk noktasını işaretleyen kilometre taşı gibidir. Bittiğinde yüksekliği 147 metreydi, yani Dashour'daki Sneferu piramitlerinin büyük olanından 50 metre daha yüksekti. Diğer anlamıyla, Dashour'daki büyük piramidin tepesine on beş katlı bir bina daha eklenmiş gibiydi. Khufu'nun işçilerinin, Dashour piramidindekinden iki milyon ton daha fazla taşı ocaktan çıkarıp getirmiş olmaları gerekiyordu. Khufu'nun bu piramit konusunda son derece ciddi olduğu, bulgularan bu tür bilgilerle ve diğer belgelerle de kanıtlanmaktadır.

Berlin Müzesi'nde, Westcar Papirüsü adlı bir belge vardır. Tarihi Yeni Krallık zamanındandır, ama Beşinci Sülale belgelerinden birinin kopyası olduğu kesindir, çünkü bize bu sülalenin nasıl güneş tanrısı Ra'nın emriyle hareket ettiğini anlatmaktadır. Olay Dördüncü Sülale zamanında, daha doğrusu Khufu zamanında geçmektedir.

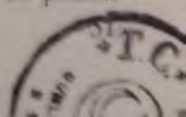
Khufu eğlenmek ister, oğullarından Cedef-Hor'a, Cedi adlı sihirbazı çağırmasını söyler. Cedi yüz on yaşında, bilge bir ihtiyardır ve Thoth'un kaç gizli odası olduğunu bilmektedir. Majeste Kral Kcops (Khufu) zaten tüm zamanını, Thoth'un istirahatgâhında kaç gizli oda bulunduğunu öğrenip, kendi "ufkunda" (piramidinde) da aynı sayıda oda yaptırmayı

planlamakla geçirmektedir. Bu nedenle yaşlı sihirbazı görmeyi çok istemektedir. Burada "ufuk" sözü Büyük Piramit'i simgelemektedir, çünkü o piramidin resmi adı "Khufu ufku"dur. Thoth tabii eski bir bilgelik tanrısıdır ve beyazlı siyahlı balıkçıl başıyla temsil edilmektedir. Bilimi ve hiyeroglif yazısını onun icat ettiği söylenir. Bu tanrının kırk iki tane olduğu söylenen ünlü kitapları, sözde Heliopolis'te saklanmıştı ve yeniden doğuş kültünün temelini oluşturmaktadır. Daha sonraki dönemlerde Thoth, Yunan tanrısı Hermes'le özdeşleştirilmiş, Büyük Piramit'in planından ve yapımından onun sorumlu olduğu söylenmiştir. Sihirbaz Cedi saraya geldiğinde, Keops ona birkaç sihirbazlık numarası yapmasını söyler ve sonra da onu sorguya çeker: "Sen Thoth kabrindeki gizli oda sayısını biliyor muydun diyorlar ..." Cedi buna cevap olarak, "Lütfen, efendim, ben odaların sayısını bilmiyorum, kralım, ama yerini biliyorum ... Heliopolis'te "envanter" adı verilen, çakmaktaşıdan yapılmış bir çekmece var. Onun içinde bulursunuz," der. Sonra da sözlerini sürdürüp, "Onu oradan ne ben alabilirim, ne de siz. Bu onura, Heliopolis rahibelerinden birinin rahmindeki henüz doğmamış üç kral sahip olacaktır. Bunlar Beşinci Sülale'nin ilk üç kralı, Userkaf, Sahura ve Neferirkara'dır," der

Ne yazık ki Westcar Papirüsü bize, Heliopolis'teki çekmeceye ne olduğunu da, Khufu'nun onu ele geçirip geçirmediğini, kendi piramidinin yapımında kullanıp kullanmadığını da söylemiyor. Thoth'un Heliopolis'teki gizli odasını bulup bulmadığını bilemiyoruz, ama kendi Büyük Piramit'ine bir gizli oda yaptırdığı ortadadır.

Gize'de işler Khufu'nun ölümünden çok sonra da sürüp gitmiştir. Khufu'nun yerine Khafra (Kefren) geçmiş, o da Büyük Piramit'in yanına bir başka dev piramit daha yaptırmıştır. Birincisinden birkaç metre daha alçak olduğu halde, bu ikinci piramit daha yüksek görünmektedir, çünkü Gize yaylasının biraz daha yüksek bir yerinde durmaktadır. Khafra'dan sonra yerine geçen Menkaura (Mikerinos) daha küçük bir piramit yaptırmıştır. Onunki 65.5 metre yüksekliğindedir. Bu piramit de daha başka standartlara göre kendi başına bir devdir, ama Gize yaylasındaki komşuları onu cüce göstermektedir.

Gize'nin altı kilometre kuzeybatısında, Abu Ruwash bulunmaktadır. Khufu'nun oğlu Kral Cedefra da piramidini oraya kurmuş, ama onunki zamana ve yağmaya dayanamamıştır. Boyutları tam olarak bilinmemektedir ve oradaki taş yığınına bakınca, bunun piramit olduğunu anlamak da zordur. Görünüşe göre büyük bir yapıdır, belki Gize'deki Menkaura kadar olabilir. Daha sonra az bilinen Nebka adlı bir firavun da (belki Khufu'nun kardeşi ya da oğullarından biri), Zawyat Al Arvan'da bir piramit

yaptırmıştır. Burası da Gize'nin beş kilometre kadar güneydoğusuna düşmektedir. Bu piramit ya hiçbir zaman bitirilmemiş ya da daha sonraki dönemlerde sökülerek taşları başka yapılarda kullanılmıştır. Nebka zaten Dördüncü Sülale'nin sonuncu hükümdarıdır. Bundan sonra Mısır'da ne-ler olduğunu Ejiptologlar bilmiyorlar, ama ortada bir istek yokluğu bulunduğuna kesindir, Dördüncü Sülale bitince piramit yapımında belirgin bir aşağıya iniş başlamıştır.

Bu hükümdarların başarılarını bir bağlama oturtmak açısından, bilinen piramitlerinin boyutlarını karşılaştırmak belki yararlı olabilir. Aşağıdaki tablo her birinin yaklaşık boyutlarını ve kitlesini vermektedir.

DÖRDÜNCÜ SÜLALE PIRAMİTLERİNİN YÜKSEKLİKLERİ VE KİTLELERİ

Yeri	Yüksekliği (metre)	Kitlesi (milyon ton)
Dashour Güney	102	3.59
Dashour Kuzey	101	4.00
Gize (Khufu) <i>Khops</i>	147	6.18
Gize (Khafra) <i>Kafren</i>	140	5.28
Gize (Menkaura) <i>Mikering</i>	65	0.57
Abu Ruwash	bilinmiyor	0.50
Zawyat Al Aryan	bilinmiyor	1.50
Toplam		21.62

Bu yirmi bir milyon tona, sınır duvarlarının, tapınakların, buraya gelen yolların ve piramit kompleksine ait daha başka yapıların taşlarının da eklenmesi gerekir. En tutucu tahminle bile rahatlıkla bir milyon ton kireçtaşı ve granit ekleyebiliriz ve yirmi iki milyon ton rakamına varabiliriz. Bu sayı, tüm Piramit Çağı'nda kullanılmış taşların %80'inden fazlasını oluşturmaktadır. Dördüncü Sülale kesinlikle daha önceki ve daha sonraki sülalelere tepeden bakmaktadır.

VII Dördüncü Sülale'nin Çöküşü

Ashmolean Müzesi'ndeki Griffith Enstitüsü'nün Müdürü Jaromir Malek, hangi piramidin daha önce yapıldığını anlamak için mimari ya da tarih bilmeye ihtiyacımız olmadığını ileri sürmüştür:

Şimdiki silüetlerine bakmak yeter: Basamaklı piramit ... Üçüncü Sülale'dendir ... Gerçek piramitler, yani gökyüzüne karşı temiz ve keskin bir silüet çizgisi oluşturanlar ise Dördüncü Sülale'ye aittir. Beşinci ve Altıncı Sülaleler'in piramitleri bugün taş yığınlarına benzer durumda ve şekilsizdir ..."

Piramitleri ziyaret etmiş olan herkes, Dördüncü Sülale'den sonra piramit yapma sanatında kesin bir iniş olduğunu görebilmektedir. Beşinci Sülale kralları Abusir'de beş piramit yapmışlardır. Burası Gize'nin dokuz kilometre güneydoğusuna düşmektedir. Saqqara'da, Zoser'in basamaklı piramidinden pek uzak olmayan bir yerde de iki piramit daha kurmuşlardır. Bunların hepsi de oldukça zayıf biçimde inşa edilmiştir, çoğu çökmüş olan iç çekirdek mimarileri, Dördüncü Sülale'deki seleflerine göre çok daha kaba sabadır. Beşinci Sülale piramitlerinin hepsi şimdi taş yığınıdır, bazıları piramitten çok birer höyüğe benzemektedir. Altıncı Sülale firavunları

Beşinci Sülale'nin piramitleri

Saqqara'da dört küçük piramit kurmuşlardır, hepsi de elli üç metre yüksekliğindedir ve yapı olarak daha da beceriksiz şeylerdir. Bunlardan sonra, Edwards'ın deyimiyle "Mükemmel Piramitler Çağı" da sona ermiştir.

Beşinci ve Altıncı Sülaleler'in piramitlerine 2.75 milyon ton taş gitmiştir, bu da Khufu'nun Gize'deki piramidinin yarısından azdır. Gerek bu, gerekse belli olan acemice işçilik, Dördüncü Sülale'nin bitimi sırasında çok önemli bir şeyler olduğunu göstermektedir. Tıpkı Dördüncü Sülale'nin başında, Sneferu'nun Dashour'daki o iddialı projesini başlatan açıklanmaz bir şeyler olduğu gibi.

Beşinci ve Altıncı Sülale inşaatçılarının elinin altında Dördüncü Sülale'nin tecrübesi vardı. Mühendislik açısından insan bir gerileme değil, bir ilerleme beklerdi. Ama Ejiptologlar sorunun sosyal ayaklanmalar ya da ekonomik nedenler olduğu kanısındadır. Oysa eğer sonraki iki sülale, giriştikleri projelerde dördüncünün çapına ulaşamamışsa bile, en azından işçilik açısından onların seviyesini tutturmaları gerekirdi.

Sanki Mısır, Dördüncü Sülale sonunda bir teknolojik göç, bir beyin göçü yaşamış gibidir. Firavunlar ülkesinde ne akıl, ne de beceri kalmışa benzemektedir. Dördüncü Sülale döneminde Mısırlılar usta inşaatçıyken, sonra birdenbire, bir iki kuşak içinde, piramit yapma sanatında şaşılacak bir iniş yaşanmıştır. Bu öyle belirgindir ki, mimari Ejiptologlarının en tutucu olanları, örneğin Dr. Alexander Badawy bile Abusir piramitlerini, "Dördüncü Sülale'nin megalitik yapılarıyla ölçülemeyecek kadar zayıf," diyerek tarif etmiştir. Abusir yöresini ziyaret edenler bu acınacak taş yığınlarının bir zamanlar geometrik piramit olduğuna inanmakta bile zorluk çekmektedirler.

Ejiptologlar hâlâ, Dördüncü Sülale'nin sonuyla Beşinci Sülale'nin başı arasındaki "çöküş" dedikleri şeyi tartışmaktadır. Sosyopolitik ayaklanmalardan söz edip durmaktadırlar ama Dr. Malek'in iddiasına göre, "Eski Krallığı yıkan şey bir halk ayaklanması değildir ... dışarıdan da büyük çapta bir işgal ya da istila gelmiş değildir ..." Kendisi bu arada devlet otoritesinin zayıfladığı, toprak sahipliğinin yavaş yavaş merkezi otoritenin elinden çıkıp kült ve tapınak kurumlarına, genel olarak soylulara kaydığı kanısındadır. Oysa bildiğimiz kadarıyla bunu onaylayacak kanıt da yoktur. Ortada ne tapu vardır, ne de devlet kararları. Beri yandan Edwards da, büyük ve şiddetli bir kültürel ya da dinsel değişim yaşandığını, otoritenin güneş tanrısı Ra papazlarına kaydığını, yani Heliopolis merkezine geçtiğini söylemektedir. Ardından yine kendisi, "Ama bu teoriyi destekleyecek belgesel kanıtlar yoktur," diye kabullenmektedir. Gerçeği söylemek gerekirse, neler olup bittiğini hiç kimse bilmemektedir. Muhafazakâr akıl

yürütmelerle, önümüzde duran kanıtları açıklamak mümkün değildir. Tek söyleyebileceğimiz, Dördüncü Sülale'nin sonunda ne olmuşsa olmuş, Malek'in dediği gibi, büyük Piramitler Çağı'nın sonu gelmiştir.

Gize Piramitleri Eski Mısır'ın ve ilkçağ dünyasının tacı sayılabilecek bir başarıdır. Ayrıca Dördüncü Sülale'nin o dinamik ivmesinin de pek yavaş söndüğü belli olmaktadır, çünkü Beşinci ve Altıncı Sülaleler'in piramitleri daha küçük ve daha kötü de olsa, onları kurma isteği hâlâ vardır. Sanki yer alan şey bir çöküş değildir de, devlet otoritesi büyük bir olayın sonunda, daha az tecrübe sahibi, daha ikinci sınıf kişilerin eline geçmiştir.

VIII Bir Master Planın Kanıtları

1934 yılında, dünya ekonomik krizinin sonlarına doğru, James A. Kane adlı başarılı bir Amerikan mimarı Chicago Üniversitesi Doğu Sanatları Enstitüsü Müdürü Dr. John Wilson'u görmeye gitmiştir. Kane'in elindeki kocaman dosyada ayrıntılı çizimler, hesaplar, jeo-analizler vardır. Bunlar New England'da inşa edilecek yeni bir iş hanını ya da iddialı bir evi ilgilendiren şeyler değildir. Gize yaylasının ve üzerinde bulunan üç büyük piramidin hesaplarıdır. Wilson'un ilk tepkisi, Kane'i bu umutsuz konudan uzak durmaya ikna etmek olmuştur. Piramidlerin esrarını çözmenin umutsuz bir iş olduğu daha önce de kanıtlanmıştır çünkü. Ama ardından yer alan şeyleri kendisi şöyle anlatmaktadır: "Kendimi sürekli olarak 'rastlantı!' sözüne dönüp durur buldum. Rastlantı bir iki kere olursa iyidir, hoştur, ama birkaç farklı unsur sürekli olarak rastlaşıp durursa, o zaman rastlantı, bir onay haline gelmeye başlar."

Mimarın Wilson'a göstermeye çalıştığı şey apaçık ortadadır. Gize Piramitleri'ne topyekûn bakıldığında, bunların bir mimarlık master planına göre kurulmuş olduğu bellidir. Kane, "Eski İnşaat Bilimi" adlı tezinde, Gize Piramitleri'yle ilgili ayrıntılı jeo-mimari analizlerini sunmaktadır. Bunların sonucu da üç büyük piramidin bir tek bileşik planın parçası olduğunu, Gize'deki büyük girişimin buna göre başlatıldığını kesin biçimde ortaya koymaktadır. Şimdi Kane'in analizlerinin ayrıntısına girmek niyetinde değiliz, ama Kane, üç Gize Piramidi'nin geometrik ve gözlemsel ilkelere dayalı bir plana göre kurulduğunu ileri sürmektedir ve kendi kanısına göre bu plan da astronomik gözlemlerle ilgilidir. Daha 1930'larda bile Egiptologların çoğu, piramidlerin astronomik gözlemlere dayanılarak kurulmuş olduğunun farkındaydı. Örneğin tabanları hep meridyenler doğrultusunda, taban karenin her kenarı dört ana yönden birine dönmüktü. Kapı girişleri hep kuzey duvardandı. İç sistemleri kuzey-güney ek-

senler üzerine tasarımılanmıştı, bu da meridyen doğrultusunun çok önemli, hatta kaçınılmaz olduğunu gösteriyordu.

Son zamanlarda Amerikalı arkeolog Martin Isler de bu bağlantıyı bir kere daha tekrarlamış, Khufu Piramidi'yle ilgili olarak, "Bu hassas hesaplar ancak gök cisimlerinden yararlanılarak yapılabilirdi," demiştir. Hesap hassasiyeti gerçekten şaşırtıcıdır. Ortalama sapma yalnızca 1.8 dakikalık bir açıdır, bu kadar büyük bir anıt için çok küçüktür. Yönlendirme hedefi olarak kullanılmış olan gök cisimleri (Isler'e göre) güneş ya da ay gibi iri cisimler olamazdı. Noktacık kadar küçük bir ışık olmak zorundaydı. Bu da yıldıza işaret etmektedir. Edwards bu yıldız hipotezini desteklemiş, "Hassas doğruluğun güneş gözlemiyle değil, astral gözlemle elde edilmiş olması çok daha büyük ihtimaldir," demiştir. Eski Mısırlıların yıldızları gözlemlemeye çok meraklı olduğu düşünülürse, bu görüş daha da güç kazanmaktadır. Papazlar geceleyin gökleri yalnız dinsel nedenlerden ötürü değil, hem doğup yükselen yıldızlara ve birbirine göre durumlarına bakarak saatin kaç olduğunu bilmek için, hem de bir tür doğal yıldızsaat mekanizmasına ve yıllık yıldız hareketlerine dayanan bir sistemin işaretleri olarak izlemekteydi. Piramit Metinleri'nin "kesin" çevirmeni R.O. Faulkner de şöyle yazmaktadır: "Eski Mısırlıların yıldızlara büyük ilgi gösterdikleri, bunu yalnızca pratik nedenlerle değil, aynı zamanda mezar ve tabutlarına yıldız haritaları ve tabloları yapabilmek için sürdürmüşlerdir. Yaptıkları bu tablolarla yıldızların tanrı olarak ya da kutsal ölümlerin ruhu olarak gözüktüğü kesin olarak bilinmektedir." Gerçekten de, Edwards dahil olmak üzere pekçok kişi, piramitlerin kare tabanını meridyenle hizalama işinin ancak yıldızları gözlemleyerek yapılabileceğine işaret etmiştir. Her şey astral yöntemlerin kullanıldığını göstermektedir. Nedeni de yalnız yön hesaplarından ötürü değil, Piramit Çağı başlangıcında Mısırlıların zaten atalardan gelme çok güçlü bir yıldız kültürüne sahip olmasından ötürüdür.

Bütün bunlar bize son derece açık şeylermiş gibi görünebilir, ama James Kane'in görüşleri Ejiptoloji çevrelerinde pek de mesafe alamamıştır. Kane tezini yayımlamış, sonra tez bir kenara bırakılıp unutulmuştur. Aradan hayli uzun süre geçtikten sonra, 1984 yılında, Mısır'daki Amerikan Araştırma Merkezi (ARCE), Gize Yaylası Haritalama Projesi'ni başlatmıştır. Bu proje 1984-86 arasında iki ayrı mevsimde gerçekleştirilmek üzere planlanmıştır. Ekip lideri, Mark Lehner adlı Amerikalı bir Ejiptologdu ve Yale Üniversitesi'nden geliyordu. Mısır'da ARCE haber bültenlerinde yayımlanan iki önemli rapor, Lehner'in komple raporundan önce okundu. Lehner'in tam raporuysa Alman Ejiptoloji Dergisi'nde yayımlandı.

Lehner'in raporları daha çok gözlemlemelere ve jeolojik verilere dayalıydı. Garip olan nokta, daha önceki edebi çalışmalarına rağmen, var olabilecek planın kültik yönlerine pek ilgi göstermeyişi idi. Hatta anıtların içerebileceği mimari ve astronomik mesajlara da pek yer ayırmamıştı. Onun odak noktası yörenin jeomorfolojisi ve Gize yaylasındaki jeolojik formasyonların analizi için tam koordinatların saptanması gereği idi. Pek çok kimse, mühendislerin önceden tahmin ettiği bazı şeylerin, yani Gize Piramitleri'nin bileşik bir master plana göre yapıldığının kanıtlarını beklerken, 1984-86 araştırmalarından ortaya çıkan ancak karmaşık jeoloji ve gözlem verileri oldu, bunlar da cevaplayabildikleri sorulardan çok, daha yeni sorular çıkardılar. Dr. Lehner aslında mükemmel bir jeoloji ve arazi araştırması yapmıştı, ama master plan konusundaki kilit soru açıklığa kavuşmamış, bu raporların teknik dili nedeniyle daha da bulanıklaşmıştı. Bu arada Lehner'in, Gize ve Dashour'daki Dördüncü Sülale piramitlerinin büyüklüğü karşısında dehşete düştüğü ve şöyle yazdığı görülmektedir: "Zamanla ölçüldüğünde, bu anıtların böyle kısacık bir dönem içinde yükselmesi, bu krallardan önce ve sonra tahta geçenlerin inşaata yatırdıkları malzemeyi ve çabaları küçeltirmektedir." Lehner daha sonra, anıtların hemen doğusundan ve çok yakınından geçen belirgin bir çapraz hiza çizgisi bulunduğuna işaret etmiştir. Bu çizgi Khufu Piramidi'nin güneydoğu köşesinden başlayıp üçüncü piramit olan Menkaura'nın güneydoğu köşesine ulaşmaktadır. Sonradan diğer araştırmacılar buna "Lehner çizgisi" demeye başlamışlardır.

Kane olsun, daha sonra Lehner olsun, yepyeni bir araştırma yolunun öncüleri olmuşlardı. İnsanlar artık Gize için bileşik bir plan aramaktaydılar. Ama bu türlü düşünen de yalnız o iki kişi değildi. En azından iki araştırmacı daha, konuyu birkaç adım ileriye götürdü ve bulguları daha olağanüstü oldu.

IX Bileşik Bir Arazi Planı

Çok çeşitli verilerin bir araya gelmesiyle beliren geçerli teorilerin çoğunda olduğu gibi, "master plan teorisi" de Lehner'in araştırması bitmeden ortaya çıkmıştı. Benzer bir öneri, John Legon adlı, serbest çalışan bir fizikçiden geldi. Kendisi İngiltere'nin Surrey yöresinde yaşayan biriydi. İlk görüşlerini, *Staten Adası Arkeoloji Derneği Raporları*'nda dile getirdi. 1988 yılında daha ayrıntılı bir yazıyla ortaya çıktı: "Gize'de Bir Arazi Planı". Bunu *Ejiptoloji Tartışmaları* adlı Oxford dergisinde yayımladı. Le-

gon, Gize'deki üç piramit arasında bir konumlandırma ilişkisi olması ihtimalini araştırmıştı.

Yazdığı tezi 1988 yılında bana Dr. Edwards verdi. Dr. Edwards, Legon'un Gize bileşik planı tezine ilgi göstermekteydi. Tezin özü şöyle özetlenebilir:

Üç piramidin bir tek arazi planı üzerine yerleştirilmesi çok iddialı bir projedir ve Dördüncü Sülale mimarlarıyla inşaatçıların şimdiye kadar sanıldığından çok daha büyük bir kontrol gücünü ellerinde tutmakta olduklarını gösterir. Besbelli üçüncü piramidin küçük boyutlarını empoze etme gücü de ellerindeydi, çünkü Menkaura'nın da kendinden önceki krallarinkine denk bir anıt bırakmak istemesi doğaldır. Meidum ve Dashour'un üç büyük piramidini de Sneferu yapmış gibi görüldüğüne göre, projenin başlangıcında Khufu'nun da belki Gize'de tek bir bileşik arazi planına uygun üç piramit diktirmeyi planladığı düşünülebilir.

Legon bize üç Gize Piramidi'nin dikdörtgen bir alana oturduğunu, bu çerçevenin kuzey-güney kenarının 1732 kübit, doğu-batı kenarının da 1432 kübit olduğunu matematiksel olarak göstermiştir. Temel modül olarak 1000 kübitlik bir ünite kullanılmış olacağını düşünmüş, bunu $1000\sqrt{3}$ ve $1000\sqrt{2}$ olarak ifade edebileceğine karar vermiştir. Bu kenarlar diküçgen kenarları olduğuna göre, hipotenüs de $1000\sqrt{5}$ olarak ifade edilebilir. Legon böyle bir matematiksel uyumun rastlantı olamayacağı kanısındadır. Gize'de bir master plan bulunması kavramı o sıra daha başka çevrelerin de güçlü desteğini almaya başlamıştır, ama Legon böyle bir master planın varlığını kanıtlama hevesiyle, bunun gerisinde yatan dinsel ya da kültik motifleri araştırmayı ihmal etmiştir. Hâlâ havada asılı duran soru, bu master planın neyi ifade ediyor olacağıdır.

1988 Şubatı'nda öğretmen ve jeolog Robin J. Cook, "Gize Piramidi: Bir Tasarım İncelemesi" adlı raporunu yayımlamıştır. Cook, Lehner'le Legon'un bulgularını daha genişletmiş, kendiliğinden de birkaç fikir ekleyerek, "Gize Piramitleri'nin bir geometrik fikirler sistemine göre inşa edildiğini ve tüm bölgenin bir bütün olarak planlandığını ..." söylemiştir. Cook'a göre geometrik bir eksen sistemin, merkez piramidi, yani Khafra Piramidi'ni, birinci ve üçüncü piramitlerin yanı başındaki küçük

uydu piramitlere bağlıyor olması mümkündür. Açılar 60 derece ve 26.5 derecedir. 60 derecelik açı, eşkenar üçgen açısidir, 26.5 derecelik açı ise, uzun kenarı kısa kenarının iki katı olan dikdörtgende köşegenin oluştuğu açıdır. Bu 26.5 derecelik açı, Büyük Piramit'in aşağıya inen koridoruyla, bitişik iki kareden oluşmuş dikdörtgen tabanlı Kral Odası'na çıkan ana geçidin de eğimidir ki, bunlar da rastlantı sınırlarını zorlayan gerçeklerdir. Cook, Legon'dan da, tabii ki Lehner'den de farklı olarak, bu planın gerisinde güçlü bir sembolizm sezmiş, eski sayılar felsefesini ifade eden geometrik ve jeo-mimari planları kullanılmış olduğunu kanıtlarını görmüştür. Haklı olarak şu gözlemde bulunmaktadır:

Gize Piramitleri, matematiksel felsefenin diliyle taşaya yazılmış bir sembolik ifadeyi temsil etmektedir. Gize grubu belki de *Heliopolis mitinin sembolik bir ifadesini temsil ediyor olabilir* (benim vurguladığım görüş) ...

Bununla birlikte Cook, taşaya yazılan bu sembolik ifadenin ne olduğunu bulup söylemiş değildir. O da, Legon da, ancak Mısır geometrisinin piramitlerin yapıldığı çağda ne derece ilerlemiş olduğunu ortaya koymuş, bunun pratik yollarla kullanılabileceğine işare etmişlerdir. Ama bunlar Gize Piramitleri'ni ve bunların konumlandırılış planını açıklamaya yetmemektedir.

Görünüşe göre bizim bu cevapları Gize'de değil, Saqqaradaki daha küçük olan Beşinci ve Altıncı Sülale piramitlerinde aramamız gerekecektir. Küçük Unas Piramidi'nin içindeki yazıtlarda bazı olağanüstü bilgiler bulunmaktadır.

PİRAMİT METİNLERİ'NİN KEŞFİ

Piramit Metinleri ... Mısır dinsel cenaze literatüründen elimizde kalmış örnekler arasında en eskisidir. Ayrıca bu metinler, cenaze metinlerinden oluşan koleksiyonlar arasında en temiz olanlarıdır ve Mısır dinini inceleyenler için de çok önemlidir ...

-R.O. Faulkner, *Eski Mısır Piramit Metinleri*

Piramit Metinleri'nin çevirmeni Alexander Piankoff ... dinsel metinlerin olay tarihlerini ve tek tek verilerin birikimini araştırmak için kullanılmasına ciddi biçimde karşıydı ... Kendisi yazıların kendi istediklerini ifade etmek üzere serbest bırakılmasından, dinsel düşüncelerin sembollerini ve prototiplerini oluşturmalarına izin verilmesinden yanaydı ... Piramit Metinleri'nin amacı, ölen krala tanrı Osiris-Orion'unki gibi bir yeniden doğuş sağlamaktır ...

-Jane B. Sellers, *Eski Mısır'da Tanrıların Ölümü*

I Çakalın Günü

Beşinci ve Altıncı Sülale piramitlerinden bazılarının içinde, dünyada keşfedilmiş en eski dinsel yazılar saklıdır. Bunlar açıkça görülen nedenlerle "Piramit Metinleri" olarak bilinir. Çok eski oldukları düşünülürse, bunların kamuoyu tarafından bilinmeyeşine şaşmak gerekir. Pekçok insan, çok daha sonraki bir çağdan kalma olan (M.Ö.c.100) Ölü Deniz Yazıtlarını bilir. Hatta çok daha az ilginç olan pekçok başka benzer belgeleri de bilir. Piramit Metinleri'nin çoğu kişi tarafından böylesine ihmal edilişi gerçekten şaşırtıcıdır, hatta kendi başına esrarengiz bir olay sayılabilir.

Ben bu yazılarla 1979 yılında ilk karşılaştığımda şaşkına döndüm, bunu neden daha önce duymadığımı bir türlü anlayamadım. Kahire'deki bazı dostlarımla konuşurken, pekçok Mısır'ının da bu metinlerin varlığından haberi olmadığını öğrendim. Sonunda bu yazıların bize söylendiğinden çok daha önemli olabileceğine inandım, bunları daha yakından incelemeye karar verdim. Çok geçmeden, bu eski metinlerle ilgili her şeyin bir esrar perdesine bürünmüş olduğunu anladım. Keşfedilişleri bile son derece garip bir olayın sonucuydu.

1879'un kış mevsiminde, Kahire'de dolaşan bir söylenti, Saqqara'daki araştırılmamış küçük piramitlerin içinde eskiden kalma yazılar olabileceğini fısıldayıp duruyordu. Bu söylentiler hız kazanmış, ortalıkta bir kuşku-heyecan karışımı yaratmış, sonunda Profesör Gaston Maspero'nun kulağına dek ulaşmıştı. Maspero, Kahire'ye daha yeni gelmişti. Mission d'Archéologie Française'in başkanlığını devralacaktı. Kariyerini Mısır'da ilerletmeyi hevesle bekliyordu. Çok tecrübeli bir arkeolog ve parlak bir filolog olan Maspero, en büyük arkeolojik bulguların genellikle böyle söylentilerle, pazar yerlerindeki fısıldaşmalarla başladığını bilen biriydi. Dilsiz diye bilinen Mısır piramitleri konusunda kendisinin de gizliden gizliye sezdiği gerçeğin onayındı o söylentiler. Araştırmaya karar verdi.

Anlaşıldığına göre bir sabah, şafak vakti, Saqqara Nekropolü'ndeki yıkılmış ve hareketsiz duran bir piramidin yanı başında bir çakal görülmüştü. Hayvan sanki ileride tek başına durup kendisine bakan insanoglunu tahrik ediyor, "beni izle" diye davet ediyordu. O insanoglu da bir reis, yatahrik ediyordu. Çakal yavaşça piramidin kuzey duvarına ilerledi, bir an durdu, sonra bir delikten girip gözden kayboldu. Bunu pek ilginç bulan Arap, hayvanın peşinden gitmeye karar vermişti. Dar delikten girince kendini piramidin karanlık bağrına doğru emekler bulmuş, az sonra bir odaya varmış, ışığını havaya kaldırdığında duvarların tavandan yere kadar hiyeroglif yazılarla dolu olduğunu görmüştü. Bu yazılar sert kireçtaşı üze-

rine büyük bir ustalıklı kazılmış, sonra turkuvaz ve altın renklerine boyanmıştı. Reis farkında olmadan, on dokuzuncu yüzyılın en büyük arkeolojik keşiflerinden birini gerçekleştirmiş bulunuyordu. Karşısındaki şifreli mesajlar, sonunda piramitlerin sırlarını çözmeye yarayacaktı.

Bu keşfin bir çakalı izleyerek yapılışı da son derece ilginçti. Eski Mısır'da iki çakal tanrı vardı, ama herhalde ikisi de aynı ilahî arşiptin değişik yönlerini temsil ediyordu. Birincisi en çok, Anubis adıyla bilinirdi. Mısır cenaze tablolarında "kalbin tartılması" ritüeline nezaret ederken gösterilirdi. Kalbin tartılması da, ölünün Osiris sarayına girip giremeyeceğinin saptanması yolunda son katı sınav sayılıyordu. Anubis'in tahtadan heykelleri de yapılmış, firavun mezarlarına koruyucu olarak konulmuştu. Bunların en güzellerinden bir örnek (şimdi Kahire Müzesi'ndedir), çocuk-kral Tutankamon'un mezarında bulunan keskin gözlü nöbetçi çakalıydı. İkinci çakal tanrıysa Wepwawet ya da Upuaut, yani "yolları açan" diye tanınırdı. Alman ekibi de ünlü robotlarına onun adını vermişlerdi.

Anubis'le Upuaut arasındaki farklılık eski metinlerde pek de belirgin değildir, ama Robert Temple'in *Sirius Gizemi*'nde işaret ettiğine bakılırsa, Anubis'in Sirius'la, yani Canis Major (Büyükköpek) kümesinin en parlak yıldızıyla bir ilgisi vardı. Upuaut ise bizim bugün Küçükayı diye bildiğimiz kuzey yıldız kümesiyle bağlantılı görülüyordu (Çakal bizim Orion Gizemi'ni çözüşümüze de bir şekilde karışmıştı. Ben de kendi çakalıma Gize'de, çok önemli bir buluşumdan hemen önce rastlayacaktım).

II Parlez-vous Français?

Piramit Metinleri'nin keşfi bir hayli tartışmalıdır. 1870'lerin sonları zaten Mısır için oldukça karmaşık bir dönemdi. Hatta iç savaş bile çıkabilirdi. Yabancılar ve Hıdiv Tevfik Paşa'ya karşı ayaklanma belirtileri vardı. Bir askeri donanma İngiltere'den yola çıkmaya hazırlanıyordu, niyeti asileri ve liderleri olan Ahmet Arabi'yi sindirmektir. Arabi, Hıdiv'in otoritesini tehdit etmeye başlamış, Kahire'de ve İskenderiye'de yabancıları rahatsız ediyor, hatta öldürüyordu. Bu siyasal dengesizlikler arasında, çakalın yaptığı buluşun söylentileri, Kahire'deki yabancı arkeologların derdine dert, kaygılarına kaygı eklemiş gibiydi. Bu insanlar bir yandan kendi canlarını, bir yandan da arkeolojik hazineleri koruma peşindeydiler.

Piramit Metinleri'nin keşfi konusunda alkışlar, genellikle Gaston Maspero'ya yöneltilir, ama olayların gerçek akışı incelendiğinde, buluşun nasıl yapıldığı o kadar da kesin değildir. Unas Piramidi'ne 28 Şubat 1881

günü ilk onun girdiği ciddi biçimde belgelenmiştir, ama yine yazıların bulunduğu iki başka piramidi de Auguste Mariette'in (1821-81) gizlice incelemiş olduğuna hemen hemen hiç kuşku yoktur (Mariette o sırada Mısır Eski Eserler Servisi'nin başındaydı).

Hikâyeye göre Arap reis, herhalde küçük piramidin içinde "gerçek" bir hazine bulamamış olmaktan ötürü hayal kırıklığına uğramış halde, bulduğu şeyi eski eserlerden sorumlu yetkililere bildirmiştir. Bu yetkili de Auguste Mariette'dir. Mariette, gününün en kıdemli Ejiptologudur ve ondan paşa diye söz edilmektedir. Mariette aslında Boulogne'dan gelmedir ve 1851'den beri Mısır'dadır. Daha Mısır'a gelişinden birkaç ay sonra hemen üne kavuşmuştur. Çünkü o sıra Saqqara'daki Serapeum adlı büyük labirenti keşfetmiştir. Bu labirent yeraltında bulunmaktaydı ve içinde Memphis'in kutsal Apis Öküzü'nün pekçok lahdine rastlanmıştı. Bu buluşu, o zamanki Hıdiv Saîr'in, sonra da oğlu İsmail'in yakın dostu olmasına yol açmıştı. Mariette daha sonra Services des Antiquités'yi kurmuştu. Bu kuruluş, Mısır Eski Eserler Servisi'nin ve Boulag Müzesi'nin bir prototipi gibiydi. Boulag Müzesi de sonradan isim değiştirip bugünkü Kahire Müzesi haline dönüştürülmüş, Tahrir Meydanı'ndaki bugünkü yerine taşınmıştı. Mariette, Services'in ilk müdürüydü. O sıralar bu görev Mısır'da çok yüksek bir görev sayılmaktaydı, çünkü antika ticaretini yöneten, kazı yapmak isteyen yabancı kuruluşlara ruhsat veren bir konumdaydı.

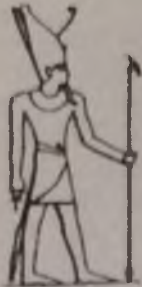
1880 yılında Piramit Metinleri keşfedildiğinde, Mariette'in adı her evde bilinen bir addı, arkeologlar arasındaki ünü de müthişti. Aynı zamanda çok inatçı ve otoriter biri olarak tanınırdı. Bu huyları defalarca başını, onu koruyan yetkililerle derde sokmuştu. Artık yıldızı batmak üzereydi. Yorgun ve hastaydı. Eşini ve çocuklarından birini, Mısır'da yayılan bir salgın hastalık nedeniyle kaybetmişti. Kendi özel imparatorluğu saydığı Memphis Nekropolü konusunda pek kıskançtı. Orada Serapeum'dan başka hazineler de keşfetmişti.

Mariette'in gençliğinde pek asi huylu olduğunu da bilmeyen yoktu. Başlangıçta onu Mısır'a gönderen, Louvre'du; bu yolculuğun amacı da Kopt yazmaları aramaktı. Bulduğu belgeleri satın alması için yanına para da verilmişti. Ama o kendi sezgilerine güvenmiş, elindeki paralarla Saqqara'da yetkisiz bir kazıya başlamıştı. Şansı varmış ki haklı çıkmış, Serapeum'u keşfetmişti. Bu durumda Louvre'un müdürleri onu bağışlamış, kazı işlerini sürdürmesi için yeni fonlar göndermişlerdi. Ama bütün bunlar çok gerilerde kalmıştı artık. Şimdi Mariette hasta ve yorgun bir ihtiyardı; bir zamanlar kendisinin yaşamış olduğu özgürlüğü, yeni ve

genç meslektaşlarından esirgeyen bir tutum içindeydi. Piramitle ilgili söylentiler kulağına geldiğinde, olayın peşine düşmeyi reddetti, kimse-
nin düşmesine de izin vermedi. Maspero'yla diğerlerinin tüm yakarılari-
na rağmen inat etti, onlara patronluk tasladı, araştırılmamış piramitlere
girmenin bir zaman ve para ziyarı olacağına direndi. İleri sürdüğü gö-
rüşe göre, piramitler birer mezardı, bu nedenle de "konuşamazlardı".
Besbelli dilsizdiler. Oralarda asla yazı bulunamazdı. Meslektaşları ve bu
arada Maspero, olayı bir süre kendi haline bırakmanın daha akıllıca ola-
cağına karar verdiler.

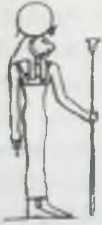
İlk bakışta Mariette'in ileri sürdüğü sav geçerli görünüyordu. Fazla
iyimser biri olan Maspero bile, şimdiye kadar açılmış piramitlerde (buna
Gize Piramitleri de dahildi) eskiden kalma yazı bulunmadığını kabul et-
mek zorundaydı. Saqqara'daki küçük piramitlerin farklı olacağını düşün-
mek için pek bir neden yoktu. Ortada yalnızca bir çakal dedikodusu var-
dı. Maspero o dedikoduyu ciddiye alıyordu, ama Mariette etkilenmemiş-
ti. Kendi savında direniyor, "Piramitlerde metin olsa, o zaman bunlar yal-
nızca mezar değil demektir, değil mi?" deyip duruyordu. Maspero'nun
daha sonra şöyle dediği bilinmektedir: "Mariette'in piramitler konusun-
daki görüşünü bilmeyen yoktu. Mastabalar konusundaki bitmemiş eseri-
nin önsözünde, piramitlerin hiç yazı içermediğini kanıtlamaya kalktığı-
nda, bunları açmaya çalışmanın bir zaman ve para ziyarı olacağını da bir
kere daha ifade etmişti ..."

Ama 1880 başlarında, en azından para sorunu çözülürdü. Fransa hü-
kümeti, Antiquités Service'a 10.000 franklık cömert bir bağışta bulundu.
Saqqara piramitlerinden en az bir tanesinin araştırılmasını istedi. Maspe-
ro esasen Mariette'in muhalefetini yumuşatmak için para gönderilmesini
isteyip duruyordu. Sonuç vermişti işte. Ama bu sonuç da Maspero'nun
umduğu gibi olmamıştı:

1880 Nisanı'nda Reis Muhammed Şahin
rehberliğinde başlanan çalışma, hiyeroglifle dolu iki
harap oda ve bir koridorun keşfiyle sonuçlandı.
Yazıların kalıbı Émile Brugsch-Bey tarafından alındı.
Mariette'e nereden geldiği söylenmeden verildi, ince-
leyip çevirisini yapması istendi. Ben bir bakışta bu
metinlerin Pepi I Piramidi'nden geldiğini anlamıştım.

Maspero, Mariette'in bu metinlerin piramitten gelmeyip, bir soyluya ait büyük bir mastabadan geldiğinde direndiğini söylemekteydi.

Bay Mariette kendine özgü "dilsiz" piramitler teorisi konusunda öyle taraflıydı ki, bu yazıların bir piramitten geldiğini kabul etmeye yanaşmıyordu. Ona göre bu hiyeroglifler, halktan ama varlıklı bir kimseye ait büyük bir mastabadan alınmaydı ...

Sonunda 4 Ocak 1881'de Mariette pes etti. Belki de piramitlerin sırlarını öğrenmek için eline geçecek son fırsat buydu. İstemeye istemeye Alman yardımcısı Emile Brugsch'a emir verdi, bu tedirgin edici "çakal söylentisi"ni incelemesini istedi.

Birkaç gün sonra Brugsch, reisin hikâyesinin doğru olduğunu Mariette'e bildirdi. Yazıların bulunduğu yer gerçekten piramitti, mastaba değildi. Ama o zamana kadar ünlü arkeolog da ölüm yatağına serilmişti, ne gariptir ki metinleri görmesi kismet olmadı. 19 Ocak 1881 günü Mariette, Boulag'da, kendi yarattığı ünlü müzenin hemen yakınında öldü. Mumyalanmış cesedi şimdi Kahire Müzesi'nin avlusunda, bir lahdin içinde yatmaktadır. Mariette'in bir tunç heykeli dikilmiş, altına da, "Mariette Paşa'ya Mısır'ın Saygılarıyla," ibaresi yazılmıştır.

Mariette'in yerine Maspero geçmiş, hiç vakit kaybetmeden Services des Antiquités'nin müdürlüğüne atanmıştır. Maspero'nun göreve gelir gelmez ilk yapacağı hareketin ne olacağını zaten herkes bilmektedir. Yeni mevkiinin getirdiği yetkilerle, Memphis Nekropolü'ndeki ihmal edilmiş küçük piramitleri inceleyecektir.

Böylece 1881 Şubatı'nın ikinci haftasında, harikulade bir kış güneşi altında, Maspero bu operasyona yarı askeri bir havada başlamıştır. Kararı Memphis Nekropolü'ne tam cepheden girmektir, yani işe Abu Ruwash'dan başlayıp Lisht'e kadar gelecektir. Pepi I ve Merenre Piramitleri zaten Brugsch tarafından açılmıştır, artık onu hızla izlemek gerekmektedir. Unas 18 Şubat'ta, Pepi II ile Neferirkara 13 Nisan'da, Teti de 29 Mayıs'ta açılmıştır. Gerçi ondan sonra yeni yazıtlar bulunamamıştır, ama Maspero yine de, "bir yıldan kısa sürede, 'dilsiz' denilen piramitlerden Saqqara'da bulunan beş tanesinin konuşmuş olduğunu" gururla rapor edebilmiştir.

Bunlar onun hayalinde bile göremeyeceği bulgulardır. Binlerce satır dolusu hiyeroglif keşfedilmiştir. Maspero'nun bulunan yazıların miktarını anlatırken hissettiği heyecanı tahmin etmek o kadar da zor değildir. Kendisi şöyle yazmaktadır: "Sonuçlar bir hayli büyüktür. Sakkaradaki yazılı piramitler bize 4000 satır kadar şiir ve formül vermektedir ve bunların büyük bölümü Mısır'ın tarihöncesi döneminde yazılmış satırlardır."

Yazıların yazılış tarihiyle ilgili olarak vardığı bu sonuç, en tutucu tahminlerle bile bizi M.Ö. 3200'e getirmektedir, bu da Ahd-i Atik'in bir araya getirilişinden iki bin, Hristiyan emirlerinin yazılışından da 3400 yıl daha eski demektir. Piramit Metinleri kesinlikle dünyanın herhangi bir yerinde bulunmuş dinsel yazıtların en eskisidir.

Söz konusu beş piramidin içinde en zengin metinleri veren Unas olmuştur, bu da Beşinci Sülale krallarının sonuncusu tarafından yaptırılan piramittir (M.Ö. c. 2300). Bu piramitte bulunan el değmemiş metinler yalnız en nitelikli koleksiyon olmakla kalmayıp, aynı zamanda en eski

Unas Piramidi'ndeki lahit odasında bulunan Piramit Metinleri

koleksiyondur. Maspero, Unas'ın odalarına girip metinleri gören ilk insandır. Kendisi lahdin bulunduğu o yazılarla dolu odaya kadar, daracık ve aşağıya doğru inen koridorda iki buklunu ilerlemek zorunda kalmış, sonra içeriye girip başını tavana kaldırıncı (bir yüzyıl sonra Adrian'ın yapacağı gibi) karşısındaki huşu verici hiyerogliflere hayran hayran bakakalmıştır.

Maspero'ya bundan sonra düşen görev hayli zor bir görevdir. Bu

bulgularının çevirisini ve yorumunu yapması gerekmektedir. Kendisi bu konuda da şöyle yazmaktadır: "Duvarları kaplayan metinler üç türdür: Ritüalistik metinler, dualar ve sihirli formüllerden oluşmaktadır." Burada kelimeleri ne yazık ki pek yanlış seçmiştir, çünkü bu tür terimler, bulgunun önemini sabote etmektedir. Maspero'nun bulduğu, dünyada bulunmuş ve bulunacak arkeolojik değerlerin en heyecan vericisidir, ama Piramit Metinleri'ni putperestlere özgü batıl inançların tarifiymiş gibi nitelemekle onları önemsiz göstermiştir. Bu arada Maspero da, kendisinden sonra gelecek niceleri gibi, bu yazıların astronomik içeriğini ve o güçlü, esoterik bilgelikliğini gözden kaçırmış bulunmaktadır.

Emile Brugsch'un yardımıyla Maspero'nun Unas Piramidi'ndeki yazıların kopyasını alması beş gün sürmüş, bir hafta geçtiğinde de elinde Mission Archéologique d'Egypte'de yayımlayacak kadar çeviri birikmiştir. Daha sonra şöyle yazdığı bilinmektedir:

Bu acele çevirilerin biraz fazla hızlı yapıldığı gerçeğini saklamayacağım. Belki de bir süre daha beklemek yerinde olurdu. Ama ben yine de, derinlemesine incelemeleri beklemektense metinleri çabucak yayımlamanın Egiptologları daha memnun edeceğini düşündüm, bu nedenle yapmış olabileceğim çeviri ve yorum yanlışlarını bağışlayacaklarını umdum.

Maspero'nun bu itirafı gerçekten gerekliydi, çünkü Piramit Metinleri'nin yorumunda gerçekten de pek çalakalem çalışmıştı. Ne yazık ki metinlerin hayli yanlış anlaşılması sırf onun suçu olmayıp, yirminci yüzyıl başlarındaki daha başka Egiptologların katkısıyla da oluşmuştur. Çevirileri ve yorumları yayımlama hevesi içinde bir tür içgüdüsel sezgiye kapılmışlar, sonuçta metinde bir hayli Hristiyan taraflılığı yaratmışlardır.

En büyük suçlu, Amerikalı Egiptolog James Henry Breasted olmuştur. Bu kişi metinlerin yorumunu 1912 yılında yayımlayan kişidir. Breasted metinlerde, aslında bulunmayan şeyler görmüştür. örneğin yıldız kültüne karşı güneş kültü rekabeti sezmiş, yıldız kültünün inişe geçmiş olduğu, oraya nostaljik nedenlerle alındığı kanısına varmıştır. O da bize şu satırları yazmaktadır:

... yıldız kavramları hiç kuşkusuz daha eski günlerden, yıldız kavramının güneş kavramından bağımsız olduğu günlerden kalmadır ... yıldız kavramının sonradan güneş tarafından içerilip sindirildiği bellidir ... güneş inançları öyle baskındır ki, Piramit Metinleri'nin tümü ele alındığında, bize ulaştığı haliyle bunların güneş kökenli olduğu söylenebilir.

Breasted'in vardığı sonuca göre, yıldız kültü pek de dikkati hak etmemektedir. Kendisi tüm dikkatini, Piramit Metinleri'nin ana teması saydığı güneş kültüne vermiştir. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak da, piramitlere bir güneş ilişkisi atfetmiştir. Böyle bir sonuç da tabii piramitlere ve onların sembolik amaçlarına, sonradan değiştirilmesi çok zor olacak bir güneş damgası basmıştır, çünkü Breasted sıradan bir Ejiptolog değildir. "Parlak kariyeri"nin sonlarına doğru, yayınladığı kitap ve makalelerin listesi iki sayfayı doldurur hale gelmiş, kendisine "Yenidünya'da Ejiptoloji'nin Gerçek Kurucusu" denmeye başlamıştır.

Breasted (1865-1935) Orta-batı bölgesinin sakin halkı arasında yetişmiş biriymi, bir zamanlar kendini din adamı olmaya hazırlamıştı. Ama eski insanlara duyduğu ilgi, sonunda onu "Kutsal Topraklar"ı incelemeye yöneltmişti. Bu arada misyonerliğe olan eğilimini de hiçbir zaman kaybetmemişti. Çalışma hayatına kasaba dükkânlarında çıraklık ederek başlamış, 1882'de eczacılık diploması almıştı. Ondan sonra Chicago'da Ibranice eğitimi almış, 1890-91'de Yale Üniversitesi'ne başlamıştı. Ejiptoloji'ye ilgisi o sıralar doğmuş, sonra hayatının en büyük tutkusu olarak kalmıştı. 1892 yılında Berlin'e gidip Alman Profesör Dr. Adolf Erman'la çalışmaya başladı. Yavaş yavaş kendine bir isim edindi, J.D. Rockefeller Jr.'ın dikkatini ve dostluğunu kazandı. 1924'te Rockefeller ona bir bağışta bulundu, Breasted de bu parayla Chicago'daki Doğu Enstitüsü'nü, Amerika'nın ilk Ejiptoloji enstitüsü olarak kurdu. Rockefeller'in gönderdiği diğer fonlar, Breasted'in Doğu Enstitüsü'nü, Yenidünya'nın önemli bir Ejiptoloji merkezi haline getirmesini sağladı, akademik çevrelerin ve bilim adamlarının saygınlığını kazandırdı. Bu mevkii ve akademik yetkileri düşünülürse, kimsenin onun görüşlerine meydan okuyamayacağı da kolayca anlaşılabilmektedir.

Breasted'in Ejiptolojiye katkılarının çok büyük olduğu asla tartışma götürmez, ama onun İncil taraflılığıyla tektanrılı güneş dinine olan eğilimlerinin, Piramit Metinleri açısından yeni yorumlara kapıyı kesinlikle kapadığı da bir gerçektir. Breasted'in yorumlarında bir terslik olduğunu hissetmiş kişilerin sayısı hiç de az değildir. Metinlerin astronomik ve yıl-

dız ağırlıklı yönlerinin daha derin bir incelemeyi hak ettiği de sezilmiştir. Ama güneş teorisi diğer ağırlıklı Ejiptologların da desteğini kazanınca, Breasted'in görüşlerine uzun süre hiç kimse başkaldıramamıştır.

Kendisi Eski Mısırlıların dinsel esrarengizliklerine büyük hayranlık duymuştur. Çok tutulan kitabı *Eski Mısır'da Dinin ve Düşüncenin Gelişimi*'nde, Mısırlıların dinsel fikirlerinin nasıl gelişmiş olması gerektiğini kendince açıklamıştır. Piramit Metinleri'nin "peş peşe gelen editörlerin rasgele yaptığı yorumlarla karıştırılmış" olduğunu söylemiş, "Bu Piramit Metinleri'nin içeriği nedir?" diye sorduktan sonra, kendi sorusuna şöyle yanıt vermiştir:

... içeriğin altı başlık altında toplanabileceği söylenebilir:

- 1) Cenaze ritüeli ve mezara konan armağanlar ritüeli
- 2) Sihirli uğurlar
- 3) Çok eski tapınma ritüeli
- 4) Eski dinsel ilahiler
- 5) Eski mitlerden parçalar
- 6) Ölen kral adına dualar ve dilekler

Görülüyor ki Breasted, Piramit Metinleri'ni arkaik ve batıl inançlı sihirbaz papazların saçmalıklarına indirgemekte, ölü kralların öbür dünya hayatıyla ilgili saçma sapan fikirlerle dolu yazılar olduğunu ima etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, buna din demek bile pek yerinde bir şeymiş gibi görülemez. Breasted'e göre gerçek dinsel düşünceler çok daha sonraları, "inkarcı" firavun Akenaton zamanında ortaya çıkmıştır (M.Ö. c. 1350).

Breasted'e göre, o zamana kadar artık güneş kültü, tektanrılı kavramların imalarını da içeren bir inanç olmaya hazır duruma gelmiştir. Bu da sözde, yeni Aten kültüyle ortaya çıkmış, filozof ve yumuşak huylu firavun Akenaton tarafından getirilmiştir. Breasted, Akenaton'un ünlü büyükbabası Büyük Thoth-Moses III'ü (Tutmosis III), Doğu tarihinde ulusal papazlığın ilk liderlerinden biri ve tanrı Amun'un ilk başpapazı olarak görmektedir. Tutmosis III böylece bir tür firavun-papa olarak damgalanınca (Breasted onun mevkiiini Amunit Papalık diye nitelendirmektedir), Amerikalı okurları da Tutmosis III'ün acayip torununa hemen Yahudi-Hıristiyan fikirler mal etmeye başlamışlardır. Breasted'in terminolojisindeki pekçok şeyden, Akenaton'u güneş ilişkili bir tektanrı dininin başlatıcısı olarak görmek istediği bellidir.

Okurları bunda da pek şaşılacak bir şey bulmamışlardır, çünkü Musa peygamberin de Akenaton zamanında yaşadığı bilinmektedir. Tektanrılı

İbrani inancının, firavunların diniyle bir tür karışımının ürünü olduğu düşünülmektedir. Ama bunların gerisinde, Babil'in çoktanrılı yıldız diniyle yakından ilişkili olan bir yıldız kültü yatmaktadır ve böyle düşünceler İbrani idealizmince kabul edilememektedir. Yıldız unsuru Piramit Metinleri'nde son derece belirgin olmasına rağmen, Breasted, kendisinden önce gelen nice kişiler gibi, bu konudan rahatsızlık duymuştur. Olayın bu yönünü tümüyle, Piramit Çağı'nın katıksız güneş ideolojilerini kirlüten ham bir teori olarak görmüştür.

Bu ilk çalışmaların böylesine kusurlu olması nedeniyle, metinleri anlayabilmemizin en önemli anahtarlarından biri, yani alegorik ve astronomik yönü, hemen hemen gözden kaçmış, Maspero yayınlarını izleyen dağ gibi akademik yazılar altında gömülü kalmıştır. Aslında olayın astronomik yönü büsbütün kaybolup gidebilirdi de. Bunun böyle olmayışını, metinlerin keşfedilişinden yüz yıl sonra, 1982 tarihinde yer alan bir keşfe borçluyuz. Bunu daha sonraki bölümlerde ele alıp tartışacağız, ama şimdilik metinlerin aslında ne olduğunu ve daha iyi bilinen Mısır Ölüler Kitabı'yla hangi yönlerden ilişkili olduğunu inceleyelim. Ölüler Kitabı da benzer nitelikte bir yazılar demetidir, daha sonraki dönemlerde papirüslere kaydedilmiştir. Bu temel bilgilerle donandıktan sonra, elimizdeki esrarengiz olayın çekirdeğine yönelebilir, Orion'un Mısır dinindeki rolüne eğilebiliriz.

III Eski Mısır'ın 'Ahd-i Atik'i

Piramit Metinleri'nin Beşinci Sülale piramitlerinin ve Altıncı Sülale'ye ait dört piramidin iç duvarlarına kazınmış hiyeroglif yazılar olduğunu gördük. Bu durumda tarihleri en erken (Unas) olarak M.Ö. c. 2300, en geç olarak da (Pepi II) M.Ö. c. 2100 olabilecek demektir. Ama dünyanın en eski dinsel yazıları olan bu yazılar bile orijinal değildir, daha eski olup da kaybolmuş bir arşitipten türemiş şeylerdir. Ama bir bakımdan şanslıyız, o da o yazıların duvarlara kazındığı zamandan bu yana bir yığın editörle yorumcunun elinde çekiştirilip bükülmemiş olmalarıdır ki, eski dinsel yazıların çoğu için aynı şey söylenemez, özellikle İncil için hiç söylenemez. Metinlerin son yıllarda bilim adamları tarafından mukayeseli din, tarih ve felsefe çalışmaları açısından böylesine ihmal edilmiş olması da hüznün verici bir olaydır.

Bu yazıların içerdiği gelişmiş teoloji ve mitoloji dikkate alındığında, ayrıca Piramit Çağı'ndaki kraliyet törenleri ve ritüelleri için kullanıldıkları da hatırlandığında, piramit duvarlarına işlenen kopyaların gerçekten yok olmuş eski kaynaklardan alınma şeyler olduğu konusunda güven du-

yabiliriz. Acaba orijinal kaynaklar, Unas'ın gününden ne kadar daha önce yazılmıştır?

*Piramit
Metinleri'ni
bulan Gaston
Maspero*

Belki bu soruya cevap vermenin en iyi yolu, bunların kâşifi Gaston Maspero'yla onu izleyen bilim adamlarının, Ejiptologların ve çevirmenlerin Piramit Metinleri'ni ne gözle gördüğüne bakmaktır. Maspero keşfinden kısa bir süre sonra verdiği bir konferansta, yazıları "4000 satırlık ilahiler ve formüller ... çoğunun da orijinalleri Mısır'ın tarihöncesi döneminde yazılmış," biçiminde tarif etmiştir. "Tarihöncesi" Mısır denildiğinde, yeni kronolojik tarihlemenin esas alınması durumunda bile, yazılar M.Ö. 3200 dolaylarından kalma demektir. Maspero'yla çağdaşları böyle bir tarihi bile çok tutucu bulmuşlardır.

1912'de Breasted bu metinlerle ilgili olarak şunları yazmıştır:

Popüler ve çağdaş izlenimin tersine, Mısır kutsal literatürünün en önemli kısmı Ölüler Kitabı olmayıp, bizim şimdi Piramit Metinleri diye bildiğimiz daha eski bir literatürdür. Bu metinler Beşinci ve Altıncı Sülaleler'in Sakkaradaki piramitlerinde saklı kalmış ve korunmuştur. Eskidünyanın günümüze ulaşmış en eski literatürüdür ve bize insanlığın zihinsel tarihindeki ilk bölümleri getirmektedir.

Breasted'ın bu satırları yazmasından bu yana ortaya daha büyük karışıklıklar çıkmış, (özellikle bilimsel araştırma çevrelerinin dışında) yirminci yüzyılın ilk yarısı boyunca Ejiptologlar Eski Mısır'ın cenaze dua usulüyle pekçok başka metnlerinin topuna birden "Ölümler Kitabı" demiş, Piramit Metinleri'ni de bunun ilk hali olarak algılamışlardır. Bu eğilimi teşvik eden isimler arasında Profesör Wallis Budge da vardır:

Eski Mısır'ın *Ölümler Kitabı*'nı oluşturan o zengin dinsel oluşumunu dört döneme ayırmak mümkündür ve bunlar da dört türle temsil edilebilir:

I. Annu ekolü papazları tarafından editörlüğü yapılan tür (Gerek İncil'de, gerekse Yunanlıların Heliopolis'inde). Bunlar şimdi kaybolmuş olan bir dizi metne dayalı yazılardır. Beşinci ve Altıncı Sülaleler'ce Sakkarâ'da yaptırılan piramitlerin duvarlarında ve koridorlarında bulunmuşlardır. Bazı bölümleri de mezarların, lahitlerin, tabutların, On Birinci Sülale papirüslerinin üzerine M.S. 200 yılına kadar kopya edilmiştir.

II. Teb türü. Bunlar genellikle papirüsler üstüne hiyeroglifle yazılmış ve bölümlere ayrılmış olur. Her bir bölümün kendi başlığı olur, ama dizinin içinde kendine özgü belli bir yeri olmaz. Bu tür On Sekizinci ve Yirminci Sülaleler tarafından çokça kullanılmıştır.

III. Bir öncekiyle çok yakından bağlantılı bir türdür. Bunlar da papirüsler üzerine, ya hiyeraktik karakterlerle ya da hiyeroglifle yazılmışlardır. Kullanımı Yirminci Sülale döneminde başlayan bu türde de bölümlerin değişmez bir yeri yoktur.

IV. Saite türü. Yirmi Altıncı Sülale öncesi diyebileceğimiz dönemde bölümler belli bir sıralamaya sokulmuştur. Genellikle hiyeroglif ve hiyeraktik yazılardır, Yirmi Altıncı Sülale'den Ptoleme'ler dönemine kadar pek sık kullanılmıştır.

Budgen'in ayrıştırması yeterli olmaktan pek uzaktır. II, III ve IV. bölümleri kendi aralarında hayli benzerlik göstermekle birlikte, Piramit Metinleri'nden çok farklıdır. Yalnız o kadarla da kalmayıp, Piramit Metinleri'nin, çok daha sonra yazılan Tabut Metinleri gibi yazılarla bir araya konması gibi bir yanlış da söz konusudur.

Mısır kutsal yazılarını böyle bir araya toplayıp adına "Ölümler Kitabı" demek, Piramit Metinleri konusunda bilim adamlarının kafasını karıştırmış, bu eski metinlerin benzersizliğini gölgelemiştir. Ama Budge sonradan sözlerine devamla, Piramit Metinleri konusunda şunları da açıklamıştır: "Bunlar kanıtlarını kendi içlerinde getirmektedir. Yalnız oluşturulmalarının değil, değiştirilip editörlükten geçirilmelerinin bile Kral Menas'ın gününden (M.Ö. c. 3300) çok daha eski olduğu ortadadır ..." British Museum'un Eski Mısır Antikleri sorumlusu ve Mısır piramitleri konusunda önemli bir kitabın yazarı olan Dr. Edwards da 1947'de yazdığı satırlarla bu tutumu desteklemiştir: "Piramit Metinleri genelde Beşinci ve Altıncı Sülaleler'in icadı olmayıp, daha eski zamanlardan kalmadır ..." Dr. Edwards'ın bu değerlendirmesinden kuşku duymamız için hiçbir neden yoktur. Aslında biz de Piramit Metinleri'nin ve içerdikleri yıldız dininin Beşinci Sülale'den yüzyıllarca daha eski tarihlere dayandığı kanısındayız.

Unas Piramidi'ndeki lahit odasında bulunan Piramit Metinleri'nden bir bölüm

Piramit Metinleri'nin son ve kesin çevirisi çok zor ve meşakkatli bir iş olmuştur. Maspero'nun acele yaptığı işten sonra bu alanda Alman bilim adamları çok büyük çabalar göstermişlerdir. Dr. Kurt Sethe'nin epik versiyonu (1910-12) bu çalışmalar arasında en dikkati çekendir. 1950'li ve 60'lı yıllarda birkaç da İngilizce çeviri yayımlanmıştır. Bunlardan birincisi Toronto Üniversitesi Semitik Diller ve Ejiptoloji Profesörü Samuel B. Mercer'e, bir diğeri de yalnız Unas yazılarıyla ilgili olup, Alexander Piankoff'a aittir. Son olarak 1969 yılında saygın ve ünlü İngiliz filologu Raymond Faulkner, kesin çeviri diye nitelendirebileceğimiz şeyi üretmiştir. Oxford Üniversite Basımevi tarafından yayımlanan kitabın adı *Eski Mısır*

Piramit Metinleri'dir ve Faulkner'in çevirisine hâlâ çevirilerin en iyisi gözüyle bakılmaktadır. Daha sonra 1986 yılında, yani yazıların keşfinden yüz yıl kadar sonra, Aris & Phillips Yayınevi, Faulkner'in kitabını cep kitabı olarak yayımlamış; kitap 1993 yılında da ikinci baskısını yapmıştır. Faulkner yazıların eskiliğinden ve içeriğinden çok etkilenmiş, şu sözleri kullanmıştır:

Piramit Metinleri ... Mısır'ın dinsel ve cenaze literatüründen bugün elimizde bulunan en eski yazılar demetidir. Ayrıca cenaze metinleri koleksiyonları arasında en az bozulmuş olanlardır ... Bu yazılar arasında, hemen hemen içinde bulundukları piramidin yapılış dönemine kadar giden çok eski metinler de bulunmaktadır ...”

Bütün bunlardan açıkça görülebileceği gibi, elimizdeki metinlerin büyük çoğunluğu Beşinci Sülale'den çok önceki orijinallerden alınmadır. Bu durumda, en erken tarihli kopya Beşinci Sülale'nin son firavunu olan Unas'ın piramidinde bulunmuş olmakla birlikte, metinlerde Dördüncü Sülale döneminde de var olan dinden ve ritüellerden söz edildiğini varsayarken kendimi güvende hissediyorum. O dönem, Gize ve Dashour'daki dev piramitlerin yapıldığı dönemdir. Eldeki metinleri bir sülale öncesine, yani Beşinci Sülale'den Dördüncü Sülale'ye yansıtmakla, bilimsel görüşlerle bir çelişki oluşturduğum kanısında değilim. Aslında Piramit Metinleri'yle ilgilenmiş olan tüm Ejiptologlar, yani yazıları ilk bulandan, son ve kesin çeviriyi yapana kadar hepsi; bunların çok eski zamanlardan, Piramit Çağı öncesinden kalma malzemeyi içerdiği görüşünde birleşmektedir.

Ama çok geçmeden anladım ki, Ejiptologlar her ne kadar Piramit Metinleri'nin Beşinci Sülale'den eskiye dayandığını kabul etseler de, bunun kesin kanıtı olmamasından yakınmaktadır. Bu bana oldukça garip görünmektedir, çünkü insan her şeye birden sahip olamaz. Ya metinlerin çok eski fikir ve malzemeyi içerdiği en azından filolojik açıdan kabul edilmelidir ya da Beşinci Sülale'den eski dönemler için geçerli olmadıkları açık seçik ortaya konulmalıdır. Piramit Metinleri'ndeki fikirlerin yalnızca Unas'ın hükümlerlik döneminde olup bitmiş şeyler olmadığı çok bellidir. Bu konunun bir devlet dini haline gelecek kadar gelişmesi birkaç yüzyıl almış olmalıdır. Bununla birlikte arkeologlar yine de kesin kanıt istemektedir ve onu bulmak da mümkün değildir. Bilim adamlarının çoğu filolojik kanıtları dikkate almamaktadır. Oysa bu tür metinlerde filolojik ka-

nıtların yeterli olması gerekir. Ayrıca bu kişiler metinlerin Unas döneminden geriye yansıtılamayacağı, Dördüncü Sülale dönemine bile yansıtılamayacağı görüşüyle ortaya çıkmışlardır.

Bu paradokslu tutum bir bilimsel çıkmaz yaratmış, daha işlevsel araştırmacılar da buna karşı çıkmışlardır. Çoğu araştırmacı, kariyerlerini olumsuz etkileyebilecek bir anlaşmazlığa karışmaktansa, Piramit Metinleri'yle hiç ilgilenmemeyi seçmişlerdir. Görünüşe göre bu eski metinleri incelemek, Egiptologlar için bir tehlike sayılmaya başlamıştır. Bir kısmı da, eski fikirleri ve bilimleri anlama yolunda pek de değer taşımadığı söylenen, rasgele bir araya getirilmiş bir "sihir ve ilahiler" demetini incelemeye zaman ayırmak istememişlerdir. Zaten gerek Breasted ve gerekse diğerleri tarafından Piramit Metinleri'yle ilgili yeterince yorum yapılmış olduğu kanısına varmışlardır.

Metinlerin içeriğinin daha önceki sülalelere yansıtılmasına ya da en azından Dördüncü Sülale dönemine yansıtılmasına itiraz etmek, en eski tam metni M.S. dördüncü yüzyıldan kalma olan Hristiyan emirlerinin asla İsa dönemine, hatta üçüncü yüzyıla bile yansıtılamayacağını söylemekle birdir. Oysa biz Hristiyanlığın o dönemlerde hem Doğu dünyasında, hem de Roma'da gelişme halinde olduğunu çok iyi bilmekteyiz. Eski Hristiyan metnlerinin dünyanın her yanındaki yüzlerce kuruluşta (din adamları da dahil) incelenmesine karşın, Piramit Metinleri söz konusu olduğunda, garip bir akademik felç, bir tür entelektüel katatoni yaşanmaktadır ve bu hastalık Egiptologların pekçoğunu çarpmış durumdadır. Bunun tipik bir örneği, Berkeley Üniversitesi Egiptoloji Kürsüsü Başkanı Profesör Cathleen Keller'ın bana gönderdiği bir mektuptur. Kendisi mektubunda Piramit Metinleri'yle ilgili bir sorun yaşandığına işaret etmekte, eldeki metinlerin Beşinci Sülale'nin sonuna tarihlendiğini, bunun da Gize anıtlarının inşasından hayli sonraya rastlandığını belirtmektedir. Bu nedenle o tarihleri Dördüncü Sülale dönemine yansıtırken dikkatli davranmamı önermektedir.

Ama "pekçok meslektaşlarının bu tedbirli tutumu paylaşmadığını, genellikle Gize yapıtlarını, Piramit Metinleri'ndeki ritüeller çerçevesinde değerlendirdiklerini" Dr. Keller'ın kendisi de söylemektedir. Tek söylemediği "tedbirli davranmak" deyimiyle ne demek istediğidir. Ben bu yazıların içeriğini Dördüncü Sülale dönemine yansıtmanın çok tedbirli bir hareket olduğu kanısındayım. Özellikle elimizdeki Piramit Metinleri'nin çok daha eski orijinallerden alınma olduğu bilindiğine göre, bunda hiçbir sakınca da görmemekteyim.

Beri yandan, tanınmış Ejiptoloji Profesörü R.T. Rundle Clark da 1959 yılında, "Aşırı tedbirin tam bir yanlış anlamaya yol açabileceği" uyarısında bulunmuş; "Asıl cesaret gerektiren şey yorum yapmaktır," demiştir. İşte bu Ejiptolog, "dinsel literatürü anlayabilmek için onu yazarların bakış açısına anlayış göstermek gerektiği" konusunda onay vermektedir. Rundle Clark, Piramit Metinleri'ni o günlerin üstün başarıları olarak görmüş, meslektaşlarından bunun böyle açıklanmasına özen gösterilmesini istemiş, rakip papazlık ekollerinin iddialarını haklı göstermek amacıyla rasgele etiketlenme tehlikesinden korunmaları gerektiğini söylemiştir. Metinler ne kadar çok incelenirse, "edebi kalitelerinin ve entelektüel içeriklerinin" o kadar iyi anlaşılacağına işaret etmiş, bilim adamlarından bu metinlere daha büyük bir saygı göstermelerini istemiştir.

Rundle Clark'ın, Piramit Metinleri'ni yorumlamak cesaret işidir derken ne demek istediğini çok geçmeden öğrendim. Dr. Keller'in yolladığı o belirginlikten uzak uyarı, Kahire'deki İsviçreli bir profesörün bana açık açık söylediği sözün yanında solda sıfır kalırdı. Bu profesör bana, böyle şeyleri "uzmanlarına" bırakıp kendi işime bakmamı öğütlemişti. "Bu projeyi bırak, iyi bir mühendis olmaya bak," demişti.

Araştırmalarımı derinleştirdikçe, akademik çevrelerden daha da karmaşık tepkiler gelmeye başladı. Bazıları tezimin "matematiksel" ve "astronomik" yönleriyle ilgili yorumda bulunamayacaklarını söylerken, bazıları buna pek aldırış etmiyor; en azından başlangıç aşamalarındaymken etmiyor, bir tepki gösterme zahmetine girişmemekle yetiniyorlardı. Kendimi yasak bölgede gezinir gibi hissedişim bir yana, astronomi ile Piramit Çağı incelemelerinin Ejiptologlarca "afroz" edildiğini de hissediyor; bu ikisini bir arada görmek istemediklerini anlıyordum. Doktor Keller, bana birçok ciddi Ejiptologların astronomik olgularla Eski Mısır mimarisi arasında ilişki kurulmasından rahatsız olduklarını söylerken sorunu çok iyi özetlemişti. Bu insanlar Eski Mısırlıların bilimsel meraktan çok dinsel amaçlarla göklere yöneldiklerini kabullenmekten hoşlanmıyorlardı.

Bütün bu tedbirin ve antipatinin altında yatan şey, Piramit Metinleri'nin bulunmasının üzerinden yüz yıllık bir zaman geçtiği halde, konunun uzmanı olmayan okurların bu metinler hakkında pek bir şey duymamış olmalarıyla ilgiliydi. Hele yazılarda anlatılan yıldız dini ya da astronomi hakkında bilgi sahibi olanlar, daha bile azdı.

Şimdi de 1880'de keşfedilmelerinden sonra metinlere ne olduğuna eğilelim ve içeriklerini yaptıkları atıflara göre ele alalım. Bu atıflar arasında, piramit yapıları, Memphis yakınındaki Nil Vadisi ve her ikisinin üzerindeki gökyüzü de konu edilmiştir.

IV Dosyalara Yanlış Program

Bilgisayarla çalışmış olan herkes, kelime-işlem programlarıyla çalışırken eldeki programla uyumlu olmayan bir dosyayı çağırmanın, ekranda okunmaz ve anlaşılmaz yazılar belirmesine yol açtığını bilir.

Piramit Metinleri konusunda olmuş olan (ve birçok bakımlardan da hâlâ olmakta olan) işte budur. Kanımızca o metinleri okumak için yanlış bir program kullanılmıştır. şu anda hiyeroglif yazıların ağdaş dillere çevirisinden söz ediyor değiliz. Faulkner'in ve ona benzer diğer kişilerin yaptığı çalışmalara saygımız büyüktür. Biz zellikle Ejiptologların bu yazılara kattığı yorumlardan söz ediyoruz. İnancımıza göre, o metinlere uygun bir program ve şifre çözücü vardır ve Piramit Metinleri'ni doğru dürüst deşifre edebilmek, sundukları esoterik anlamı kavrayabilmek için de önce o programı bilmek gerekmektedir. Ama bundan önce, genel kabul gören görüşlerin nasıl yerleştiğine, neden yanlış "program" kullanılması sonucu olabileceğine bakalım.

Maspero, Piramit Metinleri'ni parça parça olarak 1884 ile 1894 arasında yayımlamış olsa bile, bunlar ancak kendi meslektaşı olan bilim adamları arasında dolaşabilmışti. Metin türündeki arkeolojik bulgulara genellikle hep öyle olmaktadır. Örneğin 1940'larda bulunan ünlü l Deniz Metinleri de kamuoyuna ancak yakın geçmişte yayımlanabilmıştir. Tıpkı bunun gibi, Piramit Metinleri de ilk bulunuşlarında pek genel aıkılamalara konu olmamıştır. 1910 yılında Kurt Sethe ilk "standart edisyon"u ortaya çıkarmıştır. Bu alışma üç cildlik kocaman bir kitap olmuş, çok pahalı olması bir yana, Ejiptologlar dışındaki insanların kolay kolay ulaşamayacağı bir kitap olarak kalmıştır (Bu arada söylemekte yarar vardır, metinlerde bazen karşımıza çıkan ve birak satırdan oluşan küçük bölümler için "sözler" terimini ilk defa kullanan da Sethe olmuştur).

Piramit Metinleri'ndeki yıldız kültünün daha yakın bir dikkate layık olduğunun anlaşılması ilk kez, 1946 yılına rastlamaktadır. Çok yönlü ve olduğunun anlaşılması ilk kez, 1946 yılına rastlamaktadır. Çok yönlü ve yorulmak bilmez bir Ejiptolog olan Dr. Selim Hassan, *Gize'de Kazılar* adlı kitabında metinlerin geniş bir yorumunu vermiştir. Gerçi Hassan da Breasted'in yerleşmiş güneş sistemi fikirlerine karşı çıkmayı istememiştir, ama bu metinlerdeki yıldız unsurlarına biraz daha fazla dikkat yöneltmiştir. Kitabında şöyle yazmaktadır: "Tarihin bilinmeyen çok eski bir zamanında Mısır'daki dinsel düşünce, kralın ölümünden sonra ruhunun gökte bir yıldız olacağı inancını da içermekteydi ..."

Hassan'ın bu inancı neden "ok eski bir dönemden kalma" saydığı, neden Piramit ağı inancı olarak yorumlamadığı bilinmemektedir. Ken-

di söylediğine göre, bu sonuçları Piramit Metinleri'ni okuyarak çıkarmıştır. Daha eski bir dönemin dinsel malzemesine bakmış değildir. Esasen ortada Piramit Metinleri'nden daha eski dinsel malzeme de yoktur. Hassan'ın demek istediği aslında bellidir: Metinlerde bir yıldız dinine ait unsurlar görmüş, ama bunların daha eski dönemlerden yansıma olduğunu Breasted öyle söyledi diye varsaymıştır. Breasted'ın şöhreti Ejiptologları çok fazla etkilediğinden, onun görüşleri birer akademik dogma sayılmaktaydı ve bunlara itiraz etmek kolay değildi. Ama güneş teorisindeki ilk çatlak da bu olayla ortaya çıkmış oluyordu. Hassan, Piramit Metinleri'nde firavunların yıldız kaderlerine pekçok kere atıf yapıldığının farkına varmıştı.

1952 yılında Mercer, okunabilir boydaki ilk İngilizce kitabı yayımladı. Bu da dört cilt halindeydi. Üç cildi yorumlara ayrılmıştı. Mercer de yıldız doktrinine daha fazla dikkat yöneltmiş; Breasted'le Hassan'ın tersine, bu dua usulünün gerisinde ilkel bir astronominin yattığını, bunun şiirsel alegorilerle ve sembolizmle ifade edildiğini görmeye başlamıştı. Belki de Piramit Metinleri'nin yalnızca "ilahiler ve büyüler demeti" olmadığını ilk fark eden kişi oydu. Yaptığı analiz gerçi zaman zaman oldukça karmaşıktı, ama yine de birilerinin bu metinlerdeki dinsel ritüellerin yıldız ve astronomi bağlamı içinde daha kolay anlaşılabileceğini fark etmiş olduğunu gösteriyordu.

Tabii bu gidiş şimdiye kadar yerleşmiş olan görüşlerle çelişmekteydi. Mercer'i yorumlarında fazla atak olmakla suçladılar. Yaptığı çevirilerin, "Eski Mısır konusunda bilinen gerçeklerle uyuşmadığı" söylendi. Aslında bu da doğru değildi. Mercer'in çalışmasına, Piramit Metinleri antolojisiinde kesinlikle layık olduğu yer verilmelidir; gösterdiği ataklığın da çok iyi bir şey olduğu belki anlaşılacaktır (Ama çok geçmeden, metinler konusunda Mercer'e atıf yapmanın akademik çevrelerce hiç hoş karşılanmadığını da öğrendim). Mercer metinlerin yıldızlarla ve yıldızların hareketleriyle ilgili pekçok alegoriler içerdiğini vurgulamak için çok çaba harcamış, mitolojinin ve ritüellerin içine karışmış olan astronominin önce bunlar arasından ayıklanıp seçilmesi gerektiğini de anlamıştır. Esas temanın, ölen kralın bir yıldız olarak yeniden doğacağı, ruhunun gökyüzüne gidip, ölümler ve yeniden dirilenler tanrısı Osiris-Orion dünyasında bir parıltı yaratacağı yolundaki güçlü inanca dayandığını ortaya koymuştur:

Köpekyaıldızı, Sirius'la özdeşleştirilmişti; Orion da Osiris'in özdeşiydi ... Osiris'in Orion'la özdeşleşmesinde şaşılacak bir şey yoktur ... (çünkü)

Piramit Metinleri'nin merkez temalarından biri, ölen kralların zaten Osiris'le özdeşleşmesidir ...

Sahu-Orion, ardında Sothis-Sirius ile Göklerin Günlük Sıralamasının üç yıldızı

Mercer aynı zamanda, metinlerde bulunan kültün çok eskiye dayandığına da inanmaktaydı: "Osiris'e tapmak, hiç kuşkusuz, tarihöncesine dayanmaktadır ... Piramit Çağı geldiğinde, bunun çoktan yerleşmiş bir kült olması gerekir."

Osiris'in yıldızlı dünyasına *Duat* denmekteydi. Faulkner, Piramit Metinleri'nin çevirisini yapmak için gereken dikkati ve özenli analizleri uyguladığında, *Duat*'ın güneşin bir parçası olmadığını, ama "görünen gökyüzünün" bir parçası olarak düşünüldüğünü belirtmişti. Faulkner metinlerle ilgili çevirisini yayımlamadan iki yıl önce, bu yazılarda belirtilen yıldız dinini incelemiş, bu konuya ilişkin görüşlerini *Yeni Doğu Araştırmaları Dergisi* adlı saygın bir dergide yayımlamıştı. Elinizdeki bu kitap henüz hazırlık aşamalarında iken, bana 1986 tarihli o önemli makaleyi gösteren Dr. Edwards'a çok şey borçluyum. Faulkner o yazıda Piramit Metinleri'nden çok sayıda bölümler almıştı. Bu bölümlerde yıldızların ölü krallarla ve onların öbür dünya yaşamıyla ilgili olarak adı geçmekteydi. Bunlarla birlikte, kralların astral kaderiyle ilgili yüzlerce başka bölümü de bu yazısına hiç almanmıştı. Çünkü oralarda "yıldız" sözcüğü olduğu gibi geç-

miyor, alegoriler ve metaforlar kullanılarak dikkat yine yıldızlara çekiliyordu.

Bu durum, ölen bir kralın Osiris'le ilişkilendirilmesinin, aslında Orion yıldız kümesiyle ilişkilendirilmesi demek olduğunu düşünürsek, açıkça ortaya çıkmaktadır. Buna Mercer de işaret etmiştir. Faulkner ayrıca Orion kümesinin, ölüp yıldız olan firavunların öbür dünya yaşamını sürdürdükleri yer olduğunu da not etmiştir.

Bunları fark ettiğimde, piramit yapılarındaki sembolik mimarinin ve bunun maddesel ifadesinin, bu yapılarındaki yönlendirmelerle birlikte çok dikkatli incelenmesi gerektiğine karar verdim. Eğer Mısır piramitlerinin sırrını çözmek istiyorsak, Piramit Metinleri'ni yepyeni bir bakış açısıyla incelemek gerektiğine inanıyordum ve bunun yalnız benim inancım olmadığını da anlamaya başlamıştım.

Piramit Metinleri'nin yeni ve tarafsız bir biçimde incelenmesi gerektiği yolundaki ilk yakınmalar, 1948 yılında saygın Doğu uzmanı Dr. Henri Frankfort'dan geldi. Kendisi Chicago Üniversitesi'nde Doğu Arkeolojisi profesörüydü. Aynı zamanda Londra'daki Warburg Enstitüsü'nün de müdürüydü. Frankfort, Breasted'in görüşlerine saldırdı, bunların "İncil eğitilmiş" olduğu suçlamasında bulundu. Piramit Metinleri'nin gerçek anlamını anlama doğrultusunda hiçbir ciddi çalışma yapılmayışından yakındı. Mercer'in metinlerle ilgili yorum yazısını yayımlamasından iki yıl sonra, başka bir çevreden de ses yükseldi. Bu sefer saygın filoloji kaynaklarından biri başkaldırmıştı. Alexander Piankoff, Unas Piramidi'ndeki metinlerin bir bölümünün çevirisini yapmış olan kişilerdendi. O da şöyle yakınmaktaydı:

Mısır dinine ilişkin araştırmalardaki yaklaşım, bir aşırı uçtan diğer aşırı uca kaymaktadır. Eski Ejiptologlara göre bu din son derece esrarengiz ve mistik bir dindi ... Derken ortaya ani bir tepki çıktı: Bilim adamları din konusuna olan tüm ilgilerini kaybettiler, dinsel metinleri yalnızca filolojik ve tarihsel araştırma malzemesi saydılar ...

1992 yılında, Adrian'la ben henüz Orion Gizemi'ni kaleme alma aşamasındayken, Piramit Metinleri'nin değerlendirilmesi konusunda daha da güçlü bir ses duyuldu. Bu sefer bilimsel astronominin de devreye girmesi söz konusuydu. Ses Jane B. Sellers'dan geliyordu. Sellers, Piramit Metinleri'ndeki astronomik içeriği yaklaşık altmış yıldan beri incelemekte olan bir

Ejiptologdu. O da metinlerle ilgili pekçok yakınmaları seslendirmekte, Mısır dinsel metinlerinin genelde bilim adamlarınca ne gibi bir yaklaşımla ele alındığından yakınmaktaydı. Henri Frankfort'tan alıntı yapıyor, Breasted'in bu metinler üzerindeki boğucu baskısına başkaldırıyordu:

(James H. Breasted) 1912 yılında Eski Mısır'ın dinsel ve düşünsel gelişimini tarif ederken, İncil'in etik ideallerine sapmış. Eski Mısır dinine bağlı kalmamıştır. (Piramit Metinleri'nin) o yorumu sürüklenip kaldığı için ... çok yönlü yazarlar bu konuya bilimsel bir yaklaşım gösterecekleri yerde teknik bir yaklaşım göstermişlerdir. Konu kesinlikle dinsel olduğu halde, onlar karmaşık bir malzeme kitlesini düzene sokma işiyle meşgul olmuşlardır.

Sellers buna kendi yorumlarını da eklemektedir: "Frankfort bu ekol- den olan kimselerin konuya 1920'den beri baskı uyguladıklarına işaret etmiş, dinin her zaman siyasal gücün sonucu olduğu yolundaki genel inançtan da onların sorumlu olduğunu ileri sürmüş, ağaçlara bakmaktan ormanı göremediklerini söyleyerek onları suçlamıştır."

Jane Sellers'ın taze kan getiren açık yürekliliğinden çok önce, ben de aynı sonuca varmış bulunuyordum. Gözlemsel astronomi konusunda temel bilgilere sahip olmayan kimselerin Piramit Metinleri'nin çevirisini, yorumunu yapmakla pek bir şey anlayamayacakları kanısındaydım. Bu bilgi olmadan, mimari sembolizmi de dikkate alınmadan okunduğunda, bu metinler anlaşılmazlıklarını sürdüreceklerdi. Oysa metinlerin en ciddi biçimde ele alınması gerektiği, bu konuda uyarı davranılmasının kabul edilemeyeceği ortadaydı. Metinler besbelli belli bir grup papaz-astronom tarafından oluşturulmuştu. Bunlar kralların devlet dinini kontrol eden insanlardı. Bu dinde krallar tanrı olarak görülüyor, öbür dünyada ruhları Osiris dünyasında yıldız oluyordu.

Ama bu yıldız kaderine ulaşmak için o koca piramitleri yapmak ne- dendi? Kralın mumyalanmış cesedini Memphis Nekropolü'ndeki "ken- di" piramidine götürmekle onun ruhunun gökte Osiris'e kolayca katıla- cağına inanmalarının nedeni neydi?

PİRAMİT METİNLERİ “KONUŞSUN”

Piramidi ve Benben'i, çoğu zaman dayanaksız biçimde yapıldığı gibi, güneşle bağdaştırmaya gerek olmayabilir, çünkü piramit belki kralın yeniden doğuş aracıdır ... tıpkı (yıldızların) yeniden doğduğu gibi ... esasen Piramit Metinleri de demektir ki ...

-E.C. Krupp, *Eski Astronomilerin Arayışı*

Bu astronomi ve din karışımında, mitin gerçekleşen olan karışımında, gözlem, mühendislik ve hayal salatasında, Mısır yaşamını ve bilimini inceleyen kişileri hayran eden, ama onu aynı zamanda çaresizliklere iten bir durum vardır.

- James Cornell, *İlk Yıldız Gözlemcileri*

I Firavunlar Ülkesi

İlk fırsatta, yani 1982 sonbaharında, kısa bir tatil alıp Mısır'a gittim. Aslen Avrupa katından olmama rağmen, Mısır benim anavatanım sayılır.

Esasen o sıralarda, Mısır doğumlu olan annem de hâlâ orada oturmaktaydı. Mısır'a gitmek bana her zaman yeniden can verirdi. Maddesel anlamda yoksul bir ülke olmasına karşın, yaşam ve ruhsal doyum açısından bugün bile çok zengin bir diyardır.

Kendi kentim İskenderiye, bir zamanlar çok büyük ve kozmopolit bir kentti. Şimdi harap ve aşırı kalabalık bir yer oldu, dikişleri patlamak üzereymiş gibi görünüyor. Bu kent, kurucusu olan Büyük İskender'in adını taşımaktadır. Onu izleyen Yunanlı Ptoleme'ler döneminde gelişip zenginleşmiş, mimarisi ve güzelliği açısından, özellikle de Akdeniz kıyısındaki yeri açısından, Atina'ya ve Roma'ya rakip bir kent olmuştur. Bilgi kenti olduğu için Akdeniz dünyasının her yanından filozof ve araştırmacıları ünlü kütüphanesine çekmiş, her yanında platonik ve pitagorian türde liberal öğretiler çınlamış, astronomi öğretileri özellikle ünlenmiştir. Roma döneminde de bir bilgi kenti olmayı sürdürmüş, M.S. yedinci yüzyıldaki Arap fethine kadar avangardlığını korumuştur.

İskenderiye her zaman bir fikirler kentiydi. Aralarında Yunanlılar, Habeşler, Romalılar ve Yahudilerin bulunduğu yabancılarla, Kopt diye bilinen yerli Mısırlıların bir arada eridiği bir karışım çanağıydı. Arapların fethetmesinden sonra kent yavaş yavaş bir harabe haline gelmeye başladı, Mısır da Avrupa'ya arkasını döndü. 1798'de Napolyon Mısır'ı fethedene kadar, bu kent yüzyıllar boyunca unutulup kaldı. Ama İskenderiye'nin eski görkemini yeniden biraz olsun kazanmaya başlaması, Türklerin buraya yolladığı ilk vali ve hıdiv Mehmet Ali zamanında, 1830'da başladı. Mehmet Ali zeki ve sert bir liderdi. Avrupalıları, bu arada İngiliz, Maltalı, Fransız ve İtalyanları, Mısır'ı çağdaşlaştırmak üzere kendisine yardım etmeye çağırdı. Bir yüzyıl içinde İskenderiye yeni baştan Akdeniz'in en moda kenti haline geldi. 1952'de Kral Faruk'un tahttan çekilmesi ve 1956'daki Süveyş Savaşı üzerine, yabancılar Nasır rejimine baskı uygulamaya başladılar. İskenderiye Avrupalıların çoğunu kaybetti, bir kere daha yerli Araplara kaldı. Ne yazık ki devrim de ülkenin demografik sorunlarını çözemedi. Mısır'ın nüfusu bundan sonraki birkaç on yıl boyunca kaynı verici düzeyde büyürken İskenderiye de geriledi. Daha 1910 yılında nüfusu yalnızca on milyon olan ülkede şimdi elli beş milyon insan yaşamakta ve bu insanlar günde bin kişi hızıyla çoğalmaktaydı. 1982 yılına gelindiğinde İskenderiye öyle kalabalık ve öyle kirlî bir yer olmuştu ki, çocukluğumun kentini tanıyamaz hale gelmiştim.

Piramitlere yapacağım gezi, her sefer olduğu gibi yine gündemimdeydi. Eger eskilerin yıldız dinine ait herhangi bir "somut kanıt" bulunacaksa, onu burada aramak gerektiği sonucuna varmışım. Ne de olsa, pira-

mitlerin yapıldığı dönem, Robert Temple'a göre yıldız dininin çok önemli olduğu dönemdi. O halde belki de bu ikisinin arasında bir bağlantı olabilirdi. Ama mühendis ve araştırmacı olarak eğitilmiş biri olduğum için, benim aradığım kanıtın, eski mitleri yorumlamaktan çok daha somut bir şey olması gerekiyordu. Dogon papazları ne kadar ikna edici görünürse görünsün, ömrüm boyunca Afrika'da ve Ortadoğu'da biriktirmiş olduğum tecrübeler, beni onların anlattıklarına karşı son derece kuşkucu yapmıştı. Ben fiziksel bir şey peşindeydim. Elimle dokunabileceğim, mümkünse ölçebileceğim bir şey arıyordum. Bir yandan da Eski Mısırlıların piramitlerde bir tür işaret ya da mesaj bırakmış olup olamayacaklarını düşünmekteydim. Bunu yapmayacaklarsa, neden bu piramitleri bu kadar büyük ve bu kadar sağlam yapmışlardı ki? Eğer bir mesaj bırakmışlarsa, herhalde kendi dinsel inançlarıyla ilgili olmalı, okuduğum Sirius Gizemi'yle ilgili bir şey olmalıydı. Artık "birinci derecede" bir kanıt arıyordum. Uzman bir panelin ya da jürinin kabul etmek zorunda kalacağı bir şey olmalıydı.

Mayıs ayının sıcak bir gecesinde, şafak sökmesine iki saat kala, arabamı çöl yolu üzerinde İskenderiye'den Kahire'ye doğru sürmeye koyuldum. Bakımı pek iyi yapılmayan bu yol Kahire'ye kuzeybatıdan yaklaşır, bu nedenle de ilk gördüğünüz, Gize Piramitleri olur. Doğan güneşin o eğimli duvarları ilk aydınlatışında oraya vardım. Piramitlerin görkemleriyle insana dehşet veren ve içini bir esarengizlik duygusuyla dolduran varlığını bir kere daha hissettim. Çevrede her zamanki turist kalabalığı yoktu. Bir düzine kadar hevesli ziyaretçi vardı. Onlar da benim gibi, birkaç saatlik sabah uykusunu feda edip bu görkemli manzaraya tanık olmak istemişlerdi.

Arabayı Gize yaylasına batıdan bakan yüksekçe bir yere park ettim; birkaç saniye durup temiz ve serin sabah havasını içime çektim. Sonra üç piramidin en küçüğü olan Menkaura'ya doğru yürümeye başladım. Bir kanat sesi beni yerimden sıçrattı, yüzlerce güvercin ve kumru havalanıp piramidin tepesinde tur attı. Birkaç adım tırmanıp, iki büyük piramidin gün doğumundaki görünümünü fotoğraflamak niyetindeydim. Tırmanırken yalnız olmadığımı fark ettim. Ufacık bir çöl çakalı orada durmuş, bana ürkek gözlerle bakıyordu. Buna pek ender rastlanırdı, çünkü bu hayvanların soyu Kahire yakınlarında tükenmek üzereydi, üstelik de çakallar insanlardan kaçardı. Mısır'da yaşadığım onca yıl içinde, hatta batı çöllerinde ava çıktığım zamanlarda bile, bir tek çakal görmüş değildim. Burası böyle nadir bir rastlantının tam yeri. Birkaç saniye birbirimize baktık, sonra çakal köşeyi dönüp gözden kayboldu. O anda Piramit Metinleri'nin

keşfi olayını hatırladım, reisi Saqqara'da Pepi I'nin piramidine sokaç çakalı düşündüm. Burada öyle bir şans olamaz, dedim kendi kendime. Piramit Metinleri'yle ilgili şaşırtıcı bir buluş yapma ihtimalim pek yok gibiydi. Yani hayatımın gidişini değışirecek bir buluş, demek istiyorum.

Güneş doğduktan sonra arabamı Saqqara'ya sürdüm. Birkaç yıldır oraya gitmemiştim. Beşinci Sülale'nin son kralı Unas'ın (M.Ö. c. 2350) piramidindeki ünlü yazıları bir kere daha görmek istiyordum. Güneş tırmanıyordu ve ortalık çok ısınmıştı. Kanal yolu üzerinde bir yerde durup kahvaltı ettim. Saqqara'ya geldiğimde, binalar sisteminin güney tarafına doğru yürüdüm, turistlerden ve satıcılardan uzak durmaya çalıştım. Bir zamanlar Nil'den piramit grubuna gelen sembolik bir yol görevini yapan uzun taş yolun sonuna vardığımda, Unas Piramidi'nin silüetini gördüm. Dıştan bakıldığında, bir taş yığınına benziyordu, ama zaten Beşinci Sülale piramitlerinin hepsi için aynı şey söylenebilirdi. Yine de Unas Piramidi'nin birçok bakımlardan, kendinden önce gelen kusursuz dev piramitlerden daha değerli bir yanı vardı. Onlardan farklı olarak, bir kere bu piramit dilsiz değildi, çünkü içinde bol miktarda hiyeroglif metinler bulunmaktaydı.

Üzerine eski püskü bir entari giymiş yaşlı bir reis piramidin kapısını bekliyor, gelip gidenden *bahşış* alıyordu. Beş Mısır lirası (yani yaklaşık iki Amerikan doları) veren, önemli konuk sayılırdı. Elli dolar veren çıkısa, bu ihtiyar hemen piramidi bir gazete kâğıdına sarıp size satmaya hazır olurdu. İşte günümüzde Mısır antiklerinin hazin durumu böyledir. Gerçi hiç kimse bu anıtların koruyucularını, durumdan yararlanmak istedikleri için pek suçlayamaz. İngiltere'de bir öğün yemek bile satın alamayacak bir maaşla düzinelerce ağzı beslemek için turistlere el açmak, onları piramide "imtiyazlı" biçimde sokmak zorundadırlar. Bu imtiyazlar arasında, hiyerogliflere elle dokunmak, flaşlı fotoğraf makinesi kullanmak, hatta eğer *bahşış* yeterince büyükse, anıtın içinde yalnız bırakılıp istediğini yapmasına izin verilmek bile vardır. Bu adamların çoğu yıllardır aynı işte çalışmaktadır. Turistlerin çok geldiği yerlerdeki en zengin noktaları kıskanç bir biçimde kollamaktadırlar. Bir kısmı maaş bile almadan çalışır, çünkü bu verimli işleri çok istemişlerdir. Yıllar içinde bu adamlar benim dostlarım olmuştur. Korumak durumunda oldukları anıtlara karşı içlerinde bir sevgi doğmuştur. Ama bu sevginin nedeni tabii farklıdır. Onlara doğru dürüst bir maaş verilse, herhalde işlerini çok iyi yapabilirlerdi.

Yıllardır tanıdığım İbrahim adındaki yorgun bir reis, gürültücü bir Japon turist grubunu gezdirmekteydi. Bana tatlı tatlı gülümsedi, elini sallayıp bir selam verdi, ben de ona her zamanki desteğimi sundum, sırtı

duran Japonlara İbrahim'in bir zamanlar Howard Carter'in arkadaşı olduğunu, Ejiptologların onu bölgedeki en iyi rehber diye tanıdıklarını söyledim. Sonra onlara, rehberle iyi bir *bahşış* vermelerini önerdim; piramide girdiklerinde duvarlardaki eski yazılara bir zarar gelmemesi için dikkat etmelerini söyledim. Hep birlikte kafalarını sallarlarken, ben dönüp sevinç içindeki İbrahim'e göz kırptım, yavaşça dizlerimi büküp kafamı eğdim, piramide girmeye hazırlandım.

Osiris-Unas diyen Piramit Metinleri

Garip bir yürüyüştü. Aşağıya doğru inen, sonra düzleşen daracık koridor beni ilk odaya ulaştırdı. Yüz yıl önce Maspero'nun yaptığı gibi, oyma yazılarla dolu kireçtaşı duvarlara baktım. Bu yazılar öyle iyi korunmuştu ki, 4000 yıl önce kazındıklarına inanmak zordu. Loş biçimde ışıklandırılmış duvarda "Osiris-Unas" adı düzgün bir sıra halinde düzinelerce kere yazılmıştı. Onun üzerinde, eski Mısır'da Orion'un adı olan "Sahu" sözü okunuyordu. Derken gözlerim yıldızlarla dolu tavana yükseldi. En iyi örneklerinden bazılarını Unas Piramidi'nde veren Piramit Metinleri, kuşaklar boyunca editörlerin ve yorumcuların yozlaştırmasına maruz kalmış değildi. Bu taş duvarlarda, 4000 yıl önce yazılmış orijinaler duruyordu. İşte şu anda karşımda, dünyanın bilinen en eski yazıları vardı.

II Piramit Metinleri Adına Kim Konuşuyor?

Eski metinlerin incelenmesinde çok sık karşılaşılan sorunlardan biri, görevlendirilen "uzman"ların genellikle bu yazıların kendi mesajlarını ak-

tarmasına izin vermeyişleridir. Sonu gelmez saatler harcayıp içeriği ince-lerler; malzemeyi incecik bir tarakla tararlar. Ama sonunda çoğu, bu yazı-ları yalnızca filolojik incelemeler ve tartışmalar için kullanmaya ilgi göste-riyormuş gibi görünürler. Bu süreç boyunca, boşluklar doldurulur, basit sözcüklerin yerine daha karmaşık sözcükler konulur, arada bilgi veriliyor-sa parantez içine alınır ya da dipnotu olarak verilir; böylelikle okurlar akademik karmaşanın içine daha da çok gömülürler. Birbirinin iddiala-rında kusur aramalar, teknik hatalar bulmaya çalışmalar da okuru bilgi-lendireceği yerde daha derin bir karmaşaya iter; akıl dağıtıcı bir durum doğar ve sürer.

Piramit Metinleri de bu kaderden kurtulmuş değildir. Bilimsel söz-cükler onların da üzerine felsefi ve filolojik iddialar halinde serpilmiş, hatta fırlatılmıştır. Teolojik ve etimolojik tartışmalar, yazıların içeriğini olduğundan bile esoterik göstermektedir. Yıllar ilerlerken bu tür davra-nışlarla metinler sonunda can sıkıcı malzeme düzeyine indirgenmiş, bu iş bilim adamlarıyla "uzmanlar" a bırakılmıştır. Tabii bu arada, öbür dünya kaderine derin bir bağlılığı güçlü ifadelerle anlatan orijinal metinler de gölgede kalmıştır.

Başlangıçta ben de aynı tuzaga düşmüş, yığınla makaleyi, akademik tezi taramıştım. Ama bazı uzmanların bu metinlere yönelik hiçbir duygu beslemediğini, tüm zamanlarını, birbirine itiraz etmekle, birbirine saldır-makla geçirdiğini fark etmiştim. Eski Mısırlıların dinini sahte bir ritüeller liturjisi olarak sunmaktaydılar. Bu sunuşun yanında, Katolik ritüelleri bi-le çok yalın kalırdı.

Bu çıkmazdan kurtulmanın bir tek yolu vardı. Var olan çevirilerin en iyisini bulup, anlamı konusunda kendi kararımı kendim vermek duru-mundaydım. Faulkner'in o saygın çevirisini bulup işe en başından başla-yabilmiştim. İlk kuralım, metinde söylenenleri mümkün olduğunca yalın anlamında anlamaktı. Yani ne zaman mümkün olursa, metinleri kendi mesajlarını vermek üzere serbest bırakacaktım. Açık konuşmalıydılar. Ko-nunun dışındaki insanlara bile seslenebilmeliydiler. Metinlerle malzeme arasında, yani piramit kültürünün görsel yönleri arasında var olabilecek doğru ilişkilere ancak bunu yaparsak ulaşabilirdik. Bu iki ipucu bir arada düşünüldüğünde, firavun yeniden doğumlarının ritüellerini de anlamış olacaktık.

Ama ilk giderilmesi gereken soru, Eski Mısırlıların yeniden doğuş kül-tünün güneşe mi, yoksa yıldızlara mı dayalı olduğuydu. Özellikle de, giden kralın güneşe katıldığına mı inanıyorlardı, yoksa bir yıldız olduğuna mı?

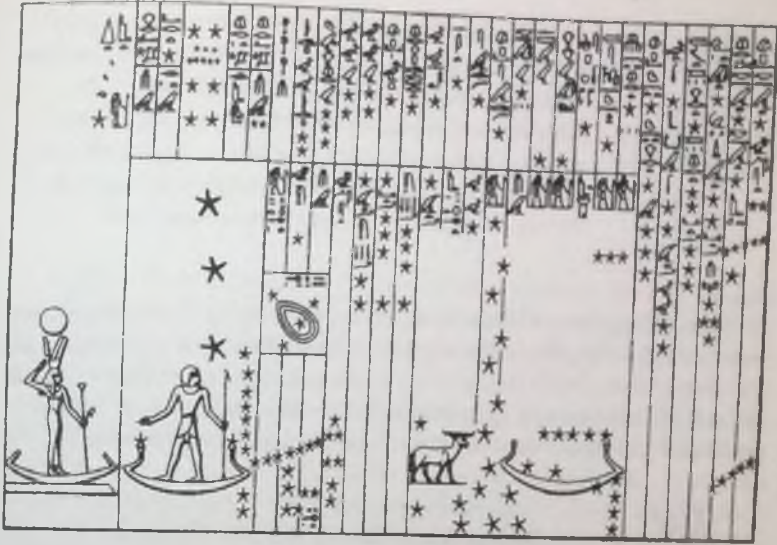
III Piramit Çağı'nın Yıldız Tanrısı

Ejiptologlar bize, Eski Mısır teokrasisinin altında yatan kavramın ne olduğunu göstermişlerdi. Kral sağken, Horus'un yeniden doğmuşuydu. Horus Mısır'ın ilk insan-tanrı kralıydı ve Osiris'le İsis'in oğlu olarak saygı görürdü. Ölümünden sonra firavunun gökyüzüne gideceğine, kendisinin "bir Osiris" olacağına inanılırdı. Ama neden Osiris? Osiris'leşme doktrininin anlamı neydi?

Unas'ın piramidindeki yazıların birçok yerinde ölen krala Osiris-Unas deniyordu, yani bu firavun öbür dünyadaki adıyla anılıyordu. Mumyalanmış Unas, bir Osiris olacaktı. Bize aynı zamanda Osiris'leşen kralların yıldız olduğu da söylenmişti. Herhangi bir yıldız da değil, Orion burcu çevresinde bir yıldız. Ejiptologlar böylelikle çok uzun zaman önce, ölü kralı Osiris'e dönüştürmek için yeniden doğuş ritüelinin şart olduğu sonucuna varmışlardı. Daha doğrusu (Mercer'in örnek olarak gösterdiği gibi) Osiris'in astral biçimi olan Sahu'ya, Orion burcuna dönüştürmek için: "Orion (Sahu), Osiris'le özdeşleşir ... Orion'la özdeşleşme bulmak şaşırtıcı değildir ... (çünkü) ... Piramit Metinleri'ndeki ana temalardan biri, ölen kralın Osiris'le tümüyle özdeşleşmesidir ..."

Yeniden doğuş ayinlerinin merkezinde, ölü Osiris'in kardeşi ve karısı olan İsis tarafından uygulanan sihirli mumyalama ritüelleri sonucunda, Anubis'in de yardımıyla yeniden hayata döndüğü yatmaktaydı. Bu fikrin önemi, Jane Sellers tarafından çok iyi anlaşılmış ve kendisi şöyle demişti: "Piramit Metinleri ölen krala da tanrı Osiris-Orion'la aynı yeniden doğuşu sağlamaya dönüktür." Bu metinler gerçekten de bu amaca dönüktü. Firavuna bir "hayat sigortası" poliçesiydi. Yeniden doğuş ritüelleri sayesinde, ölen kral piramide götürüldüğünde, cemaat hemen sihirli sözcükleri devreye sokarak ölen kralın ruhunun Osiris-Orion'da bir yıldız olmasını sağlayacaktı. Böylece dirilen ölü kral ilk Osiris'e katılacak, onun gibi Orion burcunda bir yıldız tanrı olacaktı. İlk Osiris, Duat Tanrısı olmuştu Duat da ölülerin yıldız varlıklar halinde bulunduğu diyardı.

Rhode Island'daki Brown Üniversitesi'nde yıllarca bir ekip halinde çalışan Dr. Otto Neugebauer'le Dr. Richard Parker, Eski Mısır astronomisi üzerinde saygın uzmanlar olarak kabul edilmekteydiler. Sahu'nun gök imajını ilk defa kesin biçimde belirleyen de onlar olmuştu. Görüntü, dev bir insan figürü biçimindeydi ve bizim Orion burcumuzla birliktiydi. Bu iki uzman ayrıca şu noktaya da işaret etmişlerdi: "Sahu dekanlarının (yıldız grupları) adlarından, "kol üstü", "kol altı" gibi terimler-

Senmut mezarının tavanı. Sahu-Orion, Orion Kuşağı'nın altında resmediliyor, önünde Hyades yıldız kümesi, arkasında Sirius-Sothis

den ayrıca biliyoruz ki, Sahu bir insan figürüdür, esasen tabut saatlerinin yatay şeritlerinde ve çeşitli astronomik tavanlarda, örneğin Senmut'un tavanında, grafik biçimde resimlenmiştir." Senmut tavanında bacakları açık duran bir adam resmi vardır, belinde de Orion Kuşağı'nın üç parlak yıldızı bulunmaktadır. Parker'la Neugebauer'in doğru olarak vardıkları sonuca göre, "Piramit Metinleri'nde Sahu, Osiris'le özdeşleştirilmiştir, bu da tabutlarda ve tavanlarda bulunan insan figürüne çok iyi uyaktadır." Eski Mısır resimlerinde Osiris-Orion'un pekçok biçimlerine rastlanmaktadır. Bunların en eskilerinden biri de Kahire Müzesi'nde bulunan ve Amenemhet III'ün piramidinin tepesinden getirilmiş bulunan taştadır. Burada da Sahu-Orion, elinde kocaman bir yıldız tutan, bacakları açık bir adam biçimindedir.

Mısır cenaze metinlerinden ve Piramit Metinleri'nden açıkça görülen şey, Sahu-Orion'un Osiris'in ruhu olduğu, bu parlak burcun bulunduğu gökyüzü kesiminin de kral ruhlarının ölüm ve yeniden doğum sarsıntısından sonra gitmek isteyeceği en uygun yer olduğudur. Rundle Clark şöyle yazmaktadır:

Orion'un görünmezlik döneminden sonra güney göklerinde doğuşu bir işarettir ... Osiris artık "yaşayan bir ruh" haline dönüşmüştür. Ölünün bunu başarabilmesi, Osiris'in ikinci biçimine ulaşabilmesi, cenaze ritüellerinin temel amacıdır ... böylelikle yeni Osiris olan ölü kral, ardından gelenlerin göstereceği özenle, ilk Osiris'in ruhuyla birleşecektir.

Astral dönüşüm ritüelinde ilk adım, cesedin değişip Osiris olması yani mumyalanmasıdır. Böylelikle ölü kral, daha doğrusu onun mumyası, artık Osiris-Unas, Osiris-Pepi gibi bir isimle anılmaya başlar. Yani kral artık bir ruh olmaya hazırdır, gökyüzünün Sahu-Orion kesiminde bir yıldız olacaktır. Bu durum Piramit Metinleri'nde çok açık belirtilmektedir:

Ey kral, sen bu Büyük Yıldırınsın, Orion'un yoldaşısın, gökyüzünü Orion'la birlikte geçiyorsun, o da öteki dünyayı (Duat) Osiris'le birlikte geçiyor; sen gökyüzüne doğudan yükseliyorsun, uygun mevsiminde yenileniyorsun, zamanı gelince gençleşiyorsun. Gökyüzü seni Orion'la birlikte taşıyor ... (PM 882-883)

Burada hiçbir yoruma gerek yoktur. Metinler ölen kralın Osiris-Orion'da bir yıldız olacağını söylemektedir. Bunun ne zaman olacağı da kolayca belli olmaktadır, çünkü olayın doğuda, şafak zamanı görüleceği belirtilmektedir. Aynı şey metinlerin bir başka yerinde yine onaylanmaktadır:

Doğuda yükselen Orion-Osiris

Bakın, o Orion oldu, bakın, Osiris, Orion'a geldi ... Ey kral, gökyüzü seni Orion'la birlikte alıyor, şafak ışığı seni Orion'la birlikte taşıyor ... düzenli olarak gökyüzünün doğusundan Orion'la birlikte doğacaksın ve gökyüzünün batısında Orion'la birlikte batacaksın ... senin üçüncün Sothis'dir ... (PM 820-2)

Piramit Metinleri'nin kesin çevirmeni olan Faulkner, Sirius'u Yunanca adıyla anmakta, ona Sothis demektedir. Biz bu kitapta bundan böyle bu yıldız, astronomik bağlamda geçtiğinde Sirius, mitolojik bağlamda geçtiğinde Sothis diyeceğiz.

Sirius (Sothis) yıldızının, Nil Nehri'nin yıllık taşmalarıyla ilişkili olduğu bilinmektedir, bu iş de haziran ayının sonlarında (Julian takvimine göre temmuz ortası) yer almaktadır. Sirius her zaman Orion burcunun hemen ardından doğar ve bu nedenle tanrıça İsis de Sirius'la özdeşleştirilir, Osiris-Orion'la ikisi bir çift oluştururlar. Metinlerde Osiris-Orion'u İsis-Sothis'le birlikte anan pekçok satır vardır, ayrıca Osiris'le İsis'i insan biçimleriyle anan pekçok satır da vardır. Mercer'e göre Sothis "yıldız olarak değil de tanrıça olarak görüldüğü zamanlar İsis'le temsil edilmektedir ve bu insan biçimindeyken Orion burcuyla çok yakın bağlantılı sayılmaktadır. Bunu anlamak aslında kolaydır, çünkü Sothis, Orion'u hemen ardından izlemektedir. Wallis Budge da, "Orion'la Sothis'in adının birlikte geçmesi ilginçtir, çünkü bu bize ilkel Mısırlıların bu yıldızları ölen ruhların yeri saydığını göstermektedir," diyor. Piramit Metinleri, kralın öldükten sonra bir yıldız ruh olduğu konusunda çok kesindir, hatta daha bile belirgin mesaj vermekte, ölen kralın gökte Osiris-Orion'a katıldığını söylemektedir. Birçok satırda okuduklarımız, bu konuda aklımızda hiçbir kuşku kalmamasını sağlamaktadır:

"Kral bir Yıldız ..." (PM 1583)

"Kral Gökyüzünü aydınlatan bir Yıldız ..." (PM 362, 1455)

"... Kral, parlak ve uzaklara gidebilen bir Yıldız ... kral bir yıldız olarak gözüktü ..." (PM 262)

"Bakın, kral gökyüzünün şu alt tarafındaki yıldız olarak doğuyor ..." (PM 347)

Piramit Metinleri'nin ölü kralların yıldızla dönüştüğü konusunda mesaj vermeye çalıştığı çok kesindir, bu yıldız da özellikle doğu göklerinin alt tarafında gözükmektedir. Metinler aynı zamanda bize, yıldız olanın, ölen kralın ruhu olduğunu da söylemektedir:

"Yaşayan yıldız gibi bir ruh ol ..." (PM 904)

"Ben bir ruhum ... altın bir yıldızım ..." (PM 886-9)

"Ey kral, sen bu büyük yıldızsın, Orion'un yoldaşısın ..." (PM 882)

"... bakın, o (kral) artık Orion oldu... Osiris, Orion'a geldi ..." (PM 820)

Böylelikle ölen kral bir Osiris olmuştur, ruhu da Osiris ruhudur ve gökte Orion olarak gözükmektedir. Piramit Metinleri, Osiris'in yıldızlı öbür dünyasına "Duat" demektir, astral ruh da bu Duat bölgesine yerleşmektedir. Duat'ın Osiris-Orion burcuna dahil olduğu yolunda pekçok gösterge vardır, aynı zamanda Duat'ın Memphis Nekropolü'ndeki piramit alanları olarak düşünüldüğü de görülmektedir:

"Kral Orion'u onurlandırmaya geldi, Osiris'i en başa oturtmaya geldi ..." (PM 925)

"Duat senin elini Orion'un olduğu yerde tuttu ..." (PM 802)

"Göklere yüksel ... gökler sana Orion gibi yeniden doğum versin ..." (PM 2116)

"Baban Osiris'in yanında yaşa ve genç ol, gökteki Orion'un yanında ..." (PM 2180)

"Orion'da yaşayan senin adına ..." (PM 186)

"Ey kral, sen bu Büyük Yıldızsın, Orion'un yoldaşısın, gökleri Orion'la aşıyor, Osiris'le Duat'ta dolaşıyorsun ..." (PM 882)

Ölen Osiris-kral, gökyüzünün belirlenmiş bölgesinde Osiris-Orion'a katılacaktır, bütün diğer ölmüş krallar da oraya gitmiştir. Bu astral yeniden doğum ritüelinin, yılın hangi zamanına düştüğünü bile ölçebiliriz...

Orion'un şafakta doğduğunu düşünmek durumundayız, ama bize aynı zamanda Sothis'in de işe karıştığı söylenmektedir. Demek ki bu yıldız da şafak vakti görünecektir. Ayrıca bunun, Nil'in yıllık taşmasının bir girizgâhı olduğunu da biliyoruz ve o olay da yaz solstisi dolaylarında oluyor. Üç olayın Piramit Çağı'nda aynı zamana rastlaması için astronomik hesaplar bize M.Ö.c.2750 tarihini gösteriyor. Piramit Metinleri'ndeki belli bir bölüm bize bu ideal zamanı da söylemektedir:

Gökyüzünün kamış salları benim için hazırlandı, onlarla ufuktaki (doğan güneş) Ra'ya doğru gideceğim. Göğü geçip doğu tarafına geliyorum, o sırada (Ra) yok olmaz yıldızların arasında (kendi) kuzey bölgesinde bulunuyor, yıldızlar doğudaki yerlerinde onu izliyor ... onların arasında duracağım, çünkü Ay benim kardeşim, Sabah Yıldızı benim evladım ..." (PM 1000-1)

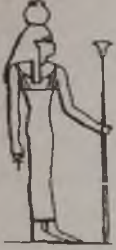
Parantez içindeki sözcükler doğru astronomik anlamı belirtmek için eklenmiştir. Yaz solstisi sırasında güneş gökyüzünün "kuzey bölgesinde"dir ve 63.5 dereceden doğar, yani tam doğunun 26.5 derece kuzeyindedir. Bu zamanda Orion da tam doğunun birkaç derece güneyinden doğar, böylece kral da "gökyüzünün doğu kesiminde" durmuş olabilir. M.Ö.c.2750 yılının yaz solstisi sırasındaki gökyüzünü canlandıran özel bir bilgisayar programı kullanmakla, eski metinlerin tarif ettiği şeyin görsel halini karşımızda bulabiliriz. Orion tam doğmuştur ve bu önemli dakika, "İsis Yıldızı" olan Sothis'in de ufku hemen yukarısında görünmesiyle taçlanmaktadır. Tam o sırada parlak yıldız İsis-Sothis kendi ilk doğuşunu yaparak, bir "yeni doğuş"u, yani yılın başlangıcını işaretlemektedir.

IV İsis-Sothis'le Osiris-Orion'un evladı

Ejiptologlar arasında Piramit Metinleri'nin ve bunların sunduğu ritüellerin ne türlü düşünüleceği konusunda tartışmalar süredursun, hepsinin görüş birliğine vardığı bir nokta vardır: Kralın yeniden doğuşu ritüelleri, Osiris-İsis hikâyesinin ve çocukları Horus'un mucizevi biçimde tohumlanışının çarpıcı biçimde yeniden sahnelenişidir.

Osiris miti hiçbir yerde tam ve komple haliyle verilmemektedir. Sanki Eski Mısırlılar o miti o kadar iyi bilmektedirler ki, onu ritüellerin girizgâ-

hı olarak yeniden anlatmak gerekli olmamaktadır. Bu tıpkı Hıristiyanların İsa öyküsünü ana hatlarıyla çok iyi bilmeleri gibidir. Ama buna karşılık, Osiris'e, İsis'e ve Horus'a, Eski Mısır cenaze metinlerinde ve tabii Piramit Metinleri'nde binlerce ve binlerce atıf vardır. Bu sayede Ejiptologların Osiris öyküsünü yeniden oluşturması ve ortaya çıkarması da hiç zor olmamıştır.

Osiris, gök tanrıçası Nut'un en büyük oğludur. Nut'un diğer çocukları da, İsis, Seth, Nephthys ve bir olasılıkla Anubis'tir. Osiris hem tanrı, hem de insan olduğu için Mısır'ın ilk kralı olmuş, kız kardeşi İsis de onun eşi olmuştur. Osiris iyi bir kraldır, yasalara bağlı bir devlet kurmuştur. Veziri olan "tanrı" Thoth'un yardımıyla insanlara dini ve uygarlığın sanatlarını öğretmiştir. Mısır zenginleşmiş, kendi içinde barışa ve huzura ulaşmıştır. Ama ne yazık ki, bu mutluluk herkesi kapsamamakta, özellikle kralın kardeşi Seth'i hiç kapsamamaktadır. Seth, Osiris'e karşı komplo kurar, onu öldürür, vücudunu parça parça doğrar, Mısır'ın her yanına saçar. Daha da acıklısı, bunlar olduğu sırada İsis hâlâ çocuksuzdur, Osiris'in tahtına geçecek bir varisi yoktur. Ama yine de her şey kaybedilmiş değildir, çünkü İsis kendi sihirli gücüyle kocasının vücudunun parçalarını gizlice toplar; bir araya getirip Osiris'in vücudunu yeniden oluşturur, böylelikle ilk mumyayı yapmış olur. Osiris'i yeniden hayata döndürünce, onunla cinsel ilişkide bulunması da mümkün olur. Bu gerçi Osiris için geçici ve kısa süreli bir olaydır, ama İsis'in hamile kalmasına yeter. Osiris artık dünyadaki görevi bittiği için, bir yıldız varlık haline dönüşür (Orion) ve Gökteki Ölüler Krallığına, Duat denilen yere gider. İsis, Seth'den saklanmak için deltanın Heliopolis yakınlarındaki bataklıklarına girer ve zaman içinde oğlu Horus'u doğurur. Horus büyüyüp güçlü bir prens olur, sonunda Seth'i düelloya davet edip, Osiris'in yerine Mısır'ı kimin yönetmesi gerektiğini kararlaştırmaya kalkar. Dövüş sırasında Horus bir gözünü kaybeder, Seth de husyelerinden olur. Gerçi bu dövüşün sonu pek belirgin değildir, ama

Ölümler Kitabı'ndan sayfalar. Osiris Mahkemesi'nde kalbin tartılması ve ruhun değerinin belirlenmesi. Isis ve Nephthys Osiri'ye hizmet ediyor. Önünde ise Horus'un dört oğlu lotusun üzerinde

güneş tanrısı sonunda Horus'tan yana hüküm vermeye ikna olur, Horus da firavunlar zincirinde babasının yerini alan ilk kral olarak tahta geçer.

Osiris'in acıklı öyküsü ve Horus'un tahtı geri almak için verdiği kahramanca mücadele, Mısır tarihi boyunca bir örnek oluşturmuştur. Firavunlar kendi otoritelerini bu yolla meşrulaştırmış, daha da önemlisi, kendilerini Horus'un yeniden doğmuş hali olarak ilan edip kutsallaştırmışlardır. Seth'le olan o epik dövüş, firavunun yasadışı taht iddialarına karşı mücadelesinin metaforu haline gelmiştir. Tüm Mısır krallarının Horus'un yeniden doğmuş şekli olarak bilindikleri kesindir ve bu güçleriyle Eski Mısır'daki yasa ve düzeni sağlamaktadırlar. Bir Horus-kral ölünce, Osiris'le birlikte yeniden doğması ona garanti edilmiştir, yani Duat öbür dünyasında Osiris'le birleşecektir. Bu durumda Mısır tahtı, Horus rolünü üstlenecek meşru varise miras kalacaktır. Yani varis, yaşayan biridir, Osiris'le İsis'in oğludur, ölen babasıysa artık Osiris-kral'dır. Horus'tan Osiris'e ve sonra yine Horus'a geçip duran bu döngü, firavunların kraliyet kültürünün temelidir. Tanrı oldukları için, onların faniliği ancak bu ilahi mitle açıklanabilmekte, öbür dünyada Osiris'le birlikte yeniden doğacakları konusunda da en küçük bir kuşku bulunmamaktaydı. Piramit Metinleri'nin gerçek hedefi, bu çok önemli sürece yardımcı olmaktır.

Henri Frankfort bize, ölü kralın yeniden doğuş ayinlerinin, varisinin taç giyme ritüeliyle paralel yürütüldüğünü göstermişti. Böylece bir firavunun ölümü, çifte olayın tetiğini çekmekte, hem cenazeyi, hem de varisinin taç giyme törenini başlatmaktadır. Bu nedenle Piramit Metinleri'ni okurken çifte ritüelden söz edilmekte olduğunu anlamamız gerekir. Bir yanda Osiris olmayı bekleyen Horus-kral'ın cenazesi, diğer yanda Osiris'in oğlu olan yeni Horus-kral'ın taç giymesi söz konusudur. Astral anlamda, yeni kral, Osiris-Orion'un oğludur. Tıpkı Osiris'in Orion burcuyula özdeşleştirilmesi gibi, eşi ve kız kardeşi İsis de Sothis (Sirius)'le özdeşleştirilmektedir. İsis-Sirius (İsis-Sothis) böylece yaşayan kralın astral annesi olmaktadır. Daha önce gördüğümüz gibi İsis gökteki en parlak yıldızdır ve bulunduğu burç olan Canis Major da Orion'u hemen izleyen, onun hemen ardından doğup yükselen burçtur.

Piramit Metinleri'nde yaşayan kral, yani yeni Horus-kral, bir yandan taç giyme törenini yaparken bir yandan da babasının yeniden doğuşuna katılmaktadır ve şöyle sözler söyler:

"O, (yani) İsis ... benim babama, ölü krala, yıldızlar arasında yükselirken, "Seni görmek ne güzel," diyor..." (PM 939)

"Gökyüzü açık, Sothis (Sirius) yaşıyor (görünüyor), ben yaşıyorum, Sothis'in Oğluyum ..." (PM 458)

"Kız kardeşin İsis, içi sevgiyle coşarak sana geliyor. Sen (ölü kral) onu fallusuna oturtttun, tohumun ona geçti, o Sothis olarak hazırıldı, Har-Sopd senden Horus olarak çıkıp Sothis'e girdi ... ve o (ben) seni (kendi) Horus adımla koruyorum, babasını koruyan oğlum ben ..." (PM 632-3)

"(Ölü) kral'ın kız kardeşi Sothis'dir, kralın evladı Sabah Yıldızıdır ..." (PM 357; 929; 935; 1707)

Ölü Osiris-kral da şu sözleri söyler:

"Gökyüzü şaraba gebe (şafak ışığı), Nut kızını (Sirius) şafak ışığında doğurdu, ben doğrudum ... benim üçüncüm Sothis ..." (PM 1082-3) (İkinci sözü evlat anlamında kullanılmaktadır.)

"Hayatı olana (yani Horus olarak yaşayan krala), emir verin, Sothis'in oğluna söyleyin, benim adıma konuşabilir, gökyüzünde benim oturacağım yeri hazırlayabilir." (PM 1482)

Bu alıntılar kesinlikle davetkâr bir yıldız ritüelini işaret etmektedir. Bu olayda ölü kral, Osiris-Orion'un bir yıldızı olarak İsis-Sothis (Sirius)'le birleşip onun rahmini tohumlarken, onu astral Horus'a, Sothis'in oğluna hamile bırakırken temsil edilmektedir. O çocuğu meşru varis temsil etmektedir ve artık Mısır'ın yeni firavunu olmuştur. Sothis'in bu oğlunun da bir gökcismiyle özdeşleşmesi çok doğal gibi gelmektedir. Faulkner bu konuda Venüs gezegenini (bir yıldız) önermiştir, dayanağı da "Sabah Yıldızı" sözüdür. Ama Venüs de, başka bir gezegen de, Sothis (Sirius)'in rahminden çıkan "Sabah Yıldızı"na pek benzememektedir. Bu durumda, Sirius'a böylesine yakın olması gereken bu "Sabah Yıldızı" kim ya da ne olabilir?

M.Ö.c.2750 dönemlerinde Sirius'un -21.5 derecelik bir alçalımı vardı. Bu nedenle yaz solstisinde ekliptiğin hayli uzağından doğuyordu. Doğduğu yer 116.5 derece ya da doğunun 26.5 derece güneyiydi, güneş de onun 54 derece kuzeyinde ufuktan yükseliyordu. Bu durumda, geze-

genlerin hiçbirisi doğarken Sirius'a yakın yerde olamazdı. O halde İsis-Sirius'a bu kadar yakın sayılan hangi yıldıza "Sabah Yıldızı" denmiş olabilir-di? Sirius'un yakınlarında, eskilerin gördüğü, ama sonradan görünmez hale gelmiş bir başka parlak cisim daha mı vardı? "Kaybolmuş" bir yıldız, gerçek bir şey olabilir mi?

Bu konuda Robert Temple'in *Sirius Gizemi*'ne başvurmak zorundayız. Kitabın özü, Mali'de yaşayan Dogonlarla ilgilidir ve bu insanların Sirius'un görünmez yoldaşı olan yıldızla ilgili olarak gizli bilgilere sahip olduğu söylenmektedir. Temple'a göre, Dogon geleneği herhalde Eski Mısır'dan gelmektedir ve orada M.Ö.c.3200 yılı dolaylarında ortaya çıkmıştır. Bugün biz bu görünmez yıldızla Sirius B diyoruz. Çok yoğun, astromi dilinde "beyaz cüce" denilen türden bir yıldızdır ve ancak çok güçlü teleskoplarla görülebilmektedir. Bilim adamları Sirius B'nin eski zamanlarda gözle görülebilir olmasına pek ihtimal vermemektedirler, ama acaba yanılıyor olabilirler mi?

Şimdilik bu tartışmayı bir kenara bırakalım, Orion Gizemi'ni bir adım daha ileri götürüp Büyük Piramit'in esrarengiz şaftlarını yoklayalım.

V Yıldızlara Kanallar

Büyük Piramit'te bulunan dört kanal ya da şaft uzun süreden beri Ejiptologları pek şaşırtmaktadır. Bu şaftlara bu kitabın başlarında kısaca değinmiştik, ama şimdi o konuya daha ayrıntılı biçimde dönmemiz gerekmektedir.

Kral Odası'ndaki iki şaft, on yedinci yüzyıl başlarından beri bilinmektedir. Oxford Astronomi Profesörü John Greaves, 1638 yılında Gize Piramitleri'ni incelemek için ünlü gezisini yaptığında bu delikleri fark etmiş, kuzeyde bulunanın orada yakılan lambalardan kararmış olduğunu söylemiştir. Fransa genel konsülü De Maillet de şaftların varlığını 1693'te bildirmiş, ama bunların piramidin inşası sırasında yiyecek indirip kaldırmak ve atıkları temizlemek için kullanılmış olduğu yolunda garip bir sonuca varmıştır. Napoleon'la birlikte Mısır'a 1798'de gelen Jomard da, Khufu Piramidi'nin orta odasının duvarlarından başlayan bu dar boşluklara değinmiştir. Kral Odası şaftlarının dışarıya açıldığı yerleri 1837 yılında bulan, İngiliz serüvenci Albay Vyse ile arkadaşı J. S. Perring olmuştur. Başlangıçta bu şaftların (22 x 23 cm'lik) dar boyutlarına rağmen bir odaya vardığını düşünmüşler, ama güneydeki şaftı temizledikleri zaman içeriye hava akınca bu fikirden vazgeçmişlerdir. O zaman yanlış bir karara var-

miş, şaftların havalandırma için yapıldığına inanmış, "hava şaftı" sözünü ilk onlar kullanmıştır. Flinders Petrie bu sonucu kabul ederek kendi tanımlarında da "hava şaftı" sözünü kullanmış, "Kral Odası'ndan çıkan bu şaftlardaki eğimin piramit dışından ölçüldüğünü," söylemiştir. Kuzeydeki, son otuz fitlik kısmında, 30 derece 43 dakika ile 32 derece 4 dakika arasındadır. Güneydeki, son 70 fitlik bölümünde, 44 derece 26 dakikayla 45 derece 30 dakika arasında değişmektedir. 1872'de Waynman Dixon adlı İngiliz mühendis, benzer şaftların Kraliçe Odası'nda, yani anıtın daha aşağı kesiminde de bulunabileceğini ileri sürmüştür. Dixon'un amiri olan İskoçya Kraliyet Astronomu Piazzı Smyth, bu keşfin nasıl yapıldığını bize şöyle anlatmaktadır:

(Bana söylendiğine göre ilk kez Dr. Grant tarafından gösterilen) çatlağı Kraliçe Odası'nın güney duvarında görünce, hemen bir tel parçasını içeriye sokan Bay Waynman Dixon, ardından marangozunu işe koşturmuştu. Bill Grundy adlı bu marangoz, o yerde çekiçle ve çelikten bir pimle bir delik açmış ... daha sonra kuzey duvarında buna karşıt gelen yeri işaretleyen Bay Dixon, çok değer verdiği Bill Grundy'ye orayı da delmesini söylemiştir ... (P. Smyth, *Büyük Piramit*, s. 428).

Şaftların eğimini 1880'de ölçen Flinders Petrie de bu ölçüm işinin nasıl yapıldığını anlatmaktadır:

Kraliçe Odası'ndan açılan kanallar goniometreyle ölçülmüştür. Bunlar tıpkı Kral Odası'nın hava kanallarına benzemektedir, fakat ağızları bir taşla kapalıdır, oda duvarına açılmadan bırakılmıştır. Her ikisi için de dış açılış yeri henüz bulunmuş değildir, oysa bunları ilk bulan Bay Waynman Dixon da, ben de, bu açılış yerlerini iyice aradık ...

Ama ardından Petrie'nin garip bir sözü gelmektedir: "Ben güney yüzün 85'inci çizgisinde bir deliğin ağzı gibi bir şey gördüm, aşağıdan teleskopla inceledim, ama yakından bakmam mümkün olmadı ..."

Gantenbrink'in dağcılık takımları kullanarak yaptığı yeni kontrolden ve ekibiyle birlikte kuzey ve güney yüzeylerde açılış aramasından, Per-

rie'nin böyle bir delik görme konusunda yanıldığını biliyoruz. Kraliçe Odası'nın iki shaftı da piramidi delip dışarıya ulaşmamaktadır. Ejiptologlar daha sonra bir yanlışlığa daha düşmüşler, bu shaftların Kraliçe Odası'ndan çıktıktan sonra sekiz metre kadar gidip sona erdiğini söylemişlerdir. Petrie ortalama eğimi bize, kuzey kanal için 37 derece 28 dakika, güney kanal için de 38 derece 28 dakika olarak vermektedir. Bu sayıların ikisi de gözlemlerin ortalamasıdır ve hiçbir zaman altı dakikadan daha büyük bir sapma göstermemişlerdir (Arş-tutanaklar). Petrie'nin de yanıldığı daha sonra belli olacaktı. Ama raporunun etkileri müthiş olmuş, dikkati Kraliçe Odası hava shaftlarından uzağa çekmiş, bu kanallar bina dışına çıkamadığına göre, herhalde Kraliçe Odası terk edilip yerine Kral Odası yapıldı biçiminde bir inanç doğmuştur. Bu fikir uzun süre kalıcı olmuş, sonunda Rudolf, Kraliçe Odası'nın güney shaftında buluşlarını yapmış, bu kanalın Petrie'nin dediğinden çok daha uzun olduğunu, Kral Odası taban düzeyinin çok ötelere vardığını bulgulamıştır. Kral Odası bu odadan 19.5 metre daha yüksektedir ve bu kanal da son 25 metrelik bölümünde Kral Odası'nın güney shaftına hemen hemen paralel gitmektedir.

Havalandırma teorisi çoktan beri sorgulanmaktaydı. 1924'te Belçikalı Ejiptolog Capart bu shaftlar için bir başka işlev önerdi. Tüm anıtın sembolik işlevlerine karşı çok duyarlı olan Capart, bunların hiç de hava shaftı olmadığı, bir dinsel amaca hizmet ettiği kanısındaydı. "Bunların cenazeye ilgili bir amaçla yapılması daha büyük olasılıktır, belki de kralın ruhunun geçmesi içindir," dedi. Aynı fikir Alman Ejiptolog Steindorff tarafından 1929'da, sonra Edwards tarafından daha tedbirli bir ifadeyle 1947'de, Vandier tarafından da 1954'te ifade edildi. Vandier'le aşağı yukarı aynı dönemde, Capart'ın shaftlara verdiği sembolik anlam Badawy tarafından daha yakından incelendi. Badawy, Mısır mimarisi konusunda oldukça bilgili bir Ejiptologdu. Artık bir bulgu bekleniyordu.

Badawy Eski Mısır mimarisiyle ilgili ayrıntılı eserinde, Kral Odası'ndaki shaftların yıldızlara giden kanallar olarak hizmet görmüş olabileceğini söyledi. "Kuzey geçidi ... ruhun yok olmayan kutup yöresi yıldızlarına, güney geçidi de Orion'a gitmesi için yapılan yoldur," dedi. Piramit Metinleri'nin ölen kral için güneşsel bir kader yansıttığı fikrine olan inanç öyle kök salmıştı ki, bu hiç kimsenin aklına gelmemişti. Badawy bir astronomdan yardım istemeye ancak 1964 yılında yöneldi, gerekli hesapları yaptırıp teorisine dayanak oluşturmaya çalıştı. Virginia Trimble'dan, kendisine yardım etmesini rica etti; ikisi birlikte, çalışmalarının sonucunu Almanya'da yayımlanan bir Ejiptoloji dergisinde sundular. Badawy ilk başta, shaftların havalandırma için olduğunu sanmıştı:

Bu yorum objektif eleştiriye dayanamaz. Mısırlılar başka hiçbir tür mezarda böyle bir şey yapmamışlardır, ayrıca bu tür bir yorum, sağken oturdukları evlerine koydukları havalandırma düzeni karşısında da çok zayıf kalır.

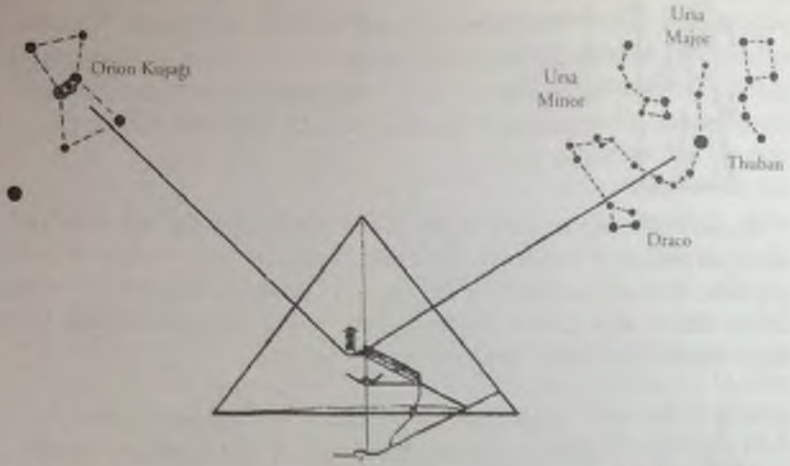
Badawy'nin mimari çalışmaları, Eski Mısır'da mezarların havalandırılmadığını göstermiş bulunuyordu. Zaten hiç kimse böyle bir şey de beklemiyordu. Evlerin havalandırmasına gelince, tavanlara eğik kanallar yapar, ucunu kuzeye açık bırakır, böylelikle serin kuzey rüzgârından yararlanırlardı. Badawy çok haklı olarak şöyle diyordu:

Keops'un gömüldüğü odayı havalandırmak için tavan hizasından başlayıp yatay giden şaftlar yapmak, yerden bir metre yüksekte, yani lahit kapağı düzeyinde başlayıp eğimli giden şaftlardan çok daha iyi olurdu. Bu tasarım yetersizliğine, iki şaftın bu doğrultularda inşa edilmesi sırasında doğmuş olması gereken tüm sorunları da eklemek şarttır. Yatay doğrultuda olsa, o sorunlardan kurtulunmuş olurdu.

Badawy ayrıca, şaftların Kraliçe Odası'ndaki açılış yerinin, duvarlarda kesilmemiş durumda bırakıldığına da işaret etmiş, herhalde Kral Odası'nda da öyle yapılmış olması gerektiğini söylemiştir. Eğer bu doğruysa, bu şaftların havalandırma için olduğu görüşü, zaten geçersiz kalmaktadır. Badawy tabii aslında Piramit Metinleri'nin Sahu-Orion'dan söz ettiğini, ölen Osiris-kral'ın bu yıldızlarla özdeşleştiğini biliyordu. Orion her zaman için bir güney yıldızları kümesiydi, bu nedenle de Kral Odası'nın güney şaftı için ilk düşünülecek hedefti. Badawy'nin Petrie verilerinden aldığı ortalama eğim hesapları, güney şaftı için 44.5 derece, kuzey şaftı için de 31 derece veriyordu. Trimble gibi eğitilmiş astronomlar için, kuzey şaftının kutba yakın bir yeri işaret ettiği, çünkü kutbun Gize'den 30 derece yükseklikte görüldüğü (Büyük Piramit'in merkezinden tam 29 derece 58 dakika 51 saniye) apaçık ortadaydı. Virginia Trimble bundan sonra, Orion Kuşağı'nın M.Ö.c.2600 için, yani piramidin inşası konusunda o sıralar kabul edilen tarih için bir alçalım hesabını yaptı, aşağıdaki tabloda gösterilen sonuçları buldu.

Gize'deki Büyük Piramit'in çizimi

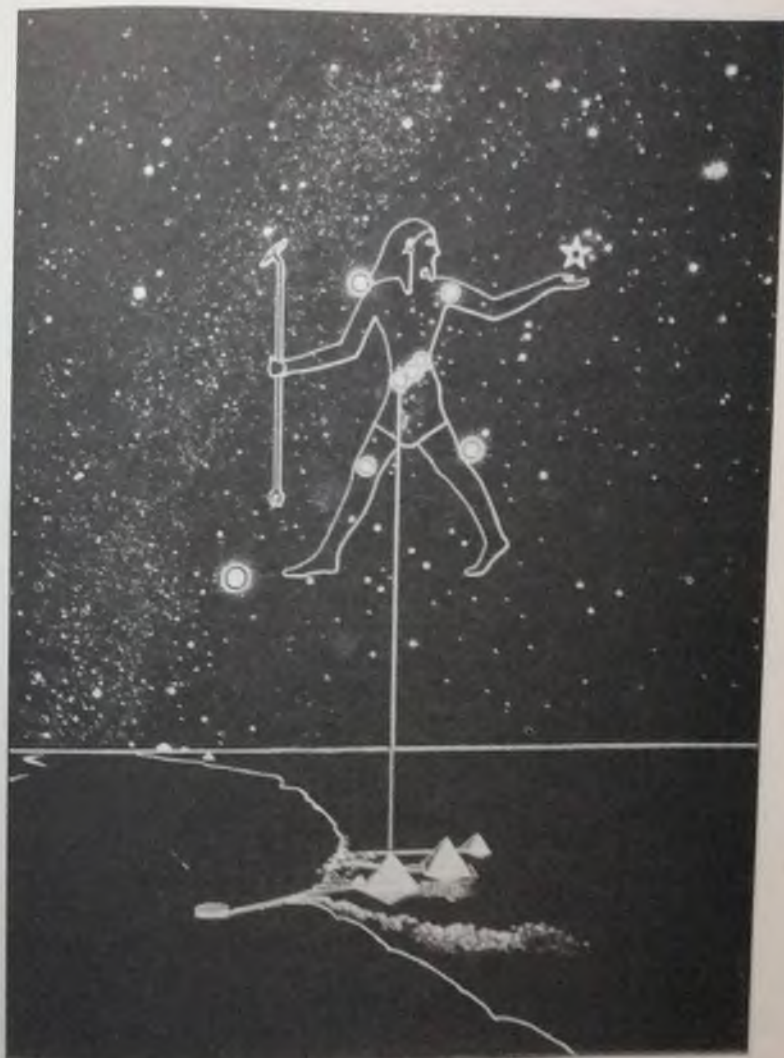
Orion Kuşağı

M.Ö. 2600'deki alçalış

Al Nitak (Zeta Orionis)	- 15° 33'
Al Nilam (Epsilon Orionis)	- 15° 16'
Mintaka (Delta Orionis)	- 14° 45'

Keops Piramidi için en yakın yay dakikasına verilen tam enlem, 29 derece 59 dakikadır. Bu enlemde göksel ekvator, yani dünyayı saran gözle görünür gök kubbenin kuzey yarısıyla güney yarısını ayıran hayali çizgi, güney ufkunun 60 derece 01 dakika yukarısında bulunmaktadır, yani güneye bakan meridyen (90 derece - 29 derece 59 dakika = 60 derece 01 dakika).

Göksel ekvator sıfır alçalımında olarak alınır, böylece onun yukarısında bulunan her şey, kuzey gökyüzünde pozitif alçalım durumundadır; onun altındaki her şey de güney gökyüzünde negatif alçalım durumundadır. Bir yıldızın meridyende, Gize'den güneye bakarken görüldüğü yüksekliği hesap etmek için, alçalım sayısını göksel ekvator yüksekliğinden (60 derece 01 dakika) çıkarmak gerekir.

Osiris (Orion) ve Büyük Piramit'in başının Orion Kuşağı'na işaret ettiğini gösteren çizim

Orion Kuşağı

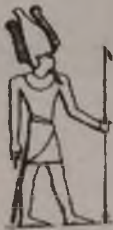
Yükseklik, derece ve dakika

Al Nitak (Zeta Orionis)	$(60^{\circ} 02' - 15^{\circ} 33') = 44^{\circ} 29'$
Al Nilam (Epsilon Orionis)	$(60^{\circ} 02' - 15^{\circ} 16') = 44^{\circ} 46'$
Mintaka (Delta Orionis)	$(60^{\circ} 02' - 14^{\circ} 45') = 44^{\circ} 17'$

Hem Trimble, hem de Badawy, meridyene 44 derece 30 dakikalık bir eğimle yönelen güney şaftının, Orion Kuşağı'nın geçişine hedeflenmiş olmasının rastlantı olamayacağını çabucak anlamışlardı. Trimble ayrıca, o dönemde gökyüzünün o noktasından geçen başka hiçbir önemli yıldız olmadığını da göstermişti: "Şaftın ağzından daha başka yıldızların da geçebileceğini düşünmek akla uygun gelir. Ama karşılaştırılabilir büyüklükteki yıldızlardan hiçbirinin alçalım rakamı o dönemde -14 derece 30 dakikanın 1 derece 30 dakikalık çevresine düşmüyordu."

Badawy bu durumda, bu şaftın bilerek Orion Kuşağı'na nişanlanmış olduğu, yani Sahu-Osiris burcuna baktığı, kralın ruhunun Sahu-Osiris (Orion)'in özel yıldızlı göklerine yükselmesine yardımcı olmayı hedeflediği sonucuna vardı. Aslında Badawy'nin hesapları 0.5 derece yanlıştı, çünkü bugün artık Kral Odası'ndaki güney şaftının 45 derecelik bir eğime sahip olduğunu biliyoruz. Ama 44 derece 30 dakika da, Badawy ile Trimble'in şaşırtıcı gerçeği bulmalarına yetmişti. Gariptir ama, ne Badawy ne de Trimble, aynı mantığı Kraliçe Odası için izlemeyi düşündüler. Belki de o odanın terk edilmiş olduğu yolundaki görüş birliğini kabul ettiler.

Kral Odası'ndaki güney şaftının M.Ö.c.2600'de Orion Kuşağı'na dönük yapılmış olmasına o sıralar pek dikkat edilmedi. Konuya yalnız Edwards ilgi gösterdi, o da bunu 1981'e kadar yapmadı. O tarihte, Amerikalı dostu Dows Dunham onuruna yazdığı bir yazıda şu önemli sözlere yer verdi:

Piramit Metinleri sık sık kralın öbür dünya hayatının yıldızlarla ilişkili olduğuna atıf yapmakta, özellikle Kutupyıldızıyla, Orion ve Sothis ile olan ilişkisine değinmektedir. Bilimsel çalışmalar, yataya göre 31 derecelik bir eğimle yukarıya doğru giden kuzey şaftının hemen hemen Kutupyıldızıyla (Alfa Draconis) tam hizalandığını, Orion Kuşağı'ndaki üç yıldızın da her gün tam güney şaftının ağzından

geçtiğini, çünkü bu şaftın eğiminin de 44.5 derece olduğunu göstermiştir. Bu şaftların bu şekilde yapılmasının sihirli bir önemi olmadığını söylemek, olasılıklara ters düşmek olur.

Başka Ejiptologlardan hiçbirinin Badawy'nin çalışmasını ele alıp daha ötelere götürmeyişi gariptir. Nedeni belki de, piramit çalışmalarına hâlâ egemen olan “kralın güneşsel kaderi” teorisine meydan okuyan bulgular olmasındandır. Beri yandan bu şaftın Orion'a dönük olması, Piramit Metinleri'nin çok çeşitli yerlerindeki ifadelerle, yani ölen firavunun gökteki yerinin gökyüzünün o bölgesinde olacağı sözleriyle tutarlıdır.

Ben firavunların yıldız diniyle ilgili araştırmalarıma başladığımda, Badawy hakkında da, yazdığı o makale hakkında da hiçbir şey bilmiyordum. Bilseydim, gerek zamandan ve gerekse çabadan hayli tasarruf sağlardım. Daha da önemlisi, projemin başlangıcında Ejiptologlardan beklediğim cesaretlendirmeyi de bulmuş olurdum. Oysa ben dikkatimi Gi-ze'ye, bu hayati yıldız ipuçlarını hiç bilmeden çevirmiştim.

GİZE PLANI

Onlar (inşa edenler) belli ki emir verebiliyorlardı ... Menkaura (Mikerinos)'nın kendinden öncekilere denk bir anıt dikme isteklerine rağmen üçüncü piramidin küçük boyutları...

- J.A.R. Legon, *Ejptoloji Tartışmaları*

Gize'de zekice tasarımın her türlü işaretini taşıyan bir dizi anıtle karşılaşyoruz, ama yine de bu tasarımların hangi ilkeler üzerine kurulmuş olduğunu bilmiyoruz.

- R. Cook, *Gize Piramitleri*

1 Garip Bir Kayma

1982 yılında, benim Unas Piramidi'ni ziyaret edişimin ertesi günü, bir başka tanıdık yere gittim. Burası da Kahire Müzesi'ydi. Amacım, binanın doğu kanadındaki birinci kata gitmekti. Piramit reliklerinin çoğu orada saklanırdı.

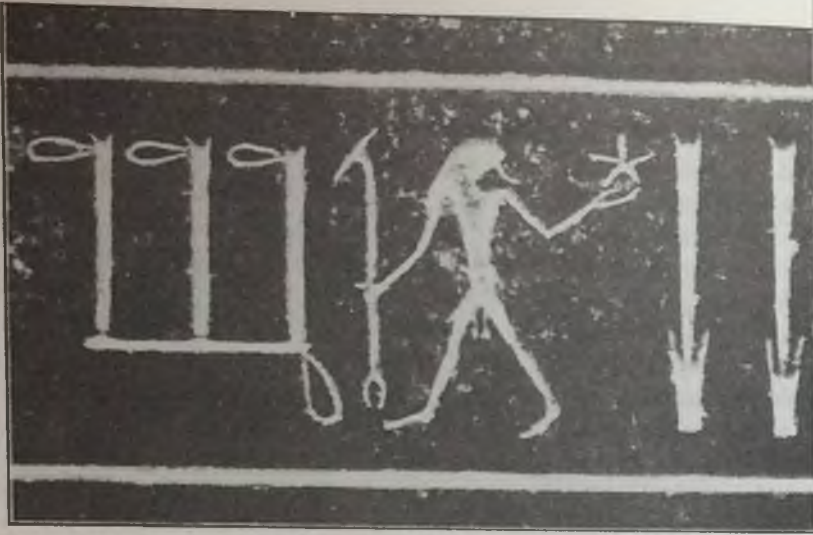
Bu müze olağanüstü bir yerdir. Kahire'nin tam ortasında, Tahrir Mey-

danı'nın çok kalabalık olan kuzey ucundadır. Avlusuna girmek, dışarıdaki çalgin trafikten kurtulmanın huzurunu getirir. Müzenin şimdiki binası yüzyılımızın başında Fransız mimarı Marcel Dourgnon tarafından tasarlanmıştır, dolayısıyla binada bir Fransız havası oluşuna şaşmamak gerekir. Bu havanın birazı da tabii ki Mariette'in mozolesi olmasından kaynaklanmaktadır. Kendisi cesedinin bir lahde konarak müzenin bahçesinde korunmasını istemişti. Son zamanlarda heykeli onarıldı, şimdi artık bir zamanlar kendi özel alanı olan yere akın akın giren ziyaretçileri seyreliyor. Her geçen saat biraz daha köktendinci olan bir ülkede, Mariette'in heykeli garip duruyor, sanki Mısırlıların hatırlamak istemeyeceği sömürge geçmişini hatırlatıyor. Müze girişindeki bahçe de firavun relipleriyle dolu. Bunlar başka bir yerde olsa, herhangi bir müzenin gururunu oluştururdu. İçeride yer kalmadığı için pekçok heykelle lahit, kentin o korkunç hava kirliliğine, binlerce turistin yoklayan parmaklarına terk edilmiş durumda. Müzenin doğu tarafında bir okul var, lahitlerin iki tanesi orada öğrencilere sıra olarak, bir üçüncüsü de çöp kutusu olarak hizmet veriyor.

Ana holden geçtim, Amenemhet III'ün piramidinin Benben'ine doğuldum. Bu taş M.Ö.c.1850'ye tarihleniyor. Bir zamanlar bu kralın, Dashour'daki şimdi yıkılmış olan piramidinin tepesinde dururdu. Cıllanmış siyah granit bir taş, tabanı çevresinde de iki satırlık yazılar var. Bunlar kanatlı disk ve Horus sembolünün gözleriyle birlikte, Osiris-Sa-

*Kahire
Müzesi'ndeki
Amenemhet
III'un
piramidinden
alınan Benben
Taşı*

Amenemhet III'ün piramidindeki Benben Taşı'nın üstünde bulunan Sahu-Orion figürü

hu'nun figürüyle yan yana. Osiris'in uzatılmış elinde bir yıldız var. Eski Krallık relikleriyle dolu doğu galerisine girmeden önce, Menkau-ra'nın, yani Gize'deki üçüncü piramidi yaptıranın bir heykeliyle karşılaştım. Boyu küçük olmakla birlikte, şist'ten kesimi harikuladeydi. Kral sanki güçlü bir otorite ve çok yoğun duygular yayıyordu. Eski Krallığın durağan sanatında bunlar sık rastlanan özelliklerdi. Menkau-ra'nın iki yanında birer tanrıça vardı. Her ikisinin de Menkau-ra'nın kollarını tutuş biçiminde, içine gürür karışmış bir şefkat seziliyordu. Bu krallar kesinlikle sanıldığı gibi zorba hükümdarlar değildi. Tanrılaştırılmış krallardı, onlara sevgi ve saygı yöneltiliyordu.

Yıldız kralın yüzü. Kahire Müzesi'ndeki diorit Kefren heykeli

Ünlü 42'nci odaya girdim. Burada Dördüncü Sülale reliğlerinin pek çoğı bulunmaktaydı. İkinci piramidi yapan Khafranın harikulade heykelini hemen gördüm. Bu heykel tek parça siyah diorit'ten kesmeydi. Diorit, işlemeği son derece güç olan bir tür granitti. Ama heykel yine de öylesine ince bir işçilikle cilalanıp parlatılmıştı ki, metal gibi görünüyordu. Zaten bazıları onu dünyanın en güzel sanat eserlerinden biri sayar. Bu taş işleyip heykeli oluşturan sanatçı herhalde çağının Mikelanj'ı olmalıydı. Dioriti elinde bakır aletlerden başka bir şey yokken nasıl böyle kusursuz biçimde işleyebildiğı hâlâ bir bulmacadır. Khafra bir tahtta oturmaktadır. Yüzünden hem otorite, hem sevgi okunmakta, sizin ona hangi yandan baktığınıza göre değişmektedir. Başına Horus şahininin açık kanatları sarılmıştır, çünkü şahin de Khafranın omuzlarındadır. Bence Tutankamon'un türbesinden çıkarılan o süslü ve güzel reliğlerde bile bu kadar etkileyici bir güzellik olamaz.

Galeriyi dolaşırken mümkün olduğu kadar çok parçayı görüp izlenimler edinmeye çalıştığım sırada, gözüm bir başka şeye ilişti. Kuzey duvarında kocaman bir poster vardı. Gize Piramitleri'nin havadan çekilmiş fotoğrafıydı. Etiketinde, fotoğrafı Mısır hava kuvvetlerinin çektiğı belirtiliyordu. Herhalde 1950'li yıllarda çekmişlerdi. Gize'nin tam üstünden çekilen fotoğraf olarak ilk bunu görüyordum. Bu postere bakmadan önce, Menkaura Piramidi'nin diğer iki büyük piramitle güneybatıdan hizalanış biçiminin ne kadar garip ve yersiz görüldüğüne hiç dikkat etmemiştim. Ama şimdi tam yörenin tepesinden bakarken, insanı tedirgin e-

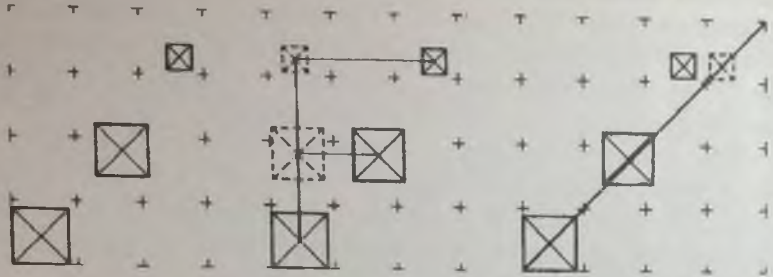

Gize Piramitleri'nin havadan görünümü

Gerçek yayılım

İdeal meridyenlere
göre yayılım

İdeal köşegen
yayılımı

Gize'nin yayılım planları

decek bir kusur fark ettim. Birkaç yıl önce bu tür konumlandırmalar üzerinde çalışan bir inşaat mühendisiydim. Gözlerim böyle anomalileri hemen görmeye eğitilmişti. Menkaura Piramidi bence *bulunması gereken yerde değildi*. Görevliye posterin bir resmini çekip çekemeyeceğimi sordum, gülümseyip kafasını salladı, askeri bir selam çaktı, böylece bir *bahşişin* yerinde olacağını anlamış oldum. Eski Olympus makinemde 50 mm'lik hızlı mercek kullanıyordum. Makineyi kaldırıp deklanşöre bir tek kere bastım. Rasgele çektiğim bu enstantane benim hayatımın akışını değiştirecekti.

Kısa tatilim çabucak bitti, Suudi Arabistan'daki işime döndüm. Filmi Riyad'da bastırttım, Gize Piramitleri'nin havadan çekilmiş resminden birkaç kopya ısmarladım. Menkaura Piramidi'nin o garip konumu çok ilgimi çekmişti. Bu bulmacayı çözmek istiyordum. Suudi Arabistan'daki arkadaşlarımdan çoğu inşaat sanayiinde çalışan kişilerdi. İnşaat mühendisleri, mimarlar, planlamacılar. Onların fikirlerinin bana yardımcı olacağını hissediyordum. Amacım, üç piramidin konumundaki bu garipliğin nedenleri konusunda görüş birliğine varıp varamayacağımızı sınamaktı.

Tam tahmin ettiğim gibi, fotoğrafa bakanların çoğu benim gözlemimi paylaştılar. Üç piramit kendi meridyenlerinin eksenini (kuzey-güney) üzerine sıralanmışlardı, iki büyük piramidin köşegenlerinin çakıştığını da herkes görebiliyordu. Bunun bileşik bir plana işaret ettiğini kabul etmeyen yoktu. Ama ondan sonra, benim tahmin ettiğim karmaşa ortaya çıkıyordu. Üçüncü piramidin neden ilk ikisinden bu kadar daha küçük olduğuna şaşıyorlardı, ayrıca daha da şaşırtıcı olan şey, iki büyük meridyeni bağlayan köşegen uzantısına göre neden yana doğru kaymış olduğuydu.

Menkaura Piramidi'nin boyunun da, yerindeki kaymanın da, onu yapan mimar tarafından bilerek öyle seçildiği görüşüne katıldılar. Esas mesele bunun nedenindeydi.

II Bir Mimari Planı

Resmin kopyalarını, inşaat işleriyle ilgisi olmayan, ama sanatsal ve şiirsel ruha sahip bir başka arkadaş grubuna vermeyi kararlaştırdım. Onların da aynı soruları sorup sormayacaklarını görmek istiyordum. Ama bu sefer, iki büyük piramidin eksenini oluşturan köşegen çizgisini siyah mürekkeple belirledim, ucunu Menkaura Piramidi'ne kadar uzatıp o garip kaymaya dikkati çektim. Ayrıca onlara binaların varsayılan sıralamasını da verdim: Khufu (Keops, Büyük Piramit), sonra Khafra (Kefren, ikinci piramit) ve Menkaura (Mikerinos, daha küçük olan üçüncü piramit). Bu üçüncü piramidin neden ötekilerden çok daha küçük olduğu ve eksene göre farklı bir yerde bulunduğu konusundaki soruları dinliyordum. Duyduğlarım yine öteki grupta söylenenler gibiydi. Menkaura'nın boyu ve yeri, mimarı tarafından bilerek öyle seçilmiş, diyorlardı. Ama bu grup, Menkaura Piramidi'nin neden o kadar küçük olduğunu anlamaya çok daha fazla önem veriyordu. Ben standart cevabı söyledim: Menkaura'nın herhalde kaynakları daha azdı. Bununla tatmin olmadılar. Ben de olmamıştım, ama bu da her açıklama kadar geçerliydi. Bir tek sorun vardı, bu kaynak yetmezliği hipotezi hangi kanıtlara dayanıyordu? Bildiğim kadarıyla, öyle bir kaynak yoktu. Ejptologlar Menkaura'nın da Gize'deki iki selefi kadar uzun süre hüküm sürdüğünü, Khufu'yla Khafra kadar güçlü bir kişiliğe sahip olduğunu belirlemişlerdi. Bu sefer ikinci standart cevabı söyledim: Menkaura'nın acelesi vardı, bu yüzden daha küçük bir piramit yaptırmıştı. Bu yargıyı destekleyecek kanıtların da bulunmadığını kabullenmek zorunda kaldım. Piramidi yapmak birkaç yıl sürmüş olmalıydı. En tutucu tahminlerle, yedi ile on yıl arasında bir süre alması gerekirdi. O halde Menkaura'nın nasıl acelesi olabilirdi? Hasta mıydı yoksa? Bu konuda da kanıt yoktu. Heykelleri onu güçlü ve sağlıklı biri olarak gösteriyordu.

Bu ikinci grubun ileri sürdüğü ana fikri anlıyordum. Neresinden baksan bak, Menkaura'nın daha küçük piramide razı oluşunda bir mantık yok, demek istiyorlardı. Büyük olasılıkla onun da otokratik gücü, kaynakları, iki selefine denkti. Zaten tasarruf fikri bu insanlara pek yabancıydı. Onlara göre kaynak demek, bol sayıda yetenekli adamla yeterince kıreçtaşı ocağından ibaretti. Bunların ikisi de Menkaura'da kesinlikle vardı.

İki selefinin de işi kolaylaştıracak malzemeden bir haylisini ona miras bırakmış olması gerekirdi: Açılmış hazır taşocakları, aletler, işçiler için barakalar, balyozlar falan (yani bugünkü inşaat şirketlerinin 'esas ihtiyaçlar' dediği şeyler). Ayrıca deneme yanılmalarla edinilmiş zengin bir tecrübe birikimini de ona miras bırakmış olmak zorundaydılar. Üstelik, Menkaura'nın Khufu ile Khafra kadar güce ve kaynaklara sahip olmadığı yolundaki o zayıf tezi bir an için kabul etsek bile, neden bu gerçeği gelecek kuşaklara ilan etmek için Gize'ye öyle küçük bir piramit inşa etsin ki? Başka yerde arazi mi yok? Menkaura'nın piramidi kendi başına alındığında hiç de küçük değil. Ama öbür ikisi onun iki katı boyda ve on katı kitlede olduğu için onu küçeleştiriyor. Buna neden razı olmuş?

Kesin olan bir tek şey vardı: Menkaura kendi piramidinin Gize'deki öbür iki piramitten çok daha küçük olacağını biliyordu. Bu tür anıtların çok önceden planlanması gerekir ve Menkaura'nın da o planı onaylamış olması şarttır. Kendisini iki selefinden daha aşağı gösterecek bir planı neden onaylasın? Neresinden bakarsanız bakın, bu açıklamalar kusurlu gözüküyordu. Belki de biz bu piramide ya da herhangi bir piramide yanlış bakıyorduk. Her bir piramide tek tek bakıyorduk, oysa belki onlara bileşik bir proje olarak bakmamız gerekirdi. Tek yapacağımız, piramitleri şu ya da bu firavuna ait olarak görmek değil, bir tek bileşik planı oluşturan bir anıtlar bileşimi olarak görmektir. Daha büyük olasılıkla firavunlar devleti, kendini Memphis Nekropolü'nün tümünün koruyucusu olarak görüyordu. Piramitler zinciri de tek tek mezarlar olarak değil, onların yenden doğuş kültürünün yüce ideolojilerini ifade eden bir bileşim olarak anlam taşıyordu. Tüm piramitler bir araya geldiğinde, Nekropol'ü, ölümler diyarını oluşturmaktaydı. Daha doğrusu, bunlar Duat'ı oluşturunuyordu. Duat, yani Osiris'in bulunduğu yer. Ama Nekropol, Osiris yıldızlarına nasıl bağlanmaktaydı?

Gize grubuna yeniden baktığımda, bu soruları başka türlü kelimelerle dirilmiş olarak düşündüm: Master plan neden iki büyük piramitle bir küçük piramit istiyordu? En küçüğünü neden doğuya kaydırıyordu? İşte o zaman cevap ortaya çıkmaktaydı. Bu anomaliler aslında hiç de anormal değildi. Planın, tasarımın getirdiği gereklerdi ve üçüncü piramide böyle yansımak zorundaydı. Bundan sonra gelen soru da tabii, bu gerekleri empoze eden şeyin bir mühendislik ya da alan sorunu mu, yoksa dinsel amaçlar mı olduğuydu.

İnşaat konumlandırma mühendisi olarak eğitilmek, müşterinin isteklerinin yanı sıra alanın ve diğer başka faktörlerin de binaların boyuna ve yerleştiriliş biçimine sınırlamalar getirebildiğini görmeme yetiyordu. Son-

radan başka insanlara anomali olarak gözüken pekçok şeyin aslında plan ve tasarım gereği olduğunu tecrübeyle öğrenmiştim. Gerçi üçüncü piramidin neden daha küçük olduğu ve güneybatı hizalamasından neden saptığı konusuna henüz bir cevap bulmuş değildim, ama stratejik düşünce sürecini tersinden uygularsak, Gize Piramitleri'ne bu iki kriteri empoze eden şeyin ne olduğunu anlamaya doğru gidebilirdik.

Havadan çekilen fotoğrafın bir özelliği daha vardı ki, o da beni ilgilendirmeye başlıyordu. Resimde bulunmayan, ama yine de çok önemli olan bir şey: Nil Nehri. Gize yaylasının doğusunda, pek de uzak olmayan bir yerde, Kahire'nin öbür yanında, Nil Vadisi vardı. Nehir güneyden doğru geliyor, Kahire kentinin biraz ötesinde çatallanıyor, Aşağı Mısır'ın geniş deltasını oluşturuyordu. Fransız Ejiptolog Jean-Philippe Lauer'in de işaret ettiği gibi, Nil'in akışı tam kuzeye doğruydur. Kısacası, yatağındaki doğal kıvrımları saymazsanız, o da meridyen doğrultusundaydı. Lauer ayrıca, Birinci Sülale döneminden başlayarak tüm mastabaların kabaca güney-kuzey konumunda olduğuna, Nil eksenine paralel olduğuna dikkati çekmişti. Dördüncü Sülale'den sonra "piramitlerin yönlendirilmesi olağanüstü denilebilecek bir hassasiyete ulaşmıştır." Lauer bundan sonra, o eski inşaatçıların bu kadar dakik bir güney-kuzey hizalamasını nasıl tutturabildiğine şaşmaktaydı. Onun kanısına göre bu eski insanlar bazı yıldız gözlemlerinde bulunuyor, belli yıldızların meridyen geçişlerini izliyorlardı. Lauer'den önce daha başkaları, bu arada Edwards ve astronom Zbynek Zába da aynı hipoteze katılmışlardı. Zába bir adım daha ileri giderek, piramit yapımcılarının yıldızları yalnız hiza için kullanmadığını, aynı zamanda presesyon konusunu da bildiklerini söylemekteydi.

Gize'deki piramitlerin her birinin, taban karenin kenarları dört ana yöne gelecek biçimde yerleştirilmiş olduğunu biliyordum. Demek ki bu anıtlar, bilerek ya da bilmeyerek sabit bir pusula durumundaydı; doğuyu, kuzeyi, batıyı ve güneyi, taban karenin hangi yanında durduğunuza göre kesin olarak gösteriyordu. Bununla birlikte, piramidin ana eksenini kendi meridyeni doğrultusunda gidiyor, özellikle kuzeyden güneye doğru bakıldığında öyle oluyordu. Bu belliydi, çünkü her piramidin girişi kuzey tarafındaydı, demek ki ziyaretçiler içeriye girince güneye doğru ilerliyorlardı. Demek ki meridyen, ana tasarım ve yerleştirme planı açısından birincil bir kriterdi. Ama bir anomali vardı: Gize'nin üç piramidi tek meridyene konumlanmış olmakla birlikte, grup olarak bakıldığında kuzey-güney eksenini açısından ana meridyene hizalanmayan üçüncü piramit doğuya kaç-

yordu. Mimarların bu garip kaymayı böyle istemesinin nedeni neydi?

İlk düşünülecek şey, Gize yaylasının arazi koşullarıydı. Jeoloji ya da yerin çerçevesi böyle bir tasarım anomalisini gerekli kılıyor muydu? Ama ben Gize yaylasını iyi tanırdım. Mimarların üçüncü piramidi de hizalı yapmasını engelleyecek hiçbir neden yoktu. Hatta öyle yapmak daha kolay olurdu. Üç piramidi kuzey-güney eksenine yerleştirmekle, projenin doğusunda ve batısında kalan iki taşocağı kolaylıkla malzeme sunmayı sürdürürdü. Hiza sorunu da daha kolaylaşırdı. Bir tek piramit yerleştirilir, öbür ikisi yalnızca çizgiyi uzatmakla gerçekleştirilebilirdi.

Büyük mühendislik sorunları olmadığına göre, geriye bu mantıksız durumun bir tek açıklaması kalıyordu: Binaların yerleştirme planını etkileyen kriterler, mühendislik lojistiğinden değil, dinsel amaçlardan kaynaklanan şeylerdi. Ama neydi bunlar? Danıştığım mimar arkadaşlarımın çoğu, Gize grubu için pratik nedenlerle değil, sembolik nedenlerle bir plan yapılmış olduğu kanısındaydılar. Çoğu anıtların, özellikle de piramitler gibi keskin geometrik çizgilere sahip olanların, genelde sembolik çağrışımları olduğunu düşünmekteydiler. Bunlar genellikle anıtların yerleştirildiği yere, yönüne, bölgenin coğrafyasına göre nereye konduğuna da yansıyordu. Piramitler söz konusu olduğunda, coğrafya ve hiza bakımından düşünülecek şey elbette Nil'di. Mimarlar "Paris Tarihsel Eksenini" denilen çizginin Louvre'dan yeni La Defense yöresine uzanıp oradan Champs Elysées'ye yöneldiğini, Seine Nehri'nin Louvre yanından akışına göre hizalandığını söylemekteydiler. Washington DC'de de Pennsylvania Avenue'nun ana ekseninin, Fransız mimar L'Enfant tarafından, Beyaz Saray'la Capitol binasını birleştiren eksenle çakıştırılmış olduğu ve kutsal Potomac Nehri'nin akışına hizalandığı ortadaydı. Memphis'in piramit yapımcıları da belli ki Nil'in meridyen doğrultusundaki akışını düşünmüş, Memphis Nekropolü'nü ona göre planlamış olmalıydılar. Ama Gize'de üç piramidin birbirine göre hizası meridyen doğrultusunda değil, güneybatı eksenini doğrultusunda idi.

Bunların açıklaması bulunmak zorundaydı. Anıtlar besbelli dinsel ideolojiler için son derece önemliydi. Bulunacak açıklama, bu projeleri yaptıran kralların yeniden doğuş konusundaki yüce inancıyla ilgili olmak zorundaydı.

Burada işlerlikte olan bir ortak payda vardı, ama mühendislik lojistiğinin gözünden kaçırıyordu. Her piramidin hemen göze çarpan astronomik yerleştirilişi yıldız gözlemlerine göre olduğu için, bu hizalanış konusunu astronomi açısından da incelememiz gerektiği ortaya çıkmaktaydı. Yıldızlara alıcı gözle bakmanın zamanı geldiğine karar vermiştim.

Gize Piramitleri'nin kuşbağı görünümü

GİZE VE ORİON KUŞAĞI

İnsan düşmüş bir tanrıdır ve Gökleri hatırlar

- Lamartine, *Meditasyonlar*

Bunlar işaretler için, mevsimler için, günler ve yıllar için olsun

- Genesis i, 14

Pleides ve Orion'u yaparı arayın

- Amos v, 8

I Orion'un Doğuşu

1983 Kasımı'ydı. Yılın o zamanında Suudi Arabistan'ın gökleri geceleyin son derece berrak olurdu. Riyad'da göçmen işçilerin, kentten yirmi kilometre ötede, uyuyan kentin batı banliyösünün ötesindeki altın kumullar arasında hafta sonu kampları kurduğu zamandı.

Eşim Michele her zamanki eşyaları hazırlamıştı: Alkolsüz bira, bol bol içme suyu, yiyecekler ve uyku tulumları. Kızım Candice henüz dört yaşındaydı, ama şimdiden pişkin bir çöl gezgini olup çıkmıştı. İki çift daha, çocuklarıyla birlikte bize katıldı. Niyetimiz yüksek bir kumul seçmek, ço-

cukların tertemiz altın kumlarla oynamasına, bu arada büyüklerin kahve içip ızgara pişirmesine olanak tanımaktı. Yorucu işlerimizden, koyu Müslüman bir toplumu barındıran Riyad'ın eğlencesiz, boğucu havasından kurtulmaya hepimiz can atıyorduk. Kumullarda geçecek gece çok güzel olabilirdi. Güneşin şahane bir gurubunun ardından karanlık basar, parlak yıldızlarla dolu gökyüzü elinizi uzatsanız dokunabilecekmişsiniz gibi yakın gözükürdü. Uyku tulumuma girmiş yatarken, gözlerim kapanana kadar yıldızları sayıp dururdum.

Her nedense gecenin saat birinde uyandım. Belki de beni bilinçaltım dürtmüştü. Gökyüzüne bir kere daha baktığımda, nerede olduğumu henüz hatırlayamamıştım. Güney göklerinin yükseklerinde, göksel ekvatoru işaretlercesine duran ışıklı bir şerit gördüm. Mürekkep gibi gökyüzünde çok görkemli duruyordu. Samanyoluydu bu. Gökte kocaman bir nehri hatırlatıyordu. Onun batı kıyısında, saçılmış durumda bir küme güzel yıldız vardı. Çevrelerindeki tüm diğer yıldızlardan daha parlaktılar. Onların Orion yıldız kümesi olduğunu hemen tanıdım, arkadaşım Jean-Pierre'i uyandırmaya koştum. O da astronomi konusunda benim ilgilerimi paylaşıyordu. Zaten denizcilik merakı da olduğundan, yıldızlara göre seyir de bilmesi gereken şeyler arasındaydı.

Sessizce kalkıp benimle birlikte kumulun kenarına geldi. O anda ufuktan yükselmekte olan son derece parlak yıldıza birlikte baktık. Jean-Pierre, astro-seyir sırlarından birini benimle paylaşmaya karar vermişti. "Orion doğduktan sonra Sirius'un tam nereden doğacağı nasıl hesaplanır, bilir misin?" diye sordu. Cehaletimi kabullenircesine omuzlarımı kaldırdım. Eliyle "ışıklı nehrin kıyısını" göstererek, "İlk önce Orion Kuşağı'nın üç yıldızını bulacaksın," dedi. "Bunların üçü bir sıra oluşturur. Sen o çizgiyi aşağıya, ufka doğru uzat. Kuşak yıldızları yirmi dereceye kadar yükseldiğinde, yani kolunu gergin uzattığında karış boyuna vardığında, Sirius ufukta tam o çizginin değdiği yerden doğar." Parmağı ufuktaki parlak yıldızı gösteriyordu. Onun Sirius olduğunu ikimiz de biliyorduk. O sırada, sonradan aklına gelmiş gibi, şu sözleri söyledi: "Aslında Orion Kuşağı'nın üç yıldızı tam da hizalı değildir. Dikkatle bakarsan, en küçüklerinin, yani tepedekinin biraz doğuya kaymış olduğunu görürsün. Zaten üçü birlikte, Samanyolu eksenine göre güneybatı doğrultusuna hizalanmışlardır. Ayrıca dikkat edersen ..." O anda sözünü kestim. Yüzüme şaşkın şaşkın baktı, çünkü ben o sırada Piramit Metinleri'nden aklımda kalmış satırları söylemekteydim: "Duat kralın elini Orion'un bulunduğu yerde tuttu ..." (PM 1717). Ey, Osiris-kral ... Su yoluna yönel ... Duat'ın merdiveni, Orion'un yerine doğru önünde açılış ... " (PM 1717). Bu a-

Orion takımıyıldızı

rada ötekiler de uyanmış, yanımıza gelmişlerdi. Heyecanla, "Çözdüm işte!" diye bağırdım. Champollion'un Mısır hierogliflerinin şifresini bulduğu anda söylediği kelimeleri bilerek seçmiştim, gruptakilerden bazıları-

na Gize'nin havadan resimlerini göstermiş olduğum için, durumu anlayacaklarını umuyordum. Ama yüzlerinden anlamadıkları belliydi.

Jean-Pierre olanca dikkatiyle Orion'a bakmayı sürdürüyordu. "Ne gördün?" diye sordu merakla.

Sakin bir sesle, "Gize'nin üç piramidini," dedim.

"Neyi?" diye sordu Michele. Mısırlıların yıldız dinini benden son birkaç ay içinde öyle çok dinlemişti ki! "Şaka mı bu yoksa?"

"Yo, çok ciddiym," deyip Orion Kuşağı'nı gösterdim. On yıl sürecek yepyeni bir serüven o anda başlamış oluyordu.

II Rostau: Yıldızlara Açılan Kapı

Eski Mısır Duat'ının ya da öbür dünyasının dünyada da bir kopyası olduğunu, Ejiptologlar dünya müzelerindeki pekçok cenaze metinlerinden biliyorlardı. Ama bunun yeri pek belli değildi. Önermekte olduğum şeyin çok farklı bir görüş olduğunun farkındaydım. Yeni Krallık döneminde Duat'ın, daha doğrusu Duat kapısının Abydos'da olduğuna inanıldığını okumuştum. Orası o sıralar Osiris inancının önemli merkezlerinden biriydi. Ama beri yandan, Piramit Çağı'nda Duat'ın karşılığının Memphis yakınlarında olduğunu da biliyordum. Aslında Duat'ın merkez giriş kapısının Rostau diye bir yerde olduğu her dönemde söylenmekteydi.

Araştırmalarımı sürdürdüm, bulduklarım çöldeki o gece rastlantı sonucu karşıma çıkan şeyi onayladı. Üç yıldızın Samanyolu eksenine göre çarpık hizalanışı, küçük yıldızın iki büyük ve parlak yıldızla göre hizasız oluşu, Keops Piramidi'nin güney şaftının tam bu yıldızlara göre seçildiğini belli ediyordu. Bütün bunlar rastlantı olamazdı. Ama haklıysam bile, bu kadar apaçık ortada duran bir şeyin Ejiptologların gözlerinden kaçmış olmasına olanak var mıydı? Belki güneş teorisinin ağırlığından ötürü görememişlerdi. O inanç da, kırması kolay bir inanç değildi. Bu nedenle, bulgumu Ejiptologlara açmadan önce daha derin araştırmalar yapmam gerekirdi. Rostau kavramı, ilk başlama noktası olmalıydı. Eğer Rostau'nun, yani Duat'ın merkez kapısının, Gize Nekropolü'yle, Memphis-Duat bölgesinin tam orta kısmıyla ilişkisi saptanabilirse, bulduğumuz şeyin doğru olduğu kesinleşirdi. Tabii en kesin kanıt, Dördüncü Sülale'ye ait diğer piramitlerin de Orion'daki öbür yıldızlarla tutarlı olup olmadığı olacaktı. Ama sırayla gitmekte yarar vardı. Rostau neredeydi ve neydi?

British Museum'un Eski Mısır Antikleri Koruyucusu Wallis Budge, aynı zamanda çok renkli bir yazardı. Onun şaşırtıcı bir yorumu, Piramit

Çağı'nda Memphis Nekropolü'nün bu kadar çok piramit içermesi yüzünden oraya Memphis Sokar'ının Duat'ı dendiğini bildirmekteydi. Bu Sokar adlı tanrı, atmaca kafalı bir adamdı. Memphis Nekropolü'nün koruyucusu olduğu söylenirdi. İşin garip yanı, Dördüncü Sülale döneminde bu tanrının Osiris'le çok yakından ilişkilendirilmesi idi. Aynı şeyi Dr. Edwards da onaylamış, "Piramitler döneminde Osiris, Memphis Nekropolü'nün tanrısı Sokar'la özdeşleşti," diye yazmıştı. Ben de pek çok cenaze metinlerinde Duat'ın merkezinin Rostau olduğunu okumuştum. Örneğin Şabaka Metinleri'nde, Memphis bölgesi şöyle tarif ediliyordu: "Bu alan ... Osiris'in Sokar Evinde gömülü olduğu yerdir."

Selim Hassan buradan, Duat'ın merkezinin yalnız Rostau ile belirlenmeyip, mezardaki Osiris krallığıyla da belirlendiği sonucuna varmıştı. "İki Yol Kitabı"nda, Orta Krallık döneminden (M.Ö.c.2000) kalma pek çok cenaze metni vardır, bunlar da bize, Rostau'nun nekropol kapısı olduğunu, oradan dosdoğru Duat'a girildiğini söylemektedir. Ölen de bize şöyle söyler: "Rostau yolunda sulardan, karalardan geçtim. Bu yollar Osiris'in yolları; hepsi gökyüzünde..."

Jane Sellers uzun yıllar boyunca Mısırlıların astronomisini metinler bağlamında incelemiş biri olarak şöyle yazmaktadır: "İki Yol Kitabı'nın Rostau yollarının topografyasıyla ilgili olarak (gökte bile olsalar) ısrarla söylenen şey, sulardan ve karalardan geçildiğidir, bu da Mısırlıların cenneti nasıl gördüğüne bir işarettir." Sellers ayrıca, "Sular denilen alan bizim Samanyolu diye bildiğimiz bölüm olabilir," diye de yorumda bulunmaktadır.

Rostau'nun adı Piramit Metinleri'nde de, tanrı Sokar'la (ya da Sokar-Osiris'le) ilgili olarak geçmektedir: "Çünkü ben Rostau Sokar'ıyım, Sokar'ın oturduğu yere bağlıyım ..." (PM 445). Tabii Sokar'ın oturduğu yer Memphis Nekropolü'dür, ama aynı zamanda Samanyolu yakınlarında bir de göksel yeri varmış gibi görünmektedir. Demek ki gökteki Rostau, yani Orion Kuşağı, Gize Piramitleri'yle ilişkilendirilmek zorunda mıdır?

Bu noktaya kadar Rostau'nun, "Sokar'ın ya da Sokar-Osiris'in oturduğu yer" olarak yeryüzündeki karşılığının Memphis Nekropolü'nde bir bölge olduğu yolunda sağlam kanıtlar bulunduğu görülmektedir. Bu esasen Mısır sembolizmini araştıranların düşüncesine de uymaktadır. Çünkü "sembolizmin çift katlı olması, Mısır dininin ruhu açısından hayati önem taşır"; böylelikle insanoglunun her olayı, tanrılar dönemindeki mistik bir olayın tekrarlanişı olarak görülür. Mısırlılar tanrıların, özellikle "bilgelik tanrısı" Thoth'un, Gize Piramitleri'ni daha tanrıların dünyada yaşadığı altın çağda yapmış olduğuna inanmaktaydılar. Bu fikir sonradan Yunanlı-

lara da aktarılmıştı. Onlar da Hermes'in (Thoth'a verdikleri isim) bu piramitleri yapmış olduğu kanısındaydılar. Ben ayrıca, Yeni Krallığın Westcar Papirüsü'nden, Khufu Ufku denilen Khufu Piramidi'nin Thoth'un mezarıyla (Heliopolis'in bir yerinde olduğu varsayılmaktadır) da bağlantılı olduğunu hatırlıyordum.

Son zamanlarda yayınlanmış *Eski Mısır Atlası*'na bakarken, Rostau'nun Gize yakınında, hatta Gize'de olduğunu görünce şaşırdım. Memphis Nekropolü'nde gerçek bir yerd, yaklaşık mevkii de "Güney Gize" olarak verilmekteydi. Yani Rundle Clark tanrıya "Gize Sokar'ı" derken, orayı eski Rostau olarak görmekteydi. Ejiptologların pekçoğu Rostau'yu Gize'nin eski adı saymaktadır. Goyon, Rostau'nun, bugün Gize köyünün bulunduğu yerde olduğu kanısındaydı. Rundle Clark da "Rostau ... modern Gize, Memphis'in mezarlığı ve Sokar diye bilinen Osiris'in evidir," diyordu. California Üniversitesi'nin saygın filologu Miriam Lichtheim da Rostau'nun "Gize Nekropolü" olduğunu söylemiştir. Faulkner da aynı şekilde "Gize ya da Memphis Nekropolü sözünün sonradan anlam bakımından, tüm olarak öbür dünyayı kapsayacak biçimde genişlediğini söylemektedir. Orta Krallık ve Yeni Krallık dönemlerinde Osiris'e "Rostau yüce tanrısı" denmiştir. Buradan Rostau'nun büyük bir ritüel yeri olduğu, yeniden doğan insanın oradan gün ışığına çıkabileceği anlaşılmaktadır. "Kişinin tanrısı (Osiris) Rostau festivalinde izlemesi gibi ... gün ışığına geçiş için burası tarlaların, adakların, sihirlerin başladığı yerdir ve ölüler diyarına (Duat) giriş çıkış yeridir ..."

Besbelli Rostau'nun hayali bir yer olmayıp Gize olduğu, Duat diyarının da kapısı sayıldığı iddia edilebilirdi. Şimdi bana gereken, Gize Piramitleri'yle Orion Kuşağı arasında görebildiğim ilişkilerin, aslında daha büyük bir planın parçası olup olmadığını bulmaktı.

III Göksel Irmak

Daha önce gördüğümüz gibi Piramit Metinleri'nde astronomik veriler bulunmaktadır. Bu metinler Orion gözlemleriyle, Mısırlıların Duat dediği yöredeki Sirius ve diğer yıldızlarla ilgili gözlemlerle doludur. Asıl heyecan verici olan, Eski Mısırlıların Nil Nehri'ni "göksel nehir"le yani Samanyoluyla ilişkilendirmeleriydi. Üstelik bu Yunanlılar tarafından bile biliniyordu. Homer'in zamanından bu yana Nil Nehri, adına Okeanos ya da Eridanus denilen hayali bir göksel ırmakla ilişkilendirilmişti. Helenik tarihçi A.B. Cook'a göre Eridanus (günümüzde Rigel'i Alchermar'a bağ-

layan soluk yıldızlar zincirinin adıdır) başlangıçta Samanyolundan başka bir şey değildi. Yunan öncesi dönemlerde Okeanos da zaten “galaksi” demekti, yani o da Samanyolu anlamına geliyordu. Cook aynı zamanda Hyginus’un bir sözüne de atıf yapıyor, Eridanus’un Nil’le özdeşleştirildiğini, adına Okeanos da dendüğünü söylüyordu (*Eridanus: hunc alii Nilum, complures etiam Oceanum esse dixerunt*).

Nil’in Okeanos ya da Eridanus’la özdeşleşmesi, klasik dünyada herkesin bildiği bir şeydi. Diodorus bile bize, “Mısırlılar Okeanos’un Nil Nehri olduğunu düşünür, tanrılarını o nehrin üzerinde doğmuş sayarlar,” demektedir. Kronolog Eusebius da, “Mısırlılar Nil Nehri’ni, tanrılar neslinin doğduğu okyanus sayar,” demektedir. Çok daha sonra, Eridanus, İtalya’daki Po Nehri’yle özdeşleştirilmeye başlanmış, daha sonra bazen Ren, bazen Ron Nehirleri’yle de özdeşleştirilmiştir. Ama R.H. Allen’in söylediği gibi, “Nisbeten kuzeyde kalan bu nehirlerin hiçbiri Eridanus’un yıldızsal mevkiiine uymamaktadır. Çünkü o güneyin bir yıldız kümesidir, dünyasal karşılığının da oraya yakın yerde olması beklenir.”

Nil çevresi halkının inandıkları gök dini çerçevesinde, neden nehirle Samanyolu arasında ilişki kurduklarını anlamak zor değildir. Nil nasıl Mısır’ı iki bölgeye ayırıyorsa, Samanyolu da gökyüzünü aynı şekilde bölmektedir. Bunun Nil çevresinde yaşayanlara, gökyüzünün o kesiminde bir de kozmik Mısır’ın var olduğu, ölünce ruhlarının oraya gideceği fikrini vermesi son derece doğaldır. Wallis Budge bunu oldukça iyi anlatmaktadır:

Mısırlılar ... en eski günlerden beri ... kendilerine Kutsananlar Adasının Nil suları ile yıkandığı bir maddesel cennet kurmuşlardır ... bir kısmı da hayallerinde Göksel Nil’in kıyılarında yaşamakta, orada kentler kurmaktadırlar. Sanki Mısırlılar Nil’siz cennet düşünemezlermiş gibi bir durum vardır...

Bunu okuyunca Piramit Metinleri’nin bize, doğu göklerinde Nil’e çok benzeyen önemli bir “Kıvrılan Su Yolu”ndan söz etmesine şaşmamak gerekir. O nehrin de kendi taşmaları vardır, kendi kamışları vardır:

“Beni (ölü kral) kaldırıp Kıvrılan Su Yolu’na yükseltin, tanrılar arastına, yok olmayan yıldızlar arasına koyun ...” (PM 1759)

“Gökyüzünün alt tarafında, Kıvrılan Su Yolu'nun üstünde Güzel Yıldız'la sağlamlaş, ey kral ...” (PM 2061)

“Sellerin ve tufanların kıyısındaki kendi su yoluma, mutluluk diyarına geldim ... orası Ufkun içinde ...” (PM 508)

“Kıvrılan Su Yolu taşıyor, tarlalar sularla doluyor ve ben (ölü kral) oradan öteye, doğu göklerine, tanrıların beni yarattığı, yeniden doğduğum yere gidiyorum ... gökyüzünün alt tarafında bir yıldız olarak ayağa kalkıyorum ... ve kız kardeşim Sothis, evladım da Sabah Yıldızı ...” (PM 343-357)

Görünüşe göre ben piramitlerin gerçek sırrını yakalamıştım. Samanyolunun “batı kıyısı” boyunca uzanan Duat, gerçekten de bizim Memephis Nekropolü dediğimiz yerin tıpatıp kopyasıydı. Tabii kelimenin Yunanca ve Batı dünyasındaki anlamı açısından orası nekropol değildi. Daha çok, Elisia Alanı'ydı, Mısır'ın kral-tanrılarının oturduğu yerin dünyadaki karşılığıydı ... tabii Piramitler Çağı Mısır'ının.

IV Orion İlişkisi Teorisinin Gelişmesi

Eski Mısır'ın Memphis Nekropolü'nü gökteki Duat'ın dünyasal karşılığı olarak gördüğü yolunda kanıtlar giderek artmaktaydı. İlkçağ boyunca Samanyolu her zaman için Nil Nehri'nin karşılığı bir göksel ırmak olarak görülmüştü ve Gize'de elimizde Orion Kuşağı'nın dünyadaki kopyası vardı. Şimdi bana gereken, Piramit Metinleri'nin piramitler konusunda neler söylediğini kontrol etmektir. Dinsel fikir ya da sembol olarak değil, maddesel yapılar olarak neler söylediği gerekiyordu bana. İşte o zaman çok garip bir şey keşfettim: Piramit Metinleri piramitlerin kendileriyle ilgili pek az doğrudan atıf içeriyordu, bunların da hepsi bir tek uzun bölüm sıkıştırılmıştı. O bölümün adı, Sözler 600 olarak biliniyordu.

Bu “Sözler”de güneş tanrısı Ra, söz konusu anıta kendi koruyuculuğunu sunuyordu. Heliopolis panteonunun başı ve tanrılarının (Osiris de dahil) babası olarak, bu beklenmedik bir şey değildi. Bizlerin de Hazreti İsa kanalıyla dirileceğimize inanmakla birlikte Baba Tanrı'dan bizi korumasını istememize benziyordu. Güneş tanrısı Ra gerçekten de piramidi, hatta tüm nekropolü koruyabilirdi, ama yeniden doğuş ancak Osiris kanalıyla gerçekleşiyordu. Ayrıca ben “Sözler 600”de aradığım şeyi de bul-

dum: Son derece açık seçik bir cümlede, kral ve yaptırdığı piramit, doğrudan Osiris'e bağlanıyordu. Bu cümle, oğluna, yeni Horus-kral'a, piramitler alanına gitmesi için bir talimat biçimindeydi: "Ey Horus, bu (ölen) kral Osiris'dir, onun bu Piramidi Osiris'dir, bu binası Osiris'dir, oraya git ..." (PM 1657).

Bunu daha iyi anlayabilmek için, Piramit Metinleri'nin bir tek piramitte değil, birkaç piramitte bulunmuş olduğunu hatırlamamız gerekir. Dolayısıyla bu sözün belli bir kraldan söz etmeyip, tüm ölen krallar için genel bir liturji olduğunu düşünmek mantıklıdır. "Sözler 600" çoğul olarak okunduğunda şöyle bir anlam görülmektedir: "Ey Horus, bu (ölen) krallar Osiris'dir, onların bu Piramitleri Osiris'dir, onların bu binaları Osiris'dir, oraya git ..." (PM 1657).

Bu açık ifadeyle bize neyin söylenmek istendiğini sonunda anlamıştım. Piramit inşaatları Osiris olarak düşünülecekti. Osiris'in göksel varlığının Sahu olduğunu zaten bildiğime göre, biçim de bizim bugünkü Orion burcumuza uyduğuna göre, piramitler gerçekten aynı zamanda Orion'du. Metni yazanlar niyetlerini bundan açık anlatamazlardı. Böyle olması, benim Gize Piramitleri'ni Orion Kuşağı sembolü olarak gören teorimi de destekliyordu.

Bir sonraki adımım, daha çok sayıda görsel kanıt bulmaktı. Elimde Orion Kuşağı'ndaki üç yıldızın çok iyi bir resmi vardı; onu Gize Piramitleri'nin havadan çekilmiş resmiyle yan yana koyabiliyordum. Aradaki ilişki şaşırtıcıydı. Yalnız piramitlerin yerleştiriliş biçimi, yıldızların konumunu olağanüstü bir hassasiyetle yansıtmakla kalmıyordu, yıldızların büyüklüğü de Gize grubuna uymaktaydı. Üç yıldız, üç piramit, üç Osiris-Orion kral vardı.

Osiris kelimesini okurken gözümün önüne Orion'un göksel imajı gelmeye başlıyordu. "Sözler 600", bir öbür dünya ritüeliyle ilgiliydi. Ölen kralların mumyalanmış cesetleriyle değil de, ruhlarıyla, yani göksel Duat'ta Osiris-Orion'a katılan astral ruhlarıyla ilgiliydi. Bu durumda Osiris de tabii Osiris-Orion oluyordu. O zaman cümle şöyle okunmalıydı: "Ey Horus, bu kralların giden yıldız ruhları Orion-Osiris'dir, onların bu piramitleri Orion-Osiris'dir, onların bu binaları Orion-Osiris'dir, oraya git ..."

Birdenbire, yalnız üç Gize Piramidi'nin değil, Memphis Nekropolü'ndeki diğer piramitlerin de yıldız konumlarına göre olabileceğini fark ettim. Gize grubu artık Orion Kuşağı'yla özdeşleşmiş olduğuna göre, onu referans olarak kullanmak, Duat'ın öbür yıldızlarının yerini bulmak zor olmayacaktı. Örneğin Dashour'daki iki büyük piramit, Gize'nin yan tarafındaki Abu Ruwash ve Zawyat Al Aryan'a kurulan piramitler de Duat

Orion Kuşağı yıldızları

yıldızlarıyla ilişkili olamaz mıydı? Dördüncü Sülale'nin diğer dört piramidinin de, kutsal Memphis alanında Osiris'in ruhunun yansımaları yaratan bir master planın parçaları olması gerekmez miydi? Abu Ruwash'daki Cedefra ve Zawyat Al Aryan'daki Nebka Piramitleri'ni düşünürken heyecanlandım. Bunların adları yıldız adlarıydı. "Cedefra" aslında Sehetu yıldızıydı, Nebka da bir yıldızdı. "Sehetu yıldızı" demek, Duat yıldızı demekti. Hangi yıldız olabilirdi o? Konuyu daha derinlemesine araştırma hevesi beni zorluyordu.

Memphis bölgesinin bir haritasını önüme açıp, onu gökyüzünün Orion bölgesini gösteren resimle karşılaştırdım. Gize grubu piramitlerini Orion Kuşağı'ndaki yıldızlarla dikkatle hizalandırdığım zaman, Abu Ruwash'daki Nebka Piramidi'nin Saiph yıldızıyla (Orion'un sol ayağı denilen yıldız), Zawyat Al Aryan'dakinin de Bellatrix'le (Orion'un sağ omzu) karşılaştığını gördüm. Betelgeuse ve Rigel gibi yıldızlara karşılık gelen yerlerde bilinen piramit yoktu. Demek ki bir tek sonuca varabilirdim, ya bu piramitler hiç yapılmamış ya da çoktan yıkılmış, batı çölünün kumları altında kalmış, yitip gitmişti. Zawyat Al Aryan ve Abu Ruwash'daki piramitlerin ne kadar harap durumda olduğu düşünülürse, o olasılık da kabul edilebilirdi. Böylelikle Orion'un yedi parlak yıldızından beş tanesi, Dördüncü Sülale piramitleriyle karşılık bulmuş oluyordu.

Ama Dashour piramitlerinde bir sorun vardı. Bunlar bizim "modern" Orion biçimimize uymuyordu. Bu iki piramidin nereye oturabileceğini çok sonra bulabildim. O zamana kadar artık, "Orion İlişkisi Teorisi" dediğimiz şeyin kendi ivmesini kazanmış olduğu ortadaydı.

Şimdi artık uzmanların bu konuda ne düşüneceğini anlama vakti gelmişti.

YILDIZ İLİŞKİSİ TEORİSİ

Kanımca çok inandırıcı bir iddian var ...

- I. E. S. Edwards, British Museum,
Mısır Antikleri Koruyucusu (1954-1974)'ndan,
bu kitabın yazarına, Ekim 1984

Bence teorin bağımsız onay alabilecek gibi görünmüyor...

- T.G.H. James, Mısır Antikleri Koruyucusu
(1974-1984)'ndan bu kitabın yazarına, Aralık 1983

I Uzmanlar Konuşuyor

1983 sonlarında, içinde elle çizimler bulunan kısa bir rapor hazırladım, sonradan adına Orion İlişkisi Teorisi dediğim buluşumu British Museum'a gönderdim. O sıra hâlâ Riyad'da oturuyordum ve postanın Avrupa'ya ne kadar geç vardığını da biliyordum. Cevap sandığımdan çok daha çabuk geldi. O sıra Mısır Antikleri Koruyucusu olan Profesör T.G.H. James'in mektubuydu. Bu görevde daha önce Dr. I. E. S. Edwards bulunmuş, 1954-1974 arasında Eski Mısır eserlerinden o sorumlu olmuştu. Ondandır de Sir Wallis Budge, Samuel Birch gibi saygın isimlerin yürüttüğü bir görevdi. Dr. James'in cevabı bana pek cesaret ver-

medi. Teorimin bazı gerçeklere uyduğu kanısına vardığını söylüyor, ama Gize Piramitleri'nin inşasını açıklama yöntemi olarak kabul edilmesinin zor olacağını haber veriyordu. Teorinin Dashour'daki iki piramide uygulanamadığına işaret ediyor, ayrıca eski kaynaklar arasında da gerçek bir kanıt bulunmadığını belirtiyordu.

Gösterdiği hevesizlik beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Daha cevaplanması gereken pekçok soru olduğu konusunda onun görüşüne katılıyordum. Bunlar arasında, Dashour'daki iki Sneferu Piramidi de vardı. Ama teorimi böyle fırlatıp atar gibi davranması karşısında şaşalamıştım. "Bağımsız onay" dediği şeyin tam ne olabileceğini düşündüm. Teorimi destekleyecek, eski çağdan kalma sağlam kanıt olmadığına neden inanıyordu? Piramit Metinleri, Badawy'nin Keops Piramidi'ndeki shaftların Orion Kuşağı'nı işaret ettiği yolundaki bulguları, Gize'deki piramitlerin konumları, "sağlam kanıt" değil miydi? En azından, teoriye daha bir dikkatle bakma ihtiyacını yaratmaya yetmiyorlar mıydı? Herhalde ben doğru tuşlara basmamıştım. Dr. James'in mektubu herhalde bana nazik biçimde, Gize Piramitleri'nin Orion Kuşağı gibi dizilişinin bir rastlantı olduğunu söylüyordu.

Tecrübelerim bana, rastlantılar çoğalmaya başlarsa bunun her gün rastlanan olaylardan olmadığını öğretmişti. Bazıları için rastlantı olan şey, olaylarla gerçekler arasındaki ilişkileri anlayabilenler için hiç de rastlantı değildi. Önümüzdeki gerçekler birbirinden kopuk şeyler değildi. Beşinci Sülale zamanında yazılmış olan Piramit Metinleri, Dördüncü Sülale döneminde yaşanmış olayları elbette kapsardı. O olaylar, Piramit Metinleri'nin yazılmasından çok kısa bir süre önce yer almış şeylerdi. Piramit Metinleri de daha önce gördüğümüz gibi, ölen Osiris-kral'ın Osiris-Orion burcunda bir yıldız olduğunu açık açık söylüyordu. Sonra Keops Piramidi'nde Badawy ile Trimble'in eğim hesabını yaptığı, Orion Kuşağı'na dönük olduğunu belgelediği shaftlar vardı. Ayrıca Menkaura Piramidi'nin anomali sayılacak boyu ve hizasızlığı vardı. O da Orion Kuşağı planıyla açıklanabiliyordu. Daha sonra yenileri de gelecek olan bu kanıtlar, bana pekâlâ da sağlam kanıt gibi gözükmekteydi. Özellikle de 4400 yıl öncesini ilgilendiren bir esrarı çözmeye uğraşırken! Olay bu kadar eski olunca, elimize geçen her türlü kanıt bir şanstı.

1984 Eylülü'nde kısa bir tatil için İngiltere'ye gittim. Londra'ya vardığımda British Museum'a bir ziyarette bulunmaya, Dr. James'le görüşüp konuyu ciddiye alması için onu ikna etmeye karar verdim. Ama Dr. James'le görüşmem mümkün olmadı. Genç bir asistanı, sanıyorum adı Dr. Carol Andrews'du, bana çok yardımcı oldu. Konunun piramitlerle ilgili

olduğunu görünce de, Dr. Edwards'ın, yani Mısır Antikleri eski koruyucusunun bana daha iyi cevap vereceğini söyledi. Dr. Edwards 1974'te emekliye ayrılmıştı, ama hâlâ bu alanda pek aktifti. Şu anda da Mısır Araştırma Derneği'nin başkan yardımcısıydı. Mısır piramitleri konusunda pekçok kişinin en üst yetkili merci olarak ona danıştığı görülüyordu. Onun görüşleri yalnız daha değerli olmakla kalmayacak, daha fazla ağırlık da taşıyacaktı. Gerekli belgeleri hemen gönderirsem Dr. Edwards'a iletileceği kararlaştırıldı. Ben belgeleri bir hafta sonra Fransa'dan postalamdım. Dr. Edwards'ın cevabı 1984 Ekim'i'nde Riyad'a geldi, görüşlerinin halefinden çok farklı olduğu da ortaya çıktı. Bu mektubu burada kendisinin izniyle yayınlıyorum:

16 Ekim 1984

Sevgili Bay Bauval,

8 Eylül tarihli mektubunuza teşekkür ederim. Geçen hafta Fransa'dan postalamışsınız.

Astronomik gözlemlerinizi çok ilginç bulduğumu söylemek isterim. İlişikteki makaleden de göreceğiniz gibi (onu dört yıl önce Dows Dunham *Festschrift* için yazmıştım), Orion Kuşağı'ndaki yıldızların Büyük Piramit için önemli olduğu görüşünüze katılıyorum. Diğer iki piramidin de bundan etkilenmiş olması gerektiği konusunda bence çok ikna edici bir teze sahipsiniz. *Mısır Piramitleri* adlı kitabımın yeni baskısına ait düzeltmelerimi yayınevime (Viking Press ve Penguin Books'a) yolladım. Şimdiki tahminlere göre kitap gelecek yaz piyasaya çıkacak ve ilişikteki makalenin içeriğini de kapsayacak.

Bundan sonra Dr. Edwards, Büyük Piramit ölçümleriyle ilgili yorumlarımı ele alıyor, böyle bir geometrik biçimle, matematikçilerin buna her türlü ölçümü yakıştırabileceklerine işaret ediyordu. Sonra kendisine ilettiğim yıldız ilişkileriyle ilgili konuya geçiyordu:

Osiris'in Dördüncü Sülale dönemindeki itibar düzeyi çok belirsizdir. En eski Piramit Metinleri de Beşinci Sülale'nin sonlarına tarihlendiğine göre, bu konuda pek kanıtsal yardım sunamamaktadır.

Piramitlerin yıldızları temsil etmek üzere yapıldığı yolundaki iddianız karşısında, acaba o piramitler kralların yıldızla-

ra ulaşabilmesini sağlamak için mi yapıldı diye bir soruya varıyorum. Benim görüşüme göre basamaklı piramitlerin de, gerçek piramitlerin de amacı buydu; esasen düz yüzeyli gerçek piramitler de bir basamaklı piramit içerirler. Esas amaç, kralın hem güneşsel, hem de astral göklere varabilmesini sağlamaktı.

Saygılarımla,
I.E.S. Edwards

Bazı yorumlarda yollarımız ayrılrsa da, Dr. Edwards'ın ikna edici bir tez sunmuş olduğuma ilişkin görüşü çok cesaret vericiydi ve o dönemlerde gerçekten makbule geçmişti. Çünkü artık kendimi pek yalnız hissetmeye başlamıştım. Edwards gibi saygın bir otoritenin, Gize'deki Büyük Piramit'le diğer iki piramidin yapımında Orion Kuşağı'nın önemli rol oynadığına ilişkin görüşümü böylesine paylaşması hoşuma gitmişti.

Birkaç ay sonra, 1985 Ocağı'nda, Oxford Üniversitesi, Ashmolean Müzesi, Griffith Enstitüsü Müdürü Dr. Jaromir Malek'den bir mektup aldım. Dr. Malek kendisinin astronomik ya da matematik bilgilere sahip olmadığını, sunacağı birkaç yorumun ancak Ejiptolojik nitelikte olacağını söyleyerek beni şaşırttı.

... Astronomik ve matematiksel hesapların, Mısır piramitlerinin tasarım, inşa, hatta konumlandırılmasında çok önemli rol oynadığı görüşünüze yürekten katılıyorum ... (ve) ... Gize Piramitleri'nin Orion'un üç yıldızını temsil edecek biçimde konumlandırılmış olduğuna ilişkin gözleminizi ciddi biçimde düşünmeye hazırım.

Ayrıca Mısır'ın "sivil takvimi"nden de söz ediyor, benim bu takvimin kullanılmaya başlamasına ilişkin tahmini olarak verdiğim tarihin hatalı olduğunu söylüyordu. Ama bu noktalar benim teorimin önemli yönleri değildi. Zaten uzun yıllardan beri akademik tartışmalara konu olan şeylerdi. Dr. Malek daha sonra, diğer piramitlerin de yıldız ilişkili konumları açısından incelenmesi önerime değinerek şöyle diyordu: "Diğer piramit gruplarının da bu noktayı akılda tutarak incelenmesi gerektiğine ben de inanıyorum ve bence ilerleme kaydedebilmek için tek yapılacak şey budur."

Dr. Malek yıldız ilişkisi teorisiyle ilgili son bir söz daha söylüyordu:

“Eski Mısırlıların Mısır ülkesini ‘gökyüzünün bir yansıması’ olarak gördüklerini söylemek, olayı biraz fazla abartmak olur. Buna ilerde daha başka teorileri de dayandırmak, en azından güvenli olmaz.”

Artık bunu böyle bırakmak zorundaydım. Bir yıl boyunca “gerçek” işimle ve özel hayatımla ilgili konular beni çok meşgul etti. Çalıştığım şirket Suudi Arabistan’da yeni bir projeye daha başlıyordu, işim pekçoktu. Bu arada Michele’le ikimiz, Suudi Arabistan’da geçirdiğimiz uzun süreden sonra Avustralya’ya yerleşmeyi planlamaktaydık. 1984 Aralığı’nda ailemize bir de yeni üye katılmıştı: Oğlumuz Jonathan. Artık çocukları yetiştirmek için daha uyumlu bir yerleşim yeri arama zamanı gelmişti. Ailemin geri kalanı 1967’de Mısır’dan ayrıldıklarında Sydney’e yerleşmişlerdi. Düşünülecek en makul yer orasıydı.

1985 Kasımı’nda İngiltere’ye gidip Dr. Edwards’ı Oxford yakınlarındaki evinde ziyaret ettim. Seksenine yaklaşan, son derece hoş ve sevimli bir insandı. O gün Londra’ya gitmek üzereydi, ama yine de Piramit Metinleri’ndeki ve piramitlerdeki yıldız ilişkileri konusunda bazı yeni fikirleri kısaca tartışabildik. Edwards’ın kanısına göre bilim adamları bu metinleri ihmal etmiş, çünkü daha ilginç konulara kaymışlardı. Metinlerdeki yıldız bağlantısının da gözden kaçmış olduğunu kabul ediyordu. Yine de gerçek piramitlerin güneş sembolü olduğu yolundaki görüşünü tekrarladı. Tasarımlarında bazı yıldız kavramları etkileri taşısalar da, esas olarak güneşsel olduklarına inanıyordu. Ben en terbiyeli halimle özür dileyerek aynı fikirde olmadığımı belirttim. Gülümsedi, aslen nereli olduğumu hiç bilmediğini söyledi. “İskenderiye,” dedim. “Nedense tahmin etmiştim,” dedi. “Yeni fikirlerin çıktığı bir yer ...” Günün birinde görüşlerimi yayımlamak istersem, bu konuda bazı önerilerde bulunabileceğini söyledi, ben de ona memnuniyetle başvuracağımı belirttim. Öyle de yaptım. Aradan iki yıl geçtiğinde ona başvurdum. Yıllar bizi iki iyi dost haline getirmişti. Gerçek piramitlerin sembolik yorumu konusunda görüşlerimiz ayrılrsa da, birbirimizin görüşlerine katkıda bulunabiliyorduk. Rudolf Gantenbrink 1993’te tarihsel keşfini gerçekleştirdikten sonra, hep birlikte pek çok mutlu dakikaları paylaştık. Ama bunlara daha çok var.

Michele, iki çocuğumuz ve ben 1986 Eylülü’nde Avustralya’ya vardık. Sydney’in kuzey banliyösünde, ablamın evine yakın yerde bir ev satın aldık, sakın bir hayata başladık. Ben part-time çalışmak, bir yandan yine piramitler konusuna dönmek istiyordum. Sydney’deki Mitchell Üniversitesi’nin kütüphanesinde bir yığın Ejiptoloji kitabı bulunca çok sevindim. Profesyonel dergilerin pekçoğu bu kütüphaneye geliyordu, benim gibi dışarıdan kimselerin de kütüphaneden konuk olarak yararlanmasına izin

vardı. Mısır piramitleri konusunda olsun, astronomi ve din konusunda olsun, pekçok kitabı uzun saatler boyunca devirdim. Yüzlerce kitaba ve makaleye başvurdum, çektiğim fotokopilerin hesabı bir servet tutmaya başladı. Ama bir kere başlayınca, artık duramıyordum. Elden düşme bir bilgisayar aldım, bulgularımı ve teorilerimi makale biçimine dökme serüvenine giriştim. Bu yazıların nerede ve ne zaman yayımlanabileceği hakkında hiçbir fikrim yoktu. Belki de hiç yayımlanmazlardı. Ama bir tek şeyden emindim, o da bu işi içimden çıkarmanın benim sorumluluğum olduğuydu.

Avustralya'dayken Dr. John O'Byrne'le tanıştım. Sydney Üniversitesi'nde astronomi profesörüydü. Gerekli presesyon hesaplarını yapmayı ve astronomik yorumlarımı sınamayı kabul etti. Yaptığı hesaplar, Badawy-Trimble keşfini onaylar nitelikteydi. Kral Odası'nın güney şaftı 44.5 derece bir eğimle, M.Ö.c.2600 yılında tam Orion Kuşağı'na yönelmişti. Ama beni şaşırtan garip bir tutarsızlık vardı. Hesaplar şaftın daha çok, ortadaki Al Nilam (Epsilon Orionis) yıldızına odaklandığını, Al Nitak'a (Zeta Orionis) o kadar odaklanmadığını gösteriyordu. Oysa Büyük Piramit'in o yıldız karşılık olması gerekmektedir. Presesyon hareketi şimdi döngünün yukarıya doğru çıkan aşamasında olduğu için, Dr. O'Byrne'den başka bir tarihi, M.Ö.c.2500'ü denemesini rica ettim. Bu durumda şaft Zeta Orionis'e biraz daha yaklaştı, ama tam üzerine gelmedi. Ya tarihin biraz törpülenmesi gerekiyordu ya da Petrie'nin verdiği eğimi kontrol etmek zorunluluğu vardı. İşte o sırada Kraliçe Odası'nın güney şaftını hatırladım. Dr. O'Byrne bana, standart Katalog 2000.0'den presesyon hesaplamak için gerekli formülü nasıl bulacağımı göstermişti. Normal bir bilimsel cep hesap makinesinin bu değerleri ark dakika düzeyinde yeterli bir hassasiyetle hesaplayabileceğini söylemişti. Kendime piyasada bulunan bu tür hesap makinelerinin en güçlüsünü aldım: Casio fx-8000G. Bu araç, presesyon formülünü de ezberleyebiliyordu.

Petrie'nin Kraliçe Odası güney şaftı için verdiği 38 derece 28 dakikalık eğimden başladım, bir gök haritasında Orion'un güney meridyendeki durumunu kontrol ettim. Bu yıldız Orion Kuşağı'nın altında kalan bir yıldız olmalıydı. Ama hangisi? Yeniden baktım. Sirius! İsis Yıldızı! Bu neden daha önce aklıma gelmemişti? Derken hatırladım. Bu şaft sözde terk edilmişti. Terk edilmiş bir şaft için neden uğraşmalı? Herhalde Badawy ile Trimble da öyle düşündüler, diye karar verdim. Hesap makinesinde bu iş birkaç dakika ancak sürecekti. Neden denemeyeyim ki? M.Ö.c.2650 diye bir tarih seçtim. Yani 2600'den biraz önce. Sirius'un hareketleri için gerekli ayarlamayı yaptıktan sonra (bu çalışma bir hayli uzun sür-

dü), elimde 21 derece 20 dakikalık bir alçalım açısı buldum. Gize'nin yükseklik rakamıyla karşılaştırınca, bu sefer 38 derece 41 dakika buldum. Petrie'nin verdiği 38 derece 28 dakikalık eğimi hemen hemen tutturmuşum. Şimdi iki güney shaftın M.Ö.c.2650-2600 yıllarında sırasıyla Osiris-Orion'a ve İsis-Sothis'e dönük olduğunu biliyordum. Rastlantı ihtimalini safdışı bırakmak artık şarttı. Ejiptologların buna ne diyeceklerini merak etmeye başlamıştım.

Ama beni hâlâ tedirgin eden küçük bir tutarsızlık vardı. Kral Odası'nın güney shaftı aslında tam Al Nitak'a (Zeta Orionis) odaklanmalıydı. O da Orion Kuşağı'nın en alttaki yıldızıydı, ortadaki değildi. İlişkiler çok fazla hassastı, piramidin taban hizalandırılışıyla yan yüz eğimleri de öyleydi. Burayı yapanların bu kadar önemli bir astronomik hesapta hata yapacaklarını, yarım derecelik bir yayla bile olsa, piramidi kendisine karşılık gelen yıldızla hizalayamayacaklarını düşünmek olacak şey değildi.

Al Nitak presesyonunu yeniden hesapladım, bu sefer ona 44.5 derecelik yükseklik verip zamanı geriye götürdüm. Elime gelen tarih, M.Ö.c.2590 oldu. Sonra Sirius'u 38 derece 28 dakikalık yükseklikte denedim, yılı M.Ö.c.2730 buldum. Böyle olursa, iki shaft arasında akla sığmayan, 140 yıllık upuzun bir süre var demekti. Herhalde Kraliçe Odası'yla Kral Odası'nın yapımları arasında bu kadar uzun bir zaman geçmiş olamazdı. Benim de, başkalarının da makul bulduğu süre, en fazla yirmi yıldır. Ya Petrie'nin değerlerinde ya da shaftların yapımında bir terslik vardı. Birinci ihtimal daha güçlüydü, çünkü Büyük Piramit'in her köşesinde hesaplar son derece doğru çıkıyordu. Akla uygun bir tarih elde edebilmek için yaptığım çeşitli deneyler, her iki güney shaftının eğiminin de biraz daha dik olması gerektiğini gösterdi. Kraliçe Odası 39.5 derece, Kral Odası da 45'e daha yakın olmak zorundaydı. Tarihlerin birbirine yaklaşp yirmi yıla sığması ancak o zaman mümkün olabiliyordu. Bu durumda Büyük Piramit için M.Ö.c.2450 yılı bulunuyordu, yani piramit şimdiye kadar sanıldığından yüz yaş kadar daha gençti. Bu mümkün olabilir miydi? Acaba Petrie'nin ölçümlerinde küçük hatalar mı vardı? Rudolf Gantenbrink 1993 yılında açıları yeniden ölçünceye kadar hiç kimse bu sorunun cevabını bilemeyecekti.

Ben makalelerimi hazırlarken, Ejiptologlar arasında biraz daha nabız yoklamaya karar verdim ve bu sefer işe ABD'den başladım. Teorimin kısa bir özetini, Berkeley'deki California Üniversitesi'ne 1986 Ağustosunda gönderdim. Lowie Müzesi Müdürü Dr. Frank A. Norick'den bir cevap aldım. Dr. Norick, çalışma arkadaşı James Deetz ile birlikte, "bulduğum i-

lişkilerin ve vardığım sonuçların bazılarını hayranlık duyduklarını” söylüyordu. Kendilerini bu tezi inceleyecek konumda hissetmedikleri için belgelerimi Yakındoğu Araştırmaları Kürsüsü’nden Profesör Cathleen Keller’a göndermişlerdi. Profesör Keller da mektubunda, o sıra Gize yaylasının topografik bir incelemesini yapmakta olan Bay Mark Lehner’in elde edeceği sonuçları beklemekten yana olduğunu söyledi. Ama şimdilik teorim hakkında ne düşündüğünü de açıkladı. Profesör Keller Piramit Metinleri’nin ölen kralı Orion’la ilişkilendirdiğine kesin gözüyle bakmakla birlikte, Gize anıtlarının Orion yıldızlarına göre konumlandırılmış olduğunu pek kabullenemiyordu. Bunun ardından, Ejiptologlarla ilgili olarak benim de yavaş yavaş kuşkulananmaya başladığım bir gerçeği de itiraf etmekteydi. Astronomik olgularla Eski Mısır mimarisi arasındaki ilişkilerin araştırılması henüz bebeklik dönemini yaşayan bir daldı; kendisinin “piramidiot”lar dediği kimselerin uçuk önerileri yüzünden de gereğinden çok farklı bir biçim almaya başlamıştı.

Ardından uyarısını da sunuyordu. O uyarıyı daha önce aktarmıştım. Göksel cisimlerle mimarinin ilişkilendirilmesi, Ejiptologları rahatsız etmekteydi. Mısır tapınak ve binalarında bu türlü ilişkilerin var olmasına karşı duydukları korku da, yok olmasına karşı duydukları korkuyu aşıyordu. Ama yazdıklarının en önemlisi, “piramidiot”larla ilgili olanıydı. Sorunun çekirdeği oydu. Piramitlerle ilgili bir teori söylemeye kalktığınız anda, hele de o teori yıldızlarla ilgiliyse, Ejiptologlar hemen sizden kaçıyorlardı. Teorimi uluslararası Ejiptologlar çevresinde dolaştırıp tanıtmaya çalışmak bana hiçbir şey kazandıramazdı. Yıldız ilişkisi o çevrelerde bir patlama gösteremezdi. Bekleyebileceklerimin en fazlası, Dr. Edwards gibi biraz cesaret vermeleri olabilirdi.

Artık yayımlama zamanı geliyordu. Ama nerede ve nasıl? İngiltere’ye bir ziyaret daha yapmakta yarar vardı. Dr. Edwards’ın önerisinden yararlanıp, bana Ejiptoloji dergileri yayımlayan birini tanıştırmasını istemek zorundaydım.

II Bir Forum : Ejiptoloji Tartışmaları

İngiltere’de bir araba kiralayıp Oxford yakınındaki o küçük köye, Edwards’ların evine sürdüm. Dr. Edwards’la sevgili konumuzu bir kere daha tartıştık. Dr. Edwards ne zaman piramitlerden söz etse pırıl pırıl parlamaya başlıyor, öyle bir heves duyuyordu ki, siz de karşısında daha rahat konuşuyordunuz, çünkü yeni fikirlere ve görüşlere karşı son derece açık bir insandı.

Bana arkadaşlarının çıkardığı yeni Ejiptoloji dergisini gösterdi. Editörün adı Dr. Alessandra Nibbi'ydi. Dergi Ejiptolog olmayanların katkılarına da açıktı. Adı *Ejiptoloji Tartışmaları*'ydi (*Discussions in Egyptology*). Bu isim hoşuma gitti. Açık bir niteliği var gibiydi. Söylediklerine göre bu dergide kısa süre önce John Legon adlı bir mühendisin yazısı çıkmış, Gize Piramitleri'nin bir tek master plana göre inşa edilmiş olduğunu savunmuştu. Legon gerçi tümüyle matematiksel bir yaklaşım benimsemiş, Piramit Metinleri'nden de, yıldız fikirlerinden de hiç söz etmemişti. Dr. Edwards, Dr. Nibbi'ye benim yazımı yayımlamasını tavsiye edeceğine söz verdi. Ertesi gün Dr. Nibbi'ye telefon açtım, iki makale alabileceğini söyledi. Ama tabii derginin okurlarının bekleyeceği ciddiyeti ve üslubu taşıyan yazılar olmasını şart koşuyordu. Ona bu konuda güvence verdim, metinleri yollayacağımı, ilgili fotoğraf, çizim gibi şeyleri de Sydney'e döner dönmez postalayacağımı söyledim. Hepsini 1988 Haziranı başlarında yolladım. Temmuz ayında Dr. Nibbi bana makalelerimin *Ejiptoloji Tartışmaları* (DE) dergisinin 13 ve 14'üncü sayılarında yayımlanacağını bildirdi.

Bu arada Michele'le ikimiz yeniden İngiltere'ye taşınma kararını almıştık. Avustralya'dan 1989 Mayıs'ında ayrıldık; Londra'yla Oxford arasında bir ev bulduk. Çocuklar yerel okula başladılar, ben de çalışmalarına geri döndüm. Yaklaşan Birleşik Avrupa'da, Avrupa İşletme ve Pazarlaması konulu bir tezin getireceği derecenin işe yarayacağını düşünmüştüm. İngiltere'ye yeniden yerleşme heyecanı içinde, makalelerimi hemen hemen unutmuştum. Derken mayıs ayında postacı kocaman bir paket getirdi; içinden *Ejiptoloji Tartışmaları* dergisinden üç kopya çıktı.

Orion ilişkisi Teorisi sonunda resmen yayımlanmıştı. Ben Suudi Arabistan çölünde o gözlemi yaptıktan altı yıl sonra yayımlanabilmişti. DE'nin 13'üncü sayısındaki makalenin başlığı, "Gize'deki Üç Piramidin, Orion Kuşağı'ndaki Üç Yıldızın Konumlarına Uyan Master Planı" biçimindeydi. Altı sayfalık bir yazıydı. İçinde dört fotoğraf ve iki çizim vardı. Akademik üslupla yazılmıştı, benim hissettiğim heyecanı yansıtmıyor, gerçeklere ve kanıtlara bağlı kalıyordu. Ayrıca içinde çok fazla dipnot ve referans vardı. Gize grubu dışındaki piramitlere hiç değinmemiştim. Kraliçe Odası şaiflarını tartışmaktan da kaçınmışım. Onlara daha sonra sıra gelecekti.

DE 14'te çıkan ikinci yazının başlığı da, "Benben Taşı Araştırmaları: Demir bir Meteorit mi?" başlığıyla yayımlanmıştı. Bu yazıda Heliopolis'in kutsal religini, yıldız ve Osiris ilişkileri açısından inceliyordum (bkz. Bölüm 11 ve 13). Sonunda 1990 Ocak'ında Dr. Nibbi, yıldız tezini tamamlayacak üçüncü makaleyi de kabul etti. Onun başlığı da, "Yıldız

Tanrıların Tohumlanması: Keops Piramidi İçinde bir Züriyet Ritüeli mi?" biçimindeydi. Bu yazıda, Kraliçe Odası güney şaftının İsis-Sirius'u hedef aldığı açıklanıyor, bu şaftın terk edilmiş olmasıyla ilgili genel kanı sorgulanıyordu. Ayrıca şaftların ağızlarıyla ilgili düşüncelerim de o yazıda vardı. Ritüellerin önemli bir bölümünün, kralın iktidarını ve züriyetini temsil eden itifallik heykellerle ilgili olduğunu, Piramit Metinleri'nde bir züriyet ritüelinin yıldızlar bağlamında tarif edildiğini, İsis-Sirius'un ve Osiris-Orion'un bu işe karıştığını ve yıldızsal bir fallustan (Orion Kuşağı şaftları mı?) söz edildiğini biliyordum. Keops Piramidi içinde olağanüstü bir züriyet ritüelinin kanıtlarını görebilmeye başlamıştım. Bu şaftların tek rolü firavunun ruhunu Osiris-Orion fallik bölgesine (Kuşak yıldızları) göndermek değildi. Aynı zamanda Horus-kral'ın sembolik tohumlanması da söz konusuydu. Piramit Metinleri'nde bununla ilgili bölüm, Osiris-Orion'a hitaben yazılmıştır:

Kız kardeşin (karın) İsis, sevginden coşarak sana geliyor. Onu fallusuna oturttum (şaft?), tohumun ona geçti, çünkü o da Sothis (Sirius) olarak hazır. Ve Horus-Sopd (bir yıldız) senden "Sothis'deki Horus" olarak çıktı. (PM 632)

Makalemdede benzer züriyet ritüellerinin kralla bir yüksek rahibe arasındaki örneklerine Eski Mezopotamya'da, basamaklı piramitlerin (zigurrat) içindeki odalarda rastlandığına işaret ediliyordu. Bu ritüelde "Sabah Yıldızı", en büyük kozmik tanrıça İştâr olarak belirleniyor, besbelli Venüs gezegeniyle özdeşleştiriliyor, yeni yılı (Akitu) ve Fırat Nehri'nden gelen bereketi temsil ediyordu. Buna paralel olarak Mısırlılar da yeni yılı heliak bir doğuşla kutlamaktaydılar, onlarınki de Nil Nehri'nin taşmasıydı. Sirius onların büyük kozmik tanrıçası İsis'ti (o da daha sonra İştâr yıldızıyla özdeşleştirilmişti). Olaya burada da "Sabah Yıldızı" karışıyordu. Bu makalede ortaya atılan konu, Mezopotamya zigguratlarındakilere benzer züriyet ritüellerinin Keops Piramidi içinde, hatta diğer piramitler içinde de yer almış olmasını düşünmek gerektiği idi.

1993 Martı'nda Rudolf Gantenbrink'in bir buluş yapacağını, Kraliçe Odası'nın ve şaftlarının Ejiptologların sandığı gibi terk edilmeyip, tam tersine, tüm piramit kültürünün en önemli ritüelistik unsurlarından biri olabileceğini ortaya koyacağını o sıralar hiç bilmiyordum. 1990 yılında,

İsis-Sirius şaftının çok sayıda uluslararası gazetelerde başsayfa haberi olacağını rüyamda görsem inanmazdım.

1990'ın ılık ilkbaharında, ben görevimi bitmiş gibi düşünerek kendimi kandırmaktaydım. Teorimi yayımlamıştım, Ejptologlar, astronomlar ve diğer bilim adamları artık bu yeni yıldız bulgularıyla ne isterlerse onu yaparlardı. Sanki omuzlarımdan ağır bir yük kalkmıştı. Kamuoyunun ilgisini çekebilecek orijinal bir fikir, taşıması çok ağır gelen bir yükü. Zaman zaman garip bir kaygı hissetmiştim. İçimde bir duygu, bu işi sonuna erdiremeyeceğimi fısıldamıştı. Yazılar yayımlanınca çok rahatlamıştım, ama aynı zamanda garip bir kayıp duygusu hissetmeye başlamıştım. Bu araştırmaların getirdiği heyecanı çok arayacaktım. Kütüphanelerde geçirdiğim o upuzun saatleri bile arayacaktım. Ama kendi kendime, kişisel seferim sona erdi deyip duruyordum.

Böylece 1990 Martı'nda, bu işe ilk kalkıştıgımda anlayışsız bir Ejptologun bana önerdiği gibi, vazgeçip iyi bir mühendis olmaya dönüyordum. Serbest danışmanlığa başladım, kendi kendime piramitleri Ejptologlara bırakmak gerektiğini tekrarlayıp durdum. Ama ne zaman başımı kaldırıp gökyüzüne baksam, Orion yıldızlarını görsem, Mısır'daki o sessiz anıtları merak ediyor, anlaşılmamaktan ne kadar rahatsız olduklarını hissediyordum. Ne kadar çaba gösterirsem göstereyim, konuyu büsbütün bırakamıyordum. Bir kere, Dashour Piramitleri'nin durumu, onların bu planın neresine uyduğu sorunu hâlâ capcanlıydı. Orion Gizemi'nin beni yeni baştan kendi içine çekmesi ancak bir zaman meselesiydi.

OSİRİS'İN KARDEŞİ

Seth ... başlangıçta Hyades'le, bizim burcumuzun V biçimli, baş gibi bir bölümü olan BOĞA'yla ilişkilendirilmişti.

Osiris'in kardeşi olarak, gökyüzündeki yeri ORİON'a yakındı ... önemli bir yargı kararı, Osiris'in görevini Horus'a verdi, Seth de ORİON'un "güney" burcu olma durumuna mahkûm edildi ..."

- Jane B. Sellers, *Eski Mısır'da Tanrıların Ölümü*

I Dashour'daki Güney Piramit Alanları

Göksel Duat'la Memphis Duat'ı arasında bir ilişki ya da ikizlik bulunabileceği fark edildikten, merkez bölgenin de Gize-Orion Kuşağı ilişkisi olduğuna işaret edildikten sonra, artık elimde Memphis Duat'ının bir tür haritası oluşmuş bulunuyordu. Şimdiye kadar ele geçen kanıtlar çok güçlü olmakla birlikte, eğer teori tutacaksa, yalnız üç Gize Piramidi'nin değil, Dördüncü Sülale'ye ait diğer dört piramidin de yıldız ilişkisine sahip olması gerektiğinin farkındaydım. Memphis Nekropolü'nün güney kesiminde, Dashour'daki iki büyük Sneferu Piramidi vardı. Ayrıca Zawyat Al

Aryan'la Abu Ruwash'daki Nebka ve Cedefra Piramitleri de vardı.

Ejiptoloji Tartışmaları dergisinde yayımlanan ilk makalemde, "Acaba master plan, Orion'la ilgili göksel manzaranın jeomorfsisiyle Gize Nekropolü'ndeki manzara arasında daha geniş bir ilişki mi içeriyor?" diye sormuş, soruyu açık bırakmışım.

Dördüncü Sülale'ye ait diğer iki piramit bölgesinin, yani Zawyat Al Aryan'la Abu Ruwash'ın, Gize Piramitleri'ni sardığını, yani upkı Saiph ve Bellatrix yıldızlarının Orion Kuşağı'ndaki üç yıldız sardığı gibi sardığını çoktan beri biliyordum. Daha önce de gördüğümüz gibi bu piramitlerin adları da yıldız adlarıydı. Cedefra, Sehetu (Duar) yıldızıydı, Nebka da bir yıldızdı. Söz konusu yıldızlar, Duat'taki Osiris-Orion olmak zorundaydı, çünkü krallara böyle bir kader yazılıyordu. Her şey birbirine pek güzel uymaktaydı. Orion konumlarının çoğu da, yedi yıldızının beşi de, Dördüncü Sülale'nin Memphis-Duat'taki piramitleriyle tam uyum içindeydi. Bellatrix, Gize'nin güneydoğusundaydı, bu durumda Orion'un başını oluşturan üç dört küçük yıldızın da Abusir'deki, yani Zawyat Al Aryan'ın bir kilometre kadar güneydoğusundaki piramitler olduğuna kuşku yoktu. Gerçekten de Westcar Papirüsü bize Khufu (Keops)'dan ve onun "ufkundan" (kozmik piramidinden) söz ederken, Heliopolis'teki bir rahibeden doğacak üç çocuktan da özellikle söz ediyordu. Bunlar Beşinci Sülale'yi kuracak, Abusir'deki küçük piramitleri dikeceklerdi. Şimdi kaybolmuş olan beşinci bir piramidin de yine Saqqara'da bulunduğu inanılıyordu. Unas'ın piramidindeki Piramit Metinleri'ni her kim yazmışsa ve her kim ısmarlamışsa, Beşinci Sülale dönemine çok yakın yaşamış insanlardı; Memphis Nekropolü'nde inşa edilmiş olan şeyleri anlatıyorlardı. Gerçek geometrik piramitler açısından, bunlar Dördüncü Sülale'nin tüm piramitleriyle Abusir'deki üç dört küçük piramitti. Osiris Duat'ının yıldız yönünden bakıldığında, bunlar dev Osiris-Orion'da "bacak"ı (Abu Ruwash = Saiph), "fallus"u, (Gize = Orion Kuşağı) ve "omuz"u (Zawyat Al Aryan = Bellatrix) oluşturmaktaydılar. Ama onun en dikkati çeken özelliklerinden biri de öne uzattığı koluydu. Pekçok resimde, örneğin Amenemhet III piramidyonunda da gözüküyor, avucunda parlak bir yıldız tutuyordu. Yunan mitolojisinde bu yıldız, Hyades'deki Aldebran'dır, Avcı Orion'un ya da Dev Orion'un yerini işaretler. Bunların açılal uzaklığı, Hyades'i haritada yaklaşık Memphis-Duat'a, güney bölümünü de Dashour'a getirmektedir. Artık neyi arayacağım hakkında oldukça iyi fikir sahibi sayılırdım.

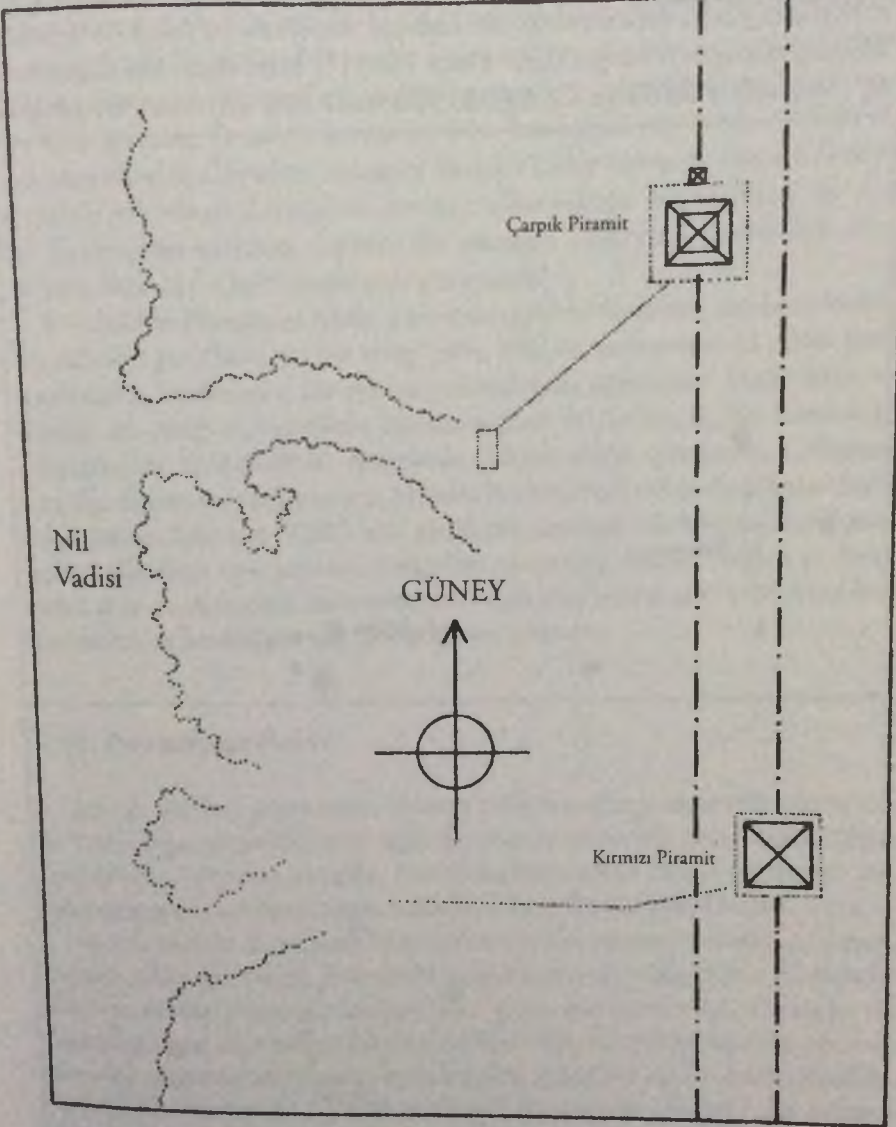
Göksel Duat'ın biçimi, Hyades'den Canis Major'a kadar, Orion'u ortaya alan bir küme yıldızdan oluşuyordu; hepsi de Samanyolunun batı

kıyısında'ydı. Yeryüzündeki Memphis-Duat'ta bunun karşılığı, Dashour'dan Abu Ruwash'a kadar uzanan piramitlerdi ve Gize yaklaşık ortalarındaydı, hepsi de Nil'in batı kıyısında'ydı. Üç Gize Piramidi eski Rostau'da ve gökteki Orion Kuşağı'nın bulunduğı yere uygun biçimde yerleşmiş olduğuna göre, Dashour'un da Hyades'le ilişkili olduğ'u, master planın ilkesi gereğiydi. Gize grubu bize, konumların Duat yıldızlarının heliak yükselişine dayandırıldığını göstermişti. Bunların yerdeki yansıması da meridyene sabit birer piramitle karşılanıyordu. O halde bakılacak şeyler, Hyades'in M.Ö.c.2550 (Sneferu dönemi) dolaylarındaki heliak yükselişyle, Dashour'daki iki piramidinin meridyenleriydi. Eğer bu sezgiler doğru çıkarsa, aradaki ilişki bulunmuş olacaktı.

1992 Şubatı'nda, tam güneş batmak üzereyken, ben İngiltere'den geliyordum; uçağım Kahire'ye inmeye hazırlanıyordu. Batıdan yaklaşan uçak, Memphis Nekropolü üzerinde alçaktan uçuyordu, aşağıdaki manzara da soluk kesiciydi. Hem Gize hem de Dashour'daki bütün büyük piramitleri görebiliyordum. Batı yüzleri, batmakta olan güneşin turuncu ışıklarıyla pırıl pırıldı. Uçak Gize üzerinden geçerken, Dashour'un iki piramidi meridyen konumlarını gösterdiler. Kuzeydeki piramit, güneydeki'nin hafif batısında duruyordu. Tıpkı Gize'deki gibi bu da bir anomaliydi ve yine yıldız konumuyla çözülecekti.

Eski mimarlar bize bir garip uyumsuzluk daha sunmuşlardı. Bir piramidin eksenini meridyen doğrultusunda uzatınca ikinci piramidin eksenini 300 metre kadar batıda kalıyor, piramidin kendisi de 1850 metre kuzeyde bulunuyordu. Garip bir seçimdi bu seçim. Aynı meridyen kullanılsa, nice sorundan kurtulurlardı. Ayrıca işçi barakaları, açık taşocakları, Nil'den getirilen rampalar ve diğer gerekli malzemeye yakın yerde iki piramit bir arada çıksa çok da tasarruflu olurdu. Oysa meridyenlerin böyle seçilmesi ve piramitlerin birbirinden 1850 metre uzaklıkta bulunması, mühendislik lojistiğini güçleştiriyordu. Bu nedenle durum yine dinsel olmak zorundaydı ve Gize'de olduğ'u gibi yine astronomik demekti. Menkaura Piramidi'nin konum hizasızlığının Orion Kuşağı'ndaki yıldızların konumundan kaynaklandığı, üç yıldızın Samanyolu eksenine göre eğimli bir çizgi üzerine diziliş söz konusuydu. Demek gökteki Hyades'le yerdeki Dashour arasında da buna benzer bir durum söz konusuydu.

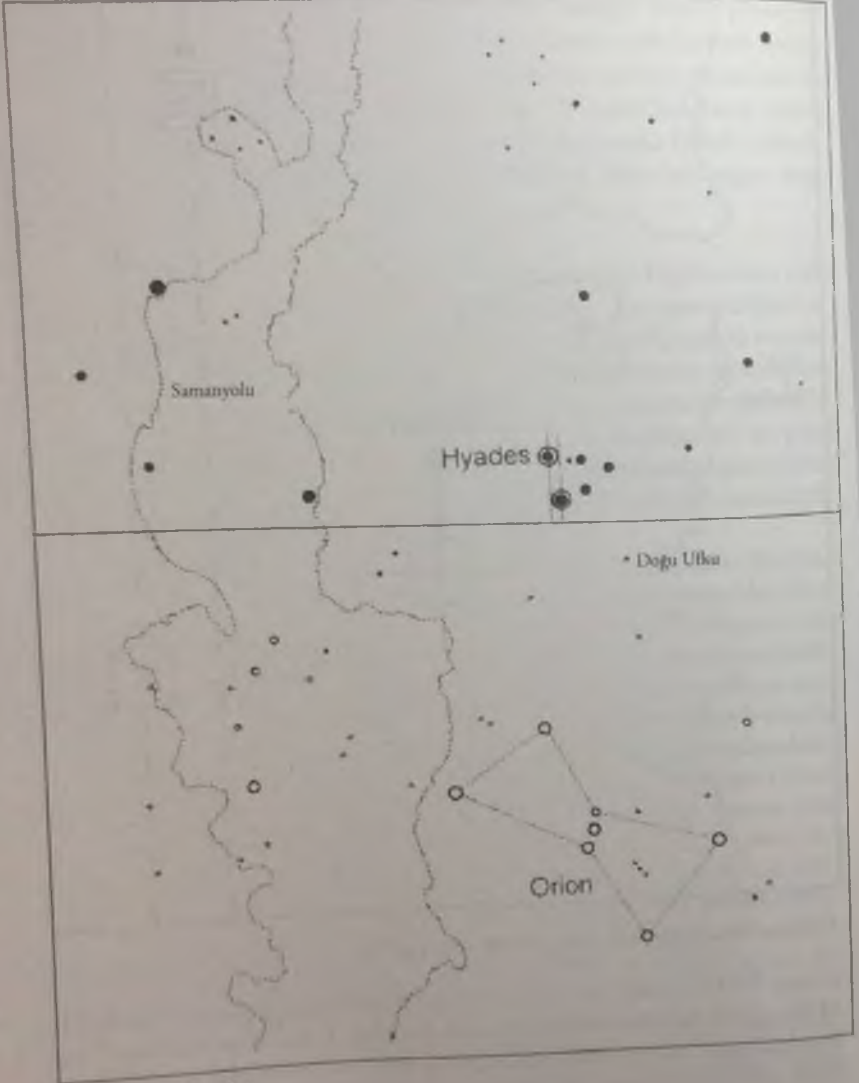
İngiltere'ye döndüğümde bir kere daha Skyglobe 3.5 bilgisayar programını kullanarak Hyades'in Sneferu dönemi başlarkenki yükselişini taklit etmeye çalıştım. Kurguladığım mantığa göre, eğer Khufu'nun tahta

Dashour Piramitleri'nin meridyenlere göre çizimi

geçisi M.Ö.c.2450'ye rastlıyorsa, babasının dönemi herhalde M.Ö.c.2475 dolaylarında başlayacak demektir. Çünkü Sneferu'nun otuz beş yıl kadar hüküm sürdüğü tahmin ediliyordu. Bilgisayardaki tarihi M.Ö. 2475'e ayarladım, Hyades'in heliakal yükselişinin nisanda olduğu-

nu gördüm. Bu eski burcun garip üçgen ya da V biçimli sıralanışına bakarken, üçgenin tabanındaki iki yıldızın Aldebran ve No.311 (Epsilon Taurus) olduğunu biliyordum. Önce No.311, biraz doğudan doğuyor, o üç derecelik yüksekliğe vardığında Aldebran onu izliyordu. Doğduktan

Hyades'in yükselişi

sonra bir arada görülen bu iki yıldızın birbirine ve Samanyolu eksenine göre konumu tıpkı Dashour'daki iki piramidin birbirine ve Nil'e göre konumu gibiydi. İki yıldız Memphis-Duat haritası üzerine koyunca, yıldızlarla iki Dashour Piramidi'nin noktası noktasına çakıştığını görüyordum. Bu bize gökteki Duat'ın komple yıldız modelini veriyordu. Osiris'in uzanmış elinden (Hyades) bacağına (Saiph) kadar her şeyi. Üstelik Beşinci Sülale'nin Abusir'deki piramitlerinin oluşturduğu küçük küme de dahil. Sanki sisler kalkmış, yepyeni bir manzara karşımızda belirmişti. Net ve duru biçimde, Osiris-Sahu'nun görüntüsü!

O sıralarda Hyades'in Mısır astronomisindeki önemini ararken, karşıma oldukça yeni basılmış bir kitap çıktı. Eski Mısır üzerindeki yıldız presesyonlarını inceleyen bir tek ben olmadığını öğrendim. Daha önce adından söz ettiğim Amerikalı Ejiptolog Jane B. Sellers da bu konudaki çalışmalarını, *Eski Mısır'da Tanrıların Ölümü* adıyla sunmuştu. Çalışmasına ilgi duymamı sağlayan şey, Hyades'le Orion'un onun da zihnini kurcalamasıydı. Lodestar V.202 adlı güçlü bir astronomik bilgisayar programını kullanarak çok şaşırtıcı bulgulara ulaşmıştı. Bunlar Sellers'ın Eski Mısır dini ve metinleri konusundaki bilgilerine eklenince, eseri tam benim bulmayı umduğum şey gibi karşıma çıkmıştı.

II Presesyoncu Bayan

Jane B. Sellers'ı yayıncıları, "Altmış yılının çoğunu astronomiyle ve eski Yakındoğu uygarlıklarıyla ilgili soruları inceleyerek geçirmiştir," diye tanıtıyordu. Hayatını Peru'da, Ant yükseltilerindeki Nasca çizgilerini inceleyerek geçiren Alman matematikçisi Maria Reiche gibi biriydi.

Vermont'daki Goddard Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, Sellers Chicago Doğu Enstitüsü'nde Ejiptoloji çalışmıştı. *Hamlet'in Değirmeni*'nin yazarı ve tarihçi olan ünlü müteveffa Dr. Giorgio de Santillana'nın hayranlarındandı. Modern Ejiptoloji konusunda epey aşamalar getirmiş, astronomi kullanılması gereğine işaret etmiş, özellikle de Eski Mısır ve o toplumun dinini incelemek için yıldızlar presesyonunu incelemenin şart olduğuna inanmıştı. Onun da odak noktası, benimki gibi, Piramit Metinleri'yle Memphis Teolojisi'ydi. Bilimsel astronominin yardımıyla sülaleler öncesi ve erken sülaleler dönemi Mısırı'nda dinsel fikirlerin gelişmesini açıklamaya çalışmıştı. Kendisi şöyle diyordu:

Arkeologlar genellikle presesyon anlayışından yoksundur ve bu durum eski mitler, eski tanrılar ve eski tapınak konumları açısından onları etkiler. Filologlara gelince, bazı sorunların astronomi bilmeden çözülemeyeceği, dilbilgisi bilmekle bilimsel bilgilerin eksikliğinin kapatılamayacağı yolundaki suçlamalara karşı onlar da kulaklarını tıkamaktadırlar. Astronomlar için presesyon çok iyi yerleşmiş bir gerçektir. Eski insanla ilgili çalışmalar yapanların bu kavramı anlamaya çaba gösterme sorumluluğu vardır.

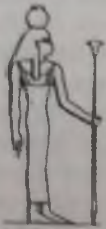
Sellers'ın tezinin doğru dürüst ve ayrıntılı anlatımı bu kitabın kapsamı dışındadır. Kısaca, Sellers'ın en önemli iddialarından biri, Eski Mısırlıların yıldızlardaki presesyon değişimlerini fark ettikleri, bunu bilimsel olarak tam anlamasalar bile, en azından farkında oldukları yolundadır. Hatta Sellers onların bir değişim oranı saptadığı kanısındadır. Bu savını desteklemek için çok güzel görüşler ileri sürmektedir. Bütün bu konularda ona tümüyle katılıyorum. Eğer eski bir halkın dinsel ritüelleri, yıldızları dikkatle izlemelerine dayalıysa, o zaman presesyonun dikkate alınması şarttır. Tartışmamıza devam etmeden önce presesyonun etkilerini anlatan kısa bir paragraf vermek yerinde olur kanısındayız.

Presesyon dünyanın çok yavaş bir hareketinden kaynaklanmaktadır, tam döngüsünü tamamlaması 26.000 yıl süren bir kıpırtıdır. Etkisi gerçek değil, görsel bir etkidir ve yalnızca yıldızları ilgilendirir. Aslında kaymayı yapan, yıldızlar değildir, ama dünyanın presesyon kayması nedeniyle, onlar kayıyormuş gibi görünürler. Bunun etkisini anlamak için Orion Kuşağı'nın Gize'den görünüşünü ele alalım. Onu meridyen üzerinde günne doğru bir yerde düşünün. Bugün güney ufkuına göre 59 derece yükseklikte olsun. Piramit Çağı'nın M.Ö.c.2500 yılında, çok daha alçaktaydı, yaklaşık 45 derecedeydi. M.Ö.10400 yılında daha da aşağıda, 11 derecedeydi. Presesyon etkisi Orion Kuşağı'nın doğudan doğuşunda da kendini gösterir. Orion Kuşağı'nı doğarken, doğu ufkunun hemen üzerinde düşünün. Bugün hemen hemen tam doğudan doğuyor, azimut derecesi 91. Oysa M.Ö.c.2500'de doğunun çok daha güneyinden yükseliyordu, derecesi azimut 106'ydı. M.Ö.10400'de daha da güneyden, 169 dereceden doğuyordu. Presesyonun tam döngüsüne bakarsak ve etkiyi meridyende ölçersek, 13.000 yıllık yarım daireyi, örneğin maksimumdan minimuma olan kayma için, diğer yarım dairelik 13.000 yılı da minimumdan maksimuma kadar olan kayma için tamamlayacaktır, Orion

Kuşağı için, M.Ö. 10400'de başlamış olan yarım daire, minimum yükseklikten, yani ufuk üstünde 11 dereceden başlıyor (Gize'den görünüş), sonra yavaş yavaş yukarıya doğru kayıyor ve Piramit Çağı'nda ufuktan 45 derece yukarıda görünüyor. Bugün ise onu 59 derecede görüyoruz.

Bu bizim gezegenimiz için bir tür yıldız-saat gibi iş görüyor. Presesyon değişiminin tam hızını ve bir yıldızın koordinatlarını bilince, o yıldızın yüksekliğini hesaplayabiliyoruz, örneğin herhangi bir zamanda doğu ufkunun tam neresinden doğmuş olduğunu anlıyoruz. Biz Kral Odası'ndaki güney şaftının Orion Kuşağı'ndaki Zeta'yı hedeflemesi gerektiğini düşündük, böyle olunca presesyon hesapları da bize (oldukça sağlıklı bir rakam olarak) M.Ö. c.2450 yılını gösterdi.

Sellers'in Eski Mısır astronomisiyle ilgili tezine dönersek, bazı tarihöncesi ve eski tarih olaylarının saptanması için bağlandığı ilke, Eski Nil halkının yalnız presesyonu fark etmiş olmakla kalmadığı, dikkatlerini de ilkbahar ekinoksuna (21 Mart) çevirmiş olduklarıdır. O noktada ben ona katılamadım. Ilkbahar ekinoksunun Eski Mısırlılar için ne gibi bir önem taşıdığı hiç belli değildir, ancak güneşin yıllık değişimlerde orta noktaya gelmesi söz konusudur, bu etki gün doğumunda ve gün batımında, bir de meridyen geçişinde fark edilir. Ama aynı şey sonbahar ekinoksu için de geçerlidir. Mısır dinini ya da astronomisini incelemiş kimseler, eski dönem Nil halkının zihnini esas kurcalayan şeyin yaz solstisi (21 Haziran) olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. Piramit Çağı'nın hemen öncesindeki dönemde yaz solstisi, Sirius'un heliak yükselişiyle aynı zamana gelmektedir ve Nil taşkınlarının da başıdır. Esasen kültik fikirler bu hayranlık uyandırıcı bağlantıya dayalıdır. Sirius'un heliak yükselişi aynı zamanda yeni yıl başlangıcı olarak alınmış, takvim hesaplarına da esas oluşturmuştur. Ejiptologlar ve arkeo-astronomlar bu konuda aynı görüştedir. Tanınmış arkeo-astronom ve Los Angeles'daki Griffith Gözlemevi Müdürü E.C. Krupp şöyle yazmaktadır:

Nil yıllık taşmalarıyla Mısır'da uygarlığı mümkün kılmıştır ... o Mısır'ın gerçek yöneticisidir ... Göksel ve dünyasal olgular arasında apaçık görünen ilişkiler, Mısırlıların dünya görüşünü çok etkilemiştir ... Sirius'un heliak yükselişini öylesine önemli bulmuşlardır ki, yeni yılı bu olayla başlatmışlardır. En çarpıcı etki, Sirius'un heliak yükselişiyle Nil'in taşmasının, aşağı yukarı yaz solstisiyle de bir araya gelmesidir ...

Astronom James Cornell de aynı görüşteydi:

İlk insanlar Nil vadisine yerleştiğinden beri, hayatlarının en önemli olayı ve sağ kalışlarının temeli nehrin yıllık taşkınları olmuştur. Bu döngüsel olay, Mısır uygarlığının başlamasında etken olmuş, ayrıca doğal olarak zaman kavramını da geliştirmiş ... böylece takvim ortaya çıkmıştır ... Mutlu bir raslantı sonucu ... Sirius'un sabah göklerinde ilk görünüşü yaz solstisine rastlamakta, Nil de aşağı yukarı o zaman taşmaktaydı ... Bu nedenle Mısır güneş yılının uzunluğu da bu yıldızın peşpeşe (heliak) yükselişleri arasındaki süre kadardı.

Eski Mısır dinini astronomi açısından incelerken, yaz solstisinin ne kadar önemli olduğunu anlamak şarttır. Bu olay yalnız güneşin alçalım açısından yıllık değişimlerini işaretlemekle kalmıyor aynı zamanda "yıl" kavramı için de işaret olarak kullanılıyor, daha da önemlisi, yaklaşan selleri belirliyordu. Bu Mısır'ın gerçek "esrarengizliği"ydi. Suların yaz solstisi sırasında yükselmeye başlaması ve Sirius'un heliak yükselişi, Eski Mısırlıların psikolojisini çok derinden etkilemişti. Sirius-yaz solstisi-sel bağlantısından birkaç hafta önce gökyüzünde bir tür mekanik yıldız işaretleri görülürdü, bu da tabii Osiris-Orion'un şafak vakti doğuşuydu.

Sellers'in bence en büyük katkısı, bilimsel astronomi ve temel düzeyde gözlemsel astronomiyle presesyon olmadan, cenaze metinleriyle ve ritüellerle ilgili verilerin doğru yorumlanmasına imkân bulunmadığını ve (onun adına ben ekleyeyim) dinsel anıtları da doğru yorumlamaya olanak bulunmadığını ortaya koymuş olmasıydı. Bununla Ejiptolojiye büyük hizmet vermiştir. Değindiği bir önemli nokta da, Dashour-Hyades ilişkisinde bana çok yardımcı oldu. Osiris'in kardeşi Seth çok eski zamanlardan beri Hyades'le özdeşleştirilmekteydi. Sellers ayrıca benim dikkatimi Memphis Teolojisi'ndeki astronomik çağrışımlara da çekti. Bu teolojik metinler Mısır'ın efsanevi birleşmesinden söz ediyordu ve genellikle Şabaka Metinleri diye anılırdı. 1987'de ben bu metinlerde güçlü bir astronomik değer sezmiş, ama bunu incelemeyi daha sonraya bırakmıştım. Sellers'in yorumları yalnız o metinlerin önemini yeniden vurgulamakla kalmadı, aynı zamanda Dashour-Hyades ilişkisine cevabın tetiğini çekti ve Memphis-Duat ilişkisinin tüm eksikliklerini tamamladı.

III Bir Siyah Taş

British Museum'da yekpare bir taş vardır. Siyah granittendir, boyutları 1.3 metreye 1.5 metre kadardır, ona No.498 diye adlandırılır. Bu taşın üzerine düzinelerce satır halinde hiyeroglif yazılar kazınmış, ama modern zamanlarda taşın buğday öğütmek için kullanılması nedeniyle ne yazık ki çoğu fena halde hasara uğramıştır. Bazıları bu yazılara Şabaka Metinleri, bazıları da Memphis Teolojisi demektedir. Taş gerçi Yirmi Beşinci Sülale'ye (M.Ö.c.710) tarihlenmiştir; ama yazıların ta Piramit Çağı'ndan kalma kaynaklardan kopya edilmiş olduğuna inanılmaktadır. Amerikalı filolog Miriam Lischtheim, Şabaka yazılarında kullanılan dilin Piramit Metinleri'ne çok benzediğini bulgulamış, bunu eski kaynakların kanıtı olarak almıştır. Aynı görüş pekçok bilim adamı tarafından, bu arada Jane Sellers tarafından da paylaşılmaktadır.

Şabaka Metinleri, bu yazıları taş kopya etmekle görevlendirilen hattatın garip bir takdimiyle başlamaktadır. Görünüşe göre firavun Şabaka, kurtların kemirdiği bazı eski yazıların (herhalde papirüs ya da tahta üzerindeydi) gelecek zamanlara sağlam biçimde ulaşmasını istemiş, hepsinin siyah granit bir levhaya kopya edilmesini emretmişti ve bu taş da Şabaka taşı deniyordu. Bu eski hattatın ifadesi şöyleydi: "Bu yazılar majesteleri tarafından babasının evinde kopya edilmişti ... çünkü majesteleri eskiden kalma bu yazıları kurtların kemirdiğini görmüştü ..." (1-2)

Metinlerin birinci bölümü bir tür Hazreti Süleyman Yargısı'na benzetmekte, "İki Ülke"yi (Mısır) Osiris'in ölümünden sonra Seth'le Horus arasında paylaştırmaktadır. Hikâyeyi kısaca özetleyelim: Seth, Osiris'in kardeşi, Horus da Osiris'in oğludur. Hikâyenin başında, yeryüzü tanrısı Geb, Seth'le Horus'u çağırır. Geb gök tanrıçası Nut'un meşru kocasıdır, Nut da Osiris'le Seth'in annesidir. Böyle olunca Geb de Osiris'in meşru babası olmakta, yeryüzü tanrısı olarak da toprak işlerinde en yüksek yetkili olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı tartışmaların sonunda,

Seth'i Yukarı Mısır'ın ... (ve) Horus'u Aşağı Mısırın, babasının (Osiris) boğulduğu yerin kralı yapar, böylece İki Ülke bölünmüş olur. Horus artık bir bölgenin, Seth de öbür bölgenin başındadır. İki Ülke konusunda Ayan'da barışa varırlar. İki Ülke'nin bölünümü böyle olmuştur.

Burada Osiris'in boğulmasına yapılan atıf da ölümüyle ilgili bir başka tezdır. Seth'in eliyle öldürülmemiş, Memphis yakınlarında bir yerde, Nil'de boğulmuştur. Ayan'ın Memphis kenti kuzey duvarının dışında bulunduğu tahmin edilmektedir ve görünüşe göre Seth'in (Yukarı Mısır) krallığını Horus'un (Aşağı Mısır) krallığından ayıran sınır da oradan geçmektedir. Bu yazıların yazıldığı dönemde, böyle bir çizginin Memphis Nekropolü'nü, Zawyat Al Aryan'ın hemen güneyinden bölmesi gerekir, o zaman da Memphis Duat'ının bir güney, bir de kuzey bölgesi olacak, Gize kuzey kesimde kalacak, güneyde de Hyades (Dashour) bulunacaktır.

Geb görünüşte oldukça adil olan bu kararı aldıktan hemen sonra pişman olur, kararını geri çeker. Yeni kararı, her iki krallığı Horus'a verme yolundadır. Bu durumda tabii Horus ile Seth arasında büyük bir çatışma doğar, bildiğimiz epik savaş yer alır, Horus'un zaferiyle son bulur. Horus böylece "İki Ülke"nin birleştiricisidir ve Memphis Teolojisi'nde öyle anılmaktadır. "O Horus'tur, Yukarı ve Aşağı Mısır'ın kralı olarak yükselmiştir, İki Ülke'yi Duvarın Dibinde (Memphis) birleştirmiştir, İki Ülke'nin birleştiği yer orasıdır." (13-14 c).

Metinler daha sonra bize, Memphis'in bitişiğindeki kutsal yerin anlamını ve kutsallık nedenini açıklamaktadır:

Bu toprak, Osiris'in Sokar Evinde (Memphys Nekropolü) gömülü olduğu yerdir ... (hemen) İsis'le Nephthys'i çağırmalısınız, çünkü Osiris bu suda boğuldu ... Horus, İsis ve Nephthys'le konuşuyor: "Çabuk, onu tutun ..." İsis ve Nephthys, Osiris'le konuşuyor: "Geldik, seni aldık ..." Birlikte onu (karaya) çıkarıyorlar. O, ebediyet tanrısının gizli şeref kapılarından giriyor ... böylece Osiris dünyaya kraliyet kalesinden giriyor, geldiği (ülkenin) kuzeyinden ... Oraya kraliyet kalesi kuruluyor ... (17c-22)

Tıpkı Piramit Metinleri'nde olduğu gibi, ben Şabaka Metinleri'ne de kendi sesleriyle konuşma fırsatını tanıdım. Bu metinler bana Osiris'in cesedini Nil'in batı kıyısında, Sokar Evi'nin (Memphis Nekropolü) kuzeyiyle güneyini ayıran çizginin üzerinde yatar durumda gösterdi. Bu öyküde kozmik bir nitelik vardır ve göksel-Duat için de aynı imajı yansıtır gibidir. Kraliyet kalesinin kuzeyindeki (besbelli Memphis) bu yerde, bize Horus'un bir bölgede, Seth'in öbür bölgede durduğu söylenmektedir ... orası İki Ülke'nin ayrıldığı yerdir.

Aşağı ve Yukarı Mısır'ın sınır çizgisinin neden Memphis'e yerleştirildiği uzun uzun düşünülmüştür. Buranın ideal stratejik yer olduğu önerisi aslında tutmamaktadır. Daha sonraki dönemlerde Memphis, firavunların başkenti olmaktan çıkmış, başkent nehrin 1000 kilometre kadar yukarısındaki Teb kentine taşınmıştır. Mısır'ın dar ve uzun bir ülke olduğu unutulmamalıdır. Daracık Nil Vadisi'nin oluşturduğu 1200 kilometrelik bir şerittir. "İki Ülke"nin sınır çizgisi Memphis yakınındaki Ayan'da olursa, ülkenin bölünümü eşitlikten oldukça uzak olacaktır. Aşağı Mısır'ın kuzeye, Akdeniz kıyısına doğru boyu 220 kilometreyle kalırken, Yukarı Mısır 1000 kilometre boyunda, Memphis'ten Asuan'a kadar uzanacaktır ki, bu da iki rakip taht varisi arasında adil bir paylaşmaya işaret edemez.

Yavaş yavaş bu "toprak" sözünün, bizim bildiğimiz Mısır'ın tümünü ifade etmediği, kozmik ikizine sahip olan kutsal kesimi ifade ettiği ve burada "Sokar Evi"nin (Memphis Nekropolü) bulunduğu izlenimini edinmeye başladım. Memphis Teolojisi'nde karşımızda tipik bir toprak kavgası yoktur, bir kozmik olay vardır. Kahramanlarımız olan Horus'la Seth birer "tanrı" olarak düşünülmektedir. Osiris'in efsanevi ölümünden sonra asıl paylaşılacak ödül, o tanrısal alandır, yani Memphis'in dünyasal Duat'ıdır ve şimdi orada Piramit Alanları bulunmaktadır, bunlar firavun teokrasisinin ve devlet dininin maddesel ifadesinin sembolleridir.

Kozmik anlamda "Osiris-Sokar"ın toprağı, Samanyolunun (göksel Nil'in) batı kıyısındaki yıldızlı Duat'tır. Orada da Osiris, gökyüzünün aşağı kısmındaki Canis Major'la yukarı kısmındaki Hyades'i ayıran çizgi üzerinde yatmaktadır ve bu iki bölgenin arasında da Orion bulunmaktadır. Acaba gökyüzünün aşağısını yukarisından ayıran sınır neydi, diye düşünmeye başlamıştım. Hyades'i yıldızlı Osiris Duat'ının geri kalanından ayıran bir şey mi vardı?

Memphis'in hemen kuzeyindeki Ayan'ın yerini düşündüm ve sınır çizgisini Memphis Nekropolü'nü aşan paralel dairesi olarak uzattım. Çizgi Abusir piramit alanının hemen güneyinden geçti, Saqqara ile Dashour güneyde (Yukarı Mısır), Abusir, Zawyat Al Aryan, Gize ve Abu Ruwash da kuzeyde (Aşağı Mısır) kaldı. Böyle olunca Geb'in ilk kararı, Horus'a Memphis-Duat'ın aşağı kesimini, yani Abusir, Zawyat Al Aryan, Gize ve Abu Ruwash bölümünü verecek, yukarı bölüm de, Saqqara ve Dashour piramitleriyle birlikte Seth'e gidecek demektir.

Osiris'in gökteki vücudu, o dev Sahu imajıydı. Bacakları açık, tek kolunu uzatmış, avucunda yıldız tutan o insan biçimiydi. Cinsel organı, yani fallusu, Orion Kuşağı yıldızları tarafından açık seçik işaretlenmişti, bunlar yıldızsal Osiris'in cinsel gücünü gösteriyordu. Osiris-Isis mitinde

kilit nokta, İsis'in yapma bir fallus oluşturarak kendi rahmini Osiris'in tohumuyla döllemesi ve hamile kalmasıydı. Gariptir ama, Kahire Müzesi'nde Stela Envanteri diye bilinen eski bir metin vardır. Tarihi bilinmemektedir, ama Ejiptologlar o yazıyı yaklaşık M.Ö.1500 dolaylarına tarihlemektedirler. Yazı 1800 yılında Mariette tarafından, Keops Piramidi yakınındaki "İsis Evi" denilen küçük tapınağın kazısı sırasında bulunmuştur. Bu stelada Keops'tan ve Büyük Piramit'ten söz edilmekte, İsis de "Piramidin Hanımı" olarak adlandırılmaktadır. Eğer bu doğruysa, sahte fallusu Büyük Piramit'teki Kral Odası'nın güney shaftı olarak düşünmek ilginç olmaktadır. Bu shaft, Orion Kuşağı'na dönüktür, yani gökteki Osiris-Sahu imajının fallus bölgesine ayarlanmıştır. Bu da bize Piramit Metinlerinde tarif edilen yıldızsal birleşmeyi, Osiris'le İsis arasındaki dölleme olayını hatırlatmaktadır:

Kız kardeşin (karın) İsis sevginle coşarak sana geliyor. Onu fallusuna (shaft?) oturtuyorsun, tohumun ona geçiyor, çünkü o Sothis (Sirius) olarak hazır ve Horus Sopd (bir yıldız) senden çıkararak, "Sothis'in içindeki Horus" oluyor..." (PM 632)

Şimdi Şabaka Metinleri'nden deşifre edilmesi gereken şey, Geb'in neden Duat'ın güney kesimini Seth'e verdiği ve sonra bu kararından vazgeçtiğidir. Acaba göksel Duat'ta bir olay olmuş da, Geb bu yüzden göksel Duat'a karşılık gelen Memphis Duat'ını alt ve üst bölümlere bölmeyi mi düşünmüştür? Örneğin Hyades'in pozisyonunda bir değişiklik mi olmuş, bir olay onu M.Ö.c.2500 dolaylarında aşağı gökten yukarı göğe mi geçirmiştir? Ayrıca gökyüzünü aşağı ve yukarı gök olarak bölen çizgi nedir?

IV Gökte Bir Ekvator

Yeryüzünden bakıldığında gök kocaman yarı küre bir kasaya benzer. Bize yassı görünen dünyayı çevreler, dip kenarı da ufuğa yaslanır. Bilimsel astronomide biz bu göksel yarıküreyi bir meridyenle doğu ve batı olarak ayırırız; hayalimizde kuzeyden güneye inen bir çizgi oluştururuz. Ama aynı zamanda göksel yarıküreyi kuzey ve güney olarak da ayırır, bir göksel ekvatoru doğudan batıya uzatırız. Bu çizginin tam başınının üye-

rinde olabilmesi için sizin dünya ekvatoru üzerinde duruyor olmanız gerekir; yoksa o çizgiyi güneye doğru kaymış durumda görürsünüz. Bu durumda meridyen çizgisini kesişi, doksan derecede değil, doksandan sizin durduğunuz enlem açısını çıkarınca bulacağınız bir derece kadar olur. Demek ki eğer Londra yakınlarında duruyorsanız, göksel ekvator, meridyeni ufuktan $90-51=39$ derece yüksekte kesecektir. Kahire yakınlarındaysanız, bu sefer ekvator, meridyeni ufuktan $90-30=60$ derece yukarıda kesecektir. Demek ki göksel ekvator, aşağı ve yukarı gökleri ayıran astronomik bir "sınır"dır.

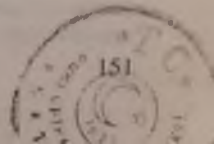
Jane Sellers şu sonuca varmaktadır:

Seth ... başlangıçta Hyades'le, burcumuzun V biçimli, başa benzeyen bölümü olan TAURUS'la (BOĞA) özdeşleştirilmiştir. Osiris'in kardeşi olarak, gökteki yeri ORLON'a yakındır ... önemli bir yargı kararı, Osiris'in görevini Horus'a vermiş, Seth de ORLON burcunun güneyinde bir mevkiye mahkûm edilmiştir ...

Hyades'ten (Sahu'nun güney burcu) Orion'un kendisini aşarak Canis Major'a ve Sirius'a kadar yayılan dev bir göksel Sahu imajı vardır. Göksel ekvator bu "toprağı" nasıl bölmüştür?

Skyglobe 3.5 programını kullanarak M.Ö. 3100 dönemine gittim. Ejiptologlara göre Mısır'ın iki ülkesinin birleşmesi o zaman yer almıştı. O noktada gök Duat'ının yıldız bölgesini meridyende görüntüledim (Hyades, Orion ve Canis Major). Göksel ekvator tam Hyades'in yukarisından geçti. Demek ki aşağı gökteydiler (bu da Aşağı Mısır'a karşılık geliyordu). Presesyon etkisinin yıldızları yukarıya doğru süreceğini bildiğim için, Hyades'in ve özellikle de Aldebran ve 311 (Epsilon Taurus) adlı iki yıldızın (bunları Dashour Piramitleri'yle özdeşleştiriyordum) ne zaman göksel ekvatoru geçip yukarı gökyüzüne (Yukarı Mısır) gireceğini görmeye karar verdim. Yüzyıllara birer birer baktım, M.Ö. 3100, M.Ö. 3000, M.Ö. 2900, diyerek M.Ö. 2000 yılına kadar geldim. Bilgisayar ekranında, Memphis Teolojisi'nde anlatılan birleşme olayı karşıma çıkınca şaşırıp kaldım. Akıl durdurucu bir manzaraydı! Göksel ekvatorun sıfır alçalımında olduğunu hatırlayarak, negatif alçalımların aşağı gök, pozitif alçalımların yukarı gök olduğunu düşünerek, tarihleri en yakın on yıla kadar ayarladım ve aşağıdaki tabloda gördüklerinizi okudum.

Dönem	Alçalım	
	Aldebran	Yıldız 311
M.Ö. 3100	-5° 35'	-3° 29'
M.Ö. 2450	-1° 56'	sıfır
M.Ö. 2080	sıfır	+2° 13'

Bu presesyon olayları çok şeyi açığa çıkarır. Khufu'nun (Büyük Piramit'i yaptırdığı söylenen hükümdarın) tahta geçtiği sırada, yıldız 311'in göksel ekvatoru aşma noktasında ve aşağı gökyüzünden yukarı gökyüzüne geçmek üzere olduğu söylenebilir. Daha sonra, M.Ö.c.2080'de, yani Piramit Metinleri'nin Beşinci ve Altıncı Sülaleler tarafından piramitlerin içine yazıldığı sırada, aynı şey Aldebran'a olmuştur. İlişkiler açısından bunun anlamı, Dashour (Hyades) Piramitleri artık Yukarı Mısır'a ait demektir, toprak kavgası burada tapu şenetleriyle değil, yıldızların presesyon esrarengizliğiyle karara bağlanmaktadır. Gökyüzü tanrılarının, Helio polis'in Büyük Enead'ının kararına hiçbir papaz karşı çıkamaz.

Presesyon arkeolojik ya da kronolojik yorumlara bağlı değildir. Presesyon kaymasının doğal ve döngüsel dönemlerine bağlıdır, bu nedenle de gerçek bir çağ işareti gibi davranır. Doğal fizik kurallarına göre hareket eden kocaman bir yıldız-saattir. Birleşme olayının, kutsal sınır paralelinin kuzeye doğru kaymasından ortaya çıktığını artık görebiliyordum. Bu olay Mısır'da sülaleler döneminin başlangıcında dikkate alınacak bir şey değildi, ama Dördüncü Sülale'den sonra yer alan dinsel bir çatışmaydı. Böyle bir çatışma, kanıtlar az bile olsa zaten pekçok Ejiptolog tarafından sezilen bir şeydi. Bu Ejiptologlar arasında Dr. Edwards, Dördüncü Sülale'nin sonlarında siyasal bir ayaklanma olmuş olabileceğinden söz etmiş ve şöyle demişti: "... belgesel kayıtlar bulunmasa bile, Dördüncü Sülale'nin sonlarına rastlayan siyasal olayların karakteri birçok göstergeden tahmin edilebilir."

Bu göstergeler, Edwards'a göre, kraliyet adlarının sonuna "ra" ekinin takılmasından başlıyordu: Khaf-ra, Menkau-ra, Cedef-ra, Sahu-ra, vb. Edwards'a göre bunun anlamı, güneş kültürünün ağırlık kazanması demektir, çünkü ne de olsa hükümdarlara güneş tanrısının adı ekleniyordu. Ayrıca Dördüncü Sülale'den başlayarak firavunların ünvanına "Ra'nın oğlu" sözü de eklenmişti. Ama tabii Osiris'in oğlunu simgeleyen Horus adı da o ünvanın bir parçası olmayı sürdürmüştü. Tabii bir de piramit yapımlarındaki o maddesel gerileyişin kanıtları vardı. Beşinci ve Altıncı Sülale piramitleri daha küçülmüş, taş işçiliği daha kalitesizleşmişti. Bu da ya siya-

sal bir kargaşanın ya da kültik değişikliğin belirtisi olabilirdi.

Memphis Teolojisi bu nedenle, Mısır tahtıyla ilgili gerçek bir kavgayı, mitolojik ve kozmik ifadelerle anlatıyor gibi gözükmemektedir, bu kavga da Dördüncü Sülale'nin sonlarına doğru yer almıştır. Eğer bu doğruysa, Osiris hükümrânlığının altın dönemi, Gize Nekropolü'nün tamamlanmasıyla sona ermiş, firavun mirasının kime kalacağı yolunda bir kavga başlamıştır. "Ra'nın oğlu" ünvanı belki taht üzerinde hak iddia eden ve kendini Heliopolis tanrılar panteonunun, Büyük Enead'ın babasının soyundan gelme olarak tanıtan, bu sayede Osiris'in oğlu olduğunu iddia eden kişilere göre üstünlük sağlamaya çalışan biri tarafından kullanılmış olabilir.

Gariptir ama bunu Westcar Papirüsü de onaylar görünmektedir. 1947 tarihinde dikkatleri bu esrarengiz belgeye çeken Edwards olmuştur. Belgede Beşinci Sülale'nin ilk üç kralının tahta çıkış hikâyesi, Eski Mısırlıların gözüyle anlatılmaktadır. Bunlardan Sahura ve Neferirkara, Abusir'deki piramitleri yaptıranlardır.

V Bir Kadın-papazın "Üçüzleri"

Westcar Papirüsü Beşinci Sülale'nin doğuşuna ait efsaneyi korumuş, olan belgedir. Bize burada Heliopolis yüksek rahibelerinden birinin güneş tanrısı Ra'dan hamile kaldığı anlatılmaktadır. Bir hanedan değişimi ya da darbe söz konusu olduğunda, bu komplo çok sık kullanılır. Örneğin Büyük İskender'in annesi Olympias, Zeus-Ammon'un kendisiyle seviştiğini ileri sürmüş, oğlunu Makedonya ve Yunanistan tahtının en iddialı varisi durumuna getirmiştir. Sezar da Venüs soyundan geldiğini ileri sürmüştür. Hanedan kavgalarında ilahi kan, saf halkın aklını çelmek için kolay bir yoldur, kuşkulu ya da gayrimeşru bir iddia bile yarar sağlamaktadır. "Mucizevi" bir doğum, on yedinci yüzyıl Avrupası'nda bile güçlü silah sayılmaktaydı. Örneğin Fransa Kralı On Dördüncü Louis'nin, On Üçüncü Louis ile karısı Avusturyalı Anne arasında yirmi altı yıllık çocuksuz ilişkiden sonra mucize sonucu ana rahmine düştüğü söylenirdi. Doğan tek varislerini Dieudonné (Tanrının ihsanı) diye bir takma isimle çağırırlardı.

Heliopolis rahibesinin güneş hamileliği iddiası herhalde dikkatle hazırlanmış bir komploydu ve görünüşe göre sonuç da vermişti. Westcar Papirüsü'ne göre, Ra yeryüzüne inmiş, Heliopolis başpapazının zaten pek hevesli olan karısını hamile bırakmıştı. Sonuçta üçüz çocuk doğmuş, üçü de Mısır'a kral olmuşlardı. Adları Userkaf, Sahura ve Neferirkara'ydı. Westcar

Papirüsünde de, Memphis Teolojisi'nde olduğu gibi, sanıyorum tarihsel olayı yine kozmik açıdan okuyoruz ve sonuçta Beşinci Sülale başlıyor. Bu güneş hanedanının kendi piramitleri için seçtiği yer, Dördüncü Sülale'yle ve onların egemen astral kültü olan Osiris kültürüyle ilişkiyi vurgulamak amacıyla, Abusir'deki düz ve yassı bölge olmuştur. Burada üç küçük piramit yapılmıştır ve bunlar, Memphis-Duat kavramı içinde, Osiris-Sahu gök imajının "başı" olma durumundadır. Kanımca Westcar Papirüsü'ndeki hikâyeyi Memphis Teolojisi'ne bağlayan bir astronomik olay da olmalıdır. Çünkü Teoloji bize Osiris mitindeki garip değişimi anlatmakta, Osiris'in Nil'de boğulduğunu söylemekte, bu olayın da tam Abusir yakınındaki Ayan'da, bölücü çizginin geçtiği yerde yer aldığını anlatmaktadır.

Skyglobe 3.5 bize M.Ö.c.2300 döneminin, yani son kronolojik sıralamaya göre Beşinci Sülale başlangıcının, güneşin Samanyoluna batıdan yaklaşması ve mayıs başlarında (Julian takvimi) batı kıyılarına ulaşması zamanına rastladığını göstermektedir. Güneş orada yaklaşık yirmi dört gün boyunca boğulmakta, mayıs sonunda doğu kıyısına çıkmaktadır. O an, Osiris'in "başı"nın hesaplanan doğma saatidir, yani benim Memphis-Duat haritasında Abusir'le ilişkilendirdiğim üç küçük yıldız doğmaktadır. Böylece ufukta hem Osiris-Sahu'nun başı, hem de güneşin Nil sularından çıktığı nokta ve zaman aynı olur. Bu astronomik veriler, gerçekten de Osiris kültürünü ve büyük olasılıkla Osiris'in kendisini güneşleştirme yolunda bir girişimin yer aldığını göstermektedir. Besbelli Heliopolis papazları tarafından ortaya konan astronomik kanıtlar, güneşin göksel Nil'de boğulması ve Osiris-Sahu'nun başının görünmesiyle ilgilidir. Abusir'de piramidini yaptıran Beşinci Sülale krallarından Sahu-ra'nın adı, belli ki Osiris astral kültürünü birleştirme, büyük olasılıkla kontrol altına alma yolundaki bir girişimdir ve Heliopolis'teki güneş hizipi tarafından girilen bir iştir. Görünüşe göre Altıncı Sülale'nin, hatta yedincinin sonuna kadar sonuç vermiştir. Ama sonra Osiris kültürü yeniden ve daha güçlü olarak ortaya çıkmış, Piramit Çağı'nı izleyen Orta Krallık dediğimiz dönemde gücünü göstermiştir.

Osiris'in ölümünün öbür anlatılış biçimi de Seth tarafından öldürül- düğü, vücudunun parçalarının Mısır'ın her yanına saçıldığı yolundadır. Beşinci Sülale'nin altı piramidi, büyük Dördüncü Sülale'nin yedi piramidiyle birlikte toplam on dört piramit etmektedir ve Piramit Metinleri'nin yazıldığı sıralarda Memphis Nekropolü'nde bu kadar piramit vardır. İlginçtir ama, bu sayı da Osiris'in Seth'in bıçağıyla öldürülmesi mitindeki bir başka noktayla bağlantılıdır. Seth cesedi on dört parçaya böler.

Wallis Budge şöyle demektedir:

...daha sonraki gelenek, Osiris'in cesedinin on dört ya da on beş parçaya kesildiğini, her parçanın gömüldüğü yere bir mezar yapılmasını da İsis'in sağladığını söylemektedir ... Osiris'in bu tapınak mezarları ya da cenaze tapınakları belki Piramit Metinleri'nde geçen Osiris Aat'larını (Elisia alanları) gösteriyor olabilir ... Osiris'in yeryüzündeki mezarlarının gökte de karşılıkları vardır ...

Osiris'in ölümünden sonra Horus'la Seth arasındaki epik savaşa geri dönersek, Piramit Metinleri bize bu büyük çatışmada Horus'un sol gözünü kaybettiğini söylemektedir. Bu garip sakatlanma da presesyonla açıklanabilmektedir. Tüm gök mitolojilerinde ve özellikle de Mısır mitolojisinde, gökte her zaman için o kocaman Taurus burcuyla simgelenen bir boğa vardır. Bu göksel boğa, Avcı Orion'la yakından ilişkilidir ve klasik resimler genellikle Orion'un sol kolunu uzanmış, elini Boğa'nın başına dayanmış olarak gösterir. Son zamanlarda anlaşıldığına göre, Pers-Roma tanrısı Mithra tarafından öldürülen bu boğa, astronomik anlamda bir kurbandır. Mithra'nın kendisi Orion'dur, göksel boğanın başı da Hyades'ten başkası değildir. Bu resim, Orion'la Boğa'nın Yunan ve Romada temsil edilmesine, Hyades'in de boğanın başı olarak gösterilişine uymaktadır. Bu nedenle boğanın gözlerinin de Aldebran yıldızıyla 311 (Epsilon Taurus) olduğu ortaya çıkmakta, 311'e sol göz denmektedir. Yıldız 311'in M.Ö.c.2450'de nasıl göksel ekvatoru geçip güney göklerinden kuzey göklerine kaçtığını daha önce görmüştük. O halde kendisine Aşağı Mısır verilen Horus, gözünü böyle mi kaybetmiştir?

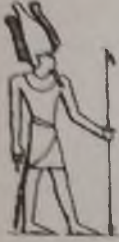
Piramit Metinleri bize, Horus'un gözünü kaybettiği epik düellonun, doğu göklerinin aşağı kısmında yer aldığını, Kıvrılan Su Yolu'nun kıyılarında olduğunu da söylemektedir:

Horus sol gözü için yüksek sesle bağırdı, Seth de husyeleri için bağırdı ve Horus'un gözü üç sıçramada Kıvrılan Su Yolu'nun ötesine (sağına) düştü ... Thoth (Merkür gezegeni) onu Kıvrılan Su Yolu'nun öbür yanında gördü ... Horus'un gözü, Kıvrılan Su Yolu'nun öbür yanında, gökyüzünün doğu tarafında, Thoth'un kanatlarının üstüne düşmüştü ... (PM 594-6)

Göksel mevki yine Orion'un yakınlarıdır. Osiris Nil kıyılarına yakın yerde devrildiği suralarda, ona saldıran Seth'in Osiris'i tanrıların önünde kavgayı başlatmakla suçladığını okuyoruz: "Bana saldıran oydu (Osiris) ... Orion adıyla bilinen, bacağı uzun, adımı uzun olandı ..." (PM 959).

Thoth'la Horus o zaman Osiris'e yardım etmek üzere gökyüzüne geller:

Horus geldi, Thoth göründü, Osiris'i yan çevirip ayağa kaldırdılar ... Kalk ayağa, Ey Osiris, Kolun İsis'te, Ey Osiris; Elin de Nephthys'de, onların arasına git. Gökyüzü (göksel Duat bölgesi) sana verildi, yeryüzü (Mısır, yani Memphis Duat'ı) sana verildi, Kamışlık alanlar; Horus höyükleri ve Seth höyükleri de verildi ... (PM 956-61)

Horus ve Seth höyükleri, piramlara bir atıf mıdır?

British Museum'da Yeni Krallık dönemine tarihlenen, Chester Beatty No. 1 Papirüs diye bilinen harikulade bir belge vardır. Orada bize, tanrıların kozmik sarayında neler olup bittiği anlatılmaktadır. Görünüşe göre kavga birkaç yıldır sürüp gitmektedir, sonunda Heliopolis Konseyi'yle tanrılar bu uzun kavgaya kızar, son kararlarını açıklamaya hazırlanırlar. Herhalde çok zor bir karar olmuş olmalıdır, çünkü Chester Beatty No.1 Papirüsü'nde sorunu çözmek için gösterilen çabalar çok büyütülmekte, Mısırlıların nasıl "yasanın kaba kuvvete karşı zaferi kazanışına" tanık oldukları söylenmektedir. Bütün bunlar daha önce Osiris tarafından yönetilmiş olan "İki Ülke"nin, sonu belli olmayan bir kavgadan sonra iki kral arasında bölüştürülmesi gibi garip bir karara işaret etmektedir. Seth, Heliopolis Konseyi'nin kararına uymaya ikna edilir. Jane Sellers'in daha önce vardığı sonuca uygun olarak "önemli bir yargı kararı Osiris'in görevini Horus'a verir, Seth de ORION burcunun "güneyinde" bir mevkiye mahkûm edilir ... orası da Hyades yıldızlarıdır.

Yıldız araştırmalarımın sonuna vardığımı hissetmeye başlamıştım. Pek zengin belgesel ve arkeolojik kanıtlar dikkate alınırsa, belki yine birtakım kopuk uçlar kalmış olabilirdi ama, Memphis Nekropolü'nü örten en kalın perde artık kalkmış demektir. Komple bir yıldız planının şişirsel bir zerafetle ve görkemle uygulandığını görüyordum. Piramit Çağı'nda yaşayan eskilerin çok iyi geliştirdiği o ikili biçimde düşünmeye başlamıştım. Hem gök, hem yer açısından düşünüyor, bileşik vizyonu ifade edebilmek için alegoriler ve semboller kullanıyordum. Duat oluşturulurken, birbirine

karışmış iki imaj halinde ortaya çıkmıştı; biri gökte, diğeri de yerdeydi. Nil de Samanyoluyla birleşiyor, yıldız hizalanmaları ve konumlanmaları kendini aynen Memphis Nekropolü'nde de gösteriyor, piramit kümelerinin bulunduğu alanlar, meridyenler ve paralellerle bölünüyordu.

Ama benim 1989-90'da yayımladığım makaleler, master planın şimdi ortaya çıkardığım daha geniş vizyonuna yer vermemişti. 1992 Ağustosuna gelmiştik, olay benim hayatımı değiştirdikten bu yana dokuz yıla yakın zaman geçmişti. Neler bulduğumu diğer insanların da bilmesini istiyordum. Akademik makaleler, keşifleri geniş halk kitlelerine iletemiyordu. Egiptologların okuma çabaları on yıllık bir yığılma göstermekteydi. Bazı durumlarda yığılma yirmi yılı buluyor, yüzlerce makale, tez ve rapor gözden kaçıyor; okunmayı, incelenmeyi bekliyordu. Okunduğu zaman bile bu malzemelerden pek bir şey çıkmıyordu. Ben de o zaman büyük kararımı verdim: Bir kitap yazacaktım. Kitap konuyu popüler hale getirecek, yeni fikirleri duyuracak, heyecan verici buluşları vurgulayacaktı.

Michele'e söylediğim zaman derin derin içini çekti. Ailem yıllardır benim bu kişisel seferime katılmış durumdaydı. Çocuklarım Eski Mısır'ın gölgesi altında büyümüştü, okulda arkadaşları onlara babalarının ne iş yaptığını sorduğunda, "Firavun Tur'la çalışıyor," diyorlardı. Bereket versin yıllar içinde bazı güzel mühendislik danışmanlıkları almıştım, Sydney'deki mülkümüz de üç yılda değerini üç kat artırmış olarak satıldı. Demek daha sekiz ay boyunca zengin sayılırdık. Biraz sabırlı davranırsak bir yıl bile idare ederdik. Bu iş ya şimdi yapılacaktı ya da hiç. Michele yine içini çekti, gülümseyerek başıyla evetledi.

MB belleğine sahip iyi bir 386 bilgisayar, yeni bir kelime-işlem programı, fazla odanın ofis haline getirilmesi sonucunda, kitabı yazmaya başladım. Kendimi çok mutlu hissediyor, doğruyu yapıtıma inanıyordum. Her yeni yazarın karşılaştığı sarsıntıları, kaygıları bir kenara bıraktım. Eserin yayımlanıp yayımlanmayacağıyla ilgili kuşkular, gerekli kelimeleri bulamamaktan kaynaklanan kaygılar bir yana itildi, çabalar sürdürüldü. Kasım ayı geldiğinde, ilk taslağı hemen hemen hazırlamıştım. O sırada bir ihtisas kitabına ihtiyacım oldu, yazıya bir gün ara verip Mini-Rover'i mi Oxford'a doğru sürdüm.

PİRAMİTLERDE İNTERMEZZO

Zoser'in mimarı İmhotep ... Manetho tarafından taş mimarisi sanatının mucidi olarak onurlandırılır ... başarıları Mısırlıların daha sonraki kuşakları arasında efsaneleşmiş, kendisi yalnız mimar olarak değil, sihirbaz, astronom ve tıbbın babası olarak anılmaya başlamıştır ... (ve) ... Yunanlıların kendi tıp tanrıları Asklepios'la özdeşleşmiştir

- I.E.S. Edwards

Mısır Piramitleri

Bunların (Dördüncü Sülale krallarının) üçüncüsü Suphis, Büyük Piramit'i yapandı. Herodotus o piramidin Keops tarafından yapıldığını söylemektedir. Suphis tanrılara karşı bir inançsızlık geliştirmiş, onları hor görüyordu, ama sonra bundan pişmanlık duydu, Mısırlıların çok saygı gösterdiği Kutsal Kitabı yazdı.

- Manetho, Eusebius'e göre *Aegyptiaca* (kitabe)

I Yolların Buluşması

O soğuk sabah havasında arabamı Oxford'a doğru sürerken kaloriferi sonuna kadar yakmıştım. Kuzey Hindistan'ın Keşmir bölgesinde çalışırken tutulduğum o inatçı akciğer enfeksiyonu neyse ki artık geçmişti. Oraya kısa bir danışmanlık görevi için gitmiştim. Kitabı yazmaya oturmadan önce son mühendislik işim de oydu. Enfeksiyonu temizlemek için aylarca antibiyotik tedavisi görmüştüm, ama sonunda, o gün M40 otoyolunda Oxford'a doğru ilerlerken kendimi iyi hissediyordum.

Hermetica'dan bir tane almak istiyordum. İskenderiye'de, M.S. ikinci yüzyılda yazılmış bir eski metinler koleksiyonuydu. Yunan asıllı Mısırlılar yazmıştı onu. Kitabı Hermes Trismegistos'a, yani Eski Mısır tanrısı, hiyeroglifin ve bilimin mucidine ithaf etmişlerdi. Son İngilizce çevirisi 1924 yılında Helenik bir tarihçi olan Walter Scott tarafından yapılmıştı. Oxford'daki sahaflardan birinde bu kitabı bulacağımı ummaktaydım. Ama şansım tutmadı. Son kitabı yıllar önce satmışlardı, başka sahaflarda da olmadığını biliyorlardı. Tam dükkândan çıkacağım sırada, genç tezgâhtar arkamdan seslendi. Sanırım bilgisayarında bir şey bulmuştu. Evet, Dorset'te Solos Press adlı küçük bir yayınevi, aradığım eseri cep kitabı olarak birkaç gün önce yayımlamıştı. Adresi aldım, kitabı kendim ısmarlayacağımı söyledim.

Solos Press'in sahibi Adrian Gilbert'ti. Orayı iki yıl önce kurmuş, dört kitap yayımlamış, bunlardan birini de kendi yazmıştı. İlgi alanı, baskıları tükenmiş olan, ama çeşitli uzmanlık dallarındaki okurlar tarafından hâlâ aranan kitapları yeniden yayımlamaktı, son projesi de Scott'un *Hermetica*'sı olmuştu. Yayınevinin dağıtım bölümüne telefon açıp Adrian'ın ev telefonunu istedim, ama rastlantı sonucu o anda dağıtım yerinde olduğunu öğrendim. Konuşurken pekçok ortak yönümüz olduğunu keşfettik. O da benim gibi Eski Mısır dinine ilgi duymuş, piramitlere merak sarmıştı. *Hermetica*'nın bu yeni baskısına kendi uzun önsözünü koymuş, Eski Mısır'ı anlatmıştı. Söylediği bazı şeyler, özellikle de *Hermetica* ile Eski Mısır metinleri arasında bağlantı kurması, benim de ilgimi uyandırdı. Kendimizi kaptırmış, bu güzel konuda konuşup duruyorduk. Birden farkına vardım, yaklaşık bir saattir telefondaydık. Adrian'a yazmakta olduğum kiptan söz ettim, yayımlama konusuna ilgi gösterip göstermeyeceğini sordum. Metni görmek istediğini söyledi, yakın bir tarih için randevulaştık.

Aralık ayı başlarında buluştuk. Bir saat geçmeden, birlikte birkaç kitap yazmaya karar vermiştik bile. Bunların ilki *Orion Gizemi* olacaktı. Adrian'ın tecrübe birikimi müthişti. Hemen bir yazma planı oluşturdu, ara-

dan bir hafta geçmeden *Orion Gizemi* rayına oturdu. Ben bir hayli süreden beri tek başıma çalışmıştım. Adrian bana taptaze bir enerji ve bir ivme kazandırdı, proje o sayede ayağa kalkabildi. Artık bir ekip olduğumuza göre, yeni araştırma alanları kararlaştırdık. Bunlara birlikte yönelebildik, yıldız dininin ihmale uğramış diğer alanlarını da yoklayabilirdik. Tezin ana hattına bağlı olan ve araştırılması gereken iki önemli alan vardı: Biri Phoenix Tapınağı'ndaki o esrarengiz relik, Benben Taşı; diğeri de Keops Piramidi'ndeki şaftların presesyonal yıldız-saat etkilerinin gelişimiydi.

Çok geçmeden Dr. Edwards telefon etti, Keops Piramidi'nin Kraliçe Odası'ndaki şaftlarla ilgili herhangi bir çalışma yapıp yapmadığımı sordu. *DE 16*'da iki yıl önce bir makale yayımladığımı söyledim. O konuda ne düşündüğümü çok merak ettiğini söyledi. Ben de ona, presesyon hesaplarıma göre güney şaftının Sirius'a yönlenmiş olduğunu, dolayısıyla Kraliçe Odası'nın ve şaftlarının terk edilmiş olduğu görüşüne katılmadığımı söyledim. Bundan pek de emin olamadığını belirtti, yeni kaleme aldığı, ertesi yıl yayımlanacak makalesinin bir kopyasını bana postalayacağını söyledi. Sonra birdenbire, bana bir Alman bilim ekibinden söz etti. Kahire'deki Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Dr. Rainer Stadelmann'ın ekibiydi. Şu anda o şaftları incelemekteydiler. Bu çok önemli bir haberdir. Mısır'a mümkün olduğu kadar çabuk gitmeye karar verdim. Adrian'la karısı Dee de benimle gelmek istediler. Dee amatör fotoğrafçıydı. Kitabımızın resimleri üzerinde çalışmaya başlamıştı bile. 1993 Şubatı'nın sonunda yola çıkmayı kararlaştırdık. Ben bu arada, Mısır'da yapmak istediğim görüşmeleri de ayarlamaya zaman bulacaktım. Dr. Stadelmann'la konuşmayı, şaftlar konusunda daha fazla bilgi edinmeyi özellikle istiyordum. En çok istediğim şey de tabii şaftların eğimi konusunda yeni veriler almak, Petrie'nin verilerinin yarattığı tutarsızlıkları çözümlemektir.

Şubat sonunda Adrian'la ikimiz, *Orion Gizemi*'nin ilk taslağını hazırlamıştık. Beklenmedik olayların onu yeniden kaleme almayı zorunlu kılacağını henüz bilmiyorduk. Bir mola vermeye ihtiyacımız vardı; Mısır'a gidip biraz saha çalışması yapmak, kitap için birkaç resim çekmek iyi bir fikir gibi geliyordu. Kahire'deki yakınlarım, Dr. Stadelmann'dan martın ilk haftasına randevu almışlardı. Uluslararası basın, Mısır'daki köktendinci teröründen söz edip duruyordu. Ama sorun daha çok Yukarı Mısır'daydı; Kahire sakindi. Mısır'daki kuzenim Josette Orphanidis'e telefon açtım, turistlerin o bölgeye girmesinin sınırlandırılıp sınırlandırılmadığını sordum. Tam tersine, Mısır yetkilileri sorunu azımsama peşindeydiler. Turistlerin ziyaretlerinden memnun ayrılmaları için ellerinden ne geliyorsa

yapıyorlardı. Turist sayısı da çok azaldığı için, arkeolojik yöreler her zamanki kadar kalabalık değildi. Kahire bölgesine gitmenin tam zamanıydı. Bizim yoğun programımıza çok uygun koşullar vardı. Londra'dan 26 Şubat günü hareket ettik.

II İsis-Sirius Şaftında Bir Kader Buluşması

Adrian'la Dee eski Victoria Otelinde kalıyorlardı. Kalabalık Ramses Meydanı'nda, *grande époque* döneminden kalma bir oteldi. Ben Josette'le kocası John'ın evine yerleşmiştim. Kentin daha sakin kesimlerinden Maa'dı'deydim. Hava nefisti. Fazla sıcak değildi. Hepimizin keyfi yerindeydi, Dee de Gize Piramitleri'nde ilk fotoğraflarını çekmeyi hevesle bekliyordu.

Ama Dee'nin makinesinin çektiği ilk resim, Kahire Müzesi'nin bulunduğu Tahrir Meydanı'ndaki patlama oldu. Öğlenleri turistlerin ve Kahire Amerikan Üniversitesi öğrencilerinin toplandığı kalabalık kafe-bara teröristler güçlü bir bomba koymuşlardı. İki turist öldü, çoğu yerli olan on dört kişi de ağır yaralandı. Kahire merkezinde pek dolaşmamamız önerildi. Turist bölgelerinde gezmek daha güvenliydi, çünkü Mısır hükümeti elinden gelen koruma önlemlerini oralarda alacaktı. Daha da iyisi, kalabalıklara hiç sokulmamak, kendi başımıza kalmaktı; zaten bizim de niyetimiz oydu.

Robert Bauval ve Adrian Gilbert, Gize Piramitleri'nin önünde

İlk işimiz elbette ki Gize'yi ziyaret etmek oldu. Ilık havalı, harika günlerden biriydi. Yumuşacık bir güneş, mavi bir gök ve tatlı bir rüzgâr. Piramit alanında birkaç saat kadar dolaştık, çölün zengin oksijenli havasını soluduk. Turumuza güneybatıdan, tüm nekropolü bir tepenin üzerinden gören yerden başlamıştık. Kuzeydoğumuzda üç dev vardı. Bize en yakını Menkaura'nınkıydı, en uzakta

da Büyük Piramit görünüyordu. Bir kilometre uzaktan bile, dehşet verici bir görünümü vardı. Aramızda pek az konuştuk, daha çok anıtların sesini dinlemeyi yeğledik.

En küçükleri olan üçüncü piramide doğru indik. Güney cephesinin önünde durup taş duvara baktık. Yukarıları görebilmek için kafamızı arkaya bükmek zorunda kalıyorduk. İki büyük piramit görüş alanımızdan silindi; onlarla karşılaştırılmayınca da üçüncü piramit kendi başına bir dev olarak belirdi. Arkamızda kalan küçük uydu piramitlerden birine tırmandık, oturup bu görkemli girişimin etkisini yaşadık. Sonra doğu cephesine yürüdük, iki büyük piramit belirince üçüncü piramit cüceleşiverdi. Doğu tapınaklarını geçerken, bu binalarda kullanılan koca taş bloklara baktık. Her biri 200 tondan fazla olmalıydı. Birleştirilme noktalarına hayran kaldık. On dakika kadar yürüdükten sonra ikinci piramidin, Khafra şaheserinin dibine gelmiştik. Bu anıtın insan zihni üzerindeki etkisini tarif etmek olanaksız bir şeydi. Orada pekçok kere durup bakmıştım, her seferinde de dehşete kapılmış, kendimi ufacık hissetmiş, göklere yükselen o dev kule karşısında coşkuya kapılmıştım. Oraya girmeyip asıl amacımıza doğru yönelmeyi kararlaştırdık. Büyük Piramit'e ve esrarengiz shaftlara doğru gidiyorduk.

Khufu (Keops) Piramidi'nin kuzey cephesindeki patikaların birinden, Me'mun kapısına doğru yürüdük, içeriye girdik. Geçidin dibine gelip yukarıya baktık. Karşımızda upuzun, loş ışıklandırılmış dikdörtgen tünel, piramidin yukarılarına gidiyordu. Huşu dolu bir sessizlik içinde başımızı bükük, sonu gelmez gibi görünen yolculuğa başladık, Büyük Galeriy'e Kraliçe Odası'na giden yatay koridorun birbirinden ayrıldığı yere vardık. Adrian'a baktım, hemen hemen soluk soluğa "İsis," dedim. Başını evet anlamında salladı. Yine bükülerek yatay zemin üzerinde Kraliçe Odası'na doğru ilerledik. Günlerden 27 Şubat 1993'tü. Sekiz gün sonra Rudolf Gantenbrink, elinde minik robotunu koyduğu madeni kutuyla aynı yürüyüşü yapacak, shaftta şaşırtıcı keşiflerine başlayacaktı.

Odada hiç turist yoktu. Böyle bir duruma ender rastlanırdı. Ama Tahrir Meydanı'ndaki bomba olayından sonra, turistler de otellerinden çıkmak istememişlerdi. Üçümüz durup duvarlara baktık, kasa gibi tavanı, doğu duvarındaki nişi inceledik. Sonra ben güney shaftının ağzını işaret ettim. Üç hafta sonra Gantenbrink orada tarihi keşfini gerçekleştirecekti.

III Bir Robot ve Bir Kapı

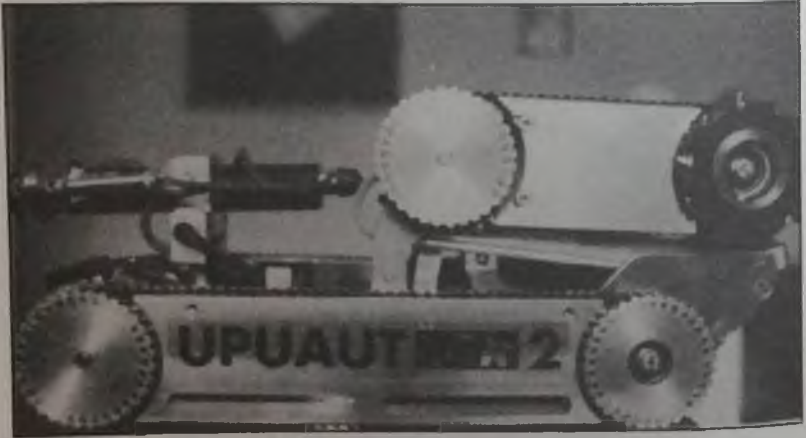
Onu izleyen birkaç gün boyunca bir sürü antik yöreyi ziyaret ettik. Saqqara, Dashour, Abusir gibi yerleri dolaştık; Kahire'nin kalabalık pazar yerlerine bile uğradık. Saqqara'da yaşlı reis dostum İbrahim, turistlerin azaldığından yakındı. Onun da haftalığı azalmıştı. "Maaleş," dedim ona. Bu sihirli kelime, her türlü konuda avuntu sağlardı. "Önemi yok, boşver," gibi bir anlamı vardı. Zoser Piramidi'nin güneydoğusundaki birkaç kapalı mastabaya özel tur alıp İbrahim'in gününü kazançlı hale getirdik. Bu mastabaların duvarları gündelik yaşamdan çok güzel sahnelerle resimlenmişti. Buralara pek az turist geldiği için, eskiden kalma boyalar da hemen hiç bozulmamıştı. Renkler ve detay çok zengindi. Şurada buzağı doğuran bir ineğe iki çıplak Mısırlı yardımcı oluyor; burada bir anne, çocuğunu giydiriyor yanı başında içi hurmalarla, portakallarla, kavunlarla, incirlerle dolu sepetler duruyordu. Öteki resim, kamış tekneleriyle ve zıpkınlarıyla balığa çıkmış gençleri göstermekteydi. Nil'den tuttıkları balıklar kamış sepetlerdeydi. 4000 yıl önce yaşamış insanlarla ilgili bu kadar canlı sahneleri görmek heyecan verici oluyordu. Ama o sıra bomba korkusunu yenmiş bir grup turist belirdi, fotoğraf makineleri tıkrıdadi; rehberler bağırıp çağırarak açıklamalar yapmaya, talimat vermeye koyuldu. Gitme zamanı gelmişti.

Dr. Stadelmann'ı 2 Mart günü gördüm. Kırk yaşlarında, hoş, dost davranışlı bir insandı. Büyük Piramit içinde yapmakta olduğu çalışmalar konusunda da oldukça açık sözlüydü. Projelerin 1991 başlarında başladığını, ekip liderinin Rudolf Gantenbrink olduğunu, kendisinin robot altında uzman bir mühendis olduğunu, asıl amacın da Büyük Piramit içindeki havalandırma sistemini iyileştirmek olduğunu anlattı.

Daha önce de değindiğimiz gibi, Büyük Piramit benzersiz bir yapıydı. Hepsinin içinde en büyüğü ve geometrik bakımdan en kusursuzu olması bir yana, üstelik bunda girift bir yerüstü odaları sistemi vardı. Turistlerin de en çok ziyaret ettiği oydu. Bunun beklenmedik tatsız sonuçları oluyordu. Böyle şeylerin piramit yapıluken düşünülmüş olması olanak dışıydı. İçeriye giren her kişi, soluguyla ve teriyle yaklaşık yirmi gram kadar buharı burada bırakıyordu. Piramidin içindeki hava sağlıklı, aşırı nemli bir havaydı. Bu yalnız para verip içeriye giren turistler için rahatsızlık verici olmakla kalmıyor, üstelik koridor ve odalarda tuz kristalleri oluşturuyor, gözenekli kireçtaşının sünger gibi işlev görmesine yol açıyordu. Yer yer tavanlardan su damlamaya başlamıştı. Taşın içindeki tuz ve mineraller aşırı kondansasyondan eriyor, yüzeye sızıyor, çirkin lekeler oluşturuyor-

du. Sonunda soyulmalar başlayacaktı. Kireçtaşı bloklar aşınmaya başlayıp yapıyı güvensiz kılmadan önce, bu konuda bir şeyler yapılmak zorundaydı. Soruna çare bulma işi, Alman Arkeoloji Enstitüsü'ne verilmiş; onlar da Rudolf'u danışman olarak çağırıp işe koyulmuşlardı.

Nem sorununa karşı ilk akla gelen çözüm, piramit içindeki hava akımını artırmaktı. Bu o kadar da zor bir şey olmayacaktı, çünkü en üst oda olan Kral Odası'nda zaten iki küçük shaft vardı. Bunlar piramidin merkezinden, dışarıya kadar gidiyordu. Shaftlar temizlenip etkili çalışmaya başlınca, piramidin içindeki havanın da daha iyi olacağı akla yakın geliyordu. Rudolf'la ekibi bunun için UPUAUT (Anlamı, Eski Mısır dilinde, yolları açan - başlangıçta ölümlerle ilişkili bir çakal tanrıydı) adını verdikleri küçük bir makine yapmışlardı. Bu araca bir de fotoğraf makinesi monte edilmişti. Kral Odası'na kurulacak palanga ve kablolarla, shaft içinde ileri geri dolaştırılabilecek, kanalları içten inceleyecekti. Yüzyılların kalıntıları shaftların içinden temizlenince, birkaç güçlü elektrik fanı takılacak, temiz hava sürekli olarak piramidin içine doğru çekilecekti. Bu basit yöntemle, içerdeki nem oranı dışarının çöl havasıyla aynı düzeye indirilecek, hava turistler için daha sağlıklı olacak, piramit de daha fazla harap olmayacaktı.

Upuaut 2

İşin birinci bölümü bitirilmişti artık. Gantenbrink, Münih'teki evine dönmüştü. UPUAUT 2 adlı yeni robotu getirecek, onunla Kraliçe Odası shaftlarını yoklayacaktı. İlk robottan farklı olarak, bu seferkinin kendi traksiyon sistemi vardı. Shaftlarda yardımsız dolaşabilecekti. Farları, lazer

kılavuz sistemi, bir de küçük video-kamerası vardı. Bir monitör konsola resimler yollayacaktı. UPUAUT 2 çok ileri bir robottu, uzaktan kumandalı bir ay aracına benziyordu. Gantenbrink 6 Mart'a kadar dönmeyecekti. Stadelmann bizi 7 Mart günü buluşturabileceğini söyledi. Benim için biraz zor olacaktı, çünkü aynı gün Mısır'dan ayrılıyorduk. Stadelmann, Gantenbrink'in belki de beni 6 Mart akşamı görebileceğini söylüyor, ama bundan pek de emin olamıyordu.

IV Gantenbrink'le Buluşma

5 Mart'ta, Gize yaylasında uzun bir akşam yürüyüşü yapıp meridyene yerleşmiş Orion burcunu seyrettikten sonra, Rudolf Gantenbrink'in otele bir mesaj bıraktım. Beni ertesi akşam, kısa bir süre için bile olsa görmesini istiyordum.

Kuzenim John ertesi akşam işinden pırıl pırıl beyaz Mercedes'yle döndü, ama ne yazık ki peşine bir yığın dilenciyi takmış, geliyordu. Maadi Mahallesi'nde bu araba pek normal sayılmazdı. Bunu John da, ben de, biliyorduk. Zaman yanlıştı bir kere. Durum hükümetin kabul etmeye yanaşmayacağı kadar kötüydü. John beni alıp Gantenbrink'in otele götürdü. Resepsiyoncu, genç Almanın az önce iki meslektaşıyla birlikte geldiğini bildirdi. Benim gelir gelmez odaya telefon etmem için mesaj bırakmıştı.

Rudolf Gantenbrink kırkına bile gelmemiş yakışıklı bir adamdı. Beni dostça karşıladı, ekibiyle birlikte yemek yememi önerdi. Yanında Los Angeles'li film yapımcısı Jochen Breitenstein vardı. Kraliçe Odası'nın güney şaftındaki araştırmalara ertesi gün başlayacaklarını söylüyorlardı. Bu gece dinlenmek, iyi bir yemek yemek, bir iki bira içmek niyetindeydiler. Birimize hemen ısındık, sohbet de tabii Mısır'a ve piramitlere yöneldi. Mısır'da kaynayan siyasal duruma, arkeolojik yörelerin acıklı durumuna değindik. Jochen Breitenstein'in bu konudaki duyguları pek güçlüydü. Anıtların ihmalden, iyi denetlenmeyen turistlerin vandalizminden zarar görmesi, onun moralini bozuyordu. Gantenbrink'in esas kaygılandığı konuyu, Abydos'taki Seti I anıtıyla Luxor'daki mezarı. Çoğu astronomik sahneleri gösteren o harikulade resim ve rölyeflerin vandalizmden ve nem oranındaki aşırı artıştan çok zarar gördüğünü söylüyordu. Seri I mezarı da nice mezarlar gibi, bu arada Tutankamon'un mezarı gibi kapatılmıştı. Ama onarım konusunda pek bir şey yapılmıyordu, çünkü ne yapılacağını kimse bilmiyordu. Görünüşe göre anıtın tavanı yavaş yavaş çökmekteydi.

Rudolf'un Ejiptoloji konusundaki ilgisi, şaftları ilk duyduğu zaman başlamıştı. Robotlarının bu tür keşiflerle yardımcı olabileceğini biliyordu. Yeni robotu UPUAUT 2'yi Kraliçe Odası güney şaftında yirmi metre ilerletmiş, şaftın yapımçıları tarafından terk edilmediğini böylelikle ortaya koymuştu. Sonra makinede bazı değişiklikler yapıp şaftın daha ilerletilmesine gidebilmek için araştırmalara bir süre ara vermişlerdi. Gantenbrink ne kadar derine gidebileceğini bilmiyor, ama sonunda şaşılacak bir şey bulabileceğimizi söylüyordu. Benim astronomik bulgularımı öğrenmiş, bu konuda ileride neler belirlenebileceğini merak ediyordu. Ben de ona, bulunacak şey her neyse, kesinlikle Isis ve Osiris'le ilgili olacağını, onların yıldız kimliğiyle bağlantılı olacağını söyledim. Gülümsedi, kendi bulgularını ilk duyanlardan birinin ben olacağımı söyledi. Ayrıca bana şaft eğimlerinin yeni ölçümlerini göndermeye söz verdi; Petrie ölçümlerinin pek de doğru olmadığını ima etti. Bu haber çok ilginçti. Yeni veriler bir haftaya kadar hazır olacaktı. Gizlilik kalkar kalkmaz yeni rakamları bana fakslayacağına söz verdi. Birbirimize adres vererek, yeniden buluşma umutlarıyla ayrıldık.

O akşam Kahire'ye döndüğümüzde vakit hayli geçti, ama sokaklar çok kalabalıktı. Ramazan gelmişti artık. Oruç tutanlar geç saatlerde çıkıp Nil havası solumaktan hoşlanırdı. Adrian'la Dee'yi aldım, Heliopolis'ten geçerek havaalanına geldik. Onlar daha bir gece önce Luxor'dan dönmüşlerdi. Gördükleri güzel şeyleri bana anlatmak için hevesindeydiler. Ben de onlara Gantenbrink'le görüşmemi anlattım. Sandığımızdan daha yararlı bir gezi yaptığımıza hepimiz inanıyorduk.

V UPUAUT Şaftın Ucunda

Şaftlarla ilgili presesyon sorunlarını, Rudolf'un verileri gelir gelmez ele almayı planlıyordum. Mart sonunda Gantenbrink'e birkaç faks çekmiş, verilere ne kadar ihtiyaç duyduğumu hatırlatmıştım. Ama cevap henüz gelmemişti. Herhalde çok meşguldür, diye düşünüyordum. İlk fırsatta haberi gelirdi. Biz de kendi araştırmalarımıza gömülmüş olduğumuz için onun çalışmalarını unuttuk. Sonunda 30 Mart günü Khafra Piramidi'nde bir bomba patladı. Gelen haberler çok akıl karıştırıcıydı. Neler olup bittiği pek de anlaşılmıyordu. Dr. Stadelmann'a bir faks yolladım, Rudolf'un iyi olup olmadığını sordum, cevap gelmedi. 1 Nisan günü telefon etmeye karar verdim. Stadelmann, Kahire'de değildi. Rudolf da Münih'e dönmüştü. Stadelmann'ın sekreteri, ikinci piramitteki olayın bomba olmadığını, yanlış bir

elektrik bağlantısının patlamaya yol açtığını söyleyip güvence verdi. O sırada Rudolf'un faksı geldi. Gecikmeden örürü özür diliyor, Kral Odası'ndaki shaftların eğim rakamlarını veriyordu. Tam tahmin ettiğim gibi, Petrie'nin ölçümlerinden farklı rakamlar gelmişti. Tabii Badawy-Trimble hesapları da değişmek zorundaydı. Aşağıdaki tablo, farkları göstermektedir.

Şaft	Gantenbrink	Petrie
Kral Odası güney shaftı:	45° 00' 00"	44° 30' 00"
Kral Odası kuzey shaftı:	32° 28' 00"	31° 00' 00"
Kraliçe Odası güney shaftı:	39° 30' 00"	38° 28' 00"

Bütün shaftlar eskiden sanıldığından biraz daha dik olduğuna göre, Büyük Piramit'in yaşının daha da gençleşeceğini hemen anlamıştım. Hesaplara koyuldum. Kral Odası'nın güney ve kuzey shaftları, Al Nitak (Zeta Orionis) ve Alpha Draconis'e yönelikti. Kraliçe Odası'nın güney shaftıysa Sirius'a yönelenmişti. Elde ettiğim tarihler şöyle oldu:

Şaft	Gantenbrink	Dönem	Petrie	Dönem
KO güney	45° 00' 00"	M.Ö. c.2475	44° 30' 00"	M.Ö. c.2600
KO kuzey	32° 28' 00"	M.Ö. c.2425	31° 00' 00"	M.Ö. c.2600
KO güney	39° 30' 00"	M.Ö. c.2400	38° 28' 00"	M.Ö. c.2750

Sonuçlar kesindi. Büyük Piramit M.Ö. 2475'le 2400 arasında bir zamanda yapılmıştı, ortalama olarak M.Ö.c.2450 alınabilirdi. Bu yeni bir haberdir işte. Hemen Dr. Nibbi'yi aradım, iki makale daha yayımlamayı kabul etti. Biri *Ejiptoloji Tartışmaları*'nin 26'ncı sayısında, diğeri de bir sonraki sayıda yayımlanacaktı.

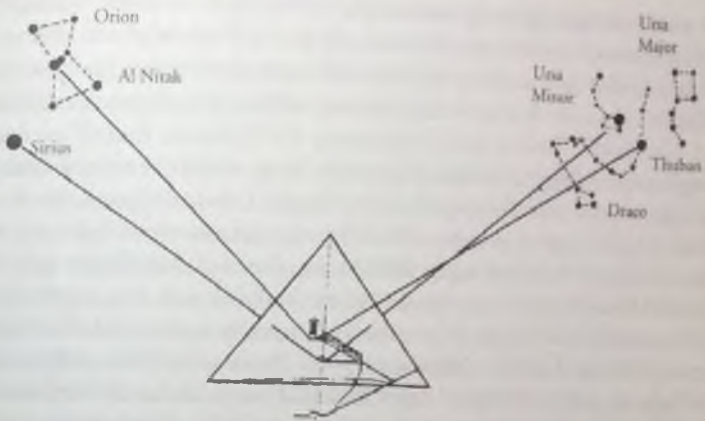
Asıl heyecan verici nokta, Rudolf'un son ölçümlerine göre her iki güney shaftının yaklaşık aynı tarihlerde yapıldığı belli olmuş. üstteki Al Nitak'a, Orion Kuşağı'nın en alttaki yıldızına odaklanmıştı (orta yıldız olan Al Nilam'a dönük değildi). Bu da Büyük Piramit'in Orion ilişkisi Teorisi'ndeki yerine tam uymaktaydı. Üç shaft M.Ö.c.2450 döneminde bu yıldızlara tam odaklanmış durumdaydı. Rudolf'un henüz Kraliçe Odası ku-

zey şaftı verileriyle ilgili bilgisi yoktu, ama oradaki eğimin 39 dereceye yakın olabileceği kanısındaydı. Hızlı bir hesap, bana oranın tarihini de M.Ö.c.2450 olarak verdi. Ursa Minor'un (Küçük Ayı) "başı"nı oluşturan dört yıldız odaklanmış demektir.

Rudolf bana keşfini telefonda bildirdi. 4 Nisan günü de Münih'ten bir video bantı aldım. Hemen makineye takıp seyrettim, robotun kanalın içinden Büyük Piramit'in dışına doğru yürüyüşünü izledim. Rudolf robotu Kraliçe Odası'nın güney şaftına sokmuş, sonra odaya yerleştirdiği bir kontrol paneli aracılığıyla yürütmüştü. Robot şaftın içinde film çeke çeke ilerlemeye başlamıştı. Yavaşça ve zorlukla tırmanıyordu. Altmış beş metre kadar ilerledikten sonra durdu. Önünde minyatür portkullis taşı gibi bir şey olduğu gözüküyordu. Mısırlılar bunları, mezar odalarını kapatmak için kullanmışlardı. Bu taş levhaya ya da kayan kapıya iki bakır alet takılmıştı. Biri kırıktı. Parçası şaftın tabanında yatıyordu. Şaftın bu son bölümü cilalı Tura kireçtaşıyla kaplıydı. Bildiğimiz kadarıyla bu taş piramidin içinde ancak odaları, yapımcıların kutsal olarak bildiği yerleri kaplamak için kullanılmıştı. Ayrıca robotun lazer ışınının hareketlerinden anlaşıldığına göre, şaftın ucunu kapatan taşın alt kenarı tam oturmuyor, arada yarım santimetrelik bir boşluk kalmış bulunuyordu. Bir köşesinden de üçgen bir parça kopmuştu. Oradan arkadaki karanlık kanal görünüyordu. Henüz pek kesin olmasa da, video kanıtlarına göre, belki de bir başka gizli odaya doğru gidiyorduk.

Telefona sarılıp Rudolf'u aradım. Şaşırtıcı keşfinden dolayı onu kutladım, sonra videoda seyrettiğim ayrıntıları konuştuk. "Kapı"nın ötesinde ne bulunabileceği konusunda tahminde bulunmaktan doğal olarak çekiniyordu, ama heyecanını da pek saklayamıyordu. Bunların çok önemli bulgular olduğunu, basına bildirmesi gerektiğini söyledim. Mısır gazetelerinde hiçbir şey yayımlanmayışına çok şaşıyordum. Rudolf yetkililerin bir basın bildirisi hazırlamakta olduklarını duymuştu, ama emin değildi. Benim İngiliz basınına açıklama yapmama izin verme konusunu düşünmesi için ısrar ettim. En azından, yazılarda olayın kâşifi olarak Rudolf'un adının verilmesini sağladım. *The Times*'a ya da *Daily Telegraph*'a başvurmaya karar vermiştim. *Telegraph*'ı aradım, editörlerden Christine McGourty ile konuştum. Bir randevu kararlaştırdık, haberin 7 Nisan'da yayımlanacağı söylendi.

Bu arada Rudolf'a, kaseti Dr. Edwards'a gösterip gösteremeyeceğini sordum, kabul etti. İlgili duyan herkese gösterebileceğini söyledi, "Yeter ki televizyonlarda yayınlanmasın, içinden fotoğraflar alınmasın," dedi. Adrian'la konuştum, hemen geleceğini söyledi.

Büyük Piramit'in içindeki dört şaftın konumu

6 Nisan günü, yani yazının *Telegraph*'da çıkmasından bir gün önce, Adrian'la birlikte kaseti Dr. Malek'e ve Griffith'deki diğer arkadaşlarına göstermeye karar verdik. Çok şaşırdılar. Seyrettiğimiz şeylerle ilgili ateşli tartışmalar başladı. Kesin olan bir tek şey vardı. Rudolf'un keşfinin önemi konusunda kimse kuşku duymazdı. "Kapı"nın ardında başka oda olmadığını kabul etsek bile, ilk defa olarak bir piramidin içinde maden parçası bulunuyordu. Eğer o bakırın içinde %2 oranında kalay çıkarsa, tunç devri tarihleri yeni baştan değişecek demektir. Aramızdaki kuşkucular bile

Dr. I.E.S. Edwards ve Robert Bauval 6 Nisan 1993 günü Upanat video gösterisinden sonra

heyecanlarını engellemiyorlardı. Bu bulgular Tutankamon'un mezarı kadar müthişti.

Kalkıp Dr. Edwards'ın evine gittik, kaseti gösterdik. Keşif onu da heyecanlandırdı, daha fazla bilgi olup olmadığını merak etti. Münih'ten Rudolf'u aradık, Dr. Edwards'la ikisi uzun uzun konuştular. Dr. Edwards kaseti birkaç kere seyretmek istedi, her seferin

de yeni ayrıntılar yakaladı, yeni sorular sordu. Tabii bu şaftın, Kral Odası taban hizasının ne kadar yukarısına çıktığını bilmek istiyordu. Kaba bir hesap, Kraliçe Odası güney şaftının o düzeyin yirmi metre kadar üzerine çıktığını gösterdi. Kraliçe Odası'nın terk edilmiş olmadığını kanıtlamaya bu bile yeterdi. Piramit tarihi değişiyordu. Dr. Edwards, Rudolf'un derhal İngiltere'ye gelmesini, British Museum'da bir konferans vermesini önerdi.

Ertesi gün yazı *Telegraph*'da yayımlandı. Dördüncü sayfadaydı. Bu keşfe ancak 12 satır ayrılmıştı. Dr. Edwards, yazının yerini bulmakta bile zorluk çektiğini söyledi. Olay herhalde bundan daha büyük bir ilgiyi hak ederdi! Rudolf yazının içeriğinden memnun kaldı, ama buna ne kadar az yer ayrıldığına o da şaşıtı. Christine McGourty'yi aradım, daha büyük bir yazı düşünüp düşünmediklerini sordum. Paskalya tarihinin yaklaşımakta olduğunu, çoğu editörlerin yayın dizilerini o zamana kadar bağlamak istediklerini söyledi. Resim de olmayınca, yapacak pek fazla bir şey olmadığını anlattı. Rudolf'la konuştum, Münih'e gidip bana verebileceği resimleri almama karar verildi.

*Robert Bauval
ve Rudolf
Gantenbrink
Münih'te*

Rudolf bana şaftlarda çekilmiş çeşitli video filmlerini gösterdi. Bunlar özellikle hoşuma gideceğini düşündüğü çekimlerdi. Biri Orion şaftında, yani Kral Odası'nın güney şaftında çekilmişti. Çeken, UPUAUT 1'di, resimler soluk kesiciydi. Piramidin güney cephesinden gelen gün ışığı önce bir benek halindeyken giderek büyüyor, büyüyor, sonunda dikdörtgen biçimindeki açılış yerine varıyordu. Rudolf'un yardımcısı piramidin dışında durmuş, bekliyordu. Bastığı yer pek de güvenli değildi. Robotu tutup aldığı anda, kamera hâlâ çekim yapmayı sürdürüyor, bize ikinci ve

üçüncü piramitleri, doğuda da Nil Vadisi'ni gösteriyordu. Bu çekim benim için bir bakıma "kapı" filminden bile daha heyecan vericiydi. Eski mimarların hiç hayal edemeyecekleri bir yolla, Khufu'nun o dar kanaldan yıldızlara doğru yaptığı yolculuğu izlemiştim.

İngiltere'ye 10 Nisan günü döndüğümde, elimde gazetelere verilebilecek altı fotoğraf vardı. *Telegraph*, Paskalya'dan sonra bir şeyler yapabilecekleri kanısında olduklarını söyledi. Ama ben diğer gazeteleri de yoklamakta özgürdüm. Sonunda yazı 16 Nisan günü *Independent*'de yayınlandı. Aynı gün Kanal 4 beni aradı, o akşam saat yedi haberlerinde fotoğraflardan bazılarını göstermeye karar verdik. Rudolf'la telefon röportajı yapıldı, Dr. Edwards da canlı yayına çıktı. "Kapı"nın ardında ne bulunabileceği sorulduğunda, Dr. Edwards bizi çok şaşırtan ve sevindiren bir cevap verdi, "Belki kralın Orion burcuna bakan bir heykeli vardır," dedi.

Bundan sonraki birkaç hafta, British Museum konferansının hazırlıklarıyla son derece meşgul geçti. Konferans 22 Nisanda, yani tarihi keşiften bir ay sonra verildi. Adrian'la ben, Rudolf'un UPUAUT 2 ile birlikte gelişini düzenledik, video ve slayt gösterimi için teknik hazırlıkları yaptık. İngiltere'nin başta gelen Ejiptologlarının çoğu oradaydı, filmi görebilmek için sabırsızlanıyorlardı. Bunlar arasında, Eski Mısır dini uzmanı George Hart, Mısır Metinleri uzmanı Richard Parkinson, mesleğin kademli üyelerinden ve Dr. Edwards'ın dostlarından Carol Andrews, eski koruyucu T.G.H. James, şimdiki koruyucu Dr. Vivien Davies ve British Museum Müdürü Dr. Robert Anderson da vardı. Bu kadar seçkin bir katılımcı kitlesi, Rudolf için büyük onurdu. O da bu jeste bir başka jestle karşılık verdi, UPUAUT 2'yi British Museum'a armağan etti. Yalnız, "Araştırmalar yeniden başladığında ödünç almama izin vermeniz şartıyla," dedi. Dr. Davies robotun iyi ellerde bulunduğu konusunda ona güvence verdi, sonra hep birlikte başarılar dilediler. "Kapı"nın ardında ne olduğu konusunda tahminler yürütülmedi, ama besbelli salondaki herkesin bu konuda kendine ait görüşleri vardı.

Bu arada Rudolf'un da başka planları vardı. Onun amacı, Mısır anıtlarının korunması ve onarımı için bir vakıf kurmaktır. Kendine özgü yüksek teknoloji yaklaşımının ilgi yaratacağını, yeterli fon toplayacağını umuyordu. Onu en çok kaygılandıran, Seti I mezarıyla anıtının tehlikeli biçimde bozuluşuydu. Yeni vakfın ilk işi o olmalıydı. Upuaut Vakfı'nı kurma yolunda yasal ve idari işlere başladı. Vakfın amacını, "Jacques Coeur'un oşinografi için yaptığını arkeoloji için yapmak," biçiminde

ÇAĞLARIN BÜYÜK YILDIZ-SAATI

*Musa'dan biliyoruz ki 6000 yıldan
eski dönemlerde dünya yoktu...*

- Martin Luther

*Dünya M.Ö. 4004 yılının 22 Ekim gününde,
akşam saat altıda yaratıldı*

-James Ussher, *Dünyanın Tarihi*, 1650

*... insanoglu M.Ö. 4004 yılının 23 Ekim
günü, sabahleyin yaratıldı ...*

-Dr. John Lightfoot, 1859, Charles Darwin'in
çalışmasını ilan ettiği yıl

I Eski Mısır'da "İlk Dönem"

Mısır'ın geçmişiyle ilgili gerçeği bilmek için, belki de Piramit Çağı'nda, Beşinci Sülale döneminde yaşamış olan bilge vezir Ptahhotep'in sözlerine kulak vermek yerinde olur:

Gerçek büyüktür, etkisi dayanıklıdır, çünkü Osiris
Çağı'ndan beri hiç rahatsız edilmemiştir ...

Her uygarlık kendi efsanevi geçmişine bakmış, kendine oradan ilahi bir soyağacı bulabilmiştir. Yunanlılar için bir Olympus dönemi vardır. O dönemde tanrılar, Homer'in *Ilyada ve Odyseia*'da anlattığı gibi, fanileri döllerler. İbraniler için o dönem, Kutsal Kitap'taki Genesis ve Patriarklar dönemidir. Uygarlıkları Yunanlılarla İbranilerden önce başlayan Mısırlılar için ise, ilk altın çağ, yani tanrıların insanlarla yakın olduğu çağ, *Tep Zepi* diye bilinir, anlamı da "İlk Dönem"dir.

Kozmik düzen sisteminin ve onun Mısır ülkesine aktarılmasının çok uzun zaman önce tanrılar tarafından oluşturulduğuna inanırlardı. Mısır fani ama yine de ilahi firavunlara devredilmeden önce, binlerce yıl boyunca bir tanrılar ırkı tarafından yönetilmişti. Firavunlar bu tanrılarla yakın ilişkili kişilerdi, böylelikle de İlk Dönem'le bir bağ oluşturuyorlardı. Kurulu düzenin, yasaların ve bilgelğin koruyucusuydular. Yaptıkları her hareket, aldıkları her karar, İlk Dönem ruhuna uygun olmak zorundaydı. İlk Dönem bir model krallıktı, ona uymak, yapılanları ona göre haklı göstermek bir zorunluluktı. Bu yalnız kral ve sarayı için geçerli olmakla kalmıyor, tüm doğal olaylara da uygulanıyordu. Göksel cisimlerin hareketi, doğanın açıklanamayan olayları, Nil sularının yükselip alçalması gibi şeyler için de geçerliydi. Firavunun yaptığı her şey İlk Dönem'le ilişkiydi desek, yine de abartmış sayılmayız. Buradan da mitik olayların dik-katle yeniden uygulanması sonucu çıkar. Bu olaylar ya kozmik, ya dünyevi ya da ikisinin semboller ve ritüeller gücüyle birleştirilmiş bir hali olabildi. Bu kutsal İlk Dönem'e her zaman Osiris Dönemi diye atıf yapılmasında da şaşılacak bir şey yoktu.

Osiris'in dünyadaki yönetimi, Mısır'ın en mutlu, en soylu dönemi sayılmaktadır ve çok eski geçmişte kaldığına inanılır. Hatta Ejiptologların gerçekçi saymak istemeyecekleri kadar eski dönemlere gider. Mısırlılar piramitleri kurdukları sırada, İlk Dönem'le ilgili önemli bir olayı düşünmekteydiler. O olay ne olursa olsun, yıldızlarla ilişkili bir şey olduğunu, özellikle de Orion ve Sirius'la, ruhların kozmik diyatıyla ilgili bir şey olduğunu biliyoruz.

İlk Dönem'i bu kadar ilginç kılan şey yalnız Mısırlıların ona inatla inanması değil, o dönemin tarihlerini saptayabilmekten de gurur duyma-larıdır. Zaten geçmişlerindeki herhangi bir dönemin tarihini de hesap-layabilmektedirler. Bunu yapabilmek için de presasyonu biliyor olmaları şarttır.

II Heliopolis'in Papaz-Astronomları

Piramit Çağı'nı ve dolayısıyla da büyük piramitleri tek bir dönemin, tek bir sülalenin, belli bir grup kralın işiymiş gibi düşünme eğilimi de olmuştur. Oysa bu girişim yalnız Dördüncü Sülale'nin geçici olarak kaba-
ran yaratıcı gücüne yorumlanamayacak kadar görkemli ve gelişmiş bir şeyleri gerektirmektedir. Tüm göstergeler, zamanı taşa donduran, hatta daha iyisi, taşlara "İlk Dönem'i" anlattırarak büyük bir planın varlığına işaret etmektedir.

Belki durumu anlatmak için bir benzetme yerinde olur. Dinsel bir anıt genellikle kendi döneminin bir ifadesi değildir de, o dönem, geçmişteki bir altın çağda kalan kökleri, gerek teknik ve gerekse sanatsal bakımdan ifade edebilecek güce gelmiştir. Christopher Wren, Londra'daki St. Paul Katedrali'ni on yedinci yüzyıl sonlarında yaparken, modern teknolojiyi ve sanatı mimarlık bağlamında kullanmış, ama çekirdeğinde Hristiyanlığın bulunduğu bir sembolizmi ifade etmiştir. Dinin katedral yapıldığı sırada ortaya çıktığını iddia etmek çok saçma bir şey olur. Aynı şey Vatikan'daki St. Peter Basilica'sı için de, öbür anıtlar için de geçerlidir. Hristiyanlığın altın çağı, İsa'nın sağ olduğu, yeryüzünde gezindiği zamandır. Katedral ise, daha sonraki bir dönemin yeni bulduğu maddesel yetenekleri kullanarak yaptığı binalarla bunu ifade edmiştir. Wren'in ya da Mikelanji'nin dinsel ifadeleri, M.S. birinci yüzyılda formüle edilmiş fikirleri alıp ifade etmektedir. O halde Büyük Piramit'le ifade edilen dinsel fikirler acaba ne kadar eskidir? Yüzyıllar mı, bin yıllar mı, yoksa daha mı fazla? İlk Dönem ne zamandır?

Piramit Metinleri'ni keşfeden Gaston Maspero'nun, Unas Piramidi'nde bulduğu yazılarda anlatılan dinsel fikirleri birkaç bin yıl daha eski olarak düşündüğünü biliyoruz. Pekçok filologun da, bu metinlerdeki içeriğin büyük bölümünün sülaleler öncesi dönemden kalma olduğu görüşüne katıldıklarını biliyoruz. Maspero en azından 7000 yıllık bir geçmiş önermiştir. Ama Egiptologların çoğu bunu kabul etmeyi güç bulmakta, arkeolojik bulguların böyle göstermediğini ileri sürmektedir. Oysa arkeolojik bulgular da, örneğin Kraliçe Odası'nın terk edilmesi teorisinde yanlış çıkmıştır.

Mısırlılar kendi dinlerinin yaşı konusunda neyi hissetmektedir? Sonra, örneğin Yunanlılar Mısır'ın eski kökenleri konusunda neye inanmaktadır?

Eski Mısırlıları Yunanlıların felsefi dehasıyla ölçüp küçümsemek pek sevilen bir spor olagelmıştır. Mısır bilgelerine Solon'un, Pisagor'un, Sok-

rat'ın, Eflatun'un ve Aristo'nun fakir akrabaları gözüyle bakılmıştır. Matematik ve astronomi bilimlerine gelince, Parker ve Neugebauer gibi uzmanlar, matematiklerin on yaşında çocukların bile hakkından gelebileceği basit hesaplardan ibaret olduğunu, astronominin de yıldızları seyredip batıl inançları yorumlamaktan, tanrıların neler yaptığını düşünmekten ileri gitmediğini ileri sürmüşlerdir. Bu uzmanlara göre, Mısırlılar ne tür becerilere sahip olmuş olurlarsa olsunlar, astronomileri Babillilerden de, Yunanlılardan da geridir. Ama bu tür görüşler de, Eski Yunanlıların M.Ö. ilk bin yıl içinde temas ettikleri Mısırlı bilgiler hakkında söylediklerine ters düşmektedir.

Eski Yunan ve Roma yazarlarının çoğu, Pisagor'un da, Eflatun'un da hatta Homer'in de felsefelerini Eski Mısırlılardan aldığına inanmıştır. Diodorus (M.Ö. birinci yüzyıl) bize şöyle der: "En iyi eğitim almış Yunanlıların içinde Mısır'ı ziyaret edip çok ilginç yasaları ve ilkeleri etüd etme isteği yatar. Gerçi ülke yabancılara kapalıdır, ama eskilerden Mısır'ı ziyaret ettiği bilinenler arasında : Orpheus, Homer, Pisagor, Solon da vardır."

Büyük Strabo (M.Ö. 64-M.S. 25) da şöyle söylemektedir:

Mısır papazları gökbiliminde çok üstündür. Estarengiz insanlardır, iletişimi kurma konusunda isteksizdirler. Çok uğraştıktan sonra onları konuşmaya razı edebilirsiniz, ama yine de büyük bölümleri saklarlar. Yunanlılara tam yılın sırlarını onlar açıklamıştır, ama Yunanlılar diğer pekçok şey gibi bunu da görmezden gelmişlerdir ..."

Herodotus da ünlü *Taribler* (M.Ö. c.485-425)'inde şöyle yazmaktadır:

Mısırlıların en bilgeleri Heliopolis'te bulunur ... herkes bilir ki Mısırlılar astronomi çalışmalarıyla güneş yılını bulan ve onu on iki bölüme ilk bölenlerdir. Kanımca onların yöntemi Yunanlılarınkinden iyidir ... Hemen hemen tüm tanrıların adları Yunanistan'a Mısır'dan gelmiştir ...

Dion Chrysostomos (M.S.30) da şöyle söyler: "Mısırlı papazlar Yunanlılarla çok alay etti, çünkü pekçok konuda doğruları hiç bilmiyorlardı ..."

Açıktır görünen bir durum vardır: Yunanlılar Mısırlı papazları büyük

astronomik bilgilere sahip kişiler olarak görmekte, ancak bu bilgilerini yabancılara açıklamak üzere onları ikna etmekte zorluk çekmektedir. Çünkü Mısırlılar bu yabancıları kendi yüksek kültür düzeylerine layık görmemektedir. Gerçekten de yabancılar eski zamanlarda Mısır'a zorlukla girebilirlerdi. Herhalde Piramit Çağı'nda bu zorluğun daha da fazla olduğu düşünülebilir. Büyük piramitleri yapacak kadar ileri teknolojilere sahip Dördüncü Sülale zamanında, ilkel Yunanlılar herhalde Mısırlılara barbar gibi gözükmüş olmalıdır. Diğer Avrupalıların mağara adamından farkıdır. Yabancıların Mısır'a serbestçe girip sırları öğrenebilmesine ancak Saite Dönemi'nde (M.Ö.c.663) izin verilmiştir.

Çağdaş düşünür Schwaller de Lubicz ömrünün çoğunu, Eski Mısır'ın felsefe ve astronomi (bunlara "kutsal bilimler" diyordu) konularının gerçek kaynağı olduğunu kanıtlamaya çalışmakla geçirmiştir. Çağdaş bilim adamlarının eskileri doğru yorumlayamadığına, "izi pek az kalmış eski insanlar hakkındaki yargılarımızın değişmesi gerektiğine," inanıyordu.

Ama Kahire'de çalışan saygın bir Egiptologdan aldığım bir mektupta da şöyle denilmekteydi:

Piramit yapımcılarının teorik ya da sistematik bir matematik bilgisine sahip olduklarına dair elimizde en küçük bir kanıt bile yoktur. Aritmetik işlemlerini yapmak için çok basit yöntemleri vardı ... Kanımca Nil'in yıllık taşmalarını da olağan kabul etmekteydiler. Bence piramitlerin içinde bir estarengizlik, bu insanların bıraktığı metinlerde bir gizli mesaj aramamız boşunadır ...

Oysa bize göre bu işte kesinlikle bir estarengizlik vardı, artık uzmanların yarattığı engelleri göğüsleyip bunun anlamını ve mesajını anlama zamanı da gelmiştir.

III Eski Mısır'ı Kim Savunur?

Schwaller de Lubicz şöyle der: "Bugünkü Batı zihniyetiyle Eski Mısır bilgilerimin zihniyeti arasındaki bilinçlilik farkı kadar büyük bir bilinç farkı başka hiçbir zaman olmamıştır." Mısır piramitlerini uzun yıllar boyunca inceleyen Kurt Mendelssohn da bunu başka biçimde ifade etmiştir:

Günümüzde Ejiptologların karşılaştığı ana sorun ... 5000 yıl önceki insan toplumunun zihin yapısıdır ... insanoglunun ruhsal dünya tablosu tanınmayacak kadar değişmiş olmakla birlikte, fizik kanunları değişmeden kalmıştır ... aynı kanunların 5000 yıl önce de işlerlikte olduğunu ve onlara uyulması gerektiğini bilmek ... piramit yapımcılarıyla bizler arasında sağlam ve güvenilir bir bağ oluşturmaktadır.

Geçmiş anlamakta en çok işimize yarayacak fizik kanunlarından biri elbette ki gezegenimizin presesyon hareketiyle bunun yıldızların görünen konumlarına etkisidir.

Günümüzde Ejiptologlar arasında, hatta tüm tarih bilimlerine yönelenler arasında yaygın kanı, sülaleler Mısırı'nın M.Ö.c.3100 dolaylarında başladığıdır. Bu dönemden önceki her şeye "sülaleler öncesi" biçiminde atıf yapılmakta, genel ders kitaplarında sanki sülalelerden önce Mısır yokmuş gibi davranılmaktadır. Bize Mısır'ın ilk kralının Menes olduğu, Mısır'ı M.Ö.3100 tarihinde onun birleştirdiği, başkentini de Memphis'te kurduğu söylenir. Oysa sülaleler kavramı Eski Mısırlılar tarafından hiç bilinmezdi. Onların bakış açısına göre her zaman için, daha İlk Dönem'den beri, hep bir ilahi krallar zinciri vardı. Horus-krallardı bunlar. Osiris'in kurduğu krallığın hak sahibi varisleriydi. İlk Dönem dediğimiz zaman dilimi, Menes'den çok gerilerde bir zamana ait olarak düşünülmüştü.

Bilimsel Ejiptolojinin başlangıcından itibaren, yani Champollion'un 1822'de hieroglif yazılarını çözmesinden itibaren, Menes'in krallığının ne zaman başladığı konusunda bile anlaşmazlık vardır; nerede kaldı dinsel fikirlerin yaşı! Champollion Birinci Sülale'yi M.Ö.c.5867 yılına koymuştur. Ondan sonra bu tarihi M.Ö.4400'e kadar getiren düzeltmeleri de görmüş bulunuyoruz. Brugsch'un kronoloji sistemi her yüzyılda üç kuşağa dayanarak tarihi yeniden değiştirip M.Ö.c.3400'e getirmiştir. Sonunda bu tarih M.Ö.c.3100 olarak yerleşmiş ve bugünün ders kitaplarına da böyle girmiştir. Champollion'un gününden beri böyle hoplayıp durmamızın nedenleri burada gözden geçirilemeyecek kadar sıkıcıdır. Bu işe metin analizleri, astronomik hesaplar, karbon tarihlemeleri ve bol miktarda da kişisel tahminler karışmaktadır. Modern uzmanlar Eski Mısırlıların kendi sesleriyle konuşmasına bir türlü izin vermemişlerdir.

En sık kullanılan Mısır kaynağı, Manetho adlı bir yerli papazdan gelmedir. Bu kişi büyük olasılıkla çok iyi eğitilmiştir. Belki yüksek düzeyde

bir din adamıdır; Yunanca bilmektedir ve Ptoleme II Philadephus döneminde (M.Ö. 347-285) Aşağı Mısır'da yaşamaktadır. Manetho'nun çalışmaları aslında günümüze ulaşmış değildir. Elimizde ancak Sextus Africanus (M.S.c.221) ve Eusebius Caesarea (M.S.c.264-340)'ın onun eseri üzerine yorumları bulunmaktadır. Bu nedenle Manetho'nun kraliyet kronolojisinin inanılır yerli kaynaklardan gelme olduğunu varsaymak durumundayız. Manetho, firavunları otuz sülaleye ya da hanedana ayırmış, aynı zamanda firavun isimlerinin Yunanca karşılıklarını da vermiştir. Khufu için Keops, Khafra için Kefren, Menkaura için Mikerinos, vb. On dokuzuncu yüzyıl sonlarına kadar Manetho'nun "Krallar Listesi" diye bilinen yazıları, Eski Mısır kronolojisini inceleyenler için tek kaynaktı. Daha sonra kullanılmaya başlayan kaynaklar da, On dokuzuncu Sülale'den Abydos Listesi, yine On dokuzuncu Sülale'den Saqqara Listesi, On yedinci Sülale'den Turin Papirüsü ve esrarengiz Palermo Taşı olmuştur. Bu taş ilk beş sülale krallarının kayıtlarını vermektedir. Ama modern kronologları en çok etkileyen Manetho olmuştur.

Manetho, firavunlar Mısırı'nı çok gerilere kadar götürmekte, Menes'ten çok önce yaşanmış, oldukça esrarengiz bir dönemden de söz etmektedir. Sextus Africanus, Manetho'nun eserine atıf yapanlardandır ve evrensel bir kronoloji oluşturmaya yönelik ilk Hristiyan tarihçidir. Sıralamalarının çoğu, Chronographia'sinde verilir. Kapsanan dönem dünyanın yaratılışından M.S. 221'e kadardır. Africanus tarihlemelerinde doğal olarak Kutsal Kitap'a dayanmış, Eski Mısır, Kaldae, Yunan mitolojileri ve Yahudi tarihini de Hristiyanlığın olaylarına paralel olarak senkronize etmeye çalışmıştır. Ortaya çıkardığı kronolojik kokteyl son derece taraflıdır. Eusebius Caesarea da Büyük Konstantin'in özel kronologuydu. Konstantin, bilindiği gibi, Roma Hristiyanlığının öncüsü ve kurucusu sayılmaktaydı, bu nedenle orada da bir derece taraflılık söz konusu olabilir. Eusebius, tarihi Konstantin'in Hristiyan görüşlerine uydurabilecek bir teori formülü bulmaya, Konstantin'i Hristiyanlığın en ermiş imparatoru olarak ilahlaştırmaya yönelmiş biriydi. Kısacası, Sextus Africanus da, Eusebius da, tarihe bakarken İncil'den, daha doğrusu Roma Hristiyanlığı görüşlerinden etkilenmiş bir taraflılık içindeydiler.

Eusebius'a göre Manetho kronolojisi Menes'den önce üç farklı dönem göstermekteydi. Birincisi yarı tanrılar yönetimi, ikincisi de Horus krallarıydı. İkisi birlikte 15.150 yıl sürmüştü. Ondan sonra sülaleler öncesi krallardı. İkisi birlikte 13.777 yıl sürmüştü. İkisi bir arada 28.927 yıl ediyordu, başlamış, 13.777 yıl da onlar sürmüştü. Bu kadar eskiye giden bir tarih, bir ancak ondan sonra Menes geliyordu. Bu kadar eskiye giden bir tarih, bir

bilgelik, Eusebius'u rahatsız etmişti. Bu nedenle bir sonuca varmış, "yıl" sözünü ay yılı olarak, yani otuz günlük bir ay olarak almıştı. Bu sayede Eusebius 28.927 yılı sıkıştırıp ay yıllarına dönüştürmüş, Menes öncesini 2206 yıla indirmişti. Sicilyalı Diodorus'a gelince, o Menes'den öncesini 33.000 yıl olarak hesaplıyordu. Ama belki en önemlisi Turin Papirüsü'ydü. On yedinci Sülale'den kalma (M.Ö.c.1400) bu orijinal Mısır belgesi, on dokuzuncu yüzyıl başlarında Mısır'da bulunmuş, İtalya'daki Turin Müzesi'ne satılmıştı. Burada Menes'den önceki üçüncü dönem, tarihlerin verildiği bölüm hırpalanmış olduğu için çözümlenemiyordu. Diğer iki dönemden biri 13.420 yıl, diğeri 23.200 yıl olarak veriliyor; toplamı 36.620 yıl ediyordu. Ejiptologlar, çoğu tarihsel olmayıp mitolojik olan bu dönemlere yapılan atıfları hiç dikkate almamaktadır. O halde acaba Eski Mısırlılarla daha sonraki Yunanlılar, Mısır uygarlığının geçmişi konusunda yanılıyorlar mıydı?

Homo sapiens ya da modern insanın en eski örneği olan Cro-Magnon insanın, türler evriminde bugünden elli bin ya da yüz bin yıl önce belirdiğini biliyoruz. Bilimsel veriler Cro-Magnon adamın beynini, modern insan beynine çok benzer olarak tarif etmektedir. Ama daha 134 yıl önce Charles Darwin dinsizlik sayılan evrim teorisini ileri sürdüğünde, ona gülmüş, uzmanlar kızıp köpürmüş; dünyanın Kutsal Kitap'ta anlatıldığı gibi M.Ö.c.4004'te başladığında direnen din adamları küplere binmişti.

İngiliz jeolog Adam Sedgwick, Darwin'e teorilerini küçümsemek için yazdığı bir mektupta, "Öyle güldüm ki yanlarım ağrıdı," diye yazmıştır. Oxford Piskoposu Samuel Wilberforce, İngiliz Bilim Derneği toplantısında Darwin'in teorisinin "tahmin ve hayallerden oluşan kokuşmuş bir uydurma" olduğunu söylemiş, Harvard Üniversitesi'nin ünlü Jeoloji ve Zooloji Profesörü Louis Agassiz de, "Umarım bu manyaklık döneminin sonunu görecektir kadar yaşarız," diye bağırıştır. O halde Darwin'in bazı çağdaşlarına göre, dünyanın yaratılışı kaç yıl önce olmuştur?

Cambridge Üniversitesi Başkan Yardımcısı Dr. John Lightfoot 1859'da, "İnsan M.Ö. 4004 yılının 23 Ekim günü sabah saat dokuzda yaratılmıştır," diye yazmıştır. Ondan yüz yıl sonra, bilim adamları gezegenimizin en az 4.5 milyar yaşında olduğu, insanların atası olan hominidlerin de bir milyon yıl önce bu gezegende yaşadığı üzerinde görüş birliğine varmışlardır. Daha sonra 1979'da, paleantropolog Mary Leakey, volkanik küller arasında korunup kalmış bir ayak izi bulmuş, bunun erken dönem hominidlerinden birinin, büyük olasılıkla insanın bir atasının izi olduğunu düşünmüş ve izi 3.6 milyon yıl öncesine tarihlemiştir. Ama bugünkü arkeolojik kanıtlara göre, mağara adamından uzay gezginlerine kadar ge-

çen dönem 5000 yıldan fazla değildir. Arkeolojik kanıtlar bir kere daha yanılmış olabilir mi? Mısır uygarlığı modern bilim adamlarının sandığından çok daha eski olabilir mi?

Anka kuşunun Eski Mısır'a yaratılış ve kozmik döngüler kavramlarını yıldızlara dayalı olarak nasıl verdiğini daha önce görmüştük. Görünüşe göre Anka uzun bir süre uzak kaldıktan sonra döndüğünde, yeni bir altın çağı başlatmıştır. R.T. Rundle Clark bu konuda 1460 yıllık bir dönemden söz etmekte, Mısır "phoenix"i konusundaki derinlemesine çalışmalarında da hem bu sayıyı, hem de 12.954 yılı söz konusu etmektedir. Bin dört yüz altmış yıl, Sothis Döngüsü'yle ilgilidir. Sirius'un heliak doğuşuna, 365 günlük takvime göre dört yılda bir gün kayıp tam döngüsünü $4 \times 365 = 1460$ yılda tamamlayışına dayandırılmaktadır. Ama ya 12.954 yıllık koca süreyi nasıl yorumlamamız gerekmektedir? O hangi döngüdür? O da mı Sirius'la ilgilidir? Presesyonu ve onun etkilerini bilenler, 12.954 yılı bir bakışta tanırlar. Yaklaşık 26.000 yıllık tam presesyon döngüsünün (gözle görülene dayalı olarak) yarısıdır. Bir yıldızın yükseklik/alçalışım değişiminin maksimumuyla minimumu arasında geçen süredir.

Şimdi hayali bir yıldızı alalım, bunun yukarıya doğru 13.000 yıllık presesyon döngüsüne başladığını varsayalım. Diyelim ki güney meridyenini ufkun 12 derece yukarisından geçti. Bu yıldız her yıl bizim gözümüze birazcık daha yüksekte gözüktür. Bu yükseliş yılda yaklaşık 12 arksanıyedir. Aradan iki yüzyıl kadar geçtiğinde meridyeni 13 derece yükseklikte geçer ve bu böyle sürüp gider. 13.000 yıl geçtiğinde, diyelim ki maksimum yüksekliğine, ufuktan 55 derece yükseğe varmıştır. Bu sefer aynı hızla inişe geçer, 13.000 yıl sonra minimum yüksekliği olan 12 dereceye varır, yeni bir döngüye başlamaya hazır olur.

Sellers eskilerin yalnız zodyakı on iki parçaya bölmekle kalmayıp, güneşin her bölümden ya da çağdan geçmesinin 2160 yıl sürdüğünün de farkında olduklarını söylemektedir. $2160 \times 12 = 25.920$ yıl eder ve bu da presesyon döngüsüdür. Bu koskoca zaman süresi, 2160 yıllık dönemlere ya da çağlara bölünmüş olarak, bunların da her biri 360 dereceye ayrılıp 72 yıllık sürelerle inmiş olarak ($72 \times 360 = 2160$ yıl), ilk altın çağın Ebedi Geri Dönüşü inancının temelini oluşturmaktadır. Derinlemesine bir çalışma, Sellers'ı şu güçlü ifadeyi kullanmaya itmiştir: "Eski insanlar için 72 ... 2160, 25.920 sayılarının hep Ebedi Geri Dönüşü'ü simgelediğinden eminim."

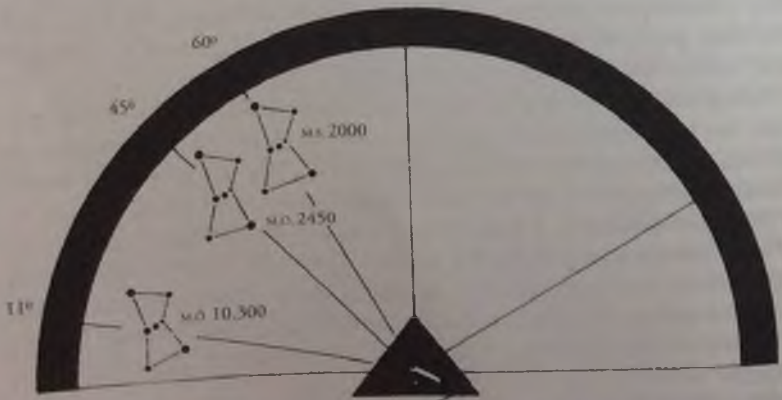
Ebedi Geri Dönüş'ün sembolü elbette ki Anka, yani "Phoenix" adlı efsanevi kuştur. Piramit Çağı'nda onun relik ya da "tohumu" olan esra-

renge Benben Taşı'nın nasıl Heliopolis'teki Phoenix Tapınağı'nda saklandığını görmüştük. Daha da önemlisi, Benben Taşı'nın stilize kopyalarının büyük piramitlerin tepesine konmuş olmasıdır. Acaba bu piramitler, özellikle de Gize'deki Büyük Piramit, Ebedi Geri Dönüş'ün, presesyonel dönüştürme güçlü bir ifadesi olabilir mi? Büyük Piramit'teki şafaklar, bu düşünüşün doğru yolda olduğuna ilişkin çok güçlü göstergelerdir.

IV "İlk Dönem" in Ebedi Geri Dönüşü

Biz zamanı kolumuzdaki saate, duvardaki saate ya da takvime baktığımız zaman gözlemlediğimiz bir şey olarak düşünürüz. O araçları elimizden alsalar, zamanın neresinde olduğumuzu nasıl bilebiliriz? Hangi yılda, hangi dönemde olduğumuzu nasıl anlarız? Eğer astronom ya da denizci değilseniz, çoğumuzun bu konuda zerre kadar fikri olamaz.

Heliopolis'in eski astronom-papazları zamanın sırlarını biliyorlardı. Çünkü yıldızların, ayın ve güneşin gözle görülen hareketlerini izliyorlardı. Biz de bu gözlemleri yeterince uzun süre yapsak, birbirimizden farklı takvimsel sonuçlara varırdık. Gün içindeki saatleri, yıl içindeki günleri, yıl içindeki (gökteki aya bağlı) ayları hep birbirimizden farklı bölerdik. Bir yılı belli bir biçimde işaretlemeyi, diyelim ki dört beş yüzyıl sonra bir başkasının aynı işareti kullanarak bizim dönemimizi saptayabileceği biçimde ortaya koymayı içimizden pek azı bilirdi. Heliopolis'in astronom-

Orion'un çağlar boyunca konumu

papazları bunun nasıl yapılacağını biliyordu. Bu herhalde büyük bir kasıtlılıkla kendilerine sakladıkları, daha sonraki dönemlerde de Yunanlılardan sakladıkları sırdı. Sırrın aslı, yıldızların presesyonunun farkında olmaya, Orion, Hyades ve Sirius yıldızları için bu oranları saptayabilme yeteneğine dayalıydı.

Presesyon hareketinin keşfini İskenderiyeli Hipparchus'a (M.Ö.c.180-125) mal etmek âdet olmuştur. Ama birçok bilim adamı, bu arada Zaba, Sellers ve Schwaller de Lubicz, Eski Mısırlıların bu işi çoktan çözmüş olduğunu, Yunanlılardan da, büyük olasılıkla Piramit Çağı'ndan da önce bildiklerini iddia etmişlerdir. Yunanlıların astronomik bilgilerini Mısır'dan, Heliopolis ve Memphis'te oturan bilgelere öğrenmiş olduklarını, bu Heliopolis bilgelerinin yıldızlarla ilgili pekçok esrarengiz bilgilere sahip olduklarını Yunanlıların kendilerinin söylediğini de zaten biliyoruz. Piramit Metinleri'ni inceleyenlerin, herhalde Piramit Çağı'ndan birkaç yüzyıl, belki de birkaç bin yıl öncesine dayanan yıldız kültü unsurlarını nasıl sezdiklerini de biliyoruz. Mısırlıların en büyük ilgisi, yıldızların doğuşunu ve meridyeni geçişini izlemeye dönüktü. En çok Sirius'a ve Orion yıldızlarına önem veriyorlardı. Bu durumda, bu yıldızların presesyonunu fark etmemiş olmalarına pek olanak yoktur. Genel bir kural olarak, o yıldızların presesyonu, yüz yıl içinde yarım dereceden pek az eksik bir alçalış rakamı vermektedir. Eski Mısırlıların presesyon etkilerini fark etmeleri, bir, en çok da iki yüzyıl sürmüş olmalıdır. Zeta Orionis'i (Al Nitak) bir örnek olarak alırsak, hesaplar bize M.Ö.3000 ile M.Ö.2800 arasında (Heliopolis'ten görülebilen yay olarak) 1.3 derecelik bir fark gösterecektir.

M.Ö.3000: Azimut	110.4 derece
M.Ö.2800: Azimut	109.1 derece
Değişim	1.3 derece

Bu sayı dolunayın gözle görülen boyunun yaklaşık üç katıdır ve yıldız doğuşlarını sürekli kaydeden gök gözlemcilerinin dikkatinden kaçmasına olanak yoktur. Eğer meridyen geçişinde gözlem yapılıyorsa, ufkun yükseklik değişimi de şöyle olacaktır:

M.Ö.3000: Yükseklik	42.5 derece
M.Ö.2800: Yükseklik	43.5 derece
Değişim	1.0 derece

Bu bize bir derecelik bir değişim vermektedir, bu da çıplak gözle fark edilebilecek bir değişimdir. O halde Eski Mısırlılar yıldızların yavaşça kaydığını biliyorlardı ve bunu meridyen geçişinde ölçmeleri çok kolaydı. O zaman varılacak sonuç da ortadadır. Büyük Piramit'in Kral Odası'nda-ki güney şaftını tasarımılayan mimar, o şaftı bilerek Zeta Orionis'e yönel- tirken, yıldızın er geç yüksekliğini değiştireceğini de, bunun ileride bir zaman saptama aracı olacağını da (M.Ö.c.2450) biliyordu.

Yıl	Alçalım Yükseklik	Meridyende
M.S. 2550	-1° 50'	58° 11'
M.S. 2500	-1° 50'	58° 11'
M.S. 2000	-1° 54'	58° 07'
M.S. 1000	-2° 59'	57° 02'
M.Ö. 1	-5° 13'	54° 48'
M.Ö. 1000	-8° 28'	51° 33'
M.Ö. 2000	-12° 38'	47° 23'
M.Ö. 2450	-15° 01'	45° 00'
M.Ö. 10.000	-48° 39'	11° 22'
M.Ö. 10.400	-48° 53'	11° 08'
M.Ö. 10.450	-48° 53'	11° 08'

[Kaynak: Skyglobe 3.6. M.Ö.10.000'den önceki değerler için +/- 300 yıl ve +/- 0.5 derece toleransı kabul etmek gerekir.]

Demek ki bu mimarın presesyon değişim hızını da bildiğini varsaymak akla uygun gelmektedir. Tabloda Al Nitak'ın 13.000 yıllık bir dönem için- de meridyen geçişindeki alçalım ve yükseliş değişimleri gösterilmektedir.

Heliopolis'ten bakıldığında, o döngünün en düşük işaret noktası M.Ö.10.400'dür. Çünkü Al Nitak -48 derece 53 dakikalık bir alçalım gös- termektedir ve meridyenden geçerken güney ufkunun 11 derece 08 dakika yukarisındadır. Aynı döngünün en yüksek noktasını işaretleyen son tarih de M.S.2550'dir. Yıldız o sırada birkaç on yıl boyunca -1 derece 50 dakika- lık alçalımda ve meridyeni geçerken de güney ufkundan 58 derece 11 daki- kalık bir yükseklikte kalacaktır. Ama bu durumda, M.Ö.c.10.400 döne- minde güney göklerinin görünüşü konusunda ortaya çıkan durum şudur:

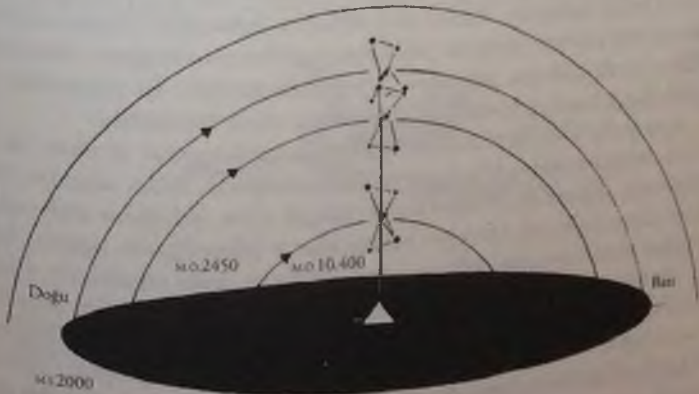
Orion Kuşağı'nın Samanyolunun "batısında" görünen konumlanışı, Gize Piramitleri'nin hizalanışına insanı telaşlandırarak kadar çok uymaktadır!

M.Ö.c.2450'de Büyük Piramit yapılırken, Orion Kuşağı'nın doğuda, Sirius'un heliak doğuşuyla aynı anda görülmesi durumu vardı. Yani kursesuz bir "meridyen meridyene" konumu oluşmuştu. İki imaj birbirinin üstüne çok mükemmel biçimde çakışıyordu. Bu bizim Orion Kuşağı'nın İlk Dönemi'ni, M.Ö.c.10.450'de görmemiz demektir.

Osiris Duat'ının orta bölümü olan Rostau'nun dünyasal ve göksel çakışmasının bu kadar mükemmel uyumunun da M.Ö.10.450'deki presesyon döngüsü başlangıcında yer alması rastlantı olamaz. Neden bu kadar uzak bir tarih? Neden Kral Odası'nın güney şaftı, yani Orion şaftı tarafından işaretlenen presesyon işareti alınıyor? Bu şaftı ve herhalde piramidin tümünü yapan mimar, neden bizim dikkatimizi bu eski İlk Dönem Osiris'i tarihine, M.Ö.c.10.450 tarihine çekmek istiyor?

V Timaeus: M.Ö. 10.450

Eğer bir yıldız gözlemcisi, Orion Kuşağı'na M.Ö.10.450 tarihinde Heliopolis'ten baksa ve meridyen geçişindeki yüksekliği ya da *ufka* göre ne kadar yüksekte olduğunu kaydetse, ister istemez Osiris İlk Dönemi'ni saptamış olurdu. Peki, bunun böyle olduğu yolunda herhangi bir işaret var mıdır?

Orion'un çağlar boyunca yükselişi ve zirvesi

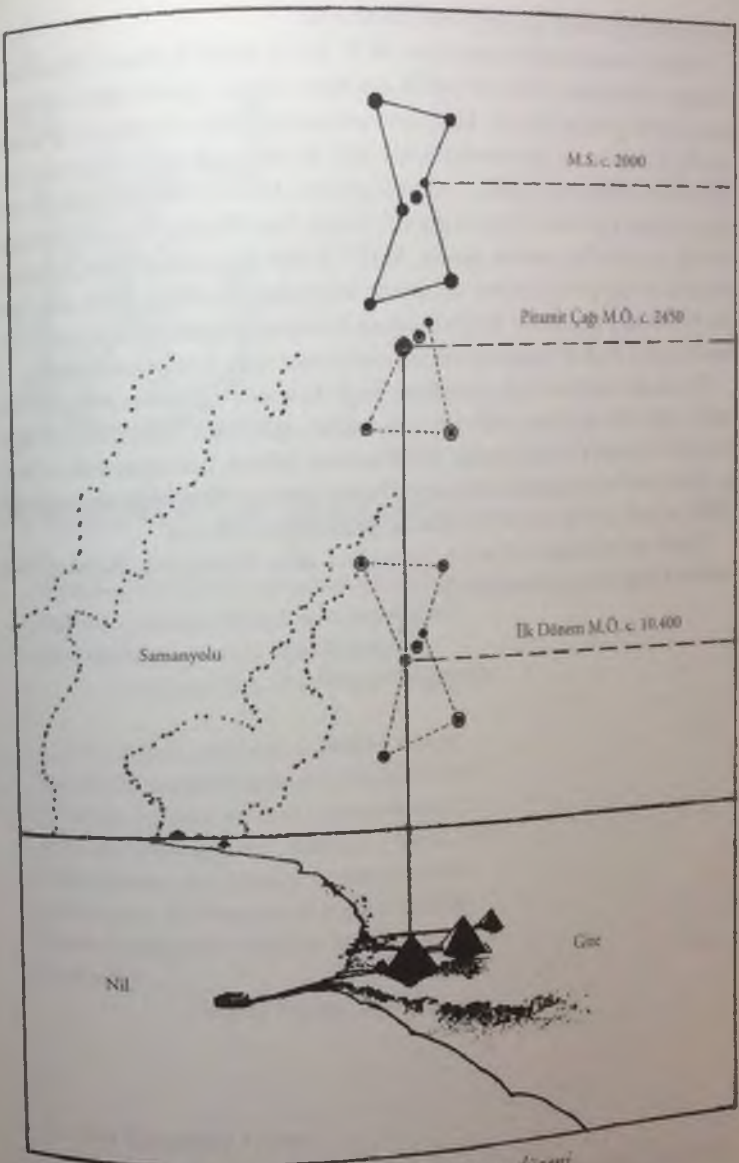
Strabo'nun M.Ö.c.20'de, yani Hipparchus'dan yüz yıl kadar sonra, "Mısırlı papazların gökbiliminde çok üstün olduğunu, Yunanlılara *tam yıl* (vurguya dikkat) sırlarını onların öğrettiğini, ama Yunanlıların daha sonra pekçok şey gibi bunu da ihmal ettiğini" yazmış olduğunu biliyoruz. Herodotus'un da M.Ö.c.450'de, yani Hipparchus'dan yaklaşık üç yüzyıl önce, "En bilge Mısırlılar Heliopolis'te bulunur ... Mısırlıların astronomi incelemeleri sayesinde güneş yılını keşfettiklerini ve onu on iki parçaya bölmeyi ilk defa uyguladıklarını herkes kabul ediyor," dediğini de biliyoruz.

Sorulacak soru bellidir: Gize Nekropolü ve özellikle de Büyük Piramitle şafları, zamanın önemli bir işaretleyicisi olarak, Osiris dönemini ve özellikle onun İlk Dönemi'ni işaretleyen bir tür yıldız-saat olarak mı iş görmektedir?

M.Ö.10.450 tarihinin arkeologlar ve Ejiptologlar tarafından kabul edilmeyecek kadar eski bir tarih olduğunu elbette biliyoruz. Ama bu bulgular onları da, giderek artan astronomik kanıtları ya açıklamaya ya da bunlara itiraz etmeye zorlamıyor mu?

Yunan klasiklerini okumuş olanlar herhalde Eflatun'un *Timaeus* diyaloglarını hatırlayacaklardır. Orada Eflatun, Atlantis'in kayıp uygarlığıyla ilgili trajik olayları açıklamaktadır. Hikâyeyi Eflatun'a Critias anlatmış; o da bunu Solon'dan, Aşağı Mısır'daki Sais'i ziyareti sırasında duyduğunu söylemiştir. Solon'a bunları anlatanlar Mısır papazlarıdır. Atlantis denilen bir yerden gelen esrarengiz insanların, dokuz bin yıl kadar önce Akdeniz havzasının çoğu yerini, bu arada Mısır'ı da istila ettiklerini, kayıtların Mısır'da hâlâ sağlam durumda korunduğunu söylemişlerdir. Eflatun'un *Timaeus*'unun bir başka yönü de bizim tezimizle ilgilidir. İnsanların ruhunun yıldız olduğunu, ölünce yine yıldızlara döneceğini söylemektedir. Eflatun bize ruhların sayısının yıldızların sayısına eşit olduğunu, herkesin ölünce kendi yıldızına gideceğini, dünyadaki ömrünü iyi yaşayanların, ileride kendi kardeş yıldızlarında yaşayacağını da söylemektedir.

Aynı şeyler Mısır'da M.S.200 dolaylarında yazılmış olan ve adına Hermetik Metinler denen belgelerde de bulunmaktadır. Bilim adamları bu belgelerde, Eflatun'un *Timaeus*'undan pekçok alıntı olduğunu söylemektedir. Oysa Hermetik Metinleri yazmış olan o bilmediğimiz insanlar, bu bilgileri Mısırlıların eski kitaplarından aldıklarını iddia etmektedir. Hermetik Metinler'in Asklepius III bölümünde Hermes (Mısır'ın bilgelik tanrısı Thoth), öğrencisine bir soru sormaktadır: "Mısır'ın göklere benzer yaratıldığını bilmiyor musun, ey Asklepius?" Bu soru ilginçtir. Çünkü Asklepius Yunanlılar tarafından İmhotep'le, Saqqara'daki ilk basamaklı piramidi tasarımıyan efsanevi bilge-astronom-mimarla özdeşleştirilmekte-

Çağlar boyunca gökyüzünün piramitlerden görünen düzeni
 dir. Eski Mısırlılar Thoth'un, Heliopolis'te saklanan kutsal kitapların yazı-
 mandan sorumlu olduğunu, bu kitaplardan birkaçının da yıldızların hare-

ketleriyle ilgili sırları içerdiğini söylemekteydi.

Piramit araştırmacılarından ikisi, W.R. Fix ile Mark Lehner, Mısır'daki Atlantis olaylarının M.Ö.10.400'de yer almış olması gerektiğini söyleyecek cesareti göstermişlerdir. Böyle bir sonuca varmaları hayranlık uyandırıcıdır. Çünkü bu araştırmacıların her ikisi de, bu uzak tarihi bulmak için astronomi kullanmış değildir. Edgar Cayce'in, 1945'te ölen Amerikalı falcının "okuma"larına atıf yapmışlardır. Cayce, bize Büyük Piramit'in yapımının, en azından tasarım olarak, M.Ö.10.400 dolaylarında başladığını, Atlantis'in kayıp kayıtlarının da içinde bulunduğumuz bin yılın son yirmi yılı içinde, piramidin bir gizli odasında bulunacağını söylemiştir. Görünüşe göre Rudolf Gantenbrink de tam zamanında ortaya çıkmıştır!

Bu kitap boyunca hep gerçeklere bağlı kalmaya çalıştım. Ama bilimsellik dışı sözlerle karşı direnmeye ne kadar uğraşırsak uğraşalım, Edgar Cayce'in "okuma"larına bugün bildiklerimizi bilerek baktığımızda, içimizde garip bir duygu gelmesini engelleyemiyoruz. Özellikle de adamın 1945 yılında öldüğünü ve Mısır'a hiç gitmediğini bilince!

Şimdi de Ankanın ve onun yumurtası olan Heliopolis Benben'inin mitine bakmamız gerekmektedir.

PHOENIX'İN TOHUMU

"Phoenix" in efsanesi yüzyıldan yüzyıla ve kuşaktan kuşağa aktarılırken, kaynağının karanlıkları arasında kaybolmuştur ...

-Abbate Paşa, 'Le Phoenix Egyptien'

... akrabaları cesedinin mümkün olan en iyi şekilde mumyalanmasını, böylelikle ruhu ve zekâsı binlerce yıl sonra mezarda vücudu aramaya döndüğünde, "dehasını" orada bekler bulmalarını, her üçünün birlikte o vücuda girerek onu diriltmesini ve onunla birlikte Osiris krallığında ebediyete kadar yaşamasını emrettiler ...

-Wallis Budge, *Mumya*

1 Ateş Kuşunun Uçuşu

Eski Mısır'ın en garip ve en zor anlaşılabilir mitlerinden biri, Zümrüdü-anka kuşunu (Phoenix) ilgilendirmektedir. Bu sembolizmin neyi vansıtmak istediğinin bir tarifi bize Rundle Clark tarafından şöyle anlatılır:

Boşluğun suları üzerine doğru uzanmış bir yuva düşünmek gerekiyor. İçinde gri bir balıkçıl var ve bu kuş, olacak her şeyin habercisi. Gagasını açıp ilkel gecenin sessizliğini bir hayat ve kader çağrısıyla yırtıyor, bu da “neyin olup neyin olmayacağını” saptıyor. Bu durumda Phoenix, ilk orijinal Logos'u, ilahi zihinle yaratılan şeyler arasındaki kader ilanının sözünü temsil ediyor ... Bir bakıma Phoenix o ilkel çılgılığı attığında tüm o (takvimsel) döngüleri başlatmış oluyor, demek ki o tüm zaman bölünümünün patronudur. Heliopolis'teki tapınağı da takvimsel düzenlemelerin merkezi olmuştur.

Bu sözler bizim tahmin ettiğimiz şeyi, yani Anka kuşu kavramının Büyük Piramit'le, dönem olarak ve firavunlar krallığının zaman kayıtçısı olarak; hem mitik, hem de tarihsel bakımdan yakından ilgili olduğunu onaylıyor. Kral ve Kraliçe Odası'nın şaftları, kendi presesyon döngülerine ve daha başka döngülere bağlı durumdaki belli yıldızlara hedeflenmiş olmakla, bir takvim işareti olarak gözüküyor. Anka da o döngülerin habercisi ya da getiricisi oluyor. Bu nedenle Ankayla piramit arasında, Orion yıldızlarının ve dolayısıyla Osiris-kralların “ruhu”nun zaman kayıtçısı olarak bir ilişki var. *Ölümler Kitabı*'nda (Bölüm 17) şu soru sorulmaktadır: “Kim o? ... Ben Heliopolis'teki büyük Anka kuşuyum ... O kim? O Osiris ...” bu durumda Mısır Phoenix'inin kim olduğu konusunda zihnimize hiçbir kuşkuyla yer kalmıyor.

Ankanın daha başka bir önemli görevi daha var. O aynı zamanda hayat veren esas şeyin, *hiké*'nin, bizim sihir kavramımıza pek benzeyen bir şeyin de getiricisi. Bu kocaman kozmik kuş onu Mısır'a çok uzak ve sihirli bir diyardan, yeryüzü dünyasının çok dışında bir dünyadan taşıyıp getirmiş. Rundle Clark'a göre orası “Ateş Adası” ... Dünyanın sınırlarının dışında, sönmez bir ateşin yandığı, tanrıların doğduğu ya da yeniden doğduğu, dünyaya yollandığı yer. Phoenix'in Osiris ruhuyla yakından bağlantılı olduğu düşünülürse, ayrıca tanrıların doğduğu ya da yeniden doğduğu yerden geldiği dikkate alınırsa, dünyanın dışındaki o yer besbeli Duat'tır.

Anka kuşunun hikâyesini Herodotus, Mısır'ı ziyareti sırasında şiirsel-likten oldukça uzak bir ifadeyle şöyle anlatmıştır:

Phoenix adlı kutsal bir kuş var. Onu resimler dışında hiç gözümle görmedim, çünkü çok nadir bir kuş. Heliopolis'tekilerin söylediğine göre beş yüz yılda bir kere görünüyormuş. Eğer resimler doğruysa, boyu ve görünüşü şöyle: Tüyleri kısmen kırmızı, kısmen altın rengi, biçimi ve boyu da kartala çok benziyor. Heliopolislilerin bu kuşla ilgili anlattıkları hikâyeyi ben şahsen inanılmaz buluyorum: Bu Phoenix'in Arabistan'dan geldiğini söylüyorlar. Ata kuşu bir sakız içine sarıp taşımış. Güneş tapınağına gidip cesedi oraya gömmüş. Bunu yapmak için, söylentilere göre, önce sakızdan, taşıyabileceği kadar büyük bir top yapmış, sonra içini oyup ölü atayı oraya yatırmış, üstünü yeni sakızla kapatmış. O zaman topun ağırlığı eskiden olduğu kadar kalmış. Phoenix bu topu Mısır'a taşımış, güneş tapınağına koymuş. Kuşla ilgili mitleri böyle.

Hikâye bize Yunanlıların o rahat üslubuyla anlatılıyor olsa bile, Herodotus'un bu konuyu doğrudan Heliopolis papazlarıyla konuşmuş olduğunu anlıyoruz. Herhalde duyduklarını değiştirmesi için de bir neden yoktur. Daha büyük olasılıkla, Mısırlı papazların bu sembolizmi algılayış biçimini farkında olmadan değiştirmiş olabilir. Örneğin Arabistan dediği yer, "doğu" demektir. Ufku ötesinde güneşin ve yıldızların doğduğu yer, "doğu" demektir. Orası tanrıların doğduğu yerdir. Phoenix, Mıyükseldiği yer demektir. Orası tanrıların doğduğu yerdir. Phoenix, Mısır'a yumurta bırakmaya gelmiştir. Herodotus'un hikâyesindeki "top" sözcüğü oldukça iri bir örneği anlatıyor. Herodotus aynı zamanda onun sakızdan olduğunu söylüyor. Söylediği şey, mumyalama işinde çok kullanılan bir reçinedir.

bir reçinedir. Mısırlıların yumurta ya da tohum diye gördükleri, Osiris'in ruhuna bağlı olan, dolayısıyla da yeniden doğuşun yıldızsal ritüellerine bağlı olan o şey nedir?

Daha önce de söylediğimiz gibi, Mısırlılar bu kuşa *Bennu* demektedir. Oxford Üniversitesi Ejiptoloji Profesörü John Baines, kelimenin kökü olan "*ben*"in Eski Mısır'da cinsel döllenmeyle ilgili fikirler için; örneğin lan, çiftleşme, dölleme, vb. gibi kavramlar karşılığı kullanıldığını söylemektedir. İlginçtir ama, Semitik dillerde *ben* kelimesi erkek evladı oluşturmaktadır. Bennu/Phoenix kuşu ile, Bennu/Phoenix tapınacak tohum demektir. Bennu/Phoenix ilişkisi bu kirabın birinci bölümünde tutulan Benben Taşı arasındaki ilişkiye bu kirabın birinci bölümünde işaret edilmişti. Benben Taşı'nın konik biçimde olduğu da birçok

Ejiptolog tarafından saptanmıştır. Birinci Sülale döneminden kalma çok eski bir taş yazıtta, Phoenix'in bir şeyin üzerinde durduğu görülmekte, Rundle Clark o şeye "taş tünek" demektedir. Daha sonra kuş ya bir piramidin üzerine ya da piramidion üstündeki bir tüneğe konmuş olarak resmedilmiştir. Ejiptologlar Mısır phoenix'inin ne ya da kim olduğu konusunda pekçok fikir ileri sürmüştür. Ama genel kanıya göre bu kuş bazen Ra'nın ruhunu, bazen Osiris'in ruhunu, bazen de "Sabah Yıldızı"nın ruhunu temsil etmektedir. Rundle Clark ayrıca haklı olarak, kuşla taş tüneğin (eğer gerçekten taş tünekse) birbiriyle bağlantılı olduğunu da söylemiş; Piramit Metinleri'nin ilk çevirmeni Kurt Sethe de Benben Taşı'nı Yunanlıların ve Suriyelilerin kutsal konik taşlarıyla, "Omfalos" ya da "Babeltilos"la özdeşleştirmiştir. Bu terimler tarihçiler tarafından kozmik niteliklere sahip kutsal taşlar için kullanılır. Gerçekten de Benben Taşı'nın ilk resimlerinde, üzerinde Anka kuşuyla görüldüğünde, taşın biçimi eskiden sanıldığı gibi piramit değildir. Yanları biraz şişkinlik yapmakta, biçimin konik olduğunu göstermektedir. Ayrıca Benben Taşı'nın piramit yapımcıları tarafından çok değerli bir relik sayıldığını da söylemekte yarar vardır. Çok değerli olduğu için Heliopolis'in en kutsal yerine yerleştirilmiştir. Phoenix Evi'nin odak noktasındadır. Kopyaları da büyük piramitlerin tepelerine konmuştur.

Varılacak sonuç herhalde Phoenix'in ilahi yaratılışın ve yeniden doğuşun sembolü olduğu, bu sihirli niteliğinin de Heliopolis'e bıraktığı tohumla simgelendiğidir. O halde Phoenix'in tohumu nedir?

II Gökten Düşen Tohum

Biz meteoritleri gökten düşen taşlar olarak düşünme eğilimindeyizdir; "düşen yıldız", "akanyıldız" sözlerini de görsel metaforlar olarak hâlâ kullanırız. Meteorit düşmesi çok şahane bir görünümdür. Tarihsel kaynakların hepsi, gökyüzünde ateşli bir kitlenin belirdiğini, hızla indiğini, inerken bazen arkasında ışıklı bir kuyruk bıraktığını, düşmesine genellikle gök gürültüsü gibi bir sesin eşlik ettiğini anlatmaktadır. Meteoritler dünya atmosferine büyük bir hızla girerler, ama sonra hava sürtünmesi ve kendi çevresinde yarattığı ısınma yüzünden yavaşlar. Bu ısı salınması, taşın yüzeyini tutuşturur, ateş topu görünümüne yol açar; çevresindeki sıcak gazlar da onu oldukça büyük gösterir. Meteorit havayı yarıp ilerlerken aynı zamanda top ateşi ya da gök gürültüsü gibi şok dalgaları yaratır. Belki de eski zamanlarda meteoritler bu yüzden Fenikelilerin Haddad'ı,

Yunanlıların Zeus'u gibi fırtına tanrılarıyla ilişkilendirilmiştir.

İki türlü meteorit vardır; biri taş, diğeri demirdir. Demir olanı tabii siyahtır ve genellikle taş türlerden büyüktür. Çünkü yumuşak toprağa düşünce pek zarar görmez ya da çok az zarar görür. Demir meteoritlerden bazıları dünya atmosferine girince sağa sola yalpalamadan yollarına dümdüz devam ederler. Bunlara güdümlü denir; yani tıpkı bir ok gibi ya da top güllesi gibi, nereye düşeceklerse oraya düşerler. Bu güdümlü meteoritler, ateşli düşüşleri sırasında ısındıkları için ön kısımları erime eğilimindedir. Bulunduklarında genellikle koni biçimine dönüşmüş olurlar. İri konik meteorlara iki iyi örnek, Morito ve Willamette meteoritleridir.

New York, Smithsonian Enstitüsü'ndeki işlenmiş demir meteor taşı, "Willamette"

Eski çağlarda kutsal meteoritlere dayalı dinsel kültlerin oluştuğuna dair kanıtlar vardır. Yunanlıların Delphi'yi dünyanın göbeği olarak gördükleri bilinir. Ama o yeri işaretleyen omfalos taşı, Delphi'nin orijinal bir fetişi değildir. Başlangıçta orada kaba bir taş vardı. Titanlardan Kronos'un onu dünyaya fırlattığına inanılıyordu. Delphililer taşlarının Kronos tarafından atılan taş olduğuna inanmış, ona Zeus Bactilos adını vermişlerdi. Bu isim

*Mexico City,
Metallurgy
Enstitüsü'ndeki
işlenmiş meteor taş,
'Morito'*

tarihçiler tarafından meteorit anlamında kullanılıyordu. Eski resimler Zeus Baetilos'u yumurta biçiminde göstermektedir, boyu da top güllesi kadardır. Kozmik kökeninden ve karakteristik biçiminden ötürü, Zeus Baetilos hemen hemen kesinlikle meteorittir. Benzer bir taş da tarihçi Pausanias'a (M.S. ikinci yüzyıl) Gythium'da gösterilmiştir. Yerliler ona Zeus-Kappotas (Düşen Zeus) demektedirler. Herhalde bu da meteorittir. Pliny (M.S.23-79)'da, Potidae'deki insanların "güneşten düşen bir taş" taptiklarını anlatmakta, daha başka taşların da Aigos-Potamus'a ve Çanakkale yakınındaki Abydos'a düştüğünü söylemektedir.

Meteorit kültü herhalde Fenikelilerde ve Suriye'de de özellikle güçlüydü. Örneğin Emessa'da (Homs) tanrı Ela-Gabal'ın (Elagabalus) kutsal tapınağında "siyah, konik taş" diye tarif edilen bir relik vardı. Tarihçi Herodianus bize Emessalıların "bunun gökten düştüğünü ciddi ciddi iddia ettiklerini" söylemektedir. Emessa'dan o kadar uzak olmayan Zeus-Hadad tapınağında, Heliopolis-Baalbek'te de siyah konik taşlar vardı. Zeus Casios, Zeus-Hadad'ın bir karşılığı sayılırdı. Casios Dağı'nda otururdu ve onun da kutsal bir *baetilos*'u vardı. Eski Frigya'da (İç Anadolu) tanrıların anası Kibele, Pessinus tapınağında gökten düştüğü söylenen kara bir taşla simgelenirdi. Kibele kültü özellikle yaygındı, sonradan Romalılar tarafından benimsenmiş, onlar tarafından Fransa'ya ve İngiltere'ye kadar götürülmüştü.

Meteoritlere tapmanın dünyanın başka yerlerinde de pekçok örnekleri vardır. Bunu anlamak çok kolaydır; çünkü eski insanlar meteoritleri gök tanrılarının maddesel bir temsili gibi görmüşlerdir. Hatta belki de onları yıldız tanrılar olarak kabul etmişlerdir. Herhalde Phoenix Tapınağı'nda

korunan Benben Taşı'nın konik bir meteorit olduğunu anlatabilmek için daha fazla örneğe de ihtiyacımız olmasa gerektir.

Meteoritler dinsel fikirlerin doğmasında çok büyük rol oynamışlardır ve yeniden doğuş kültünü de Ejiptologlar 1933'ten beri bilmektedir. İngiliz Ejiptolog ve Flinders Petrie'nin eski asistanı G.A. Wainwright konuyu derinlemesine incelemiştir. Çalışmaları 1933'le 1950 arasında *Mısır Eski Eserleri Dergisi*'nde yayımlanmıştır. Wainwright, Mısır'ın meteorit kültünü ve bunun bazı önemli tanrılarla ilişkilerini incelemiştir. Özellikle Teb tanrısı Amun'un "anikonik" (koni gibi) biçiminin, *Ka-mut-fa* adıyla bilinen tipik bir meteoritten geldiğini ortaya koymuştur. Wainwright bu meteoriti küçük armut biçiminde ve demirden olarak anlatmaktadır.

III Yıldız Tanrılarının Demir Kemikleri

Piramitler demir çağından da, tunç çağından da önce yapılmış olmakla birlikte, Mısırlılar meteoritik demiri Piramit Çağı'nda da biliyorlardı. Eski Mısır'da demir anlamına gelen *bja* sözü Piramit Metinleri'nde yıldız tanrılarının "kemikleri" olarak sık sık geçmektedir:

"Ben safım, katıksızım, *bja* kemiklerini alıyorum, Nut'un karnındaki yok olmaz sağlam bacaklarımı geriyorum ..." (PM 530)

"Kemiklerim *bja*, bacaklarım yok olmayan yıldızlar." (PM 1454)

"Kralın kemikleri *bja*'dan, bacakları da yok olmaz yıldızlar ..." (PM 2051)

Bu sözlerin gösterdiği gibi, ölen krallar yıldız olunca kemiklerinin demire dönüştüğü, bunun göksel bir madde olduğu (meteorit), yıldız tanrılarının bundan yapıldığı inancı vardır. Bu tür kozmik nesneler, gökyüzünde somut bir diyar olduğunun, orada yıldız ruhların yaşadığının tek somut kanıtıydı ve yıldızların *bja*'dan yapıldığına neden inanıldığı da buradan açıkça belli olmaktadır. Ölen kralların ruhları yıldız olduğuna göre, onların da kemikleri demire dönüşmek zorundadır.

Buradan yine Heliopolis'teki Benben Taşı'na dönüyoruz. Gerek ben, gerekse pekçok Ejiptolog, bu taşı bir meteorit olarak düşünmekteyiz. Walbudge, Benben Taşı'nın Kâbe'deki Siyah Taş'a benzer bir relik olabileceğini ilk öneren kişi olmuştur. Aynı fikir Ejiptolog J.P. Lauer'in de aklına gelmiş, o da Benben'in büyük olasılıkla bir Betil ya da meteorit olduğunu

yazmıştır. Bu durumda, iri, güdümlü bir demir meteoritin M.Ö. üçüncü binde bir ara Memphis yakınlarına düşmüş olması, bunun İkinci ya da Üçüncü Sülale zamanına rastlaması çok mümkündür. Benben Taşı'nın resimlerinden, bu meteoritin kitlesinin altı ile on beş ton arasında ve ateş topu halindeki görünüşünün gerçekten pek etkileyici olması gerektiği bellidir. Herhalde düşüşü sırasında şok dalgalarının yarattığı büyük gürültüler duyulmuştur, gün ışığında bile görülebilmüş, kuyruğu çok uzaklardan fark edilebilmiş olmalıdır. Bu ateş topu belki de geri dönen Phoenix'in doğudan geldiği izlenimini yaratabilir (Encyclopaedia Britannica'ya göre tüm meteoritler güneşin yolunu izlemektedir). İnsanlar onun düştüğü yere koşunca, ateş kuşunun kaybolduğunu, geriye yalnız siyah, piramit biçiminde *bja* bir şey bıraktığını görmüş, bunun kozmik yumurta olduğuna karar vermiş olabilirler. Sonra onu eski Atum tapınağına götürmüş, kutsal sütunun üzerine koymuş olabilirler.

IV Osiris Olan Tohum

Piramit Metinleri Ra-Atum'un tohumuna türlü atıflarla doludur. Söz konusu tohum, Osiris'i Yıldızların Anası Nut'un rahminde yaratan tohumdur: "Ey Ra-Atum, Nut'un rahmini onun içindeki ruhun (Sahu) tohumuyla hamile bırak ... (PM 990) ... Basınç rahminde, ey Nut, çünkü tanrının tohumu içinde ..."

Buna Osiris-kral şöyle cevap verir: "İçindeki tanrı tohumu benim (PM 1416-7) ... Osiris-kral yok olmaz bir yıldızdır, gök tanrıçasının oğludur (1469) ... Ey Ra-Atum bu Osiris-kral sana geliyor, yok olmaz bir ruh o ... oğlun sana geliyor ... " (PM 152).

Bir Osiris'in iki adımlı yıldızsal oluşumuna daha önce kısaca değinilmişti. Cesedin nasıl Osiris-mumya olduğunu, sonra yeniden doğuş oda-sındaki lahde nasıl yerleştirildiğini, orada nasıl kendisini bir yıldız-ruh halinde ruhsallaştırması gerektiğini görmüştük. Eski Mısır dilinde mumya yapma sözünün "Sahu" olduğunu görmüş ve şaşmamıştık. Çünkü bu söz ilk Osiris'e, Duat'ın Efendisi olduğu zaman verilen adla aynı anlamdadır. Mumyaya can vermek gibi çarpıcı bir olayın kendiliğinden olması beklenmemektedir. Ama bu da ölü kralın oğlunun, yani yeni Horus-kralın bağlılığına ve hareketlerine dayalıdır. Ona herhalde taş giyene kadar "Varis Horus" denmiştir. Bu Horus, çok önemli olan törende "ağzın açılması" denilen şeyi uygulamak zorundaydı. Bunu yapmak için, babasının artık Osiris diyarında olan mumyalanmış cesedini, üzerinde açmış bir ni-

British Museum'daki "Ağız Açma Töreni"ni gösteren fresk

Ni-lüfer bulunan küçük bir stand önünde ayağa kaldırması gerekiyordu. Ni-lüfer burada "Horus'un dört oğlu"nu simgeliyordu (kralın torunları). Sonradan bunlar dört ana yönü sembolize edeceklerdi. Horus bir şahin maskesi giymiş olarak yavaşça mumyaya yaklaşacak, "dört oğlunun" yar-dımıyla madenden küçük bir keskiyi eline alıp Osiris-kral'ın ağzını kese-rek açacaktı. Dört oğul, parmaklarını kullanarak (görünüşe göre parmak-lar da *bja*'dandı) aynı ritüeli uygulayacaklardı. Ayinler çok eskiydi ve Pi-ramit Metinleri'nde de tarif ediliyordu:

Ey Kral, seni aramaya geldim, çünkü ben Horus'um: ağzını açtım senin için, çünkü ben senin sevgili oğlunum; ağzını yardım senin için ... Upuaut'un keskiyle ... demir keskiyle ..." (PM 11-13)

"... çocukların birlikte seni kaldırdılar, adları Hapy, Imsety, Duamutef ve Kebhsenuf ... o adları onlara sen verdin. (Yüzün yıkanmış), gözyaşların silinmiş, ağzın demir parmaklarla açılmış ..." (PM 1983-4)

Oldukça garip görünen bu törenin dikkatten kaçırmamamız gereken üç önemli yönü vardır. Birincisi demir keskiyle Horus'un dört oğlunun parmaklarıdır. Çünkü bunların *bja*'dan, yani meteorit demirden olduğu söylenmektedir. Bu konu 1931 yılında G.A.Wainwright tarafından ele

alınmış, “Mısır’da Demir” adını taşıyan önemli makalesinde ayrıntılarıyla incelenmiştir. Wainwright haklı olarak, *bja*’nın göksel nitelikleri yüzünden ruhun yıldızlara ulaşmasında mucizeler yaratabileceğine inanıldığını söylemektedir. Bu kavram bugün Ejiptolojide kabul edilmiş bir kavramdır ve son zamanlarda, Eski Mısır’ın madeni aletleri uzmanı Dr. Bernd Scheel tarafından da tekrarlanmıştır. Scheel şöyle yazmaktadır:

Demir mitik niteliklere sahip bir metaldi. Efsaneye göre Seth’in iskeleti (kemikleri) ... demirdendi. Demire “gökler madeni” denirdi. Çünkü Mısırlılar uzun süre yalnızca meteorik demiri tanımışlardı; onda da oldukça yüksek bir nikel içeriği vardı. İlahi kaynaklara atfedildiği için meteorik demir özellikle “ağzın açılması” denilen ritüelde kullanılacak koruyucu tılsımlar ve sihirli araçlar yapımında kullanılırdı. Ağız açma, ölenin mumyasını ölümden sonraki hayata hazırlamak için şarttı.

Wainwright’ın da, Piramit Metinleri’ni 1952 yılında çeviren Kanadalı Ejiptolog Mercer’in de farkına vardığı şey, ağzı açmak için kullanılan keskinin Büyükayı burcu biçiminde yapılmış olduğuydu. Mısırlılar buna *meshtw*, yani Oyluk diyorlardı. Ama Alman Ejiptolog Borchardt, bunun daha büyük olasılıkla Küçükayı olacağını ileri sürüyordu. Baldır bölümüne inerken diz bükük olduğu için Küçükayının biçimine gerçekten daha iyi uymaktadır. Ne olursa olsun, bu burçlar bir arada gökyüzünde sirkumpolar bir biçim oluşturmaktadır ve Büyük Piramit’in kuzey şaftı da orayı

‘Upuaut Keskişi’ni tutan Horus

hedeflemiş bulunmaktadır. Bu durumda bu garip meteoritik yıldız töreninde kralın mumyası kuzey olmakta, göksel kutbun odak noktası olmaktadır. Piramit Çağı’nda bu Alpha Draconis’le işaretilenmiştir, çünkü Kral Odası’nın kuzey şaftı tam o yıldıza dönüktür. Kraliçe Odasının kuzey şaftına gelince, o da Küçükayının “başı”na dönüktür. Bu baş dört yıldızdan oluşmaktadır ve bu da büyük olasılıkla Horus’un “ağız açma töreni”nde kullandığı keskiyle simgelenmektedir.

Piramit Metinleri’nde bu alete

“Upuaut Keskisi” denmektedir. Upuaut daha önce de söylediğimiz gibi, yolları açan çakal tanrıdır ve şimdi Louvre Müzesi’nde bulunan ünlü Dendera Zodyak’ında açık biçimde temsil edilmekte, dolaykutupsal Horus figürü, Upuaut’u tutmaktadır. Kuzey şaftları yalnız meridyen doğrultusunda olmakla kalmamaktadır. Osiris-Orion’a ve İsis-Sirius’a dönük olan güney şaftlarının tersine, garip bir mimari anomalisine de sahiptirler. Ejiptologları uzun süredir şaşkırtan bu durum da yakın geçmişte (1992-92) Rudolf Gantenbrink tarafından incelenmiştir.

21 Haziran 1993 tarihinde, FNTP-Paris’te düzenlenen konferansta, Gantenbrink, Edwards ve ben de konuşmacılar arasındaydık. Rudolf bu anomali konusunu orada da dile getirdi. Robotunu kuzey şaftlarında yönlendirirken önlerine çıkan Büyük Galerî’yi aşmak için bir kavisi dolaştıklarını söyledi. Büyük Galerî şaftların yolu üzerinde olduğundan, her iki şafta batıya doğru bir bypass verilmişti. Son derece pragmatik ve mantıksal bir insan olan Rudolf, mimarlarla yapımcıların Kraliçe Odası şaftını yaparken Büyük Galerî’nin koca engelini aşmak için yolu çevirişlerini anlayabildiğini söylüyordu. Onun esas anlayamadığı, Kral Odası’nda neden aynı şeyin yapıldığıydı. Toplantıdaki Ejiptologlara, Edwards, Leclant, Lauer, Vercoutter ve Kerisel’e bu konuda ne düşündüklerini sordu.

Bu insanların hepsi Mısır piramitleri konusunda uzman oldukları halde hiçbirinden cevap çıkmıyordu. Rudolf o zaman mantıksal sonucu seslendirdi: Şaftın dolaşarak gitmesi bir yanlışlık değil bilerek yapılmış bir tasarım özelliği idi. Zaten şaftlara Büyük Galerî’yi geçerken yaptıkları turda daha yumuşak bir eğim veriliyor, sonra yine kendi yollarına dönüyorlardı.

Konferans sırasında farkına varılmayan şey, şaftların dolaşan yollarıyla birlikte biçim olarak kutsal keskiye benzediği idi. Çünkü bunlar kuzey kutup burcuna dönüktü. Biçimlerinin yıldız keskesine benzemesi, bu olayın bir rastlantı olmasına pek olanak bırakmıyordu. Artık “ağız açma töreni”nin belki birden fazla kere Kraliçe Odası’nda yapıldığını düşünmeye başlıyorduk. Horus-oğul’un Büyük Piramit’teki Kraliçe Odası’na getirilişini, orada babasının mumyasıyla karşılaşmasını görür gibi oluyorduk: “Ey Horus, bu kral Osiris, onun bu piramidi Osiris, bu binası Osiris, oraya git ...” (PM 1657). Ve Horus da şöyle haykırıyordu: “Ey Kral, seni aramaya geldim, çünkü ben Horus’um; ağzını senin için açtım, çünkü ben senin sevgili oğlunum; ağzını senin için yarararak açtım. Annesi ona ağladığında annesine bunu söylüyorum, ona katılan onu annesine bildiriyorum.” (PM 11-12)

Horus güçlü bir ritüel uyguluyor, sonra dört oğlunu, ölen kralın to-

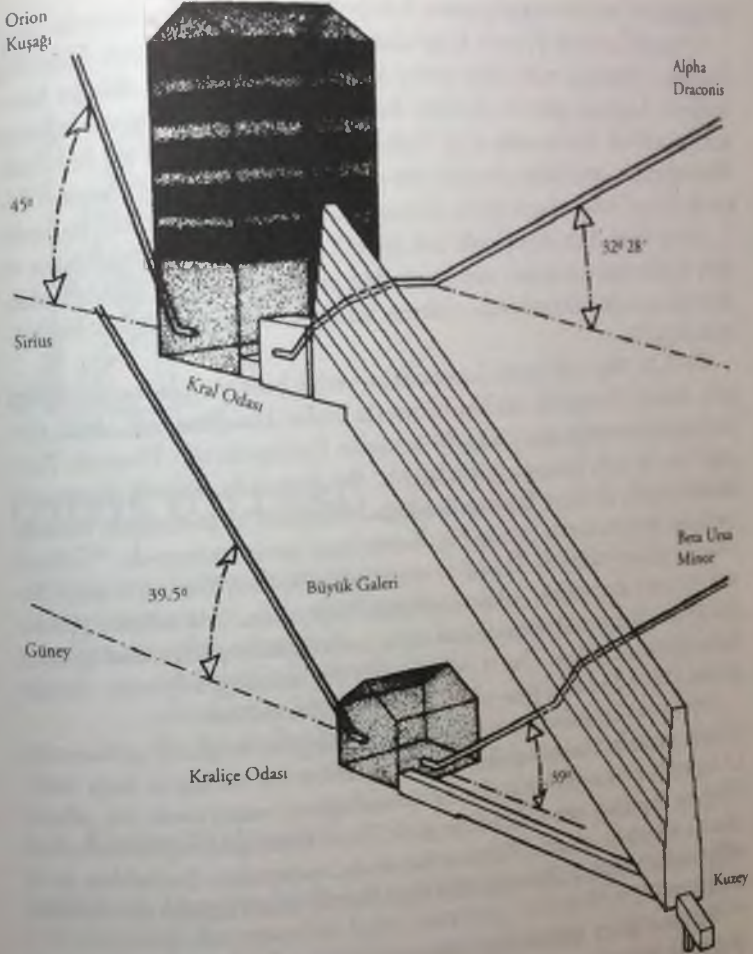

Ünlü 'Dendera Zodyak'ı (Ptolemaic Dönem); Sahu-Orion takımı, Taurus'u izliyor; öküüzün üstündeki Sirius yıldızı Orion'u takip ediyor

runlarını tanıtıyordu: "Ağzını senin için açtım ... ağzını senin için keski Upuaut'la açtım, ağzını senin için Demir Keskiyle açtım, çünkü o tanrıların ağzını açar ..." (PM 13).

"... çocuklarının çocukları birlikte seni kaldırdılar, (adları) Hapy, Imsety, Duamutef ve Kebhsenuf ... onlara bu adları tümüyle sen verdin. (Yüzün yıkanmış), gözyaşların silinmiş, ağzın onların demir parmaklarıyla açılmış ..." (PM 1983-84).

O sırada bir papaz, *bja*'nın astral gücünün çarptığı ölen kral adına konuşuyor: "Ben safım, kendimi, *bja* kemiklerimi alıyorum, yok olmayacak kollarımla bacaklarımı geriyorum, onlar Nut'un rahminde ..." (PM 530) ... "Kemiklerim *bja*, kol ve bacaklarım yok olmaz yıldızlar." (PM 1454) ... "Kralın kemikleri *bja*, kol ve bacakları yok olmaz yıldız ..." (PM 2051).

Büyük Piramit'in üst odalarının ve şaflarının çizimi. İki kuzey şaflındaki kıvrımlara dikkat

Ama bu sefer de bizi şaşırtan, Horus'un "Osiris olan piramide" ne zaman çağrıldığıydı. Piramide doğru yolculuğuna tam kuzeyde bir yerden başlıyordu. Fransız Ejiptolog Goyon'a göre bu yol tam Büyük Piramit'in meridyen çizgisi üzerindeydi; 15.75 kilometre uzaktaydı ve eski Khem kentindeydi (Yunanlılar sonradan buraya Letopolis demişlerdi). Ağız aç-

ma görevini üstlenen oğul-papaza, Letopolis Horusu adı veriliyordu.

Letopolis aslında Piramit Çağı'ndan önce de vardı. Pekçok Ejiptolog buranın, bölgedeki tüm diğer yerler için bir merkez işaret olduğu kanısındaydı. Goyon'a göre bu özellikle Büyük Piramit'in meridyen hizalanışı için geçerliydi. Dolayısıyla Gize Nekropolü'nün tümü için de böyleydi. Wainwright'a göre daha da garip bir durum vardı. Letopolis kenti, "Yıldırım Kenti"ydi; adının böyle konulması da meteorik kütle ile ilgiliydi: "...Mısır dini 'Ağız Açma' adlı çok önemli bir töreni de içerdiğinden ve ölen kralın ağız bu sırada meteoritlerden yapılmış aletlerle açıldığından, ağız asıl açanın Letopolis'teki yıldırım kentinde oturuyor olması bir rastlantı değildir ..."

Bir Eski Mısır atlasında Letopolis'in yerini bulduk. Goyon'un dediği gibi, Büyük Piramit'in on beş kilometre kadar kuzeyindeydi. Ama Goyon'un söylemediği şey, Letopolis kentinin Heliopolis'teki Phoenix Tapınağı'nın da tam batısına rastladığıydı. Bu durumda, Büyük Piramit'in meridyeniyle, Benben Taşı'nın durduğu Heliopolis'in paralelinin kesiştiği noktada bulunuyordu. Letopolis, Rostau'nun işaret levhasıydı. "Gökteki Osiris'e giden yollar"dı. Paralel ve meridyenle Benben Taşı'nı, o taşın Büyük Piramit üzerindeki stilize kopyasına bağlıyordu. Son olarak, piramidin içinde kuzey yıldızlarının keskişiyle, ancak güney şaftlarından geçerek bulunabilecek göksel Osiris yollarını da bir araya getiriyordu. Bunlar göksel Osiris diyarına, yani tabii ki Duat'a giden yollardı.

Bütün bunlar yeterince esrarengiz değilmiş gibi, bu güney şaftlarından birinin ucunda Gantenbrink'in açması gereken bir de kapalı kapı vardı. O kapının arkasında bir gizli oda bulunduğunu varsayarsak, bu odanın Westcar Papirüsü'nde sözü edilen gizli Thoth odası gibi biçimlendirilmiş olması mümkün müdür? Hatta acaba orada mummyadan, heykelden ya da daha başka cenaze malzemesinden daha büyük önem taşıyan bir şey saklı olabilir mi?

Bundan sonra dikkatimizi Heliopolis'e, Benben "Phoenix" Tapınağı'nın bir zamanlar sapaşğlam durduğu yere çevirmemiz gerekiyor.

OSİRİS YOLLARI

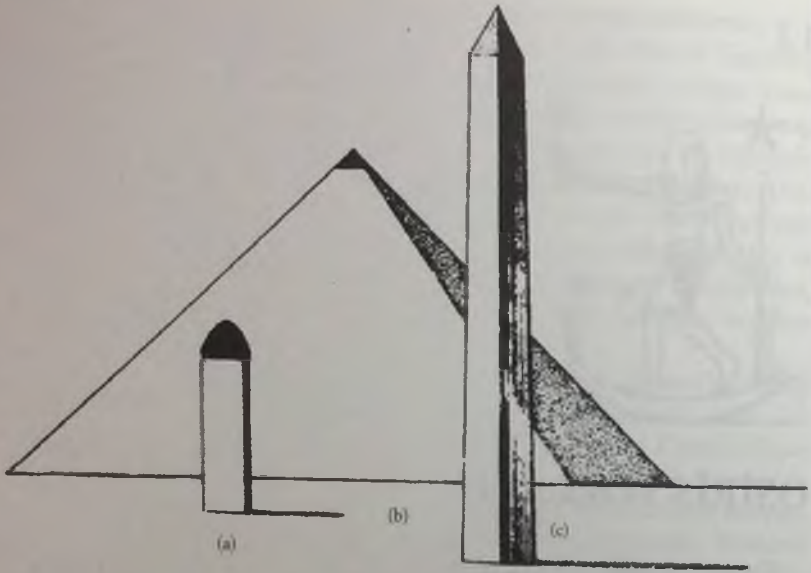
*Rostau'nun yollarında sulardan,
karalardan geçtim ... bunlar Osiris'in
yolları; bu yollar gökyüzünde ...*

- El Berşeh'teki Orta Krallık
tabutlarının içine yazılmış olan
İki Yol kitabından

I Benben Taşı Nerede?

Haritada Memphis-Heliopolis'in bulunduğu bölgenin Gize Piramitleri'nin yapıldığı dönemlerdeki haline bakarken, Heliopolis'in yerinin, yani bugün Sesostris I (M.Ö.c.1970) sütununun durmakta olduğu yerin, Gize'deki üç piramidin güneydoğu köşelerinden uzanan çizginin üzerinde olduğunu görüyoruz. Bu noktaya dikkatimi, Kahire'deki İsviçre Arkeoloji Enstitüsü'nden Dr. Gerhard Haeny, 1986'da yazdığı bir mektupla çekmişti. Kendisine her üç piramidin güneydoğu köşelerinin bir hizada olduğunu, aynı çizgi uzatılırsa Heliopolis'teki sütuna vardığı gösterilmişti. Acaba o sütun daha önceki bir binanın yerine mi dikildi, diye merak ediyordu.

Aslında Sesostris I sütunu gerçekten de daha eski bir işaret yerinin üzerine konmuştu. O eski işaret de son derece önemli ve esrarengiz bir işaretti. Heliopolis'teki sütunun bugün durduğu yerde bir zamanlar Phoenix

Çağlar boyunca Benben Taşı

(a) Orijinal Heliopolis Benben Taşı

(b) Üstünde piramidion ya da Benben'le piramit

(c) Benben Taşı'nın yerini işaretleyen sütun

Evi ya da Tapınağı dururdu. Kutsal Benben Taşı da bu tapınakta saklanırdı. Kutsal Heliopolis kentini restore eden Sesostris I, kendi sütununu Benben Taşı'nın yerine koyduğunu belirtmişti. Asıl taş herhalde kaybolmuştu; çünkü Sesostris, Heliopolis'teki taşın üzerine şöyle bir yazı yazdırmıştı: "Güzelliğim Onun Evinde her zaman hatırlanacak, Benim adım Benben ve benim adım göl ..."

Sesostris'in görünüşte belirtmeye çalıştığı şey, kendi sütununun tepesini oluşturan Benben'in, orada eskiden durmakta olan ilk Benben Taşı'nın yerinde yükseldiği idi. James Breasted bize, "Bu taş daha M.Ö. üçüncü binin ortalarında bile kutsaldı ve herhalde çok daha eski olması gerekir," demektedir. Sonra da şöyle eklemektedir: "Sütun aslında yüksek bir kaidenin üzerine konmuş bir piramittir." Ama cevaplanacak pek çok soru kalmaktadır. Sesostris I kimdir? Benben Taşı'nın yerini bir sütunla işaretlemek neden gerekli olmuştur? Asıl Benben Taşı nereye gitmiştir? Bu sorulara cevap verebilmek için, Eski Mısır'ın Eski Krallık sonrası tarihine bakmamız gerekmektedir.

dan korktuğu bir şeye garip bir atıf yapmaktadır: "... piramidin sakladığı şey boş şimdi ..." Piramit her ne saklıyorduyorsa çok değerli olmalıydı. Öyle önemli olmalıydı ki, Ipuwer toplantıda güçlü bir uyarıda bulunmak için onu söz konusu etmeyi gerekli bulmuştu. Ipuwer'i bu kadar kaygılandıran şeyin ne olduğunu bilemesek de, onun kurtarıcısıyla ilgili umutlarını tatmin etmiş benzeyen Sesostri I, sonunda piramitlerin en kutsal olan Benben Taşı'nın yerine büyük bir sütun diktirmiştir. Belki de Büyük Piramit'in içinde bir zamanlar saklı olduğunu bildikleri şey kaybolmuştur. Aradan yüzyıllar geçip de piramit Halife El Me'mun tarafından açıldığında orada hiçbir şey bulunmadığı bilinmektedir.

Ama bir tek umut daha kalmıştır. Acaba Büyük Piramit'i tasarımıyan dâhi mimar, "orada saklanan şey"i'n bulunamamasını, ona ulaşılabilmesini garantiye almış olabilir mi? Yani ... elektronik aygıtlarla yönlendirilen küçük bir mekanik robot olmadıkça bulunamamasını?

II Benben Taşı'na İşaret Levhası

Şimdi de bu olayların yer aldığı coğrafi çevreye bir göz atalım. Gize'den Phoenix Tapınağı'nın bulunduğu yer olarak tahmin edilen noktanın uzaklığı, kuzeydoğuya doğru yaklaşık yirmi dört kilometredir. Gize'den Letopolis'e uzaklık ise, kuzeye doğru, on altı kilometreden biraz eksiktir. Letopolis'ten Phoenix Tapınağı'na da, doğuya doğru, on sekiz kilometre kadar bir yol vardır.

Hem Letopolis, hem de Heliopolis, Piramit Metinleri'nde defalarca anılmaktadır ve Piramit Çağı'nın önemli dinsel merkezleri oldukları bellidir. Bir arada bakıldığında, Letopolis ile Heliopolis bir paralel üzerinde ve Nil'in iki yanında bulunmaktadır. İki Yol Kitabı adını taşıyan ve El Bersheh'deki Orta Krallık tabutlarının içinde yazılı olan metinlerde şöyle denmektedir: "Rostau'nun yollarını suların, toprakların üzerinden aştım ... bu yollar Osiris yolları; onlar (aynı zamanda) gökyüzünde ..."

Belli ki Rostau (Gize) yolları hem suyu ve hem de toprağı aşmakta, iki önemli jeodesik damarı kullanmaktadır. Heliopolis'ten başlayıp batıya yönelen, Nil'i aşip Letopolis'e gelen, sonra güneye, Gize'ye varan eski Rostau'nun dinsel düzeni tarif edilmektedir. O halde Gize'den önce burada asıl Nekropol'e giren bir kapı bulunduğunu, bunun Duat Kapısı'nı simgelediğini düşünebiliriz. Aynı zamanda Heliopolis, Letopolis ve Memphis kentleriyle piramit bölgesini kapsayan alanın çok geniş bir kutsal alan olduğunu, gökte de Sirius, Orion ve Hyades çevresinde eş bulunan sembolik bir

konumlandırılmıştır ... Keops Piramidi, Khem'e (Letopolis - Aussim) hizalanmıştır ...”

Goyon, tüm Eski Krallık piramitlerinin, Memphis yöresindeki meridyen çizgileriyle ilgili jeodesik bir sistemle birbirine bağlı olduğuna inanmıştı. Gerçi o yalnızca kuzeye çekilen çizgiden söz etmekteydi, ama aynı çizgiyi 180 derece öbür yana uzatmak da güney meridyen demekti. Büyük olasılıkla eski yapımcılar anıtları meridyene yerleştirmek için hem kuzey hem de güney yıldız sistemlerini kullanmışlardı. Bu durum Keops Piramidi'nin güney ve kuzey shaft sistemlerinde kendini göstermekte, güney shaftlar Zeta Orionis ve Sirius'a hedeflenmişken, kuzey shaftlar Alpha Draconis ve Küçükayı'nın baş bölümünde bulunan Beta Küçükayı (Koçab) yıldızına hedeflenmiştir.

Goyon, Büyük Piramit'le Letopolis arasındaki meridyen bağlantısını çok zekice görebilmiştir. Kendisi uzun yıllar Mısır'da yaşamış, Kral Faruk'un özel Ejiptologu olarak görev yapmış, zamanının çoğunu da Memphis-Heliopolis-Letopolis bölgesini incelemekle geçirmişti. Şöyle bir soru sormayı da gerekli bulmuştu:

Acaba Piramit Çağı Mısırlılarının astronomik ve jeodetik bilgileri bizim sandığımızdan daha mı derindi? Ülkelerinin coğrafyasını bizim sandığımızdan iyi mi tanıyorlardı? Dünyayı daha M.Ö. üçüncü binde, sonradan Yunan filozoflarından Tales, Pisagor, Eudoksis, Eflatun ve Demokratis'in önereceği biçimde ölçüp karelere ayırmayı mı başarmışlardı ...?

Goyon'a göre Yunanlı coğrafyacı Strabo bize, Letopolis yakınlarında Kerkasore adında büyük bir gözlemevi bulunduğunu söylemekteydi. Aynı gözlemevinden Herodotus da söz etmiş, Eudoksis'le Eflatun'un orada gözlemler yaptıklarını söylemişti. Goyon bunun üzerine, acaba Piramit Çağı'nın bir başka nedeni, jeodesi ve matematikle ilgili bir nedeni var mıydı, diye sormaktadır. Böyle bir amacın gerçekten var olduğunu gösteren pek çok işaret görüyoruz. İlk jeodesik merkezlerin de Heliopolis'le Letopolis olduğunu, bunların temel bir paralel ve meridyen oluşturduğunu görüyoruz. İşte bilinmeyen bir astronom-papaz, büyük olasılıkla başgözetimci Imhotep, Büyük Piramit'in yerini bu meridyen noktası üzerinde seçmiş, sonra inşaat işine Khufu (Keops) zamanında başlanmış olmalıdır.

Piramit Çağı'nda yerel ve göksel Duat'ların ilişki haritası, Osiris-Ori-

on'la İsis-Sirius'un doğu ufkundan görünmesi sırasındaki tam göksel imajları içerecek biçimde yapılmıştır. Sirius'un heliak yükselişi gününde, yaz solstisine yakın zamanda, güneş doğarkenki durumu göstermektedir. Skyglobe bilgisayar programının görüntülediği bu gök manzarasına daha yakından baktığımızda, Sirius'un doğduğu noktanın, doğunun 26.5 derece güneyine, güneşin doğuş noktasının da doğunun 26.5 derece kuzeyine düştüğünü görüyoruz. Sirius hemen hemen tam Orion Kuşağı'nın altındadır; daha doğrusu ilişki haritasında Büyük Piramir'e karşılık gelen Zeta Orionis'in altındadır. Böylelikle ufuk, güneşin doğduğu noktayla Sirius yıldızını birbirine bağlamakta, koskoca bir çember çizerek görülebilen dünyayla, ufuk altındaki görünmeyen dünyayı birbirinden ayırmaktadır. O anda güneş, Samanyolunun solunda, Sirius da tam karşıda, sağındadır; yani ikisini birleştiren çizgi göksel nehri aşmak durumundadır.

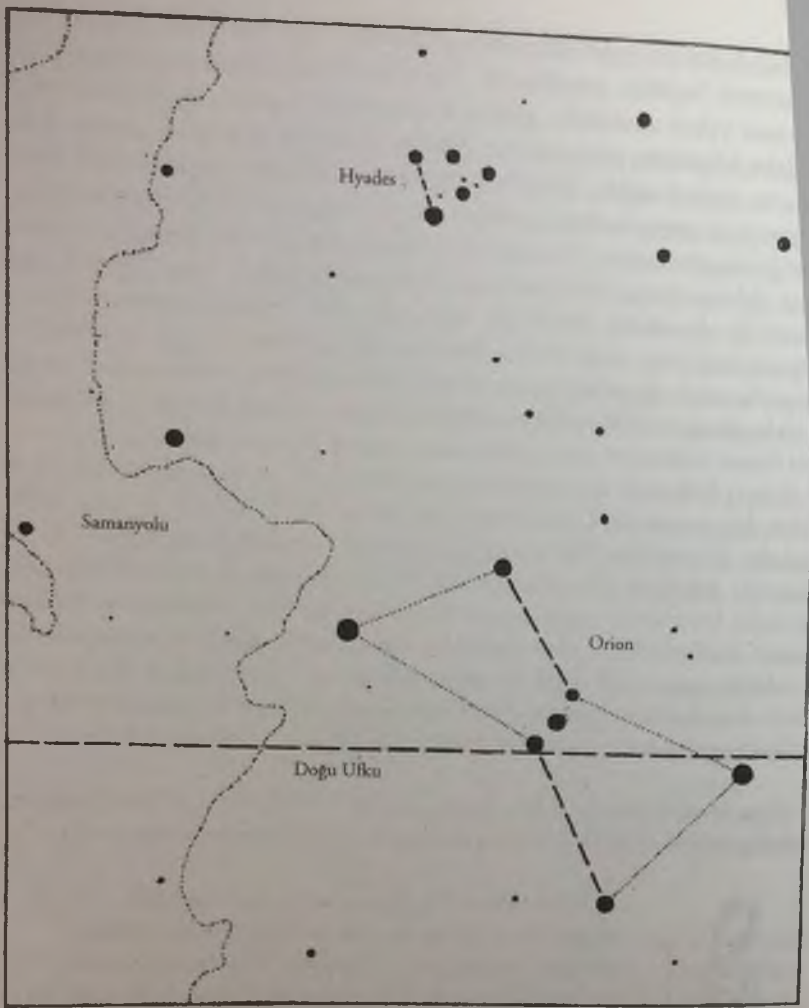
Birinci bölümde ele aldığımız gibi Heliopolis aslında güneş kentidir, Nil'in doğusundadır. Letopolis de batı kıyısında, Heliopolis'in tam karşısındadır. Goyon bize, iki yükselti ya da tepe bulunduğunu, birinin Heliopolis'te, diğersinin Letopolis'te olduğunu, coğrafyacıların jeodesik gözlemlerini buralardan yaptıklarını, sütun tipi anıtları, tepesindeki yıldızlı diskleri incelediklerini söylemektedir. Ama büyük olasılıkla Heliopolis'teki yıldızlı nesne, disk değil, bir piramidyondur, hatta belki de Benben'dir. Üzeri altın kaplama yapılmış ve (Frankfort'la Mercer'in tahmin ettiği gibi) başlangıçta Atum'a ait olan Heliopolis sütununun üzerine konmuştur.

Orta Krallık döneminden kalma, halen Louvre Müzesi'nde bulunan, oldukça örtülü ifadeyle yazılmış bir metin de Osiris'e seslenmektedir:

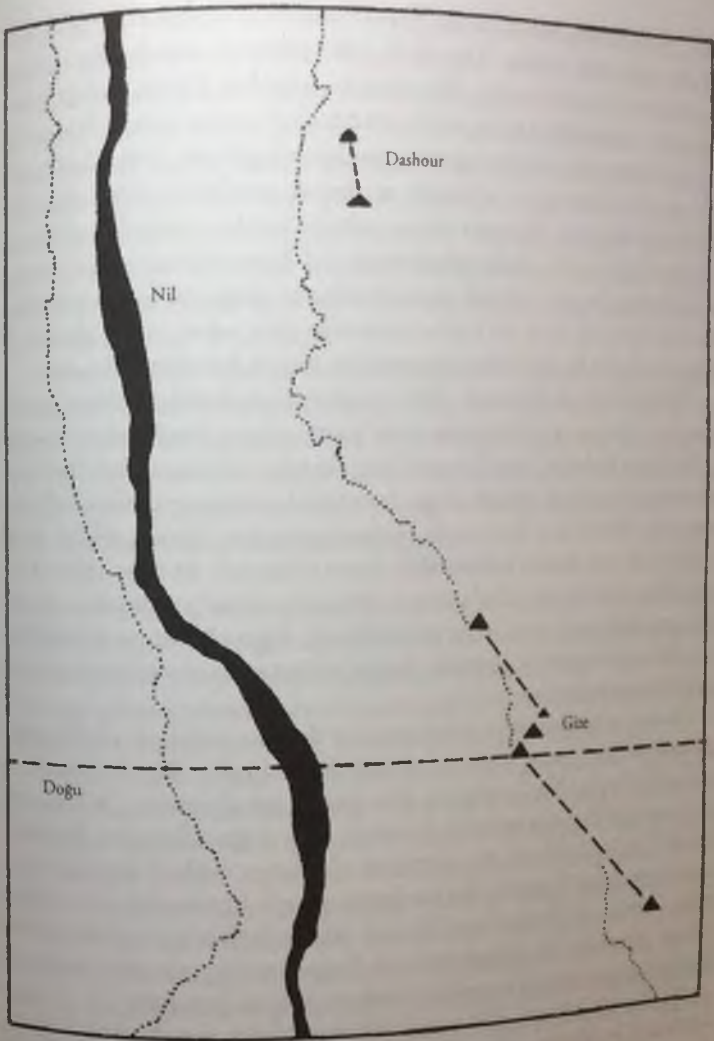
Selam Osiris, (gök tanrıçası) Nut'un oğlu ... sana saygıyı, insanların, tanrıların, ruhların ve ölülerin yüreğine Atum soktu, yönetim Heliopolis'te sana verildi, Cedu'nun (Osiris sütunu) önünde verildi; İki Tepenin korku tanrısı, Rostau (Gize) terörü ... böyledir Osiris, tanrılar kralı, göklerin büyük gücü, canlıların yöneticisi, ötedekilerin (ufuk ötesi) kralı ... Yüksek Ev'in en seçme şeyleri senin, Memphis'te sana kurbanlar sunuluyor ...

Heliopolis tepesiyle Letopolis tepesi arasındaki bir hizalanma bağlantısı konusunda Goyon'un söz ettiği yıldızlı reflektörler kullanıldığında, dünyadaki Mısır'ın (yeryüzündeki Duat) ufkı ortaya çıkmaktadır. Belli

Al Nitak'ın yükselişi, M.Ö. 2450

bir paralel çizgisi (doğu-batı) Güneş Kenti Heliopolis'i, İsis ve Osiris'in oğlu Horus'un kenti Letopolis'e bağlamaktadır. Piramit Metinleri'nin as-tral ifadelerle söylediği gibi, Horus, Sirius'un içinde bulunmaktadır (PM 632). Heliopolis bu nedenle güneşin doğduğu yeri temsil etmekte, Sa-manyolunun doğusunda kalmakta, yani onun yerdeki karşılığı Nil'in do-ğusunda kalmaktadır. Ayrıca Sothis'in içindeki Horus'un, yani Letopolis

Khufu'nun Ufku

yıldız tanrısının da Sirius'un heliak doğuşunu temsil ettiği bellidir. Bu tamamlanmış göksel ilişki haritasında Osiris-Duat'ın tüm ifadelerini bulmaktayız. Yalnız gökteki görünen biçimini değil, "zamanını" da işaretlemekteyiz. Çünkü Sirius'un heliak doğuşu ve güneşin yaz solstisi yakınlarındaki doğuşu, doğu ufkunda hizalanmaktadır. Böylece Heliopolis ile Letopolis arasında kurulan jeodesik bağ ya da

"yol" gerçekleşince, büyük cenaze alayı Güneş Kenti'nden yola çıkıp Le-topolis'e gelmekte, oradan "Horus" ve "dört oğlunu" almaktadır. Horus yanında keskisini getirmekte, dört oğul da herhalde Osiris-kral'ın tabut taşıyıcıları olmaktadır. Ondan sonra cenaze alayı yaslar içinde Rostau'ya (Gize) yollanmakta, Duat'ın kapısına, yerdeki ve gökteki Osiris krallığına gelmektedir. Horus'un şu sözleriyle ne demek istediğini şimdi daha iyi anlamaya başlıyoruz: "Rostau yollarını sular ve karalar üzerinden aştım ... bu yollar Osiris yolları; onlar gökyüzünde ..." Rostau'da tabut bir tapınağa konmakta, bu yer herhalde piramidin kuzey girişinde bulunmaktadır. Sonunda belki de altın bir Osiris biçiminde olan tabut piramide sokulmakta, herhalde Kraliçe Odası'nda yeniden doğuşa hazırlanmaktadır.

Ölüler Kitabı'nda bulunan, daha sonraki dönemlerde yapılmış resimlere göre, mumya ayağa kaldırılıp yüzü kuzey şaftına çevrilmekte, bu belki Küçükayı keskisini simgelemektedir (ama tabii şaft kapalıdır). Belki de mumya geçici olarak odanın doğu duvarındaki esrarengiz nişte bekletilmektedir. Mumyanın karşısında Horus durmakta, elinde güçlü astral bağlantıları olan keskisi bulunmakta, onun arkasında da dört oğluyla diğer kişiler durmaktadır. Ondan sonra ağız açılış töreni yapılmakta, mumyalanmış krala yeni astral hayat verilmektedir. Eğer ağız açma ritüeli Kraliçe Odası'nda oluyorsa, herhalde Koçab yıldızının kuzey şaftının karşısına geldiği an bekleniyordur.

Osiris-kral'ın mumyası, astral yeniden doğuşu getirecek sihirli güçle damgalandıktan sonra, firavunun yıldızı doğmaktadır. Büyük Piramit'in eski adı "Khufu Ufku" olduğuna göre bunun astral anlamı, "Khufu yıldızı" yeniden doğmak zorunda demektir. Yani doğu ufkundan doğacaktır. M.Ö.c.2450 yılında bu gerçekten olmuştur. Göksel keskinin ucu meridyene değip Kraliçe Odası'nın kuzey şaftıyla hizalandığı anda, Khufu'nun yıldızı Al Nitak (Zeta Orionis) ufukta belirmiştir! Osiris-Orion Khufu gerçekten de, göksel keskinin kuzey meridyenindeki saatte onikiyi göstermesi anında bir yıldız olarak yeniden doğmuştur.

İlk Osiris'te olduğu gibi, yeniden doğan kralın son dünyasal görevi İsis-Sothis'in rahmini tohumlamak ve Mısır tahtına bir varis vermektir. Osiris-Orion'la İsis-Sirius arasında, Piramit Metinleri'nde tarif edilen yıldızsal çiftleşmeyi temsil eden bir tür ritüel yapılıyor olabilir (PM 632) ve belki bu ritüelde Kraliçe Odası'nın güney şaftı (Sirius şaftı) bir rol oynayabilir.

Dünyasal görevleri tamamlanan Osiris-kral (mumya) ondan sonra herhalde Kraliçe Odası'ndan çıkarılmakta, Büyük Galeriden geçirilerek Kral Odası'na taşınmaktadır. Orada da bir başka tören uygulanıyor olma-

lıdır. Önce "kalbin tartılması" yer alacak, ondan sonra mumiya odanın güney şaftına dönük olarak yerleştirilecektir. Artık yıldız kralı ruhunun maddesel mumiyaadan çıkıp yükselmesi, güney şaftından Orion Kuşağındaki yıldızlara, yani gökteki Osiris-Orion'un fallik yöresine gitmesiyle ilgili önemli olayın zamanı gelmiştir. Orada yıldız kral, eşi İsis-Sirius'un yıldızsal biçimiyle bir araya gelecek, yeni Horus-kral'ı yaratıp ona güç verecektir. Bu Sirius'un içindeki Horus'tur: "Kızkardeşin (eşin) İsis sevginle coşarak sana geliyor. Onu fallusuna oturtuyorsun, tohumun ona geçiyor, çünkü o Sirius olarak hazır ve Horus Sopd senden çıkıp Sirius'un içindeki Horus oluyor." (PM 632).

Bu satırlardan, Kraliçe Odası'nın Sirius'a dönük olan güney şaftının, Osiris-kral'la İsis'in rahmi (Kraliçe Odası tarafından temsil ediliyor) arasında kozmik bir bağlantı olarak iş gördüğünü düşünmek oldukça heyecan verici geliyor. Bu nedenle belki dokuz ay sonra yeni Horus'un doğumuyla ilgili bir başka tören daha yapılıyor olabilir. Bunun için belki yeni kral, iki ülkenin firavunu olarak taç giyebilir.

Bu ışık altında bakıldığında, Büyük Piramit devletin en önemli törenlerinin merkezi haline gelmektedir ve bir tek kere Khufu'nun cenazesinde kullanılıp sonra kapatıldığını düşünmek oldukça zordur. Her ne kadar yukarıya çıkan galeriyi tıkayan granit taşların varlığı inkâr edilemezse de, piramidin sonunda ne zaman kapatıldığının pek de emin olamayız.

Gantenbrink, Kraliçe Odası'nın güney (Sirius) şaftındaki açığı yenisinden ölçmüş; bu şaftla Kral Odası'nın güney (Orion Kuşağı) şaftı arasındaki arkeo-astronomik bağlantıyı bir daha onaylamıştır. Ama iki güney şaftı arasında fiziksel bağlantılar da olduğu gözden kaçmamalıdır. Çünkü Gantenbrink bize, tam Kraliçe Odası güney şaftındaki o kapının üzerinden küçük bir niş bulunduğunu, bunun tam yukarıdan geçen Kral Odası güney (Orion Kuşağı) şaftına dönük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, iki şaft arasında geometrik ve belki de yapısal bir bağlantı var demektir ve zaten Piramit Metinleri'nde tarif edilen ritüellerin sonucu olarak böyle bir şey de beklenmekteydi.

Ayrıca Kraliçe Odası'nın tam piramidin doğu-batı ekseninde bulunduğuna, böylelikle piramit tepe taşının (bir zamanlar Benben'in ya da bir piramidyonun durduğu yerin) da tam altına rastladığına dikkat etmek gerekir. Bu Benben'in büyüklüğü bilinmemektedir, çünkü çoktan ortadan kaybolmuştur. Hatta bazı araştırmacılar onun hiçbir zaman Büyük Piramit'in tepesine konmamış olduğunu da savunmuşlardır. Böylece Büyük Piramit, bir jeodesik sistemle Heliopolis'e bağlıdır.

sembolik anlamda, Letopolis'te bir işaret levhası var demektir. Bu nokta, Heliopolis'teki Benben Taşı'nı Büyük Piramit'in ortasını işaretleyen noktaya, oradan da iki güney şaftı yoluyla yeniden doğuş kültünün yıldızlarına bağlıyor demektir. Bu aynı zamanda, Kraliçe Odası güney şaftının bir bakıma Benben Taşı'yla bağlantılı olduğuna dair bir ipucu mudur?

22 Mart 1993'ten bu yana dünya, o şaftın ucunda bir kapı bulunduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durumda yeni bir soru ortaya çıkmaktadır: O kapının ardında ilk Benben Taşı bulunabilir mi?

Westcar Papirüsü'nün daha iyi incelenmesi ve Ölüler Kitabı'ndaki resimler bize çok heyecan verici olasılıklar sunabilmektedir. Westcar Papirüsü'nün söylediğine göre, Khufu sürekli olarak Thoth'un gizli odalarının sayısını öğrenmeye çalışmıştır. O odaların Heliopolis tapınağında olduğu varsayılmaktadır. Khufu kendi piramidinde de o kadar oda yaptırmak istemektedir. Ağız açma töreniyle ilgili pekçok resimde mumya, üzerinde Benben'in durduğu küçük bir kaidenin önünde ayakta durmaktadır. Eğer mumyanın kuzeye (resimde Horus'un elindeki keskiyle temsil edilen Kutupyıldızları burcuna) dönük olduğunu kabul edersek, o kaidenin de yeniden doğuş odasının güneyindeki bir yerde duruyor olması gerekir. Bu resimlerin pekçoğunda, Benben'in durduğu kaidenin bir küçük kapısı olduğu gösterilmektedir. Kraliçe Odası güney şaftının böyle bir kutsal yere açılabilceğini düşünmek mümkündür. O kaidenin üzerinde duran Benben'in gerçekten Heliopolis'in ilk orijinal Benben'i olduğunu varsayarsak, ortaya bir ilginç ihtimal daha çıkmaktadır. William Lethaby gibi bazı yazarlara göre, Heliopolis Benben'inin kendisi kutsal bir tapınaktı; içinde Thoth'un kayıp kitaplarının bulunduğu inanılırdı. Bu kitaplar gerçekten varsa, İlk Dönem'de, Osiris Mısır'ın kralyken yazılmış olmak zorundadır. Bu da yine Edgar Cayce'in kehanetiyle paraleldir. Cayce, yüzyılımızın son yıllarında, piramidin içindeki gizli bir odada kayıtlar bulunacağını söylemiştir. Eğer bu kehanet doğru çıkarsa, Piramit Metinleri'nin ilk orijinallerini bulmanın eşiğinde sayılabiliriz. Büyük Piramit de aslında Mariette'in sandığı kadar dilsiz olmayabilir.

Ama son olarak bir soruyu daha sormak zorundayız: Ya hiçbir şey bulunmaz da esrarengizlik sürüp giderse? Benben Taşı'yla Thoth'un kutsal bilgileri o dar şaftın ucunda yoksa bile, yine de piramitlerin gerçek sırrını ilk defa olarak keşfettiğimiz için memnun olmalıyız: Mısır yıldız-krallarının ebedi diyarı olan Orion yıldızsal manzarasının dünyadaki haritası artık elimizdedir.

SONSÖZ

*Ama (Kraliçe Odası'ndaki) şaftların içinde
başka şeyler bulunmuştur ... küçük tunç
bir grapnel kancası, belki o kancanın sapı
olabilecek, sedir ağacı benzeri bir tahta parçası,
bir de gri granit ya da yeşil-taş top ...*

-Charles Piazzi Smyth
Büyük Piramit: 1878

1. Upuaut Projesinin Geleceği

Uzun vadede Rudolf'un büyük umudu, arkeolojiyi kamuoyuna heyecan verici bir biçimde sunmak ve dünyanın her yanındaki eski eserleri koruma yolunda küresel bir ilgi uyandırmaktır. Bunu düşünerek Monaco'da Upuaut Vakfı'nı kurmuş, uzman araştırmacılarla kâşifleri bir araya getirmeye çalışmaktadır. Benim de katılmama izin verme nezaketini göstermiştir. Kısa vadede Gantenbrink önce kuzey şaftının taramasını yapmak zorundadır; bunu herhalde 1993 Noeli'nden önce yapabilir. Ve tabii sonra da sıra araştırmalarının en heyecanlı noktasına gelecek, güney şaftındaki küçük kapı belki 1994'ün Şubat ya da Marti'nda açılacaktır.

2. Keops'un Esrarengiz Relikleri

1993 Eylülü başlarında, yani Rudolf'un Büyük Piramit'teki UPUA-UT 2 keşfinden (22 Mart 1993) yaklaşık altı ay sonra, Charles Piazzi Smyth'in 1878 tarihli *Büyük Piramit* kitabında çok şaşırtıcı bir paragrafla karşılaştım. Orada Kraliçe Odası'ndaki hava kanallarının yeni bulunduğu anlatılmaktaydı. Smythe, Waynman Dixon'la Dr. Grant'ın bu odadaki shaftları ilk buluşunu tarif ediyordu:

(Bana söylendiğine göre ilk olarak Dr. Grant'in gördüğü) çatlağı Kraliçe Odası'nın güney duvarında fark edince, bir tel parçasını içeriye sokabildiği kadar sokan Bay W. Dixon, hemen marangozu Bill Grundy'yi işe koştı, o noktada çekiç ve çelik keskiyle bir delik açmasını söyledi ...

Smyth daha sonra kuzey shaftının ağzını da bulduklarını, Dixon'la Grant'in piramidin dışına açılan shaft çıkışlarını görebilmek için ateş yak-tığını anlatmaktadır:

Sonra tüpler ya da kanallar içinde ateşler yakıldı, ama güneydekinden duman uzaklaşıp çıktığı halde, nereden çıktığı piramidin dışından görülemedi ...

Ardından muammalı bir cümle gelmektedir. Bu cümle yüz yıl sonra bile beni yerimden sıçrattı:

Ama (Kraliçe Odası'ndaki) shaftların içinde başka şeyler bulunmuştur ... küçük tunç bir grapnel kancası, belki o kancanın sapı olabilecek, sedir ağacı benzeri bir tahta parçası, bir de gri granit ya da yeşil-taş top ... bu topun ağırlığı 8325 gren'dir (yaklaşık 0,850 kilo) ...

Bunu ilk defa duyuyordum. Okumayı sürdürdüm. Smyth bu relik-lerin nasıl ilgi ve heyecan yarattığını, bir süre için nasıl Londra'da gü-nün konusu olduğunu anlatıyordu, ama sonra bunlardan hiçbir şey çıkmamıştı.

Bunu hiç duymamış oluşum garip geldi. İlk tepkim, Egiptologların bu reliikleri çok iyi bildiğini düşünmek oldu. Rudolf'un güney şaftında bulunduğu bakır parçalarını hatırladım. Anlaşılan Büyük Piramit'in içinde maden bulan ilk kişi o değildi. Onun bu konuda ne düşüneceğini merak ettim. Hemen Münih'e telefon açtım, tahmin ettiğim gibi o da benim kadar şaşırdı. Neden Egiptologlardan hiçbirinin, Kraliçe Odası'nın güney şaftında bulunan bu şaşılası Dixon bulgularını bize söyleyecek kadar önemli görmediğini tartıştık. Belki bizi biliyor sanmışlardı. Arkadan Dr. I.E.S. Edwards'ı aradım, ama onun da Dixon tarafından bulunan bu parçaları hiç duymadığını anlayınca daha da şaşırdım. Piazzî'nin raporunu da hiç okumamıştı. British Museum'a sorabileceğini söyledi. Bir de baktık ki, orada da hiç kimse bu konuyu hatırlamıyor. Daha sonra arşivlerden sorumlu olan Dr. Spencer, parçaların bu müzede bulunmaması bir yana, böyle bir şeyin kaydı bile bulunmadığını söyledi. Durum çok esrarengizleşiyordu. Keops Piramidi'nin o eski reliiklerine ne olmuş olabilirdi? Piazzî Smyth inceledikten sonra Londra'ya getirilmişler miydi? Yazarın ifadesinden, öyle olduğu anlaşıyordu.

O sırada aklıma, İskoçya'dan tanıdığım amatör bir astronomu aramak geldi. O bana, Profesör Hermann Brück'le Mary Brück'ü aramamı önerdi. Profesör Brück, 1957-1975 yılları arasında İskoçya'nın kraliyet astronomuydu. Eşi de Edinburgh Üniversitesi'nde astronomi dersleri veriyordu. Birlikte birkaç kitap yazmışlardı, en yenisi de Piazzî Smyth'in kapsamlı biyografisiydi. Mary Brück'e telefon açtım. Piazzî Smyth'in özel günlüğünde bu parçalarla ilgili birkaç çizim gördüğünü hatırladı. Nezaket gösterip konuyu araştıracağına söz verdi. Birkaç gün sonra, pekçok ilginç mektuplar ve notlar bulduğunu bildirdi. Edinburgh'a gelmemi istedi. İki hafta sonra arabama atlayıp Brück'leri görmeye gittim. Edinburgh yakınındaki Penicuik'de, çok şirin bir evde oturuyorlardı. Mary Brück, Piazzî Smyth'in reliikleri gösteren çizimlerini ortaya çıkarınca çok sevindim. Ama daha da ilginç, Waynman ve John Dixon kardeşlerin bu reliiklerle ilgili yazılarıydı. Piazzî Smyth'in ve Dixon'ların ifadelerinden, reliiklerin Londra'nın bir yerlerinde bulunabileceği izlenimini ediniyordum.

3. Gizli Oda Arama Salgını

Görünüşe göre Dixon kardeşler 1871'den beri Piazzî Smyth'le yakın ilişkiyediler. Keops Piramidi'nde gizli bir oda bulunabileceğinden onlar da kuşkulanıyordu. Örneğin 25 Kasım 1871'de John Dixon, Piazzî Smyth'e.

küçük kardeşi Wayne'in Mısır'daki bir köprü inşaatı projesiyle pek meşgul olduğunu söylemiş, şöyle bir anlaşılmaz yorumda bulunmuştu:

Eski yapımcıların kayıtlarının saklandığı bir geçit ya da odanın var olması ihtimaline giderek daha çok inanıyorum. Doğru dürüst bir plan çizdiğim anda size bir kopyasını yollayacağım ...

John Dixon, Mısır'a gitmiş, 8 Ağustos 1872'de döndüğünde Smyth'e tekrar bir mektup yazmış, Wayne'in hâlâ çok meşgul olduğunu söylemiş, "Yeni bir geçide dair ipucu bulduğuma çok memnunum!" demiştir.

2 Eylül 1872 tarihinde de John Dixon, Piazza Smyth'e Londra'dan bir mektup yollamıştır:

Piramitteki delme ve kazımlarımızın, Kraliçe Odası'na yaklaşan bir geçitle ilgili ilginç bulgular vermesine çok sevindim ... anladığıma göre o (Wayne) size raporunun bir kopyasını göndermiş. Pazartesi postasından yeni bilgiler geleceğini umuyorum. Mektubundan bir kopyayı size yollamadıysa ben yollarım. Sanırım (şafkların) ağızlarının kapalı olması, teoriyi (?) oldukça sarsıyor. Ben her iki odanın, yani hem Kral, hem de Kraliçe Odası'nın batı duvarlarını delmeyi önerdim. Bakalım kanallarda dumanla, silah patlatmakla, Kral Odası'nda görüntü, ses ya da koku hissediliyor mu? Belki de o sarsıntı, kanallardaki eğimin düzleşme noktalarında kalmış olan cisimleri aşağıya sürükleyecektir ...

Sonra 15 Kasım 1872'de, John Dixon, Piazza Smyth'e bir mektup daha yazıyor ve Dixon geçitlerine yine değiniyor:

Mısır'a yaptığım hızlı bir ziyaretten yeni döndüm ... Kraliçe Odası'nın yeni geçit ya da kanallarını (Dixon Geçitleri) gördüm, birinde bulunmuş olan aletleri de getirdim ... bir tunç kanca, besbelli 1 libre 3 onz gelebilecek ağırlıkta bir granit top, beş inç uzunluğunda da eski bir kübit ...

4. Kayıp Puro Kutusu

Birkaç gün sonra, 23 Kasım 1872'de, John Dixon, Piazzı Smyth'e peş peşe iki mektup daha yazmıştı. Mektupların birinde Dixon, reliikleri Smyth'e gönderdiğini haber veriyordu:

Relikler bir puro kutusuna konmuş, yolcu trenine verilmiştir. Kutuda taş top, tunç kanca ve tahta, bir cam tüpün içinde ... kopyasını çıkarın, fotoğrafını çekin, ne isterseniz yapın ... ama sonra gecikmeden geri gönderin, çünkü pekçok kişi görmek istiyor, haftaya da *The Graphic* bunlardan birinin çizimini yayımlayınca ... herkes koşacak ... British Museum'un bu reliikler için beş yüz sterlin verme ihtimali var mıdır dersiniz? Verirlerse o parayı (piramidin altındaki) temizleme ve arama işlemlerine harcayacağım ... (Reliklerin) varlığı açıklandınca gidip onlara yalvarırım ...

İkinci mektupta Dixon, Kraliçe Odası şaftlarının hava kanalı olması yolundaki Smyth teorisini tartışıyordu:

Yeni kanalların terminolojisiyle ilgili sözünüz güçlü ve iyi, ama ben bunların hava kanalı olduğu yolunda acele bir varsayımdan yana değilim. Çünkü çok özenle yapılmış olmalarına rağmen odaya açılmıyorlar. Ağıza dikkatle kapatılan o 5 inçlik taş, bu varsayımı engelliyor. Ayrıca kanallardan biri öyle temiz ve beyaz ki, ilk yapıldığı gün gibi ... dış havayla bir ilişkisi olamaz. Parçaları burada (kuzey kanalı) bulmuştuk ...

Artık üne kavuşan puro kutusu, içinde reliiklerle birlikte, 26 Kasım 1872 günü Edinburgh'da Piazzı Smyth'in eline geçmişti. Bunu günlüğüne işlemiş, "metal" aletin bir de gerçek boyda resmini çizmişti. Piazzı Smyth ayrıca haklı olarak bu aletin "Büyük Piramit aleti" olmak için garip sayılacak kadar küçük ve narin yapıda olduğunu söylüyordu ...

4 Ekim 1993'te, Colindale'deki British Library'ye gittim, *The Graphic*'in Aralık 1872 sayılarına baktım. 7 Aralık 1872 sayısında John Dixon'un makalesini (s.530) ve resimlerini (s.545) buldum.

Gerek bunlardan ve Piazzî Smyth'in kendi çizimlerinden, gerekse gerçeklerle ilgili yorumlardan, tunç aracın ya da grapnel kancasının ritüelde

26 Nov. 1872.

Ex. Mr. John Dixon's S. Dyn. curiscentia.

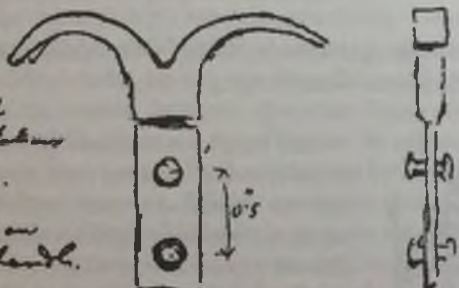
A Ball, described as of granite,
rather is it of green-stone, worked
spherical, but only rudely,
weights = 8325 grains Brital.

The same, or Egyptian pound = 8304 gr.
according to Sir J. Wilkinson.

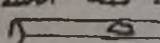
∴ the ball, on its Eg. ~ its weight,
& keeps its weight very well.

(2) This thing
is bronze
green, & with
strong immulations
apparent.

Once rivetted on
to a wooden handle.

Full size here; & strongly small of delicate for
S. Dyn. implement.

(3) Part of wood; broken off for a longer part, measured
5" nearly, & accidental fractured end, 0.58 x 0.17
at end. Brown, & dense, aged looking in, with many
lines & squarings, & with two little teeth little
small stones set in it. as 3.25 from
open end, & to the top, but not in middle of length.

Piazzî Smyth'in 26 Kasım 1872 tarihli günlüğünden bir kayıt

kullanılan bir alet olduğu, belki de “ağız açma” töreniyle ilgili olduğu izlenimi ediniyordum. Alet bana bir yılanın çatal dilini hatırlatıyordu. Gerçekten de bu törende böyle yılanı benzer bir alet kullanılmıştı. Bazı güzel çizimleri de British Museum’daki ünlü Hunifer Papirüsü’nde görülebiliyordu. Bu aletin, Kutupyıldızına dönük olan kuzey şaftında, yani törenle ilgili gökyüzü bölgesinin tarafında bulunmuş olması, bizim tezimize daha da güçlü bir destek vermektedir. Astronom ve Ejiptolog olan Profesör Z. Zäba bize, “Peş-en-kef” adıyla bilinen ve Dixon’ların kanalda bulduğuna çok benzeyen bir aletin gerçekten de eski dönemlerde ağız açmak için kullanıldığını söylemektedir. Ayrıca Zäba, “Peş-en-kef” aletinin, bir tahta parçasına takılı durumda ve bir yuvarlak topla birlikte, piramidi Kutupyıldızına hizalama aracı olarak kullanıldığını da söylemektedir. Görünüşe göre bir papaz bu ritüel aletlerini kuzey şaftına, Kraliçe Odası duvarının öbür yanından bırakmıştır.

Bu relikler şimdi nerede olabiliirdi? Eğer British Museum’da değilse, başka neredeydi? Reliklerin çizimlerini British Museum’un Mısır Antikleri Bölümü’ndeki Dr. Carol Andrews’a götürdüm, ama o da bunların kendilerinde olmadığından emindi. İlk tepkisi, çizimlere göre bu parçaların “yeterince eski” görünmediğiydi. Şafta belki daha sonraki bir tarihte bırakılmış olabileceklerini düşünüyordu. Ama ona şaftların 1872 yılında Waynman Dixon’la Dr. Grant tarafından açılıncaya kadar iki uçtan kapalı olduğunu hatırlattım. Şaftların ne kadar iyi korunmuş oldukları da John Dixon’un 2 Eylül 1872 tarihli mektubundan anlaşılıyordu:

Geçit çok sağlam kapatılmış olduğu için içerisinde hiç toz ya da duman yoktu ... duvarları ilk yapıldığı günkü kadar temizdi ...

Dixon’un hakkı vardı tabii. Bu kadar iyi kapatılmış bir sistem söz konusu olunca, relikler de hava paslandırması olayından kurtulmuşlardı. Dr. Andrews’a görüşümü söyledim; bu aletin “Peş-en-kef” olduğunu, yıldız hizalaması için kullanıldığını anlattım. Dr. Andrews bu görüşü kabul lenir gibiydi, ama On sekizinci Sülale’den önce bu biçimde Peş-en-kef’lerin hiç bilinmediğini söyledi. O zaman çizimleri Oxford’a götürüp Dr. Edwards’a gösterdim. Ama o Dr. Andrews’un tersine, aleti Peş-en-kef olarak hemen tanıdı. Rudolf Gantenbrink de, ben de, onun bu görüşüne katılma eğilimindeyiz.

5. Kleopatra'nın İğnesi ve Victoria Dönemi'nden Bir Not

Bundan sonra bakılacak yer, Lincoln's Inn'deki Sir John Soanes Müzesi'di. Görünüşe göre John ve Waynman Dixon, bu müzenin müdürünü tanıyorlardı. Dr. Bunomi adlı bu müdürü Piazzzi Smyth'in de tanıdığı belliydi. Ama o müzedeki arşivci Bayan Parmer, bu tür parçaların müzeye hiç verilmemiş olduğundan emindi. Ona Bunomi'nin, Piazzzi Smyth tezlerine ne kadar ilgi gösterdiğini, Kleopatra'nın iğnesinin Londra'ya getirilmesine nasıl heyecanlandığını anlattım. Dr. Bunomi 1876'da ölmüştü. O sıralar, sütunun Iskenderiye'den Londra'ya getirilmesi operasyonları henüz ilk aşamalarındaydı. Biz konuşurken Dr. Parmer birdenbire Dr. Bunomi'yle ilgili garip bir olayı hatırladı. Ölümünden sonra, müzenin damına Douulton tipi bir kavanozu, içinde birtakım garip anılarla birlikte koyduğu ortaya çıkmıştı.

Ben de o zaman, John Dixon'un Kleopatra'nın iğnesi olayıyla ilgili olduğunu hatırladım. Hem Sir Erasmus Wilson, hem de Sir James Alexander, onu da, kardeşi Waynman'ı da aramış; sütunun Londra'ya taşınması işine nezaret etmeleri için yardım istemişti. Ama operasyonun daha sonraki aşamalarına ve sütunun Victoria Meydanı'na dikilmesine esas katkıda bulunan, John'dı. Bu haber, *Illustrated London News*'un 21 Eylül 1878 sayısında çıkmıştı. Arabama atlayıp anıta sürdüm; kuzey cephesine konmuş olan plakadaki yazıları okudum:

Erasmus Wilson, F.R.S.'nin vatansever çabaları sonucunda bu sütun demir bir silindir içinde getirilmiştir. Biscay Körfezi'nde bir fırtına sırasında terk edilmiş, sonra yeniden bulunmuş, John Dixon, C.E. tarafından Kraliçe Victoria'nın 42'nci yılında (1878) buraya dikilmiştir.

Illustrated London Times'in 21 Eylül 1878 sayısına göre, anıtın kaidesinin ön tarafına çok çeşitli garip nesne ve relikler gömülmüştü. Bunları oraya John Dixon'un kendisi, Ağustos 1878'de kaideyi yaparken, iki Douulton kavanozu içinde koymuştu. Kavanoz içinde gömülen garip parçalar arasında, "on iki güzel İngiliz kadınının fotoğrafları, bir kutu saç tokası ve kadınlar için daha başka süs eşyaları ... bir kutu puro vardı ..."

Yoksa John Dixon, bir zamanlar puro kutusu içinde sakladığı eski relikleri de Londra Obeliski'nin dibine mi gömmüştü? İngiltere Ulusal Mi-

rası İdaresi'nden tarihçi Bay Roger Bowdler'i aradım, ama obeliskin altındaki parçaların ayrıntılarına sahip olmadıklarını söyledi. Anakent Bayındırlık İdaresi'nin Kayıt Ofisi'ni aramamı önerdi. Besbelli 1878'de obeliskin dikilmesi işiyle onlar görevlendirilmişti. Arşivlerdeki çaresiz aramalar hiçbir sonuç vermedi. Ulusal Arşiv Kayıtları'ndaki aramalarda da bir şey bulunamadı.

Bu eski reliğin, Büyük Piramit'i yıldızlara hizalamak için kullanılan aletin, bir puro kutusu içinde Londra'daki Kleopatra iğnesinin altında olup olmadığını çok merak ediyorduk. Ya oradaydı, ya da Londra'nın çok sayıdaki antikacı dükkânlarından birinin karanlık bir tavanarasında, dolabında yatmaktaydı. Galiba hiçbir zaman emin olamayacaktık.

Hamiş

John Dixon'la Piazzı Smyth'in, Kraliçe Odası kuzey şaftında bulunan "aleti" yanlışlıkla tunç olarak tanımladıkları varsayılmıştır. Ejiptologlar her zaman, Mısır'da tunç çağının ancak Orta Krallık döneminde başladığını söylemişlerdir. Bu durumda, Victoria dönemi araştırmacılarının bakırı tunç sandığını iddia etmişlerdir. Derken beni hayli şaşırtan bir şey oldu, 2 Kasım 1993 günü Dr. A.J. Spencer'le Dr. Andrews beni aradılar. İkinci Sülale döneminden kalma olan, daha önce bakır sanılan iki kupanın aslında tunç olduğunun onaylandığını bildirdiler. Demek Dixon'la Piazzı Smyth'in tarifleri doğru çıkıyordu! Ayrıca bu bir şeyi daha gösteri-

Kral Odası'nın güney şaftında 1837'de R.J. Hill tarafından bulunan demir plaka

yordu, demek Mısır'da tunç çağı, sanıldığından yüzyıllar önce başlamıştı.

O sıralarda Dr.Spencer, 1837'de İngiliz mühendis J.R. Hill tarafından, Keops Piramidi Kral Odası'nın güney şaftı içinde bulunmuş olan demir plakanın fotoğrafını çekmeme izin verdi. "Plakayı çıkarabilmek için piramidin şimdiki dış yüzündeki taşların iki sırasını patlatmak gerekmişti." Bay Hill'le o sıra yanında bulunanlar daha sonra bir sertifika sunmuş, bunda demir plakanın piramitle yaşdaş olduğunu belirtmiş, sonra da onu British Museum'un eski relipler bölümüne bırakmışlardı.

Demir plakanın boyutları 26 cm'e 8.6 cm'di. 1926 yılında, Mısır Antikleri'nin kimya bölümünden Dr. A. Lucas plakayı incelemiş, o da demirin piramitle yaşdaş olduğu kanısına varmıştı. Gariptir ama, kendisine bunun meteorik demir olmadığı söylenince fikrini değiştirmişti. Konu elli yılı aşkın bir süre öylece bırakılmış, sonunda 1989 yılında, Süveyş'teki Petrol ve Mineraller Fakültesi'nden Dr. El Gayar ile Londra Emperyal Koleji'nden Dr. M.P. Jones adlı iki saygın metalurjist bir araya gelip esrarengiz demir plaka üzerinde kimyasal ve mikroskopik incelemeler yapmışlar, British Museum'un canını pek sıkıran bir sonuca varmışlardı: "Plaka piramidin içine binanın yapımı sırasında bırakılmıştı." Yaptıkları kimyasal analiz aynı zamanda az miktarda altın da gösteriyordu. Bu durumda, plakanın bir zamanlar altınla kaplanmış olduğuna karar verdiler. Ayrıca plakanın başlangıçta 26 cm x 26 cm boyutlarında olduğunu (garip ama 26 cm, Eski Mısır kraliyet kübitinin, yani piramit yapımcılarının kullandığı birimin tam yarısıdır) söylediler. Güney şaftının ağzını, pira-

Büyük Piramit'te bulunanlar

1. Kuzey kısmından orijinal kılıf taşı
2. Granit top, 1 libre 3 onz ağırlığında
3. Sedir ağacı benzeri bir tahta parçası
4. Bir tunç kancası

Son üç alet 1872'de Kraliçe Odası'nın kuzey şaftında bulundu

midin dış yüzüne varmadan birkaç metre geride kapatmak için kullanılmış olduğu kanısındaydılar. Eğer El Gayas ile Jones'un vardığı sonuçlar doğruysa (ki olmaması için ciddi bir itiraz nedeni görülmemektedir), demir çağının da Ejiptologların sandığından çok önce başladığı ortaya çıkmış demektir!

10 Ekim 1993 günü Münih'e, Rudolf Gantenbrink'i görmeye gittim. Ziyaretimin amacı, kayıp Dixon reliikleri ile ilgili tüm belgeleri ona vermekti. Ama bu sefer, Kraliçe Odası kuzey şaftının videosunu bana göstermesini istedim. Dixon'un bu şaftı araştırırken kullandığı varsayılan o uzun madeni rotu görmek istiyordum.

Robotun şaft içinde yukarıya doğru tırmanışını seyrederken birdenbire esrarengiz demir rotu gördüm. 4 metre uzunluğunda parçaların metal contalarla birbirine eklenmesinden oluşuyordu. Kesiti sekizgendi, çapı yaklaşık 20 milimetre kadardı. Robot şaftın daha ilerilerine giderken, yerde duran küçük bir cisim gördük. Bir an için o cisimden gözümüze altın bir ışık yansıdı. Rudolf video görüntüsünü dondurdu. Şaftın içinde Dixon'un bulduğuna çok benzeyen bir "alet" daha görüp heyecanlandık. Ama bu seferki altından yapılmış gibiydi. Heyecanımız artarak, robotun şafttaki esrarengiz dönemeci alışına baktık. Köşenin ardında uzun bir tahta parçası görünüyordu. Ucunun kırılmış olduğu belliydi. Kesiti Dixon'un 1872'de bulduğu sedir ağacı tahtasından rotun kesitine benziyordu. Bu şaftların Rudolf'un gelecekteki araştırmalarına bir hayli ilginç bulgular sunacağı artık belli olmuştu.

Bu şaşırtıcı yeni keşifleri Oxford'da Dr. Edwards'a bildirdiğimde, Rudolf'un Londra'ya gelip videoyu British Museum'da göstermesini önerdi. Bu da 22 Kasım 1993 günü, öğleden sonra saat 3'te yapıldı. Toplantı öncesinde Rudolf, Dr. Edwards ve Paris'ten özel olarak gelen Profesör Jean Kerisel'le birlikte Athenaeum'da nefis bir öğle yemeği yemiştik. Dixon reliiklerinin bir şekilde ortaya çıkmasını hepimiz umuyorduk. Rudolf'a ve diğerlerine niyetimi açıkladım. Basına açılmak istiyordum. Reliklerin Kleopatra'nın iğnesinin altında olduğunu söylersem, belki onları elinde tutan kişi bize getirir diyordum. O sıralar o reliiklerin ortaya çıkacağına pek de inanmıyorduk. 6 Aralık 1993'te haberi birkaç Londra gazetesi ve bu arada *Independent* da yayımladı.

8 Aralık günü Dixon reliiklerinin nerede olduğundan hâlâ haber yoktu. Ben o gün, *Orion Gizemi*'ni belgesel film haline getirmek isteyen bir BBC ekibiyle buluşmak üzere Kahire'ye gidiyordum. Yapımcı Chris Mann'la yardımcısı Romaine Lancaster, Adrian'ı da, beni de hayli meşgul etmekteydiler. Yapılacak işler oldukça zor, zaman zaman da çaresizlik

duygularıyla yüklü olmakla birlikte, aramızda doğan dostluk harikula-
deydi. Kameraman Graham Veevers'la ses teknisyeni Roger Lucas, Mısır'a
ilk defa gidiyorlardı. Sunucu Emma Freud'un da o ülkeye ilk ziyaretiydi.
Gerek manzara, gerekse ele aldığımız konu, onları çok heyecanlandırmış-
tı. Orada iki hafta kaldık, hem çalıştık, hem tatil yaptık, hem de pekçok
şey öğrendik. Ben henüz Mısır'dayken, eşim Michele bana acil bir mesaj
faksladı: Relikler bulunmuştu.

Kahire'den hemen Dr. Edwards'a telefon açtım. Dixon reliklerinin
British Museum kasalarında bulunduğunu söyleyerek beni şaşırttı. Anla-
şıldığına göre 1970'li yıllarda müzede çalışmış olan Dr. Peter Shore, ha-
beri *Independent*'da okumuş, bu relikleri birinin 1972'de getirdiğini hatırla-
mıştı. Getirenin Bayan Beth Porteous olduğu, yani John Dixon'un to-
rununun çocuğu olduğu belirlendi.

23 Aralık'ta Londra'ya döndüğümüzde, Adrian'la ikimiz tabii hemen
British Museum'a, relikleri görmeye koştuk. Oradaydılar. John Dixon'un
puro kutusunun içindeydiler. Büyük Piramit'in şimdiye kadar sunduğu
tek keşfi kendi gözümüzle görmekten heyecan duyuyorduk. O parçalara
elimle dokunurken, 4500 yıl önce tanımadığım bir papazın da bunlara
dokunduğunu, her nedense bunları Kraliçe Odası kuzey şaftının içine bı-
raktığını düşünüyordum. Bu relikleri burada, Londra'daki British Muse-
um'un Mısır bölümüne ait akademik steril ortamda görmek çok garipti.
İnşallah bu parçalara daha uygun bir yuva bulunur, belki yeniden Mısır'a
götürülürler, diye umduk.

Şimdi British Museum'un başlattığı bilimsel testlerin sonuçlarını bek-
liyoruz. O "alet" bakırdan mı, yoksa tunçtan mıdır? Peş-en-kef "ağız aç-
ma" töreni için midir? Gizemler hiçbir zaman bitmiyor elbette.

